

SISMATNOGLIO

ORGANIZACION

ΕΡΑΣΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ
ΥΠΟ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ
ΟΔΗΓΟΥΜΕΝΟΣ,

Εΐπουν

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ

Εκτιθέσα παρὰ τῷ Σοφολογιωτάτῃ Δίδα-
σχάλῳ Κυρίου

ΣΕΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΡΑΙΟΥ.

Ἡδὴ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα προτροπῇ τῷ
Παιαγιωτάτῃ καὶ Θεοτάτῃ Οἰκουμενικῷ
Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ

ΚΥΡΙΑΛΟΥ

Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνι-
κῷ Τυπογραφείῳ. Ἔτη 1816.

„ Διανοῦ ἐν τοῖς προσήγμασι Κυρίου, καὶ
 „ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ μελέτα διὰ παντός.
 „ αὐτὸς τηρεῖ τὴν καρδίαν σου, καὶ ἡ ἐπιθυ-
 „ μία τῆς σοφίας σου δοθήσεται σοι.

Σοφίας Σειρήν. Κεφ. ε'.

Εἰ ποθέεις σοφίης βαθυπλούτου ἔργια γινῶναι,
 ἀτρικής σπιδμούς, δίξο νοῦν καὶ θάρρος.

ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ ΚΑΙ ΘΕΙΟΤΑΤΩ
 ΟΙΚΟΤΜΕΝΙΚΩ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΚΥΡΙΑΛΛΩ Πανσεβάστῳ ἡμῖν
 καὶ ἀξιαγάστῳ Δεσπότῃ,
 τὴν δουλικὴν μετὰ πά-
 σης εὐλαθείας προ-
 σκύνησιν.

Τῆς ἀληθείας ἀπαστραπτουσης,
 πᾶν τὸ ἐπηλυγάζον ἐκ τῶν ὑλαίων
 σκότος ἄρδην οἶχεται. καὶ καθάπερ
 ὥς ἐν νυκτὶ τοὺς ἐργαζομένους εἰς
 θέοντα ἀπενδύνει, ἢ ἄλλως πεπλανη-
 μένους εἰς εὐθεϊαν καὶ κατὰ σκοπὸν
 ἐνάγει, οὕτω τοι καὶ ἀλήθεια κη-
 ρυττομένη καὶ διαλάμπουσα ἐγείρει
 τοὺς

τοὺς ἐν ῥαθυμίᾳ καθεύδοντας, κα-
θοδηγεῖ τοὺς πεπλανημένους, ἀνιστᾷ
τοὺς πεπτωκότας, κατευθύνει τοὺς
εὐδρομοῦντας, λύει τὰς ἐμπαθεῖς
τῶν ἀντιδοξούντων συμπλοκάς, καὶ
τοὺς χαμερπεῖς τῶν λογισμῶν δεσ-
μοὺς διατέμνει, φωτίζει, συνετίζει,
καὶ κατορθοῖ πᾶν νόημα, καὶ εἰς τὴν
ὄντως σοφίαν, καὶ εὐσέβειαν θαυμα-
σίως ἀνυψοῖ καὶ ἀνάγει. ταύτης οὖν
τῆς ἀληθείας τὸ ἀπαυγάζον φῶς ἀ-
νάψας, λύχνον ὡς ἐπὶ λυχνίαν ἐνέθε-
το ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ. οἱ
οἶκος

κοὸς γὰρ, Θεοῦ καὶ πόλις ὄχυρά ἢ
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. ἀλλὰ καὶ Ὁ-
ρος Πῖον. Ὁρος ὑψηλὸν, ἐφ' ὃ ἀνύ-
ψωσεν ὁ Θεὸς τὴν ὑμετέραν Πανα-
γιότητα διαυγάζουσας τὸ ἀληθινόν
ὅπως τῶν θείων δογματῶν ἐκ τῶν ἁ-
γίων γραφῶν, ἀφ' ὧν καὶ γὰρ ὁ πάντων
εὐτελέστατος βραχὺ καὶ ἀμυδρόν με-
τασχών, διὰ μὲν τὴν συνοῦσάν μοι ἁ-
σθένειαν ἀνεδυόμην τοῖς ἄλλοις κοι-
νώσασθαι, διὰ δὲ τὴν ἀγάπην απεύ-
σας, ἔγκαιρον ὡς ἐγῶμαι τὴν ἐπιβο-
λὴν ἐποιητάμην. τίτι δὲ ἄλλο εἶχον
ἂν

ἂν προσεγγεῖν καὶ τὴν δικαίαν ὑψ.
φρον εἰ κατὰ σκοπὸν ἐξετέλεσα, δεξα-
σθαι; ἢ παρὰ τῆς θειοτάτης αὐτῆς ἀ-
κρότητος, τοῦ γενικοῦ τῆς Ἐκκλησί-
ας φωταγωγοῦ, τοῦ μαθητοῦ τῶν Θε-
σεκλεκτῶν Ἀποστόλων, τοῦ διακαοῦς
καὶ θερμοτάτου ζηλωτοῦ τῶν Θεο-
παραδότων παραδόσεων, τοῦ διαπρυ-
σίου κήρυκτος, καὶ ὁπαδοῦ τῶν θείων
Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ Θεοφό-
ρων Πατέρων, καὶ ἁγίων Πατρι-
archῶν, καὶ Ἀρχιερέων, τῆς ἁγίας Ἀ-
ποστολικῆς καὶ καθολικῆς τοῦ Χρι-
στοῦ

στοῦ Ἐκκλησίας. ἀποδέξαιτο οὖν εὖ-
μενῶς, καὶ εἰ ἐγκρίνοι ἄξιον τῆς
ἐμῆς προθέσεως, ἔσται πάντως καὶ
τοῖς ἀναγινώσκουσιν ὠφέλιμον.

Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης Παναγιότητος,

δοῦλος ἐλάχιστος,

Ὁ Διδ. Σέργιος Μακράτος.

ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΜΑΘΕΣΙ.

Τὸ παρὸν πόνημα Διδασκαλία ἐστὶν ἀν-
τικρυς. διεσχημάτισται μὲν κατ' ἐρωταπό-
κρισιν, ἀλλ' οὐχ ὥς ἐν τοῖς διαλόγοις, ἢ δια-
λέξεσι, καὶ τοὶ δύο ἔχον πρόσωπα. οἱ γὰρ κα-
τὰ ἀπορίαν, καὶ λύσιν διάλογοι ὑπότυφοι τὰ
πολλὰ ὑποκρύπτοντες κενὸν οἶημα τοῦ ἑπα-
ποροῦντος, οἱ δὲ κατ' ἐνστάσιν καὶ ἀπολο-
γίαν, ἢ ῥῆσιν καὶ ἀντίρρῃσιν μάχιμοι. Ὅθεν
οὔτε διάλεξις, οὔτε διάλογος ἐπιγεγράφται,
ἀλλὰ συνομιλίας. ἐν αὐταῖς γὰρ ὁ μὲν ἐρω-
τῶν ἐν ἐρωτι ἀληθείας ἐπιζητεῖ μαθεῖν, ὁ δὲ
ἀποκρινόμενος ἐν συνέσει καὶ ευλαβείᾳ τῶν
θεῶν δογμάτων ἀπαντᾷ οὐδὲν οὖν ἐν αὐ-
τοῖς ἐριστικὸν καὶ ὑπότυπον.

ΠΙΝΑΞ.

Ἐν τῇ Α'. Συνομιλία ταῦτα ἐνορῶνται.

- Ὅτι ὁ Θεὸς ἀρχὴ πάντων αἰώνιος, ἄ-
πειρος, ἀμεταβλητος, ποιητὴς παν-
των ὁρατῶν καὶ ἀοράτων. . . . . 1.
- Ὅτι ἄφρατος καὶ ἀρρήτος κατ' οὐσίαν
καὶ φύσιν, πολυώνυμος δὲ καὶ πολυ-
μνητος κατ' ἐνέργειαν. . . . . 2.
- Τί ἐστὶ Χριστιανισμὸς, καὶ ὁποῖος ἐσὶν ὁ
Χριστιανὸς καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀλη-
θεῖς Χριστιανοὶ καὶ ὅτι θεόληπτοι καὶ
θειοφόροι. . . . . 3.
- Ὅτι ἐστὶν ἀρχὴ ἀναρχὸς ποιητικὴ τοῦ
παντὸς κόσμου ἀρχαῖον ἢ δόγμα.
μυκτηρισμὸς τῶν μωρῶν, καὶ ἀφρό-
νων εἰδωλολατρῶν. . . . . 7.
- Ὅτι τῆς ἀληθοῦς δόξης περὶ Θεοῦ διὰ
προπέθειαν, ἢ ἀλλὴν ἐμπάθειαν, καὶ
πολλοὶ τῶν φιλοσόφων, ἐξέπεσον,
Θεὸν ἀναγκαίως ὑπάρχειν ὁμολο-
γοῦντες. . . . . 9.
- Ὅτι ἡ εὐτακτος μελέτη, καὶ ἀπαθὴς
θεωρία τῆς φύσεως, ἀνάγει εἰς τὴν
ἀληθῆ γνῶσιν τῆς σοφίας, τῆς δυνά-
μεως

μεως, τῆς προνοίας, τῆς ἀγαθότη-
τος τοῦ Θεοῦ.

9.

Ὅτι ἡ ἐπαρσις, καὶ ἡ κενοδοξία, καὶ
ἡ φαυλότης, καὶ διαφθορά τοῦ βίου
καὶ ἡ κακεντρέχεια ἀποτυπλοῖ τὸν
ὀρθὸν λογισμόν, καὶ ποιεῖ τὸν ἀνθρώ-
πον ἢ ὁλως ἄθεον, ἢ εἰδωλολάτρην,
ἢ αἵρετικὸν ἢ κακόδοξον.

10.

Ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς οὐχ ὑπάγεται εἰς
εἶδος τῶν μονοθεϊτῶν, ἀλλ' ἐστὶν ἀ-
νώτερος ἀπασῶν τῶν θρησκειῶν, καὶ
σφραγίδι ἔχει τὴν πίσιν.

11.

Τί ἐστὶ πίσις καὶ ὅτι ἐκ Θεοῦ δίδεται.

12.

Ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰπουν ἡ πίσις καὶ
ὁ πιστὸς ἔχει ἰδιαίτητα δόγματα πε-
ρὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων, περὶ τοῦ
συστάσεως τοῦ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ
κόσμου, περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν
ἀνηκόντων τῷ ἀνθρώπῳ, ἔχει μυστή-
ρια, ἱεροτελεσεῖας, καθάρσια. ἔχει δι-
δασκαλίαν φανεράν μαρτυρουμένην
παρὰ Θεοῦ καὶ διὰ πάντων ἱερουργεῖται ὁ πιστὸς.

12.

Ἐν τῇ Β'. Συνομιλίᾳ.

Ὡς ἰδίως δεξάζεται ἡ πίσις ἥτοι ὁ Χρι-
στιανὸς περὶ Θεοῦ.

13.

Ὅτι οὐδὲν δόγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ συγ-

κλείει

κλείει ἀντίφασιν. 14.

Περὶ τῶν θείων ὑποστάσεων τῆς προσκυ-
νητῆς ἁγίας Τριάδος. 16.

Ἐλεγχος κατὰ τῶν ἀθετούντων τὸ πα-
νάγιον τοῦτο δόγμα. 21.

Ἐν τῇ Γ'. Συνομιλίᾳ.

Ἐλεγχος τοῦ Πλατωνικοῦ δόγματος,
καὶ ἀνασκευὴ τοῦ φρονήματος τῶν
κακῶς οἰομένων τὸ Χριστιανικὸν δόγ-
μα Πλατωνικόν. 25.

Ὅτι ἡ γνῶσις τῶν θείων ἐστὶν ἡ πηγή
τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου. 26.

Ὅτι τὰ ἔθνη τῶν ἀνθρώπων ἐξθείρουν ἡ
ἀλογία καὶ ἐμπάθειαι καὶ ἡ ἡδονὴ
τῶν ἀτόπων ὀρέξεων, τὸ δὲ πολίτευ-
μα, ἡ βία, καὶ ἡ ὑπόκρισις. 29.

Ὅτι ἀνάγκη ἦν, ἵνα ἔλθῃ οὐρανόθεν
μία θεία νομοθεσία, ἀνωτέρα παν-
τὸς πάθους εἰρηνικὴ καταργούσα πᾶ-
σαν ἀλογίαν, ἐμπάθειαν, βίαν, ὑπό-
κρισιν, διαίρεσιν, ἀγαθοποιὸς καὶ
ἐνωτικὴ πάντων τῶν ἐθνῶν. 32.

Ἐν τῇ Δ'. Συνομιλίᾳ.

Περὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Εὐαγγελικοῦ
νόμου. 35.

Περὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τοῦ πρώτου
πλάσους ἀνθρώπου καὶ τῆς κτίσεως αὐ-

τοῦ

του, και περι της καθεξης περι των ανθρωπων προνοιας του αγίου Θεου.	39.
Οτι το πταίσμα του Αδαμ τη προ- θέσει ην άπειρον, επ' άπειρον δε και η καταδίκη, και άπειρου δυναμειος εδεετο η διορθωσις.	40.
Περι της ένσαρκου οικονομίας του Υιου και Λόγου του Θεου.	44.
Περι του φυσικού και γραπτου νόμου, οτε και ος έδόθη, και τίνα τα κα- ταλαιώδη αυτού εντάλματα.	47.
Οτι εν τω γραπτω νόμω ου τελειού- ται ο έμμένων.	54.
Περι των νυν Εβραίων.	55.
Οτι ο Μωσαϊκός νόμος ου κατέργη- ται, αλλ' έπληρώθη δια του Ευαγγε- λικου.	56.

Εν τη Ε Συνομιλία.

Περι της κτιστης σοφίας, ήτοι του νοεου κόσμου.	60.
Περι πτώσεως των δαιμόνων.	61.
Περι πλάνης των δαιμόνων, και μισαν- θρωπίας και ύβρεως.	63.
Περι άσθενείας και καταργήσεως των δαιμονικών κληδόνων, και ματειών.	67.
Περι της νυν έναργουμένης πάλης, οτι προς αίσχύνην των δαιμόνων, και	

προς δόξαν των ανθρώπων.	70.
Εί πάντας τους ανθρώπους πειράζουσιν οι δαίμονες.	71.
Περι προσευχής.	75.
Περι νηρείας, και έγκρατείας.	76.
Οτι της προσευχής πās τόπος και χρόνος.	77.
Οτι φρουροι οι άγιοι Άγγελοι των αν- θρώπων.	79.
Εν τη ε' Συνομιλία.	
Οτι ο αίσθητός κόσμος ουκ ην και έ- γένετο υπό Θεου εν χρόνω και οτι έτεροκίνητος.	80.
Αντίρρις της δόξης των αντιδοξούντων.	83.
Τωθασμός και έκφραυλις του όλοσ- φαιρου Θεου, και οτι η τοιαύτη όλική εσιν ειδωλολατρεία, όμοίως και της Αριστοτελικής, και Πλατωνι- κής, και Πυθαγορικης περι κόσμου. Επικυρίου δε και Διμοκρίτου φα- νερὰ η άθεία.	85.
Εξίκετος και θεωρώτις του Μωυ- σίως η περι συστάσεως του κόσμου έχθεις.	89.
Ο αίσθητός κόσμος βιβλίον εσιν υπό ο- ψιν, εν τω αναγινώσκειται και έμφαι- νεται μεγαλοπρεπώς η θεία μεγαλειό-	

	Σελ.
της τοῦ δημιουργοῦ.	90.
Ὅτι οἱ ἀποπλανηθέντες τῆς ἀληθείας οὐκ ὀρθῶς ἀνέγνωσαν τοῦτο τὸ βιβλίον.	91.
Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων, γῆς ὕδατος, αἵρος, καὶ πυρός, καὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν.	92.
Περὶ οὐρανοῦ, καὶ ἀστέρων, καὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν.	93.
Ὅτι ὁ κόσμος πεπερασμένος, ὅτι σφαιρικός.	94.
Περὶ τῶν κατ' αἶδος σωμάτων.	95.
Περὶ ἀνθρώπου ὅτι κεφαλαιὸν ἐστὶ τῆς δημιουργίας.	97.

Ἐν τῇ Ζ' Συνομιλίᾳ.

Περὶ ἀστρολογίας, ὅτι κακῶς νοεῖται καὶ ψευδῆ καὶ ἀσύστατα δογματίζει, καὶ ὅτι μήτηρ ἀθείας καὶ ἀταξίας ἐστὶ, καὶ τροφὸς ἀνομίας, καὶ εἰδωλολατρίας γέννημα καὶ ἐρεύρεμα πλάνης.	99.
Περὶ ἀστρονομίας.	101.
Ὅτι οἱ πολλοὶ θαυμάζουσι τὰ κατ' αἴσθησιν, οἱ δὲ φιλόσοφοι τὰ κατὰ νοῦν.	104.
Περὶ ἐνεργείας τῶν ἀστέρων.	106.
Πέθεν λαβούσα τὰς ἀφορμὰς ἀνεκείθη ἡ δόξα περὶ πληθὺς κόσμων, καὶ ὅτι ἀσύστατος καὶ πολλὰ συνεισάγει ἀτοπία.	108.
	111.
Ἐν	

Σελ.

Ἐν τῇ Η' Συνομιλίᾳ.

Τί ἐστὶ μυστήριον.	115.
Περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.	115. 118.
Περὶ Βαπτίσματος.	129.
Περὶ Μύρου ἁγίου.	122.
Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.	12.
Περὶ Ἱερωσύνης.	125.
Περὶ Γάμου.	128.
Περὶ Μετανοίας.	129.
Περὶ Εὐχελαίου.	131.
Ὅτι πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ ὀλικῶς ἀναγκαῖα, οὐ πάντα δὲ ἀναγκαῖα ἐνὶ ἑκάστῳ.	133.

Ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι ζῆν κατ' ἐντολὴν Θεοῦ, καὶ οὐ κατὰ τὸν ἐμπαθεῖ καὶ πρόσυλον κόσμον, καὶ ὅτι πονηρὸς ὁ κόσμος.	134.
Ὅτι σπάνιος καὶ ὀλίγη ἡ ὁρετὴ καὶ μόροι εὐδαίμονες οἱ ἁγίοι.	135.

Ἐν τῇ Θ' Συνομιλίᾳ.

Περὶ συμβολικῆς ἱεροφαντίας.	136.
Τίνα τὰ ὀρέλιμα τῶν ἑορτῶν καὶ κοινῶν ἐν Ναοῖς ἱερῶν συνελεύσεων.	138.
Πότε αἱ θυσίαι καὶ προσφοραὶ ᾤξαντο.	139.
Τί σημαίνει ὁ Ναός.	141.
Εἰ ἀναγκαῖοι οἱ Ναοὶ διὰ τὴν προσευχὴν.	143.
Ὅποια	

	Σελ.
Ὅποια καθαρίσις ἀναγκαῖα πρὸς τὰ θεῖα.	145.
Περὶ ζώων καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων.	146.
Διατί τὰ θνησιμαῖα οὐκ ἐσθίουμεν.	147.
Ἡ χρῆσις τῶν κρεάτων συντελεῖ διὸ καὶ ἐπιτέτραπται ἡμῖν (οὐ γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς) ἐσθίειν, ἀνευ αἵματος μέντοι.	148.
Περὶ Νηστείας, καὶ τίνα τὰ ἐξ αὐτῆς τὰ ὠφέλιμα, καὶ ὅτι ὀργανικὸν ἐστὶν ἀγαθόν.	149.
Τίνα τὰ ὀργανικὰ ἀγαθὰ.	152.
Ὅτι δεκάτας καὶ ἀπαρχὰς προσφέρομεν τῷ Θεῷ ἐκ πάντων τῶν δοθέντων ἡμῖν παρ' αὐτοῦ ἀγαθῶν.	153.
Διατί Ναοὺς καὶ τὰς εὐχὰς πρὸς Ἀνατολὰς διευθύνομεν βλέποντες.	154.
Τοὺς τύπους καὶ τὰς εἰκόνας σχετικῶς τιμῶμεν, ἀναφέροντες τὴν τιμὴν εἰς τὰ πρωτότυπα, οὕτω καὶ τὰ μνημαῖα καὶ τοὺς τάφους τῶν Ἀγίων, καὶ εἴτι ἄλλο ὑπόμνημα ἅγιον.	156.
Ἐν τῇ Ι' Συνομιλίᾳ.	
Τί ἐστὶν Ἐκκλησία, καὶ πῶς μία, καθολικὴ, Ἀποστολική.	163.
Περὶ Βασιλείας τῶν Χριστιανῶν ὅτι θεῖα, καὶ οὐράνιος, καὶ πῶς λέγεται ἰδίως τοῦ Χριστοῦ.	167.
Εἰ θεῖα ἡ τοῦ Χριστοῦ Βασιλεία, δια-	

	Σελ.
τί οὐχ ἡπλώθη εὐθὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη.	174.
Εἰ μία ἡ Βασιλεία τῶν Χριστιανῶν, διατί ἐν αὐτοῖς πολλοὶ Βασιλεῖς καὶ διάφοροι.	175.
Ὅτι μία ἡ τῶν Χριστιανῶν Βασιλεία κατὰ Πνεῦμα καὶ ἐλπίδα ζωῆς ἀκαταλύτου. πολλαὶ δὲ αἱ Βασιλεῖαι κατὰ σχῆμα τοῦ κόσμου.	176.
Ὅτι μόνη ἡ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ χωρεῖ εἰς πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ ἐξουσίαν κοσμικὴν, καὶ οὐδεμία ἑτέρα κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου δύναται τί τοιοῦτον.	177.
Ὅτι ἡ τυραννικὴ κοσμικὴ ἀρχὴ μάχεται τῷ Χριστιανισμῷ, ἡ δὲ κατὰ λόγον οὐκ ἐναντιοῦται.	178.
Περὶ χρήσεως καὶ καταχρήσεως τοῦ κόσμου.	179.
Περὶ Πίστεως αὐθις καὶ Νόμου ἐμφύτου καὶ γραπτοῦ, καὶ Εὐαγγελικοῦ.	181.
Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν.	193.
Περὶ παγκοσμίου κρίσεως.	194.
Περὶ ἀμοιβῆς τῶν δικαίων.	
Περὶ κατακρίσεως τῶν ἀσεβῶν καὶ παρανόμων.	
Πορίσματα ἐκ τῶν ἀνωτέρω κεφαλαιῶδη Α'.	

ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΝΔΟΤ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ,
Καὶ Φιλοσόφου Χριστιανοῦ.

ΣΤΝΟΜΙΑΙΑ ΠΡΩΤΗ.

Ἰνδός. Ἐκουσα τὴν καλὴν φήμην τοῦ οὐδόμα-
τός σου, καὶ ἐπεθυμῶ νὰ λάβω τὴν συνο-
μιλίαν σου, καὶ παρακαλῶ μὲ φιλοσοφικὴν ἐ-
λευθερίαν νὰ δεχθῇς τὸν ἐρχομόν μου, καὶ νὰ
ὁμιλήσῃς πρὸς ἐμέ. Διότι ἐγὼ ἐν τιμῷ, καὶ
ἀγαπῶ, τὴν ἀλήθειαν, καὶ δι' αὐτὴν, καὶ
μετ' αὐτῆς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταβαίνω.

Φιλόσοφος. Ἐπαινατὸς ὁ τρόπος, καὶ τῶ ὄντι
Φιλοσόφου ἀνδρὸς.

Ἰνδός. Εἰπέ μοι πρῶτον περὶ ἀρχῶν τοῦ παντός
τί φρονεῖς, καὶ ποῖαν δόξαν ἔχεις;

Φιλόσοφος. Ἀρχὴν τοῦ παντός κόσμου μίαν δο-
ξαζω αἰώνιον, ἀπείρον, ἀτρέπτου, ἀμετά-
βλητον, παντοδύναμον, ἀνέκφραστον κατ' οὐ-
σίαν, ἀπερινόητον καὶ ἀκατάληπτον κατὰ φύ-
σιν, ἀπαραβλήτον, καὶ ἀσύγκριτον πᾶσιν αἰ-
σθητοῖς, καὶ νοουμένοις, αἰτίαν, ὑπερτελῆ,
πάντων τῶν ὁρατῶν, καὶ νοουμένων, ἀσχετὸς
ὑπερκειμένην τούτων ἀπάντων, αἰτίαν τοῦ εἶ-
ναι, καὶ ὑπάρχειν πάντα, καὶ δικτηρεῖσθαι
πάντα ἢ ἄρα ὁρατὰ, καὶ ἀόρατα, οὗτος ἐστίν

ὁ ποιήσας τὸν Οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ σύμ-
παντα τὸν κόσμον, Θεὸς αἰώνιος, ἀγέννητος,
ἀφθαρτος, ἀναλλοίωτος, αἰεὶ ζῶν, καὶ ποιητὴς
πάντων, δημιουργὸς, προνοητὴς καὶ κηδομὴν
πάντων, ἀγαθὸς δίκαιος, καὶ αἰεὶ προχέων ἐ-
λεη. καὶ χάριτας τοῖς αὐτοῦ ποιήμασι.

Ἰνδ. Πάνυ καλῶς περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς δοξά-
ζεις. ἀλλ' ἔφησ' ὅτι αὕτη ἐστὶν ἀφρατος, καὶ
ἀκατάληπτος, ἔπειτα τρόπον τινὰ τὴν ἐρ-
μηνεύσεις

Φιλ. Ἡ ὑπερκείμενη ἀσχετῶς ἀπάντων ἀρχή, οὐ-
δεμία ἐτίμα φύσει, δημιουργητῇ ἐστὶ λεπτή,
οὔτε δύναται τι ποίημα χωρῆσαι τὴν ἀπειρον
ἐκείνην οὐσίαν, καὶ φύσιν, οὐδὲ περιλαβεῖν
ἐκεῖνο τὸ ὑπεράπειρον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κατι-
δεῖν, διὰ τοῦτο καὶ ἀφρατος, καὶ ἀκατάλη-
πτος, ἐκ δὲ τῶν ἐνεργειῶν, καὶ χαρισμάτων,
πρὸς τὰ παρηγμένα ὑπ' αὐτῆς, οὐ μόνον ὅσα
εἶπον γνωρίζεται, καὶ καλεῖται ἡ μακαρία ἐ-
κείνη φύσις, ἀλλὰ καὶ πλείω τούτων, καὶ ἐτι
πλείω, καὶ ἐτι πλείω ἐξυμνεῖται.

Ἰνδ. Καγὼ προσκυνῶ καὶ λατρεύω ταύτην τὴν
πρωτίστην ἀναρχὸν ἀρχὴν (α) ἀπάντων, τὸν
ποιη-

(α) Τὸ τῆς ἀρχῆς ὄνομα, ἄλλως μὲν ὁ Ἰνδὸς ὡς θεός.
Ἄλλως δὲ ὁ Χριστιανὸς φιλοσοφὸς ἔννοει. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ
ἀναρχον, ἀναρχον γὰρ τὸ ὑπάρχον. καὶ τὸ μὴ ἔχον προ-
τέρου

ποιητὴν μου, τὸν τροφέα μου, τὸν ἀγαθὸν
προνοητὴν μου, τὸν Θεόν μου, ἀλλ' εἰπέ μοι
παρακαλῶ ὁ χριστιανισμὸς τί εἶναι, περὶ τού-
του ἔλθον μάλιστα νὰ σὲ ἐρωτήσω.

Φιλ. Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι μία θειοτέρα ἀποκά-
λυψις περὶ Θεοῦ, καὶ τῶν θείων δωρημάτων.
καὶ ὁ χριστιανὸς εἶναι ἓνας ἀπόκρυφος θεόλη-
πτος, αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπην
τοῦ Θεοῦ, πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν ἀποβλέπων
καὶ διὰ τὸν Θεὸν ζῶν, καὶ πάντα πρὸς τὸν
Θεὸν ἀναφέρων ἐν ἄκρα ὑποταγῇ, καὶ πάν-
τα ἐν μεγάλῃ εὐχαριστίᾳ τὰ ἐν τῷ βίῳ παρὰ
Θεοῦ ἀποδεχόμενος, καὶ οὐδὲν λογιζόμενος
τὰ τοῦ κόσμου ἔνδοξα, καὶ τὰ ἐπιτερπῇ τῆς
παρούσης ζωῆς, ἐλπίδα ἔχων εἰς Θεόν, αἰω-
νίου δόξης καὶ αἰωνίου ζωῆς ἐξ ἀναστασεως
νεκρῶν.

Ἰνδ. Ὡ μεγάλων φρονημάτων, ὧ ἐλπίδων ἐξαι-
σίων

τίσαν αἰτίαν. ἥτις ἀρχὴ κατὰ φύσιν καὶ εὐσιώδης, καὶ κατ' ἐ-
νέργειαν, καὶ βούλησιν ἐλευθέραν. Ὁ μὲν οὖν Θεὸς καὶ Πα-
τήρ, ἀρχὴ πάντων ἀναρχος, κατὰ φύσιν μὲν τοῦ Τίτου καὶ
τοῦ Πνεύματος, προαιωνίως καὶ σχετικῶς, καὶ κυρίως, κατ'
ἐνέργειαν δὲ καὶ βούλησιν ἐλευθέραν τῶν κτιστῶν ὑπαντῶν ἐν
χρόνῳ, ὑπερκείμενην καὶ ἀσχετῶς, αἴτου δημιουργικῶς. ὥς
ἐπὶ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀόρατων κτισμάτων ἀρχὴ ἀναρχος ἡ μα-
καρία φύσις, καὶ Θεότης, ὡς ὑπάρχοντος, καὶ ἀσχετῶς ὑπερ-
κείμενη προαιωνίως, ἐν χρόνῳ δὲ κατ' ἐνέργειαν καὶ βούλησιν
ἐλευθέραν, αἰτία ὀνομαῖται.

σίαν, εἰς μεγάλα θεωρήματα, καὶ θαυματοῦς
σοχησμούς, μὲ φρίκην μου, καὶ μεγάλην ἐλ-
πίαν ἐξέωθησας ἐνα ὁμοταγῇ φιλόσοφον, ὃ
φιλόσοφος, καὶ εἶναι εἰς τὸν κόσμον τοιοῦτοι
ἄνθρωποι, καταφρονῆτα τοῦ κόσμου, καὶ ἑ-
λως δὲ ὅλων θεόληπτοι, καὶ αἰχμαλώτοι εἰς
τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ; ἐγὼ ἄλλους εἶδον αἰχ-
μαλώτους εἰς τὰς ἡσυχίας τῆς σαρκὸς, ἄλλους
εἰς τὴν δόξαν, ἄλλους εἰς τὰ πλούτη, καὶ ἄλ-
λους εἰς ἄλλα πάθη, τοιούτους, ὡς λέγεις,
οὔτε εἰς Ἰνδίαν τὴν μεγάλην, οὔτε εἰς Κί-
την εὐρύχωρον, οὔτε εἰς Περσίαν τὴν εὐάνθρω-
ν, οὔτε εἰς Ἀραβίαν τὴν φονητικῶσαν, οὔτε εἰς
ἄλλο μέρος τῆς Ἀσίας, καὶ Ἀφρικῆς, εἰς ὅσα
περιήλθον, οὐδένα τοιούτον εἶδον. ποῦ εἰσὶν οἱ
τοιούτοι εἰπέ μοι παρακαλῶ.

Φιλ. Εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι, ὅθεν καὶ ὅπου ὁ Θεὸς ἐκά-
λεσε, καὶ καλεῖ αὐτοὺς, καὶ ἐν τούτοις εἰσὶ κα-
κῶτεροι μᾶλλον ἢ γνωστοί, ὡς ἔειπν. διότι
αὐτοὶ δὲν θέλουσι τὴν τιμὴν τοῦ κόσμου, οὐ-
δὲ τὰς τρυφάς, καὶ τὰ πλούτη. ὁ κόσμος γνω-
ρίζει, καὶ τιμᾷ τὰ ἴδια, καὶ ὡς πλάνος ἐξα-
πατᾷ πρὸς καιρὸν, καὶ ἐμπαίξει τοὺς ἀπαταθέν-
τας εἰς τὰ φαινόμενά του καλὰ, καὶ ἂν εἰς τὰ
ἄλλα μέρη τῆς γῆς δὲν ἦντες, διακτὶ εἶναι ὀλί-
γοι, εἰς τὰ μέρη ὅμως ὅπου ἔλθεις τώρα, θέ-
λεις εὖρε πολλοὺς. οἷότι ὅλη ἡ Εὐρώπη καὶ τὰ
νησιά

νησιά τῆς εἰναι γεμάτη ἀπὸ χριστιανούς.

Ἰνδ. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ εἶναι θεόληπτοι, καὶ θεο-
φόροι, ὡς λέγεις;

Φιλ. Εἴθε νὰ ἦτον ὅλοι ὅλοι σεμνύνοντα μὲ τὸ κα-
λὸν τοῦτο ὄνομα, ὀλίγοι δὲ εἰσὶν οἱ ἄξιοι. ἡμεῖς
δὲ τοὺς κακώτεροντας, καὶ φαυλοβίους ἀναξίους
κοίνομεν καὶ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, καὶ χρι-
στianoὶ θέλουσι νὰ λέγωνται. τοὺς δὲ λοιποὺς
ἀγίους ὑπολαμβάνομεν. τίνες δὲ εἰσὶν οἱ τέ-
λειοι, καὶ θεόληπτοι, ἐπειδὴ ἐν τῇ κρυπτῇ τῆς
καρδίας αὐτῶν ἐνεργεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, ἃ
γνωσκῶμεν. ὁ δὲ Θεός, ὁ ἐτάζων τὰς καρδίας
τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς μόνος οἶδεν. παρεικάζο-
μεν δὲ ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰς ἀρετάς,
καὶ τὴν τελειότητα αὐτῶν. τὴν δὲ βεβαίωσιν,
καὶ μαρτυρίαν περιμένομεν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐπει-
δὴ συχνὰ ὁ Θεός δεικνύει τοὺς τοιούτους μὲ
ἐξαίσιμα σημεῖα καὶ ζῶντας, καὶ μετὰ θάνατον.

Ἰνδ. Παράξενον τὸ τοιούτον νὰ λέγωνται ὅλοι Χρι-
στianoὶ, καὶ νὰ μὴν εἶναι ὅλοι θεόληπτοι. ἐ-
πειδὴ ὡς ἔλεγες ὁ Χριστιανὸς εἶναι θεόληπτος.

Φιλ. Λέγονται καὶ οὗτοι κατὰ τινὰ τρόπον θεόλη-
πτοι, ὡς κεκλημένοι παρὰ Θεοῦ εἰς τὴν ἐκσι-
λείαν του, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν εἰσὶ κλητοί, ὀλί-
γοι δὲ ἐκλεκτοί, οὗτοι εἰσὶ καὶ λέγονται, κυ-
ρίως θεόληπτοι καὶ θεόφοροι, καὶ κυρίως Χρι-
στianoὶ, υἱοὶ Θεοῦ, ἄξιοι τῆς βασιλείας τοῦ
Θεοῦ

Θεοῦ, Θεὸν γινώσκοντες, καὶ Θεῶν γινωσκόμενοι, συνταταγμένοι εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, πλουτισμένοι μὲ σορίαν, καὶ δυνάμεις ἐπουρανίους, καὶ χαρίσματα θεϊκὰ. οἱ δὲ λοιποὶ οἱ λεγόμενοι χριστιανοί, ἢ ὡς νήπια τρέφονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπαλὰ, καὶ ἀρτίτοιχα μορφούμενα εἰς τὴν εὐσεβείαν, ἢ ὡς παῖδες διδασκόμενοι τὰ καλὰ, καὶ χριστιανικὰ μαθήματα, ἢ ὡς τῶνες γυμναζόμενοι εἰς τὰ στρατιωτικὰ τῆς πνευματικῆς ὁπλοφορίας, ὥς οὐ νὰ ἐμβαῶσι νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι τῶν παθῶν εἰς τὴν χάριν, καὶ κατάλογον τῶν τελείων, καὶ θεωρορίας τελείως ἐμπληθῶσι, θεοειδεῖς καὶ θεουργοὶ γινόμενοι.

Ἰνδ. Καὶ ἡ θεωρορία αὕτη ὁ χριστιανισμὸς καθ' ἑαυτὸν ἔχει πολλοὺς.

Φιλ. Μάλιστα. ἐστὶ γὰρ ἐνεργὸς ἡ δίκη παρὰ τῷ Θεῷ, εἰ καὶ ἡ χάρις ἀφθονος, ἀποδίδουσα ἐκαστῷ τὸ κατ' ἀξίαν.

Ἰνδ. Ἀλλὰ παρακαλῶ, δός μοι περὶ ταύτης τῆς εὐσεβείας τοῦ χριστιανισμοῦ, τελειωτέραν διασφηνίσιν, τίνα τὰ δόγματα αὐτῆς περὶ Θεοῦ, περὶ τοῦ νοουμένου, καὶ ὁρατοῦ κόσμου, περὶ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τῶν ἀντικείμενων τῷ ἀνθρώπῳ, τίς ἡ ἱεροτελεστία καὶ ἡ διδασκαλία, δι' ἣν ἀνάγεται εἰς τόσον ὕψος ὁ ἄνθρωπος.

Φιλ. Περὶ ταύτης, ἵνα λαβὴ ὁπίσθου ὁ ἅμιγτος ἄνθρωπος κατήχησιν, πρέπει πρῶτον νὰ ριθῇ τὰς προλή-

προλήψεις, καὶ νὰ καθαρίσῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀπὸ πᾶσαν ἐμπαθείαν, καὶ μὲ καθαρὸν νοῦν νὰ ἀναδράμῃ εἰς τὰς πρῶτας τῆς γνώσεως ἀρχάς, καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν μαρτυρίαν τοῦ συνειδότος, διὰ τί ἄρῃσαν ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου σπέρμα ἀγαθότητος, καὶ ἀληθείας, καὶ ἔχει ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐσωτερικὸν βοηθὸν εἰς τὸ ἀληθὲς καὶ ἀγαθὸν ὅταν θέλῃ, καὶ τὸ γνωρίζει, καὶ τὸ ἀγαπᾷ, καὶ τὸ δέχεται εὐγνωμόνως.

Ἰνδ. Δέξαι μοι ἡ ἀναρχὸς ἀρχὴ πάντων ὁ Θεὸς ταύτην τὴν χάριν, ἵνα αἰεὶ ὁπαδός, καὶ ἀκόλουθος γένωμαι τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι γοῦν ἐστὶν ἀρχὴ ἀναρχὸς ποιητικὴ τοῦ παντός κόσμου, καὶ ἐγὼ δοξάζω, καὶ ταύτην τὴν δόξαν εὖρον εἰς τὰ διαφωρὰ ἔθνη, εἰς ὅσα περιπλήθοι, αὐτὴν ἔχω καὶ ἐκ παραδόσεως τῶν προγόνων, καὶ σοφῶν Βραχμάνων, καὶ ἂν εὐρίσκαται διαφορὰ εἰς τινὰ ἔθνη περὶ τῶν προσόντων, καὶ ἰδιωμάτων τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπαρξὶς ὅμως εἶναι παρὰ πᾶσιν ὁμολογουμένη ὥς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς παχῆλους καὶ χυδαίους τὰ ἀνθρωπόμορφα κτήνη, οἱ ὅποιοι εἰδότες ἐκ φύσεως Θεόν, καὶ πεπεισμένοι τοῦ ἀοράτου Θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἐξ ἐνδογενῶν φωνῶν τῆς φύσεως, παρὰ λόγους προσάπτουσι τὸ ὑπέρτιμον τοῦτο ὄνομα, καὶ σεβόνται καὶ τιμῶσιν ὡς Θεοὺς, τὰ νομιζόμενα εἰς αὐτοὺς μεγάλα, καὶ τερπνὰ καὶ χρεῖα-

χρυώδη, ἢ τὰ φοβερά καὶ εἴατα καὶ ταπεινά,
ὕδατα ποταμῶν, δένδρα ὀρέων, ἀνέμους βίαι,
ἀστρῶν λάμψεις, ἤχους βροντῶν, ζύλα, πί-
τρας, ζῶα, εἶδωλα παντοῖα, ἡγεμόνας κρα-
ταιούς, στρατηγοὺς, νικητὰς, Πατριάρχας, καὶ
ἄλλα παπλασμένα ὀνόματα μήτε ὄντων, μήτε
γενομένων, μυθώδη καὶ ἀλλόκοτα, Θεοὺς ὡ-
νόμασαν, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πολυτροπος τῶν χυ-
δαίων, καὶ μωρῶν ἀπάτη. οἱ φρόνιμοι ὅμως καὶ
νουνεχεῖς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη δοξάζουσι μίαν ἀρ-
χήν, Θεὸν ἀόρατον, ἀνώτερον πάντων, ὃς ἐ-
βεβαιώθη εἰς ὅσους τόπους ἐπέγα, καὶ ἐμί-
λησα μὲ συνατοῦς ἀνθρώπους, καὶ ἀνωτέρως τά-
ξεως τοῦ τοιοῦτου ἀθλίου χυδαϊσμοῦ.

Φιλ. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν τιούτων δόξα ἐστὶν πολυ-
τροπος, καὶ ἔχει πολλὰς διαφορὰς, καὶ ἂν πάν-
τες συμφωνοῦσι περὶ τὴν ὑπαρξίν. διαφέρουσιν
ὅμως περὶ τῶν ἰδιωμάτων καὶ προσόντων τῆς
μακαρίας ἐκείνης, καὶ αἰδίου οὐσίας καὶ φύσεως,
καὶ ἄλλοι ἄλλως ἐδόξασαν, καὶ παλαιοὶ καὶ ὡ-
σπερον, καὶ πολλοὶ δὲ ὅλου τῆς ἀληθείας ἐξε-
πέσαν.

Ἰνδ. Φεῖστί μου, Θεέ τῶν ὅλων καὶ φύλαξόν με εἰς
τὴν ἀλήθειάν σου, ἵνα μὴ τι ἀνέμοσεν, καὶ ἀντί-
κειον εἰς τὴν δόξαν σου καὶ τὴν μεγαλειότην σου
ὑπολάβω. Ἡ προκείμεα, καὶ ἡ ἐμπάθεια δίδωσι
γενναίαν τὴν ἀπάτην, οἱ αὐθαδῆς υπερήφανοι, καὶ
μετέω-

μετέωροι πίπτουσι πολλάκις κατὰ κεφαλῆς ὁμι-
λῶντες καὶ περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. οἱ ἐμ-
παθεῖς πάντοτε ἔχουσιν ἀχλὺν καὶ ὁμίχλην εἰς τῆς
ψυχῆς τὸν ὀφθαλμόν, καὶ ἂν βλέπουσιν, οὐδέ πο-
τε βλέπουσι καθαρά, διὰ τοῦτο ἄλλα ἄλλοι δο-
ξάζουσι περὶ τοῦ ἐνός, καὶ μόνου Θεοῦ.

Φιλ. Βίβλια ἀπὸ τὴν ἐπαρσιν καὶ τὴν ἄλλην ἐμ-
πάθειαν ἀπετυφλώθησαν καὶ τινες λεγόμενοι
φιλόσοφοι, καὶ ἡ ὅλος ἐγένοντο ἄθεοι, ἡ πο-
λύθεοι. διὰ τὴν ἂν με καθαρὸν νοῦν ἐνατένιζον
ἐμβλεπόντες καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αἰσθητὸν κόσ-
μον, ἤθελον γνωρίσῃ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν,
καὶ σοφίαν, καὶ ἀπαράτρεπτον καὶ παντοδύνα-
μον μοναρχίαν, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα οἱ καθαροὶ
νόες περὶ τὸν Θεὸν ἐωράκασιν, καὶ μετὰ χα-
ρῆς, καὶ φόβου ἐξυμνοῦσιν.

Ἰνδ. Ὡς ἡ τῆς φύσεως μελέτη, ἀνοίγει τὴν θύ-
ραν τῆς γνώσεως τῶν θειοτέρων πραγμάτων.

Φιλ. Καὶ βίβλια ὅταν γένηται ἀπροσπαθῆς καὶ
προσήκουσα.

Ἰνδ. Διὰ τοῦτο ἦτον ἡ τόση καθοσίωσις τῶν πα-
λαιῶν σοφῶν διδασκαλῶν μας Βραχμάνων διὰ
να καθάρισωσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ πύθη, καὶ
τοὺς μὴ καθαρθέντας δι' ἀσκήσεως δεν ἐδίδα-
σκον τὰ μυστήρια τῆς φύσεως.

Φιλ. Το συναμφοτέρων πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ σπου-
δάῃ καὶ τὴν καθάρσιν τῶν παθῶν, καὶ τὴν
μελέ-

μελέτην, καὶ περινόησιν τοῦτου τοῦ περικαλ-
 λους συστήματος τοῦ παντός κόσμου. διότι ὁ-
 ταν νουνεχῶς ἐγκύψῃ ἐν αὐτῷ, βλέπει καθαρὰ
 τὴν ὑπεράπειρον σοφίαν, τὴν ὑπεράπειρον δύ-
 ναμιν, τὴν ὑπεράπειρόν ἀγαθότητα, καὶ διὰ
 πάντων δεικνύουσιν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ-
 το εἶναι μέγα κέρδος τῆς θεωρίας του.

Γινδ. Ἐκ' ἀληθείας, τοῦτο εἶναι μόνον τὸ ἀληθι-
 νὸν κέρδος. τοῦτο εὐραίνει καὶ ἀναπαύει τὴν
 καρδίαν. διὰ τοῦτο θαλεῖ πάντα νὰ θεωρῇ καὶ
 νὰ ἐξετάζῃ ὁ φιλόσοφος τὰ φαινόμενα, καὶ εἰς
 αὐτὴν τὴν ἐρευνᾶν ἤδεται περισσότερον, ἢ εἰς
 τὰς βασιλείους τιμὰς, καὶ πλουσίας ἀπολαύ-
 σεις. ὅταν οὖν ἔλαβον αἰσθησιν αὐτῆς τῆς ἡδο-
 νῆς ἐνόμισα πῶς δὲν εἶμαι πλέον εἰς τὴν γῆν,
 ἀλησμόνησα, καὶ πατρίδα καὶ συγγαίης, καὶ
 κόσμον ὅλον, μὲ ἐράνῃ νὰ εἶμαι πλησίον εἰς ἐ-
 κείνον τὸν μονάρχην τοῦ παντός, τὸν πάνσο-
 φον, τὸν παντοδύναμον, τὸν μεγαλόδωρον, τὸν
 ὑπεράγαθον, τὸν ὑπέρλαμπρον, ὅς τις χύνει τὰ
 δῶρα του ἄφθονα, καὶ τὰς χάριτας πλουσίας
 εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ἔχει καὶ τὴν ἐννοίαν
 καὶ τῶν πλείων μικρῶν ψυχάρίων κινητῶν πῶς,
 εἰ καὶ μὴ φαινομένων. διὸ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν
 ἁγίαν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἀφιέρωσα
 ἐμαυτὸν ἔκτοτε, καὶ ὅλα τὰ οἰκεῖα ἄφησα, καὶ
 περιέρομαι ἐκ τόπου εἰς τόπον θεωρητῆς τοῦ
 κό-

κόσμου.

Φιλ. Καλλίστα διανοήθης, καὶ καλῶς ἐποίησας ἴ-
 σως ἐξ αὐτῆς τῆς περιφορᾶς διὰ τὴν καλὴν σου
 γνώμην καρδίαις πλείονα.

Γινδ. Εἶδον εἰς τὴν περιφορὰν μου τινὰς ἀθέους,
 καὶ ἐφριξα. ἐγνώρισα ὅμως τὰς αἰτίαις τῆς το-
 σαύτης μωρίας των, ἡ τύφος καὶ ἑπαρσις καὶ
 κενοδοξία, ἡ βίος φαῦλος καὶ διεφθαρμένος καὶ δι'
 ὅλου κακεντρεχῆς, τοὺς ἐξέωσαν εἰς τὸ τοιοῦτον
 μέγα κακὸν, ὡς καὶ πρὸ τοῦ εἶπον. οἱ δὲ Εἰ-
 δωλολατραι τὰ ἄθλια ἀνθρωπόμορφα κτήνη διὰ
 τὴν ἀμύθειαν των καὶ τὴν παχὴλὴν μωρίαν των
 ἀγνοοῦσι τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο εἴ-
 ναι πολυθεοὶ καὶ μεματαιωμένοι σεβαζόμενοι
 καὶ τὰ ἄξια γάλωτος καὶ ἐμπαιγμοῦ, ἀλλὰ καὶ
 εἰς τοὺς Θεῖς αὐς, εἴτ' οὖν τοὺς ομολογοῦντας
 ἓνα Θεὸν εὖρον διαφορὰς, καὶ ἄλλοι ἄλλως προ-
 σκυνοῦσι καὶ λατρεύουσι τὸν Θεόν, καὶ δόξας
 περὶ Θεοῦ διαφόρους ἔχουσι, καὶ διάφορα ἐ-
 θη. ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν εἰς ποῖον εἶδος τῶν
 Θεῖς ὡν ὑπάγεται;

Φιλ. Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπάστων τῶν
 θρησκειῶν, καὶ ὁ χριστιανὸς ἓνα δοξάζει Θεόν,
 δὲν γνωρίζεται ὅμως μὲ τὸ ὄνομα τοῦ μονοθεῖ-
 του, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πικτός, ἡ πίστις εἴ-
 ναι ἡ σφραγὶς τοῦ χριστιανισμοῦ.

Γινδ. Καὶ τί εἶναι ἡ πίστις;

Φιλ.

Φιλ. Ἡ πίστις ἔχει μία βεβαιότητος ἀκράδαντος ἀνευ τινος ὑπονοίας εἰς πράγματα μὴ φαινόμενα, εἶναι μία σταθερότης ἀμετακίνητος καὶ ἰσχυρὰ εἰς πράγματα μέλλοντα καὶ ἐλπίζόμενα. ὁ Θεὸς ὅς τις φανεροῦ τὰ ἀόρατα, καὶ ἀποκαλύπτει τὰ μέλλοντα, αὐτοῖς ἔδωκε καὶ δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν πίστιν. ὁ ἐκπεσὼν ταύτης λέγεται αἰρετικός κινδυνεύων τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ μὴ ὁλως δεξαμένος ἐστὶ καὶ λέγεται ἄπιστος.

Ἰνδ. Εἰς μεγάλα θεωρήματα ἐμβαλεῖς με εἰς Φαλόσσοφ, ἂν ὁ χριστιανὸς εἶναι θεοληπτός, ὡς θεοληπτός, ὁ Θεός, ὅς τις τὸν καλεῖ εἰς μεγάλα καὶ ἀόρατα πράγματα, τοῦ ἀποκαλύπτει ἐκεῖνα, καὶ ἀφαιρεῖ τὸ καλυμμα τῆς καρδίας του, καὶ ὡς παρόντα τὰ βλέπει, καὶ τὰ δέχεται, καὶ ἐλπίζει νὰ τὰ ἀπολαύσῃ. πλὴν εἰς τοῦτο μόνον γέκεται ὁ χριστιανισμός, ὅταν ἔχει καὶ ἄλλα δόγματα;

Φιλ. Ἐχει ἰδιαίτητα δόγματα περί τε Θεοῦ, καὶ τῶν θείων, περί τε συστάσεως τοῦ νεροῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου, περί τε ἀνθρώπου, καὶ τῶν ἀνηκόντων τῷ ἀνθρώπῳ, ἔχει μυστήρια, ἱεροτελεσίας καὶ καθάρσια, ἔχει διδασκαλείαν φανεράν καὶ μαρτυρουμένην παρὰ Θεοῦ, καὶ διὰ πάντων καὶ τούτων ὡς ἐκ Θεοῦ τετυγμένον, καὶ φανερωθέντων ἱερουργεῖται, ἀγιαζεται, καὶ θεωρεῖται ὁ χριστιανός.

Ἰνδ.

Ἰνδ. Ὡς μακαρία κατάστασις εἶναι. ἀλλὰ παρακαλῶ περὶ πάντων αὐτῶν νὰ μὴν βαρυνθῇ νὰ με πληροφορήσῃ, καὶ ἂν εἶναι ὁρισμός της νὰ διωρίσῃ τὴν ἑρμηνείαν, καθ' ἣν παύει ἀπὸ τῆς θεωρίας της, νὰ ἐρχομαι ἐγκαίρως.

Φιλ. Ὅταν λάβῃ τὸν κοπον καὶ ἄλθῃ, ἐγὼ εἶμαι ἑτοιμός. τιμὴν καὶ χαρὰν τὸ ἔχω νὰ συνομιλῶ ματὰ συνοδοῦ, καὶ πολυμαθοῦς Φιλοσόφου.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἰνδ. Μὲ θάρρος, ὅπως μοι ἔδωκεν, ἔλθον πάλιν, καὶ ἐπεύχομαι σοι εἰρήνην, καὶ φῶς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐνθέου εὐφροσύνης.

Φιλ. Γένοιτο ἡμῖν ἐκ Θεοῦ ἰδεῖν πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἄδυτον φῶς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀλλάμψεως καὶ χαρᾶς μετασχεῖν.

Ἰνδ. Τὰ μὲν οὖν τῆς περιπλανήσεως μου θεάματα λέγειν πρὸς ἄνδρα Φιλόσοφον, περιττόν. ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀλλότριον τοῦ σκοποῦ μου, καὶ τῆς καλῆς εὐτυχίας ταύτης, ὅτι εὗρον τοιοῦτον ἄνδρα ὅς τις δύναται νὰ με πληροφορήσῃ περὶ μεγάλων ζητημάτων, καὶ νὰ λύσῃ τὰς ἀπορίας μου εἰς πράγματα ἀνώτερα παντὸς χυδαϊσμοῦ, καὶ τῶν κοινοτέρων ἀνθρωπίνων λογισμῶν. ὅθεν ἄρχην ἅς λάβῃ ἡ παρούσα μας συνομιλία, τὸ τέλος τῆς προλαβοῦσας, εἶπες περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ

νισμού πρώτον, ὅτι ἔχει ἰδιαίτητα δόγματα
περὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν θείων, εἰπέ μοι τίνα
ταῦτα;

Φιλ. Ὅτι ἔστι πάντως ὄν, οὐ ἡ ὑπαρξίς καὶ ὄντότης
ἐστὶν ἀναγκαῖα, καὶ αἰώνιος.

Ἰνδ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δόγμα ἴδιον τοῦ χρι-
στιανισμοῦ, εἰ καὶ ἄλλοι τοῦτο φρονοῦσι περὶ
Θεοῦ. τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἀληθὴς φιλοσοφία προ-
σβύει, καὶ ὁμολογεῖ. ἔγνω ὁ καθαρὸς νοῦς ἐκ
τῆς θεωρίας τῶν φαινομένων, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς
αὐτοὶ, καὶ ὁ νοῦς ὁ ἐν ἐκάσῳ ἡμῶν, καὶ πάν-
τα τὰ περὶ ἡμᾶς ἐν ἀλλοιῶσι, καὶ μεταβολῇ,
καὶ περιπαθῇ εἰσὶ καὶ τρεπτά, καὶ τὴν ὑπαρξίν
ὡς τοιαῦτα, τρεπτὴν καὶ ἐνδεχομένην ἔχουσι.

Φιλ. Ναὶ καὶ ἐγὼ συνομολογῶ, ὅτι δὲν εἶναι δόγμα
ἴδιον μόνων τῶν χριστιανῶν, ἀλλ' ὁ χριστιανισμὸς
δὲν ἀποβάλλει, ὅτι οἱ ἄλλοι φρονοῦσιν ὀρθόν,
εἴτε περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων. εἴτε περὶ τῶν ἀν-
θρωπίνων, μᾶλλον δὲ καὶ εἰσάγει καὶ προσεμ-
ποδοῖ, καὶ λαμπρύνει, καὶ εἴτι ἀμυδρῶς λέ-
γεται, διασαφεῖ, καὶ ἀναπληροῖ τὰ ἐλλειπῶς,
καὶ τὰ ἀτελῆ προσελειοῖ. διὰ τοῦτο οὖν εἶπον
τὸ πρῶτον καὶ κοινόν τοῦτο δόγμα διὰ τὰ προ-
σθέσω τὰ ἑξῆς. Τοῦτο τὸ κυρίως ὄν, τὸ ἀ-
ναγκαίως ὄν, τὸ ὄντως ὄν, τὸ ἀτρεπτον, τὸ
ἀναλλοίωτον, τὸ ὑπέρχρονον, τὸ προαιώνιον,
ἡ ὑπερούσιος οὐσία, ἡ ὑπερτελὴς αὐτοσυντότης,
τὸ πλη-

τὸ πλήρωμα πάσης ὀντότητος, ἡ παναρχὴς αὐ-
τοζωΐα, ἡ παντοδύναμος αὐτοὑπαρξίς, ὅτε ἡ-
θέλησε, καὶ ὡς ἡθέλησεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τοῦ
κόσμον παρήγαγεν. οὗτος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεός,
δημιουργὸς πάντων ὁρατῶν, καὶ ἀοράτων, προ-
νοητὴς, συνοχεύς, καὶ κηδεμὼν πάντων, ἀγα-
θὸς δίκαιος, πάντων τῶν τε ὄντων, καὶ τῶν ἐ-
σομένων τοὺς λόγους ἐνικαίως, καὶ ἀμερίσως ἐν
ἑαυτῷ προέχων, καὶ ὑπερτελῶς ὑπερφέρων, ἀ-
πάσας τὰς τελειότητας, πάντα τὰ ὄντα ἀκι-
νήτως κινῶν, καλλύνων, εἰδοποιῶν, συντάσ-
σων ὑπὲρ οὐδενὸς τῶν ὄντων ἢ γιγνομένων, ὀρι-
ζόμενος, ἐλευθέρως πάσης ὑπάρξεως τῶν ὄντων
καὶ γενομένων ὀριστικῶς, καὶ πάσης οὐσίας οὐ-
σιοποιὸς, πάσης φύσεως καὶ πάσης μορφῆς ἀ-
σχέτως μορφωτικὸς, καὶ εἰδοποιὸς παντὸς κάλ-
λους. καθ' ἑαυτὴν δὲ καὶ πρὸς ἑαυτὴν, καὶ ἐν ἑαυ-
τῇ ἀρρήτως καὶ ὑπερφυῶς καὶ θεοπρεπῶς τεταγ-
μένη ἡ μακαρία ἐκείνη φύσις, καὶ ἐνθέως μεμορ-
φωμένη εἰς τρεῖς ὑποστάσεις εἴτουν πρόσωπα,
Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ὁμοου-
σίους, ὁμοδυνάμους, ὁμοδόξους θεαρχεῖ, καὶ ἐν
αὐταῖς δοξάζεται ὑπὸ παντὸς τοῦ χριστιανισμοῦ.
τοῦτο ἐστὶ τὸ πρῶτον ἰδιαίτατον δόγμα τοῦ χρι-
στιανισμοῦ.

Ἰνδ. Τῷ πληρῶς καὶ ἀπερινόητα νοήματι περιέχει
τοῦτο τὸ δόγμα.

Φιλ. Καὶ ὅλα τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ δόγματα ἐπαι-
δῆ εἶναι θεῖα, εἶναι πλήρη θείας ἐμπνεύσεως
καὶ σοφίας.

Ἰνδ. Ἀλλὰ παρακαλῶ, πῶς εἶναι δυνατόν τὸ ἐν
τρία, καὶ τὰ τρία ἐν, ἢ μόνος τριῶς, καὶ ἢ τριῶς
μόνος, εἰ τρία οὐχ ἐν, καὶ εἰ ἐν οὐ τρία, ἐ-
δὼ φαίνεται ἀντίφασις.

Φιλ. Οὐδὲ ἐν δόγμα τοῦ χριστιανισμοῦ συγκαλείει ἀν-
τίφασις, καὶ ἀπερινοήτως κατὰ τρόπον τῆς ὑπάρ-
ξεως, ἀγνοεῖται, καὶ παραδόξως λέγεται. ἀγνοεῖ-
ται γὰρ ὁ τρόπος ὅτι οὐ κατὰ φύσιν νοεῖται ἅπαν
θεῖον μυστήριον. λέγεται ὁμῶς καὶ νοεῖται ἐκάτε-
ρον θετικῶς, μία γὰρ ἡ οὐσία, μία ἡ δύναμις, μία
ἡ θέλησις, μία ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀχώριστα
ἀπ' ἀλλήλων τὰ πρόσωπα, ὁ Πατὴρ ἀχώριστος
τοῦ Υἱοῦ, αἰεὶ γὰρ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς ἀχώριστος τοῦ
Πατρὸς, αἰεὶ γὰρ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα ἀχώ-
ριστον τοῦ πνεύματος Πατρὸς, ὅτι αἰδιώτως ἐκ τοῦ
Πατρὸς, καὶ Πνεῦμα Υἱοῦ. Ὡς οὐκ ἐσιν οὐ-
τε εἰπεῖν, οὔτε νοῆσαι πῶς θάτερον παρὰ θεί-
τερον τῶν θεῶν προσώπων, διὰ τοῦτο καὶ ἐν
καὶ τρία. ἐν τῇ οὐσίᾳ, τρία ταῖς ὑποστάσεσιν,
ἐπὶ Θεοῦ γοῦν ἔνωσις ἄκρα, καὶ οὐδεμία σύγ-
χυσις, διακρίσις προσωπικῇ, καὶ ἅμα τελεία
ἔνωσις, καὶ μόνος ἄρα ἐν τριάδι, καὶ τριῶς ἐν
μοναδί ἐσιν ὁ ἀληθὴς Θεός, ὃν λατρεύουσιν οἱ
χριστιανοί.

Ἰνδ.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἤθελον τινὰ εἰκασίαν περὶ τοῦ τρόπου
τῆς ἀπ' ἀλλήλων διακρίσεως, καὶ διασάφηναι
περὶ τῶν θεῶν ὑποστατικῶν ὀνομάτων, ὡς αὐ-
τὰ ἐννοοῦσιν οἱ χριστιανοί. καὶ παρακαλῶ διὰ
τὸν Θεόν, δός μοι τινὰ πλατυτέραν διασάφη-
σιν εἰς τοῦτο τὸ μέγα μυστήριον. ὅτι αἰσθάνο-
μαι παλμὸν τῆς καρδίας μου ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς
ἀληθείας. μέχρι τοῦδε ἐνόμιζον ἀρετὰ ὅτι ἐ-
ξέφυγον τὴν ἀμάρτιαν, καὶ ἐπλησίασα εἰς τὸ
ὄντως ἔφετόν, καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, τώ-
ρα μνησθάνω. ὅτι κάτω εἰμι καὶ μακράν.

Φιλ. Εὐχομαι αὐτὸς ὁ θεομὸς ἔρως τῆς καρδίας σου
νὰ ὑπαυξήσῃ τὸν φωτισμὸν, καὶ τὴν ἑλλαμψιν
εἰς τὴν διάνοιάν σου πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀ-
ληθείας.

Ἰνδ. Εἰπέ μοι λοιπὸν, εἰ ἐν τῇ μακαρίᾳ καὶ προ-
σκυνητῇ ἐκείνῃ φύσει ἐστὶ Πατὴρ καὶ Υἱός, ἐσιν
ἄρα καὶ γεννῶν καὶ γεννώμενος.

Φιλ. Ἐστὶ πάντως.

Ἰνδ. Καὶ πῶς;

Φιλ. Τοῦτο μὴ ζήτηι. ὑπὲρ τὸ πῶς γὰρ. ὁ τρόπος
τῆς γεννήσεως ἀπερινοήτος, καὶ ἀκατάληπτος,
καθὼς καὶ ἡ οὐσία καὶ φύσις τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐ-
τὰ πλείω τῶν γενωμένων καὶ ὑπ' ὅψιν λαμβά-
νουσιν ἡμᾶς πῶς γίνονται, καὶ τὸν τρόπον τῆς
γενέσεως αὐτῶν ἀγνοοῦμεν, τολμηρὸν ἐστὶ καὶ
παράφορον νὰ ἐρευνῶμεν ἐπὶ Θεοῦ, πῶς ὁ Πα-

τη

τῆς γεννᾶς, καὶ πῶς ὁ Τίος γινώσκειται. ἀρκεῖ ἡ μὲν νὰ ἱκεύωμεν, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ τρισαγίῳ φύσει, ἐστὶ Πατὴρ ἀναρχος, καὶ ἀναίτιος ἀρχή, ἐστὶ καὶ Τίος ἐκ τῆς ἀναρχοῦ ἀρχῆς. ἀρχὴ ὑμνουμένη κατὰ βούλησιν καὶ ἀναφορὰν τοῦ ποιούντος πρὸς τὰ γεγονότα.

Ἰνδ. Καὶ τίς ταῦτα ἀπεκάλυψεν;

Φιλ. Αὐτὸς ὁ Θεός.

Ἰνδ. Ἀλλὰ τόσα ἄλλα γένη καὶ ἔθνη, καὶ τόσαι ἄλλαι θρησκείαι ἀγνοοῦσι τοῦτο, καὶ φρίττουσιν οἱ μοναθεῖται νὰ τὸ ἀκουσῶσιν ὡς ἐλαττωσιμον.

Φιλ. Ἀνοηταίνουσιν ὡς ἀσύνετοι.

Ἰνδ. Παρακαλῶ συνάτισόν με, ὅτι πολλὰ ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω περὶ τοῦτου τοῦ μυστηρίου, ὅσα εἰς κατάληψιν ἀνθρωπίνην ἔρχονται.

Φιλ. Ἐγὼ προεῖπον, ὅτι μετὰ ἐσὶ καὶ ἀπερινόητον, καὶ οὐ δύναται νοῦς ἀνθρώπινος νὰ τὸ περιλάβῃ. δὲν εἶναι ὅμως ἀπαραδέκτον εἰς τὸν κατὰ φύσιν καθαρὸν νοῦν. καὶ ἀπὸ ἀνοίας καὶ προλήψεως καὶ πεισμονῆς δυσπιστοῦσιν οἱ μὴ δεχόμενοι.

Ἰνδ. Καὶ πῶς; δεῖξόν μοι ἐκ λόγου τινός καὶ εἰ κασίας, πῶς ἔχει τὸ εὐπαραδέκτον.

Φιλ. Τὸ γεννᾶν ὅμοιον, τελειότης ἐστὶ φύσεως. ταύτης οὖν τῆς τελειότητος ὑπερτελῶς καὶ προαιωνίως μετέσχεν ἡ ὑπερτελὴς μακαρία ἐκείνη ἀ-

ναρχος

ναρχος ἀρχή, ἄρα καὶ ἐγέννησεν ἑαυτῇ ὅμοιον, καὶ κατὰ πάντα ταῦτόν, κατὰ τοῦτο μόνον διαφέροντα, ὅτι ἐκ τῆς ἀναρχοῦ ἐκείνης ἀρχῆς γεγέννηται. Εἴτα οὐδὲ ἀρχὴ ἂν εἴη ἡ αὐτοῦ παρξία ὁ Θεὸς κυρίως, εἰμὴ ἦν ὁμοφυῶν καὶ αἰδιῶν καὶ προαιωνίων ἀρχή. τὰ γὰρ ποιήματα ἐν χρόνῳ καὶ ὑπερὸν τότε ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον Θεολόγον, μικρῶν ἂν εἴη ἀρχή, εἰμὴ Θεότητος ἦν ἀρχή. Οὐ γὰρ ἦν κυρίως ἀρχὴ ἡ αἰώνιος καὶ ἀναρχος ἀρχή, εἰ τῶν κτιστῶν, ῥευστῶν ὄντων καὶ τρεπτῶν ἐν χρόνῳ μόνον ἦν ἀρχή. τούτων δὲ καὶ τοῦ χρόνου οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ βούλησιν καὶ ἀναφορὰν γεγονότων, οὐ κατὰ σχέσιν οὐσιώδη καὶ ἐμρυτον, ἀρχὴ ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ὁ ποιήσας τὰ πάντα. ἡ δὲ κυρίως ἀρχὴ οὐσιώδη ἔχει τὴν σχέσιν πρὸς τὰ ἐξ αὐτῆς. ὥστε εἰ μὴ Θεότητος ἦν ἀρχή, ἡ ἀναρχος ἀρχή, μικρῶν ἂν εἴη ἀρχή, καὶ οὐδὲ κυρίως ἦν ἀρχή.

Ἰνδ. Βαβαὶ τῶν μυστηρίων, πάντα ἀληθῆ, πάντα βέβαια, καὶ ἀνυτίρρητα. οἱ ἀσύνετοι ταῦτα οὐκ ἐγνώσαν, καὶ προπετῶς ἀποδοκιμαζοῦσι, μὴ νοοῦντες ἐκ προσπάθειας, ἢ ἀντιφωνίας ἀλόγου. καὶ γὰρ ἤτοι πάντα σευνοῦσι τῇ ἀναρχῇ ἀρχῇ, καὶ Θεοὺς πάντα ποιῶσιν, ἢ ἐν χρόνῳ κατὰγουσι τὴν ἀναρχὸν ἀρχήν, τῶν γιγνομένων μόνον ἀρχὴν ὑπολαμβάνοντες, καὶ ἐκ τοῦ μὴ

τοῦ μὴ εἶναι ἀρχὴν, ἐν χρόνῳ ἀρχὴν φρονοῦν-
τες γενέσθαι.

Φιλ. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις εἰκασίαν ἐξ ἡμῶν δυνά-
μεθα λαβεῖν. τελείαν δὲ εἰκόνα παραστατικῆς
τῶν ἐν τρισαγίᾳ φύσει οὐκ ἔχομεν. ἀπαραδειγ-
μάτις γὰρ ἐκαίνη ἡ μακαρία ὑπερούσιος οὐ-
σίᾳ καὶ φύσις, καὶ ἄρρητος καὶ ἁ. θεῆς, καὶ
ὑπὲρ πάντα νοῦν καὶ κατάληψιν οὐ μόνον ἀν-
θρώπινην, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπουρανίων νόων, ὡς
δὲ ἐν εἰκόνι ἀμυδρῇ καθ' ἡμᾶς γινώσκεται καὶ
ὁμωομεῖται, κατὰ τὰ ἔννοιαν οὐσιώδη, καὶ ὑ-
ποστατικὴν εἰς οὐκ ὀνόματι δὲ διάκρισιν. διὸ
καὶ οἱ θεότατοι ἡμῶν Θεολόγοι ὡς περιλαβόντες,
καὶ ἐδιδάχθησαν τὴν ἀναρχὸν ἀρχὴν, καὶ αἰ-
τίαν πάντων, πατέρα, νοῦν διὰ τὸ γόνιμον,
καὶ πηγὴν Θεότητος ὑμνοῦσι, καὶ λόγον μὲν ὡς
ἐκ νοῦ, Τίον δὲ ὡς πατὴρ τὴν τοῦ πατρὸς συ-
νουσιωμένην ἑμμενον, καὶ αἰδίου ὑποστατικὴν
σοφίαν ὑμνοῦσι, καθ' ἣν ἑαυτὸν καὶ πάντα τὰ
ἐν αὐτῷ πρὸ πάντων αἰώνων νοεῖ καὶ γινώσκει ὁ
Πατήρ, εἰκόνα οὖσαν ἀπαράλλακτον, πάντα
φέρουσαν τὰ τοῦ Πατρὸς, ἑμμενον συνοσιω-
μένην, ἐκείθεν μὲν προϊούσαν, ἀχωριστὸν μὲν-
τοι τῆς οὐσίας, διὸ καὶ χαρακτηρ τῆς ὑποστα-
σεως τοῦ Πατρὸς γνωρίζεται. παραπλησίως καὶ
τὴν ἐκβλύζουσαν καὶ προχέουσαν ἐξ ἀπείρου
ἀγαθότητος, ὑπεράπειρον ἀγαθότητα, προη-
νώς

νῶς καὶ ἐν ἀγαλλιάσει τῆς μακαρίας ἐκαίνης
φύσεως, συμπροϊούσαν τῇ νοήσει, καὶ ἀναχω-
ρίαν ἑμμενῶς τῇ αἰδίᾳ ἐπέσει τῶν αἰδίων ἐ-
ρασι, ὑποστατικὴν καὶ αἰδίαν ἐκ Πατρὸς ἐν Τίῳ
ἑμμενῶσαν, πνεῦμα καὶ ἀγάπην Θεοῦ ἐξυ-
μνοῦσι, τρεῖς ὑποστάσεις ἐν Θεῷ, Πατὴρ,
Τίος, καὶ Ἅγιος Πνεῦματος διδάσκοντες.

Γινδ. Μὲ ἀναγκάζεις Φιλόσοφε, νὰ δεχθῶ σχεδὸν
καὶ μετὰ λόγου ἀπαραιτήτου, τοῦτο τὸ μέγα
μυστήριον, τὸ ὁποῖον καὶ ὡς ἀκατάληπτον, καὶ
ὡς ἀπίθανον δὲν τὸ ἐπίτευχα. τῶρα ὅμως ἐγνώ-
ρισα, ὅτι μεγάλων μυστηρίων, καὶ τῶν ὄντων Θεῶν,
καὶ ἀποκρύφων ἀποκαλύψεις ἔχουτιν οἱ Χριστιανοί.

Φιλ. Ὅσοι γοῦν φρονοῦσι καὶ λέγουσι καὶ ὁμολο-
γοῦσι μόνον Θεόν, μεγαλοφρονοῦσι, καὶ κομ-
πάζουσιν ὅτι εἶναι εὐσεβεῖς, διότι ἐξέφυγον τὴν
πολυθεΐαν, καὶ τὴν πλάνην τῶν εἰδολολατρῶν,
ἀλλὰ νοοῦντες τὸ μόνον, ὡς μόνον, καὶ τὸ ἐν
ὡς ἐν φιλόν, πίπτουσιν εἰς μίαν ἄλλην ἀπάτην
χειρωνα, ἢ ἔρημον, καὶ ἀκοινωνήτον τὸν Θεόν
φρονοῦσιν, ἢ τὸν κόσμον μέρος τοῦ Θεοῦ δο-
ξάζουσι, καὶ τὸν Θεόν συνοσιωμένον τῷ κό-
σμῳ, καὶ ἀναγκαῖον τὸν κόσμον εἰς τὴν ὑπαρ-
ξιν, καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰδίον, καὶ
αἰώνιον, ἐπεὶ ὁ Θεὸς αἰδῖος καὶ αἰώνιος, ὡς τῶν
ἀτόπων, ἀκοινωνήτος ἄρα ἦν ἐκαίνη ἡ μακα-
ρία φύσις πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι; „ἐγὼ
γὰ

γὰρ ἡμῖν, φησὶν, ἡ σοφία, ἡ προσέχειν
(ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ) καθ' ἡμέραν δι' ευφραι-
νόμεν ἐν προσώπῳ αὐτοῦ ἐν παντί καιρῷ.
ἐρημος χαρᾶς, καὶ εὐφροσύνης ἡ τριπλευδαίων
ἐκείνη ὑπέρθεος δόξα; ὁ Θεὸς ὁ εἰδὼς καὶ γι-
νώσκων πάντα, ἑαυτὸν οὐκ ἐνόησε, οὐδὲ ἐ-
γίνωσκε; εἰ ἐν αὐτῷ ἐστὶ πᾶσα τελειότης ὑπερ-
τελής, ἀγαθότης, καὶ γονιμότης ἐξέρητο;
ὁ Χριστιανὸς οὖν ἕνα Θεὸν δοξάζει τὸν Πατέ-
ρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἰνδ. Δίκαιον ἔχουσιν οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐξουθενω-
τοῦς τοιοῦτους ὑπερφάνους, καὶ κομπασας θεί-
ας, καὶ μονοθεΐας, ὡς ἀσεβεῖς, διὰ τί μοι
αὐτοὶ εἶναι διδασκοὶ Θεοῦ, ὡς μανθάνω. εἰπέ
μοι λοιπὸν τίνα ἀποκαλύψιν (βίβλια ὅλα τὰ
τοιαῦτα δόγματα ἐξ ἀποκαλύψεως καὶ φωτι-
σμοῦ θείου ἤλθον εἰς τοὺς ἀνθρώπους) ἔχετε
περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τί οἱ Θεολό-
γοι ἡμῶν διαγγέλλουσι δοξάζοντες περὶ αὐτοῦ;
εἰπέ μοι τοανώτερον, παρακαλῶ.

Φιλ. Εἶπον ὅτι καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ὑπέρτα-
σις τελεία πιστεύεται, καὶ πρόσωπον διακεκοι-
μένον ἐν τῇ τρισαγίᾳ ἐκείνῃ προσκυνητῇ θεότη-
τι, ὁμοούσιον, ὁμόδοξον τῷ Πατρί καὶ τῷ Υἱῷ.
συνεξαρμᾶται γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐν τῇ προό-
δῳ καὶ γεννᾷται ὅμα τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἀχώριστον
ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ, (ἰδιοσυζῆτως ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ
Πατρὸς

Πατρὸς προῖόν, καὶ ἐν τῷ Υἱῷ μένον, ζωὴ ὄν
ἀπειροτέλειος, καὶ ἀγαθότης ὑπερτελής, καὶ ὑ-
περπλήρης, ἀγαθῶν χορηγός, ἐξ αὐτοζωίας καὶ
αὐτοαγαθότητος τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως πρὸ
παντῶν τῶν αἰώνων ὑπεραϊδίως προελθὼν. νήη-
σις οὖν καὶ πνεῦμα τὰ ἡμετέρα, ἐνεργεῖται εἰσὶν
ἐρχόμεναι, καὶ παύουσαι, καὶ ὑποστάσεως εἰσιν,
οὐδὲ ποτε δι' ὑποστάσεις εἰσιν, οὐδὲ λέγονται.
ἐπὶ δὲ Θεοῦ ὁ, τε λόγος, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ
τοῦ Πατρὸς μὲν εἰσιν, ἀλλ' ἐκάτερον ἰδίαν ἔ-
χει ὑπόστασιν, καὶ πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς φέ-
ρει, πλην τὸ αἰτίαν εἶναι ἐν θεότητι. ἔγνωται
γὰρ τὰ ἐκ τῆς ἀνάρχου ἀρχῆς τῇ ἀρχῇ ἀμε-
ρίτως, καὶ διακέκριται, ὑποστατικῶς, καὶ ἀχω-
ρίτως ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ φύσει ὑπερτελεῖ, καὶ
οὐδὲν ἔχει ἐξ ὁμοίου παράδειγμα, οὔτε ἡ γέν-
νησις τοῦ Υἱοῦ, οὔτε ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Πανα-
γίου Πνεύματος. Οὕτως οὖν παρέλαβεν ὁ χρι-
στιανισμὸς ἐξ ἀποκαλύψεως θείας, καὶ δοξάζει
ἐν πίσει, καὶ βεβαίᾳ πληροφορίᾳ καρδίας, ὡς
ὁ Θεὸς ἐστὶ μόνος, καὶ τριάς, μόνος κατὰ τὴν
οὐσίαν, τριάς κατὰ τὰς ὑποστάσεις, οὐ μόνος
κατὰ τὴν δόξαν τῶν θεϊσῶν καὶ μονοθεϊτῶν, οὐ-
δὲ τριάς ἐκ μονάδων κατὰ ἀριθμητικὴν πρόο-
δον. ἡ γὰρ πανάγιος προσκυνητὴ ἐκείνη φύσις
παντὸς ἀριθμοῦ, καὶ λόγου ἀνωτέρα ἐστίν. ἅ-
μα γὰρ μόνος καὶ τριάς, καὶ οὐ πρότερον δυάς,
εἶτα

εἶτα τριάς, ὑπερβίβηκε γὰρ τὴν δυάδα κινή-
 θείσα ἢ μονὰς ἐν τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει τῇ
 ὑπερθέου θεότητος (α) ἀλλὰ γέγονα πάντολ-
 μος διὰ τὴν ἀγάπην σου ἐν τῷ φωτὶ τῆς πίστεως
 εἰς τὸ φῶς τῆς ἀποκαλύψεως τοσοῦτον ἕνα τα-
 νύσσας, εὐχὴν ποιούμενος ὅπως ἐπιλάβῃ ἡ ἐ-
 πίγνωσις τῶν τοιούτων θείων μυστηρίων εἰς τὴν
 καρδίαν σου, καὶ περιαυγάσῃ τὴν διανοίαν σου
 θεῖον φῶς, καὶ ἐκανξήσῃ τὸν ἑρωτά σου πρὸς
 τὸν

(α) Ὡς ὁ Τίος γέννηται, καὶ ὡς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκπο-
 ρεύεται ἐκ πατρικῆς ὑποστάσεως, ὁ τρόπος ὅπως εἰς ἐκπερι-
 νόητος καὶ ἀφρακτος, καὶ ἀνεμνήρευτος, φυσικὴ γὰρ καὶ οὐ-
 σιαδὴς ἦτε γέννησις τοῦ Τίου, καὶ ἡ ἐκπόρευσις τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ ὁμοῦ ἀπερινόητος καὶ ἀ-
 φρακτος, καὶ ἀβύρτος ἢ θεία φύσις, οὕτω τοι καὶ ἡ ἐν αὐτῇ
 γέννησις καὶ ἐκπόρευσις ἀνεμνήρευτος, παρεκκλίνεται δὲ τοῖς
 συγκριτατικῶς τοῖς ἐν ἡμῖν, τήνοῦται μὲν ἡ γέννησις, τῇ
 δὲ θαλῆται ἡ ἐκπόρευσις, ἵνα τὸ ἀπαθὲς καὶ ἄρτυρον καὶ ἀ-
 χώριστον, ὡς ἐκ νοῦ τοῦ Πατρὸς φανερωθῇ, ἀλλ' οὕτω ἡ γέν-
 νησις νοήσις ἀπλή, οὕτω ἡ θαλῆσις ἐκπόρευσις, εἶθι καὶ ὁ
 φιλόσοφος ἀποποιεῖται μὲν ὅπως εἰπὼν πῶς γέννη ὁ Τίος ὁ
 Πατήρ, ὑπὲρ τὸ πᾶς γὰρ, φησί, τοῦτο δὲ συγκριτατικῶς
 τὸ εὐπαράδεικτον τοῦ μυστηρίου κατασκευάζων παρεκκλίνει τῇ
 θεῇ νοήσει τὴν γέννησιν τοῦ Τίου, καὶ τῇ θεῇ ἀγγελίᾳ καὶ
 ἐμμένων προχωρεῖ τῆς ὑπερκεκρίτου ἀγαθότητος τοῦ Πα-
 τρὸς τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶτα συνέεις εἰς
 οἶον γνώρον ἄδουτον εἰσέβη, συγγνώμην κίττει, ὅτι τῶν ἐου-
 του ἑρῶν δι' ἀγάπην ἐξέειπεν, οὕτω γὰρ ὁ Τίος τὰς θεῶν ἀ-
 γος ἐνδιαθέτος κατὰ τὸν ἐν ἡμῖν λόγον, ἀλλ' ὑπόκειται ταῖς
 καὶ συναϊδίᾳ τοῦ Πατρὸς, οὕτω τὸ Παράγιον Πνεῦμα κτίσμα,
 τὰ γὰρ διὰ θελήσεως γενομένα ὑπὸ Θεοῦ, ποιήματα τοῖς
 θείαις πατρυσιν ἀφίηται.

τὴν ἀλήθειαν.

Ἰνδ. Εὐχαριστῶ, καὶ μενω ὑπόχρεως εἰς τὰς πολ-
 λὰς σου εὐεργεσίας.

Φιλ. Ὑπαγε Θεοῦ ἡγουμένου εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

ΣΤΝΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ.

Ἰνδ. Φιλοσοφικῶς ἀσπαζόμενος, χαίρειν καὶ εὐ-
 πράττειν ἐπιλέγω.

Φιλ. Ἡ εὐπραξία βέβαια εἰσάγει τὴν χαρὰν, καὶ
 ἡ εὐλογος χαρὰ, προϋποτίθησι τὴν εὐπραξίαν.
 ἀλλ' εἰς ἐκατέρω διττὴ, κατὰ κόσμον, καὶ
 φαινομένη, καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ ἀ-
 λήθης.

Ἰνδ. Ἀλλὰ περὶ τούτων ὕστερον συζητήσωμεν. ἐ-
 γὼ γὰρ ἀπὸ τὴν προτέραν συνομιλίαν εὐγῆκα
 σχεδὸν θεόληπτος, ἐνηχον ἔχων, αὐτὴν ἀνα-
 πολῶν τὴν θυμαστὴν ἐρμηνείαν ἐκείνης τῆς σο-
 φίας θυμαζῶν τὰ θεῖα δόγματα, καὶ μυσή-
 ρια τοῦ χριστιανισμοῦ. ἀλλ' ἐτυχὲς νὰ ὁμιλήσω
 μὲν εὐα μονοθεΐτην περὶ δογμάτων, καὶ ἤκουσα
 νὰ εἴπῃ, ὅτι τὰ ὑψηλὰ ταῦτα δόγματα δὲν εἴ-
 ναι ἴδια τοῦ χριστιανισμοῦ, αὐτὰ εἶναι δόγματα
 τοῦ Πλάτωνος, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τοῦς Πλα-
 τωνικοῦς τὰ ἔλαβον, οὕτως ὁ Πλάτων διακρί-
 νει τὰ θεῖα, νοῦς, λόγος, πνεῦμα.

Φιλ. Ὡ τῆς αὐθαδείας καὶ ἀκρισίας τῶν τολμηρῶν
 καὶ ἀνοή-

καὶ ἀνοήτων. βλέπουνσι τινὰ παραπλεπασμένην
 σκιαγραφίαν θεολογίας τοῦ Πλάτωνος, καὶ θεω-
 ρόν, καὶ μύσιν τῶν τοιούτων θείων δογμάτων,
 καὶ διδάσκαλον τοῦ χριστιανισμοῦ προανακηρύτ-
 τουσι καὶ θεολόγον νομίζουσιν. ὁ Πλάτων πα-
 ρέλαβε μὲν τὰ τοιαῦτα ὀνόματα παρὰ τῶν ἀ-
 ληθινῶν θεολόγων. „ Διότι ἤκουσε τῷ λόγῳ
 „ Κυρίου οἱ Οὐρανοὶ ἐσπερώθησαν, καὶ τῷ πνεύ-
 „ ματι τοῦ σώματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐ-
 τῶν, καὶ ἠθέλησέ τι υψηλότερον τοῦ χυδαίου
 νὰ νοήσῃ περὶ αὐτῶν, παραπλάσας ὁμῶς ἐκ
 τῶν κάτωθεν ἐρχομένων λογισμῶν ιδιότητας τοῦ
 νοῦ καὶ λόγου, καὶ πνεύματος, κάτω βάλλει
 θεότητος, καὶ πόρρω ἀληθείας, ἀπειρίαν εἰσα-
 γων θεότητος γονίμου, καὶ λόγον μεριστὸν, καὶ
 πνεῦμα τρίτον ψυχὴν κόσμου, ἢ ἄλλως εἰπεῖν
 πρόσυλον. οὐ γὰρ αὐτῷ ἐκ θείας ἐμπνεύσεως
 ἦν ἀποκάλυψις, οὐ δ' ἐκ Θεοῦ ἡ θεολογία, ἀλ-
 λ' ἐκ παρρησίας, ἢ κλοπῆς τῶν ἐκπερασμένων
 ὑπὸ τῶν ἀληθινῶν θεολόγων ἢ εἰσλήψεις, καὶ
 ἐξ ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἢ μυσαγωγία. βλέπε
 γοῦν περὶ τὰ κράτιστα ὅσον ἀμαρτάνει. πάντα
 γὰρ τὸν νοερὸν κόσμον συνουσιᾷ τῷ νῷ καὶ τῷ
 λόγῳ, καὶ διακρίει ἅμα. ὥς ἀπειρίαν εἰσάγει
 θεῶν, καὶ τὴν δημιουργίαν περιστέλλει εἰς μόνον
 τὰ αἰσθητά. καὶ οὐ μίαν θείαν φύσιν, πολλὰς
 δὲ καὶ βαθμηδὸν διαφερούσας δογματίζει. σφίλ-
 λουσι

λοιπὴ δὲ οἱ τοιοῦτοι, καὶ τῷ ὄντι λίαν ἀμαθῆς
 ἐλεγχονται, μηδὲ τὴν χρονολογίαν τῶν ἐθνῶν
 εἰδότες. καὶ αὐτὰ τοὺς κειροὺς τῶν ἐν τῷ κό-
 σμῳ ἀκμασάντων ἐπιστήμων ἀνδρῶν διακρίνον-
 τες. ὁ Πλάτων πολλῶ ὑπερὸς ἐστὶ τῶν ἡμετέ-
 ρων θεολόγων. οἱ ἑπτὰ κλειζόμενοι σοφοὶ τῆς
 Ἑλλάδος εἰσὶν ὑπερὶ τῶν ἐσχάτων Προφητῶν
 καὶ θεολόγων τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους. ὁ
 Πλάτων ἤκμασεν μετὰ Θαλῆν καὶ Πυθαγόραν
 διακρίσας καὶ τι πρὸς ἔτη. ὥς ἐπάκαινα τῶν χι-
 λίων τριακοσίων ἐτῶν προανεφωνοῦντο, καὶ
 προστυποῦντο μουσικῶς τὰ δόγματα τοῦ χρι-
 στιανισμοῦ ὑπὸ τῶν ἐμπνεομένων ὑπὸ Θεοῦ θεο-
 λόγων, ἐξ ὧν (ἐκ τοῦ Δαβὶδ δηλονότι) ἔλαβεν
 ὁ Πλάτων τὰς φωνὰς, καὶ ἐξειδιάσατο κατὰ
 τὰς χαρμόθιν ἐρχομένας ἐπινοίας, καὶ λογισμοὺς
 αὐτοῦ. ὥσπερ καὶ ὑπερὸν ἀπαστραπτούσης τῆς
 θεωρητέου θεολογίας, καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ
 διαλάμποντος οἱ Πλατωνικοὶ παρεβιάζοντο ἀ-
 ναμνησθῆναι τοῖς αὐτῶν δόγμασιν, τὰ θεόρη-
 τα δόγματα, ἐκεῖθεν ἐπικοσμεῖν τὰ αὐτῶν σπου-
 δάζοντες, παραποιῶντες, καὶ κιβδηλεύοντες
 τὰ ξένα, ἵνα μὴ κάτωθεν καὶ περὶ τὰ πρόσυ-
 λα θεολογεῖν δοκῶσιν.
 Ἰνδ. Ὡς Πλάτων, καὶ Ἀριστοτέλης, οἱ παρ' ὑ-
 μῖν σοφοὶ οὐκ ὀρθῶς περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων
 ἐμυσαρσάν.

Φιλ. Οὐ πάντα, ἴσα περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἰδογ-
μάτισαν, ὁρθῶς καὶ ἀπταισῶς ἐθεολογήσαν, καὶ
ἐν τούτοις μάλιστ', ἐν οἷς περὶ αἰωνιότητος, καὶ
ἀπειρίας, καὶ ἀφθέγκτου θείας οὐσίας, καὶ συ-
τάσεως κόσμου ὀλικιῶς εἰπεῖν ἐτόλμησαν.

Ἰνδ. Καὶ καλῶς ἀρα οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν Βρυχ-
μᾶνες, καὶ Σίνων, καὶ Ἀσρβων, καὶ Περσῶν
Φιλόσοφοι ποιοῦσιν, ὀλίγα περὶ Θεοῦ λέγοντες.
ἡ πολλὴ γὰρ αὐτῶν διδασκαλία, καὶ μάθησις
γίνεται περὶ τὰ ἠθικὰ, καὶ πολιτικὰ.

Φιλ. Ὡ, ἡ γνῶσις τῶν θείων εἶναι ἡ πηγὴ τῆς εὐ-
δαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅση μᾶλλον πε-
ρισσεύει, τοσοῦτον μᾶλλον καθαρίζει, καὶ ἔθνη,
καὶ πολίτευμα. ἀκουσον τί λεγέτω εἰς τῶν σφῶν.
,, ὁ νόμος Κυρίου ἁμῶν ἐπιστρέφει ψυχάς. ἡ
,, μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζουσα νῆπια, τὰ
,, δικαιώματα Κυρίου εὐθέα εὐφραίνοντα καρ-
,, δίαν, ἡ ἐντολὴ Κυρίου πληυγὴς φωτίζουσα
,, ὀφθαλμούς. οἱ συνετοὶ καὶ φρόνιμοι ἄνθρω-
ποι, εἴτε εἰς Ἀσίαν, εἴτε εἰς Εὐρώπην, ἢ εἰς
ἄλλο μέρος τῆς γῆς εἶδον τὴν διαφθοράν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ τὴν ἐκχυσιν εἰς ἀτοπίαν καὶ φαν-
λοτήτας, καὶ οἰκτεῖροντες τὸν ἄνθρωπον ἐσπού-
δασαν μὲ καλὰς γνώμας, καὶ νοουθεσίας τῶν νὰ
ἐκκόψωσι τὸ τοιοῦτον κακὸν ρεῦμα, καὶ πολλὰ
ᾠφέλησαν, καὶ κατὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς ἐ-
φάνησαν εὐεργεταί. φρίττει ὁ νουνεχὴς ἄνθρω-
πος,

πὸς, ὅταν ἐπιβλέψῃ ἐπὶ τὸν σκυθισμόν, καὶ
τὰ ἄγρια, καὶ ἀνήμερα ἔθνη, καὶ ἰδῇ τὴν ἀλο-
γίαν, καὶ ἀπανθρωπίαν, εἰς ὅσην κατήντησαν
οἱ ἐκεῖ ἄνθρωποι, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου βλέπει εἰς
τὰ ἡμέρα καὶ καλλιεργημένα ἔθνη, ὅσον οἱ σο-
φοί, καὶ φρόνιμοι ἐκατέρωθον, καὶ μὲ τὸ κα-
λὸν παρδείγμα, καὶ μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ
τὰς συμβουλὰς τῶν. πλην τὸ δυσύχημα τῆς ἀν-
θρωπότητος ἐστάθη μέγαλον, καὶ ἡ νόσος ἀνθρω-
πίνῃ δυνάμει ἀνίατος, αἱ γνῶμαι τῶν πολλῶν
διαστράφησαν, αἱ ὁρέξεις ἐξέκειλαν, τὰ πάθη ἐ-
κυρίευσαν τὰς καρδίας, καὶ ἐξέκλιναν ἀπὸ τὸν
ἐμψυτον νόμον. ἀπὸ τὸν καλὸν ὁδηγὸν εἰς εὐ-
πραξίαν. Διὰ τοῦτο ὅσοι ἠθέλησαν νὰ περικό-
ψουν τὴν τοιαύτην τῆς κακίας περιπλοκάδα, ἐ-
λαβον συναίσθησιν, ὅτι χρῆζουσι τῆς ἀνωτάτω
δυνάμεως, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν φωτισμοῦ, πλην λέ-
γω ὀλίγοι ἐφάνησαν ἱκανοὶ νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν
ἐσωτερικὸν ὁδηγὸν τῆς ψυχῆς τὸν ἐμψυτον νό-
μον, καὶ νὰ φύγωσι τὰ πάθη, καὶ μὲ λόγον,
καὶ μὲ ἔργον νὰ ᾠφελησῶσι καὶ τοὺς ἄλλους.
ἂν τις δὲν ἀκούσῃ τὸν ἐσωτερικὸν σύμβουλον,
καὶ ἐμψυτον νόμον. ,, ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ
ποιήσῃς. μήτε ἑαυτὸν, μήτε τὸν ἄλλον δύναται
νὰ διορθώσῃ, τὰ καλὰ μαθήματα, καὶ αἱ ᾠφέ-
λιμα συμβουλαι. καὶ αἱ κοινῶς λεγόμεναι ἐν-
τεῦθεν πηγάζουσι. καὶ αὕτη εἶναι ἡ καλὴ φιλαυ-
τία,

τία, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ νόμος τῆς φύσεως συνέδρ-
σε καὶ τὸν πλησίον νὰ τὸν ἀγαπᾷ ἕκαστος, ὡς
ἑαυτὸν, καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς καλὴν συμβίωσιν με-
τὰ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, εἶναι ὁ κανὼν τῶν
πράξεων τῶν ἠθικῶν ἑκάστου, καὶ τῶν πολιτι-
κῶν. ὅσαι οὖν γινώμιναι, καὶ ὅσαι παραγγεῖλαι
ἠθικαί, καὶ ὅσαι διατάξεις, καὶ νόμοι πολιτικοί
πρὸς συμβίωσιν τῶν πολλῶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ νό-
μου ὄρχονται, καὶ εἰς αὐτὸν ἀποβλέπουσιν,
οὗτοι μόνον εἶναι κατορθωτικοί, καὶ ὠφελοῦσι
τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ περικοσμοῦσι τὴν κοινὴν
συμβίωσιν, καὶ ἀποσοβοῦσι τὸν θηριώδη, καὶ
ἀπ' ἀνθρώπου τρόπον, καὶ διακαθαίρουσιν ἀπὸ τῆς
πάθης, καὶ ἐξημεροῦσι τὰς ψυχὰς τῶν συμπο-
λιτευομένων.

Ἰνδ. Ἐπὶ ἀληθείας οὕτως ἔχει. ἀλλ' ὦ μοι, εἰς ὅ-
σους τόπους περιῆλθον, οὔτε ἦθ' καθαρὰ, οὔ-
τε πολίτευμα εὔρον. ποῦ ἄρα εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι
τέλειοι ἄνθρωποι. ἐγὼ εἰς τοῦτο τρέχω εἰδὼ καὶ
ἐκεῖ, καὶ ἐγενόμην πλανήτης τόπον ἐκ τόπου
διαβαίνων ζητῶν τοιούτους ἀνθρώπους. ἀλλ' οἱ
ἄνθρωποι ἐξ ἀρχῆς ἐξέκλιναν ἀπὸ τὸν ὀρθὸν
λόγον, ἀπὸ τὸν φυσικὸν τοῦτον νόμον τῆς συμ-
βιώσεως, καὶ διέστρεψαν τὸν κάλλιστον τοῦτον κα-
νόνα, τὸν ἀπλούστατον καὶ εὐθύτατον, καὶ ἐ-
ξεραύλισαν τὸν δίκαιον τοῦτον ὁδηγόν, καὶ ἐκ
τῆς φιλαυτίας ἐτράπησαν εἰς κακουργίαν. ὅλη
γούνη

γούνη ἡ φθορὰ τῆς κοινῆς μετ' ἀλλήλων συμβιώ-
σεως ἀπὸ τὴν διαστροφὴν τοῦτου τοῦ κανόνος,
καὶ ἀπὸ τὴν ἀθετησιν τοῦτου τοῦ παραγγέλμα-
τος γεννᾶται.

Φιλ. Ἐχεις δίκαιον νὰ στενάξῃς, καὶ νὰ οἰκτίρῃς τὴν
ἀνθρωπότητα. τὰ ἦθ' τῶν ἀνθρώπων τὰ εὐθαιρεν
ἡ ἀλογία, καὶ ἐμπάθει, ἥτοι ἡ ἡδονὴ τῶν ἁ-
τόπων ὀρέξεων, τὸ πολίτευμα, ἡ βία, καὶ πα-
νουργία τῶν βιασῶν, καὶ ἀπαταιώωνων, καὶ πῶς
δύναται νὰ φυλαχθῇ ἡ εὐλογος συμβίωσις. ὅ-
ταν πολεμῇται ἀπὸ τόσα φοβερά πάθη, ὀβια-
στὴς δὲν σοχαζέται τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς
συμπολίτας, ἀλλ' ὡς ἀποκτήματά του, καὶ ὄρ-
γανα τῶν ὀρέξεων του, ἢ τῶν ἡδονῶν του, ἢ
τῆς φιλοδοξίας του, καὶ τῆς ἄλλης του ματαιό-
τητος, εἰς ταῦτα ὅλους τοὺς ὑποτακτομένους
συγκινεῖ νὰ τὸν δουλεύωσιν. ὁ ὑποκριτὴς τὰ αὐ-
τὰ σπουδάζει κατὰ ἄλλον τρόπον μετ' ἀπάτην.
αὐτὴ ἡ πανουργία τῶν ὑποκριτῶν ἐφθασεν εἰς
τοσπὴν ἀσεβειαν, ὥστε καὶ τὸ πανσέβασον ὄνο-
μα τοῦ Θεοῦ νὰ τὸ μεταχειρίζονται παμπονή-
ρως εἰς ἀπάτην, διὰ νὰ κερδήσωσιν αὐτοὶ τὰς
ὀρέξεις των. πῶς λοιπὸν νὰ μὴν δυσυχῇ τὸ πο-
λίτευμα, καὶ νὰ μὴ σφύλλῃ ἡ κοινὴ τῶν ἀνθρώ-
πων συμβίωσις, δὲν εὐρίσκονται πολιτικοὶ νό-
μοι καθαροί, καὶ ἀμίαντοι εἰς κανένα ἔθνος, εἰς
κανένα πολίτευμα, ὁ νομοθέτης νικημένος ἢ ἀπὸ

τας ἰδίας προλήψεις, καὶ τὰ πάθη, ἢ ἀπορῶν
 μάλιστα εἰς τὰς προλήψεις, καὶ τὰ πάθη τοῦ
 κρατοῦντος διέταξε τὰ συμφέροντα εἰς τὸ κοι-
 νὸν. καὶ εὐθὺς εἰς τὸν νόμον φαίνεται τοῦ κρα-
 τοῦντος τὸ πάθος μᾶλλον, ἢ τοῦ λαοῦ τὸ συμ-
 φέρον, καὶ τὸ μερικόν, καὶ ὅχι τὸ κοινὸν συμ-
 φέρον τῆς ἀνθρωπότητος. ἔθνος γὰρ γένος, πα-
 τρίς, πόλις, εἰ καὶ κοινὰ λέγονται, μερικὰ ταῦ-
 τα εἰσὶ, καὶ αὐτοὶ οἱ καλοὶ νομοθεταὶ προτι-
 μῶσι, καὶ περὶ ταῦτα σπουδαζουσι. πλοῦτι,
 δόξαν αὐξήσιν, καὶ ἐπαρχιῶν ὅλων ἀποκτήσεις,
 καὶ ἔθνων ὑποταγὰς οἱ βίαιαι ἐπιποθοῦσι, καὶ
 διὰ ταῦτα καὶ τοὺς ἑγγυς, καὶ τοὺς πόρρω δια-
 ταράττουσι, καὶ περὶ τούτων οἱ ὅρισμοί αὐτῶν
 καὶ διαταγαί· πόθεν καὶ πῶς νὰ εὕρῃ ἡ συμβί-
 ωσις τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, ἀφίνῃ τὸν σάλλον,
 καὶ τὴν πολύτροπον, καὶ πολυπαθὴν ταράχην τῶν
 ἰδιωτικῶν παθῶν τῆς χυδαῖνης κακοσθείας, ἀ-
 νάγκη λοιπὸν ἦτον νὰ φανῇ μία ἄλλη νομοθε-
 σία ἀνωτέρα παντὸς πάθους, πάσης προλήψε-
 ως, πάσης βίαις, καὶ ἀνάγκης ἀππλλαγμένης,
 κοινὸν ἔχουσα τέλος, καὶ κοινὸν συμφέρον εἰς
 ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, ἀποσοφούσα τὴν βίαν,
 καταργοῦσα τὴν ἀπάτην, καὶ ὑπόκρισιν, κατα-
 πατοῦσα τὰς ματαίας προλήψεις, ὑποδεικνύου-
 σα τὴν καθαρὰν φύσιν, ὀδηγοῦσα εἰς γενικὴν εὐ-
 νῶσιν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μίαν ὁδὸν μακαρι-
 ὂτιος

τητός, καὶ εὐδαιμονίας εἰς πάντα τὰ ἔθνη
 προβάλλουσα, καὶ αὕτη εἰς τὸν ὁ τοῦ εὐαγγελίου
 νομοθεσία.

Ἰνδ. Ω' Θεὸν δῶρον, ὦ μεγάλον εὐεργέτημα
 τῆς ἀνθρωπότητος. ἀνάγκην εἶχε βέβαια ἡ ἀν-
 θρωπότης νὰ λάβῃ τέτοιαν νομοθεσίαν, διὰ
 τὰ εὐγὴ τὰς τόσας καταδρομὰς, καὶ μερισ-
 μούς, καὶ ὡς εἰπεῖν τὰς ἑτεροειδεῖς, καὶ ἑτε-
 ρογενεῖς μαχίμους διαφορὰς, καὶ νὰ ἐνωθῇ εἰς
 ἐνότητα ἀγάπης, καὶ εἰρήνης, καὶ ἀμέμπτου
 συμβιώσεως. καὶ ἦτον κατὰ τοῦτο ἄπορον εἰς
 τοὺς διδασκάλους μας Βραχμᾶνας, πῶς ἀφη-
 σεν ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους νὰ πλανῶνται τό-
 σον, καὶ νὰ κατατρέχωνται χειροτέρα ἀπὸ τὰ
 θηρία· εἰς οὐδὲν γένος τῶν θηρίων προχωρεῖ
 κατ' εἶδος ἡ μάχη εἰς τοῦ ἐμπούλου τὸν φό-
 νον. οἱ ἀνθρώποι ὅμως ἔχουσι καὶ ἑντιμον
 τοῦτο τὸ ἐξάγιον κακόν. μάχεται πόλις με-
 πόλιν, ἔθνος με ἔθνος, καὶ πληθὺς μυριάριθμος
 πολλῶν ἔθνων με τὴν ἄλλην πληθύν. καὶ
 σφάζονται ἀνθρώποι, καὶ μέγα, καὶ ἱερὸν ἔ-
 χουσι τὴν ἀδελφοκτονίαν, δὲν βλέπει ὁ φο-
 νεὺς ὅτι σφάζει τὸν ἀδελφόν του. πολεμεῖ
 κτείνει, λέγει τὸν ἀλλόφυλον, ὡς καὶ τὰ θηρία.
 αἰσθητόν ης τὴν φύσιν, ἔχασε τὰ αἰσθητήρια,
 ἐτυφλώθη ἀπὸ τὰς προλήψεις, καὶ τὰ πάθη,
 καὶ τὸν ὅμοιον ἑαυτῷ κατὰ πάντα ὀνομάζει
 ἀλλόφυλον

ἀλλόφυλον, ἄλλης δὴλονότι φύσεως, ἄλλου εἰ-
δους, ἐκ φύσεως ἐναντίου. νομίζει πῶς κατὰ
τὰ ἄνθρωπα ἐνεργεῖ, καὶ πράττει χεῖρονα καὶ τῶν
ἀγριωτάτων θηρίων, καὶ ὅσα περισσώτερον ἀ-
μαρτάνει, τόσῳ ὧ περισσώτερον μεγαλυνεῖται,
καὶ καυχᾶται, πῶς υπερέχει τῶν ἄλλων, καὶ
δοξάζεται ἀπὸ τοῦ μωροῦ καὶ ἀνοήτου. τέ-
τοιτοι ἦτον οἱ Ἴρως τῶν ἐθνῶν, καὶ τοιαύτην
δοξαν ἀφ᾽ ἑκὼν εἰς τὴν μνίμην τῶν ἀνοήτων εἰ-
δωλολατρῶν κατὰ πλείονα εἶνεν.

Φιλ. Ἐσθλῆσαν ἄρχοντες ἐθνῶν, καὶ νῦν εἰσὶ
τοὺς ὁποίους, καὶ βασιλεῖς ὀνομαζόμενοι, καὶ
πόλεις, καὶ λαοὶ πολλοὶ συναισθανόμενοι τὴν
φύσιν, καὶ υπακούοντες εἰς τὰς ἐνδογενεῖς φε-
νὰς τοῦ ὁδηγοῦ, εἰτ' οὖν ἐμφύτου νόμου, καὶ
ἐγλόκαναν τὴν σύμβιβσιν τῶν ἀνθρώπων με νό-
μους, με τάξεις, με κανόνας φιλανθρωπίας,
πλὴν μερικῶς, καὶ πρὸς καιρὸν, καὶ σχετικῶς.
δὲν ἐφάνη ὅμως νόμος καθολοῦ ἀπόλυτος ἐθ-
νικῆς σχέσεως, ἀπροσπαθῆς, καὶ γενικῶς εἰς
ἅπαν πολίτευμα, προσηληκῶν πᾶσι, καὶ πᾶ-
σαν τάξιν παριστῶν, καὶ κοινῶς, καὶ ἰδίᾳ εἰς
ἅπαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, οἷος ὁ τοῦ εὐαγ-
γελίου.

Ἰνδ. Περί τούτου ἐπιποθῶ λίαν νὰ μάθω ἀκρι-
βῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ σήμερον ἐξετάθη ἡ ὁμιλία
μας διὰ νὰ μὴν τὴν δώσω περισσοτέραν ἐνόχ-
λησι

ἴησιν, ἀνὰ ἄλλω τὴν πόθον μου εἰς αὐτοῦ
καὶ παρακαλῶ νὰ ἔχω τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
θάρρος.

Φιλ. Ὁ φιλοσοφικὸς αὐτῆς τρόπος τῆς καλῆς πε-
ριεργείας καὶ μαθησεως με ὑποχρεώνει πάντοτε
νὰ τὴν υποδέχωμαι μετὰ χαρᾶς, καὶ μὲ πολ-
λὴν εὐχαρίστησιν,

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ἰνδ. Καὶ αὖθις ἀσπάζομαί σε, ὡς συνήθως, μὲ
πολύ σεβας.

Φιλ. Ὡς εὖ παρέστης.

Ἰνδ. Ἡ γλυκύτης τῶν λόγων σου, καὶ τὸ βάθος
τῆς σοφίης σου ἐξύπνησάν με εἰς μεγάλα θα-
ωρήματα. ὁ Χριστιανισμὸς μοὶ ἀνοίξε θύραν ὑ-
ψηλῶν, καὶ θείων μυστηρίων καὶ πρότεχως εἰς
τὴν προλαβοῦσαν ὁμιλίαν περὶ τοῦ ευαγγελικοῦ
νόμου ἐτρώθη ἡ καρδίᾳ μου, καὶ ἐπιποθῶ νὰ
μάθω, τίνες εἰσὶν ὡς ἐν συντόμῳ αἱ τούτου
διαταγαὶ καὶ οἱ ὁρίσμοι καὶ αἱ πράξεις.

Φιλ. Πρῶτον διορίζει τὴν λατρείαν τοῦ ἐνὸς ἀ-
ληθινοῦ Θεοῦ τοῦ δημιουργοῦ πάντων ὀφειλο-
μένῃ ἀπαραιτήτως ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων νὰ
γίνεται ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. ἐνταῦθεν νὰ
ταργῇ τὰς πολλὰς ἐφευρέσεις τῶν εἰδωλολα-
τρῶν, καὶ τὰς ἐπινοίας τῶν ματαίων ἀνθρώπων,
εἰ ὁποῖος

οἱ ὅποιοι τάχα θέλουν νὰ τιμῶσι τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἐξυβρίσαν ἐνδεᾶ, καὶ πρόβυλον, καὶ ἐμπαθεῖ νομιζόντες. αὕτη ἡ διαταγὴ ἐνοὶ τοὺς πάντας ἀνθρώπους εἰς μίαν ἀρχὴν, εἰς μίαν λατρείαν, ἀνωτέραν τῶν ματαίων προλήψεων, καὶ παραλόγων ἐθίμων, δι' ἃν κακίαι ἐνόμιζον πάμπολλα ἔθνη νὰ ἐξιλεοῦται ὁ Θεὸς καὶ νὰ εὐμενίζηται ἐπαρεσχόμενος εἰς αἵματα, καὶ σφαγὰς, καὶ βρώματα, καὶ ἀτόπους, καὶ φαύλας ἐξαγίστους θυσίας, καὶ εὐτελεῖς τῶν χαμαιῤῥιφῶν προσφορὰς. διορίζει γοῦν ἐγκάρδιον τὴν ὑποταγὴν, καὶ νοερὸν τὸ σέβας πρὸς τὸν Θεόν, ἐπίσης εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα εὐμαρῇ, καὶ ἐντὸς ὅντα ἐκ φύσεως· οὐ χρόνον, οὐ τόπον, οὐκ ἔθνος, οὐδ' ἡλικίαν διατέλλουσα.

Ἰνδ. Ἐπ' ἀληθείας οὕτω τιμᾶται ὁ Θεὸς μὲ ἐγκάρδιον πόθον, καὶ ἀγάπην, καὶ σέβας νοερὸν, καὶ ὑποταγὴν ἄκραν εἰς τὸ πανάγιον τοῦ θελήμα.

Φιλ. Δεύτερον, γνωρίζει πλησίον τῷ ἀνθρώπῳ πάντα ἄνθρωπον, καὶ οὐ περικλείει τὴν ἀγάπην κατὰ πόλιν, καὶ γένος, καὶ ἔθνος, ἀλλ' ἐφαπλοῖ εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. διὰ τούτων οὖν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ πάσης φυλῆς καὶ ἔθνους ἀνάγει εἰς μίαν ἀρχὴν τὸν Θεόν καὶ δημιουργὸν πάντων, εἰς μίαν ἀληθι-

κην

νὴν λατρείαν αὐτοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, εἰς μίαν τελείαν ὑποταγὴν, καὶ ἐγκάρδιον πόθον, καὶ θερμωτάτην ἀγάπην, καὶ εὐγνωμοσύνην ὑπὲρ τῶν προόντων, καὶ βεβαίαν ἐλπίδα τῶν ἐσομένων παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν, ἀψιγὰ τὴν καρδίαν καὶ ἀνυφεῖ τὸν νοῦν νὰ βλέπῃ τὰ οὐράνια, κακεῖνα μάλιστα νὰ ποθῇ, καὶ τὰ γήινα μικρὰ νὰ λογίζηται καὶ νὰ παρόρῃ· ἐνοποιεῖ τοὺς πάντας ἀνθρώπους νὰ ἀγαπᾷ ἕκαστος τὸν ἄλλον ὡς ἑαυτὸν, καὶ νὰ τὸν βοηθῇ εἰς τὰς χρείας τοῦ καθ' ἃ δυνάμενος ἔχει.

Ἰνδ. Ἀναγκαιοτάτον τὸ τοιοῦτον εἰς τὴν κοινὴν συμβίωσιν, καὶ τελειότητα τῆς λογικῆς φύσεως.

Φιλ. Παῖθαι τοὺς πάντας ἵνα ἀπορῶσιν εἰς ἓν τέλος τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰώνιων, καὶ νὰ διευθύνωσι τὰς πράξεις των δι' ἐκείνην τὴν μακαριότητα.

Ἰνδ. Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀπόλαυσις.

Φιλ. Τρίτον, ἐλευθέραν θέλει τὴν προαίρεσιν καὶ καθαρὸν τὸ συνειδὸς ἐκ πάσης ρυπαρίας, δι' ἣν γίνεται ἡ κατὰ γνῶσις, καὶ ὁ ἑλεγχος καὶ ἐπιτίμσις παρὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κριτοῦ ἑκάστου, καὶ διατειγίζεται ἡ ἐκλείπει ἡ παρόρησία, καὶ τὸ δουλικὸν θάρρος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν καὶ κριτὴν τῶν πνευμάτων.

Ἰνδ. Ὡ πόσον δριμύ τὸ κέντημα, καὶ ἀλγεινὴ ἡ μάστιξ τοῦ τοιοῦτου κριτοῦ.

Φιλ.

Φιλ. Διακαθίρει Δ' τὰ ἔθνη, καὶ ὑπογράφει τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν, τιθεὶς αὐτοὺς παρὰ δαίγμα ἐνθέου προνοίας, εὐσπλαγχνίας, ἐμπουίας, πραότητος, ἀνοχῆς, ἀρέσεως, καὶ ὑπερτελοῦς δικαιοσύνης. δίκαιον γὰρ τὸ ἀντιδιδόναι τὰ ἴσα. τὸ δὲ εὐεργετῆν τοῖς βλάψαντας παριδόντας τὰ πταίσματα, ὑπερτελεῖ καὶ θεῖον.

Ἰνδ. Μεγα ἔργον. ἄρα γε εὐρίσκονται ἄνθρωποι τοσοῦτον περσοτατοί.

Φιλ. Διασέλλει Ε' τὴν κατὰ κόσμον ἀρετὴν, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν. ἡ κατὰ κόσμον ἀρετὴ ἀφορᾷ πρὸς δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἔπαινον, καὶ ἀμοιβὴν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ κατὰ γνώμην καὶ θέλησιν τοῦ κόσμου. ἡ κατὰ Θεὸν ἀρετὴ φεύγει τοῦ κόσμου τὴν ἀμοιβὴν, τὸν ἔπαινον, τὴν τιμὴν, τὴν δόξαν, καὶ σπουδάζει μόνον νὰ εὐαρεστήσῃ Θεῷ, καὶ ἐκ πάντων πολεμῆται.

Ἰνδ. Δύσκολον νὰ ἐκδυθῇ τις τὸν χιτῶνα τῆς φιλοτιμίας, καὶ νὰ ὑποφέρῃ ἀταραχῶς τὴν παρὰ πάντων περιφρόνησιν.

Φιλ. Διὰ τοῦτο εἶναι, ὑψηλῶν καὶ θαυμασίων, ἔργον.

Ἰνδ. Ἐκ τῶν ὀλίγων αὐτῶν, ὧν ἔκρουσα περὶ ταύτης τῆς νομοθεσίας, ἐκατάλαβα ὅτι αὐτὸ μόνον ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀληθινὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, καθαρῶς ἐντελῶς τὰ ἔθνη τῶν ἀνθρώπων, προχω-

προχωρεῖ καὶ διαβαίνει εἰς ὅλα τῶν ἀνθρώπων τὰ πολιτεύματα. χωρὶς νὰ ἐγγίση κοσμικὰ τέλη, ἀλλὰ τὰ οὐράνια υποτυποῦσα καὶ δεικνύουσα εἰς πάντας ἀνθρώπους, εἰς ταῦτα προτρέπει ἀδιαφόρως τοὺς πάντας, ἀλλὰ τίς ταύτην τὴν νομοθεσίαν διεταξῇ;

Φιλ. Τὸ ἐρώτημά σου περιήλθεν ἀπ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς ἡμῶν πίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ λάβῃς περὶ τούτου πληρεστέραν βεβαίωσιν, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἀκούσῃς πρότερον τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἰνδ. Τὰ μέγιστα, ὦ σοφώτατε. θέλεις μὲ εὐεργετήσῃ, οὕτω συνετῶς καθοδηγῶν εἰς γνῶσιν τῶν μεγάλων αὐτῶν μυστηρίων.

Φιλ. Ὁμολογεῖς καὶ αὐτός, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ ποίημα Θεοῦ, οὕτω κατ' ἀρχὰς ὃν ἄνθρωπον ἐποίησεν ὁ Θεός, ἄσπεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὸν προβλεπτικῶς διὰ τὴν ἐξῆς κατάστασιν, ἐλευθέρους, ἀπαθείς, λαμπροὺς, εὐδαίμονας, καὶ ὅλον τὸν περίγειον κόσμον ὑπέταξεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος βασιλεὺς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς, φέρων εἰκόνα τοῦ βασιλεὺς τῶν πάντων Θεοῦ, Θεοειδὲς καὶ συνόμιλος τῶν Ἀγγέλων, εὐδαίμων θεωρὸς καὶ τῆς Θείας μεγαλειότητος, παρ' ἧς εἶχεν ἐντολὴν ἐμμένειν καὶ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, ἵνα ἡ διαπαντός εὐδαίμων καὶ μακάριος.

Ἰνδ. ὦ

Ἰνδ. Ὡς καταράσῃς ἀξίᾳ τοῦ ἀνθρώπου.

Φιλ. Ἀλλ' ἐν ἀποστατικῇ τις δύναμις, ἢ τις δι' ἐκπαρσιν ἐξέστη τῆς ἰδίας τάξεως, καὶ τῆς προτέρας δόξης καὶ θεωρίας ἐξέπεσε, καὶ περιπλανήτο κάτω περὶ τὰ γήινα, ἐκπεσούσα τῶν οὐρανίων, αὕτη, φεῦ, προσελθούσα λαληθότως ἐξηπάτησα τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, καὶ τῆς ὀρισμένης τάξεως, καὶ τῆς ὑποταγῆς πρὸς τὸν δημιουργὸν παρώθησε, καὶ εἰς τὸν ἴδιον βόθρον ὑποσκαλίσας κατήνεγκε, καὶ παμπονήρως παρέτρεψεν εἰς παρακοὴν τῆς Θείας ἐντολῆς, ὑποβαλὼν καὶ ἐμυσησας αὐτῷ, ἀπόλυτον καὶ αὐτοδύνατον αἶγωνα, καὶ κυριότητα περιγείων αὐτόνομον, διὰ τούτης οὖν τῆς ὑποβολῆς καὶ ἀπάτης τοῦ διαδόλου, ἐξαπατηθεὶς ὁ ἄνθρωπος, καὶ παρκούσας τοῦ Θεοῦ προστάγματος ἐξέπεσε τῆς ἰδίας τάξεως, καὶ εὐθὺς ἔγνω ἑαυτὸν ἐκπεσόντα καὶ δόξης καὶ ἀρχῆς, καὶ ἐπίβουλον τὸν πτερινὴν, καὶ τὴν φύσιν οὐκέτι αὐτῷ ὑποτασσομένην, ἐπαχύνθη γὰρ αὐτῷ τὸ σῶμα εὐθὺς, καὶ πάσχειν καὶ κατατρύχεσθαι ὑπὸ τῶν πέριξ ἤρξατο, καὶ τὰ πρὶν ὑποτασσόμενα αὐτῷ μάχεσθαι καὶ προσπαλεμῆν κατετόλμησαν· ἔλυσε γὰρ ἡ ἀθέτησις τῆς ἐντολῆς τὴν εἰρήνην καὶ τάξιν, καὶ εἰσήνεγκε τὴν ἀταξίαν, καὶ μάχην, τὰ παθεῖν, τὴν ἀθλιότητα, τὴν φθοράν, καὶ τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους

ἀνθρώπους καὶ τὰ κακὰ, ὅσα καὶ εἰσέτι ἐπὶ γῆς καθορίζονται, ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τῶν κακῶν.

Ἰνδ. Ὡς δυστυχία τῆς ἀνθρωπότητος, τὴν ἔγνων ὅθεν πάσχει ὁ ἄνθρωπος, ἐξ αὐτοῦ ἔλυσεν τὴν ἀπορίαν, ἣν εἶχον, πῶς τὸ μίγα τοῦτο ποίημα τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, ἰπύκειται εἰς τόσα κακὰ, πῶς τὸ ἄρτηεν ὁ πανάγαθος Θεὸς ἀνεπιμέλητον εἰς τοσαύτην ἀθλιότητα.

Φιλ. Ὁ πικρὰ γὰρ Θεὸς ὡς οὐκ αὐτουαγὸν καὶ ἀρχιγένην τῆς κακίας τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ κατὰ μετοχὴν λαβόντα δι' ἐπιβουλῆς τοῦ ἀρχεκάκου τὴν κακίαν, ἐκεῖνον μὲν ἐκδικῆσαι τῆς τοσαύτης πονηρᾶς βουλῆς κατὰ τοῦ ἰδίου πλάσματος ἐπαπαίλησε· τὸν δὲ ἄνθρωπον ἀφῆκε προσπαλαίειν, οἷς ἤρατίσατο ἀτακτήσας, πρὸς αἰσθησὶν καὶ μετάνοιαν τοῦ ἰδίου πταίσματος· ἐνταῦθεν καὶ δυνάμεις πονηραὶ, οὗτοι εἰσὶν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀπόπεμπτοι τοῦ νοεροῦ κόσμου, ὁπαδοὶ τῆς ἀρχεκάκου ἀποστασίας, κατὰ τοῦ ἀνθρώπου κατορχοῦνται, καὶ ἐξυβρίζουν καὶ βλάβπτουν ἐπιχειροῦσι, καὶ πάθη κατ' αὐτοῦ ἐπιφύονται, καὶ τὰ ἐξωθεν οὐκέτι ὑποτάσσονται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ προσπολεμοῦσι, καὶ ἐπεχύθη ἐπ' αὐτὸν ἡ ἄγνοια καὶ ἡ πλάνη, καὶ τὸ βαθὺ σκότος, καὶ ἡ πολυπαθὴς ἀνάγκη τοῦ βίου, καὶ τέλος ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὁ θάνα-

θάνατος. ἀλλ' ἐν τούτοις γινόμενον τὸν ἀνθρώπον αὐθαίρετως ἀμάρτησαντα, οὐ παρίδε διόλου ὁ Κύριος· ἀλλὰ τῇ μὲν φθορᾷ ἀντεισήγαγεν αὐτῷ τὴν γένεσιν, τῇ δὲ ἁμαρτίᾳ τὴν μετανοίαν, τῇ δὲ ἀγνοίᾳ τὴν διδακταλίαν καὶ εἰσῆγησιν τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος.

Ἰνδ. Καὶ πότε, καὶ πῶς;

Φιλ. Ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἐπαυσε παιδαγωγῶν ὁ Θεός· ὁ λόγος τὸν ἄνθρωπον, ἥμαρτας, φησὶν, ἠσύχασον. οὐκ ἐπαυσε καὶ ἡμετέρας καὶ ἀμέσως διὰ τῶν αὐτοῦ ἁγίων Ἀγγέλων νὰ τὸν καθοδηγῇ εἰς τὸ καλόν.

Ἰνδ. Εἰ, ὡς λέγεις, ἀπ' ἀρχῆς καὶ δι' Ἀγγέλων καὶ δι' ἀνθρώπων δικαίων καὶ ἐπισκευῶν ἐξεπαίδευσεν, καὶ εἰς ἀρετὴν καθοδηγήσαν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, πῶς ἔμεινε καὶ μῖνει τόση κακία εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔπρεπε διόλου νὰ ἐξαλειφθῇ;

Φιλ. Ἐμείνεν ἡ κακία εἰς τὸν κόσμον διὰ τὴν γονικὴν ἐκείνην ἁμαρτίαν, διατὶ εἶναι ἄπειρος, καὶ δὲν δύναται οὔτε Ἀγγελος, οὔτε δίκαιος ἄνθρωπος νὰ τὴν σηκώσῃ καὶ νὰ τὴν ἐξαλείψῃ ὅλῃν.

Ἰνδ. Καὶ πῶς εἶναι ἄπειρος;

Φιλ. Εἶναι ἄπειρος διὰ τὴν σχέσιν πρὸς ὃν γέγονεν ἡ ὀλιγωρία καὶ ἀπειθεία, καὶ παρακοή τοῦ πρώτου ἀνθρώπου. τίνος ἐντολὴν παρεβῆ ὁ ἄνθρω-

ἄνθρωπος; τοῦ Θεοῦ. τίνα ἀπώσατο, ἢ τὸν Θεόν· τίνα παραφρόνησας ὀλιγώρησε, καὶ ὑψηλοφρονήσας κατεφρόνησεν, ἢ αὐτὸν τὸν ἄπειρον Θεόν; ἐξέστη τῶν ἰδίων ὄρων ἰσχυροφρονήσας, καὶ τὴν ἰσὺν τῷ ἁπείρῳ δοξᾶν ἐφάντασθη, καὶ μέχρι τοσούτου ἐξέτεινε τὴν τολμὴν τῆς ἀπροσυνης, ὑπακούσας τῷ ἀντάρτῃ καὶ τῆς εὐταξίας παραβάτῃ, καὶ δολίῳ ἐπιβούλῳ, καὶ ἐχθρῷ τῆς πολλῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καλλονῆς καὶ εὐδαιμονίας. ἐντεῦθεν οὖν ἡ ἁμαρτία ἐρρύθη τοῦ κόσμου, καὶ τὴν χύσιν ἄπειρον ἔχει, καὶ τὸ βάρος, καὶ οὔτε Ἀγγελος, οὔτε ἄνθρωπος δίκαιος δύναται νὰ σήσῃ διόλου τὴν ῥοήν, ἢ νὰ σηκώσῃ τὸ κατεπιέζον βάρος τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ἡ ἐλεεινότης αὐτῇ κατὰσσις τῶν ἀνθρώπων θέλει διαιωνίζει, καὶ ἂν κατὰ καιροὺς. καὶ κατὰ μέρος φαίνονται κάποιοι καλοὶ ἄνθρωποι, δι' ὧν ἐνεργεῖται κάποια κοσμιότης καὶ ἀρετὴ, ὁ κόσμος ὁμῶς τρέχει ἐπίσης εἰς τὰ συμφύη κακὰ, καὶ ἡ ἀθλιότης του δὲν θέλει λάβῃ ἑξάν, καὶ ἡ ποινὴ του καὶ ἡ καταδίκη του εἰς αἰῶνας.

Φιλ. Βεβαίᾳ, εἰς ἡ ἄπειρος ἀγαθοῦς τοῦ Ἀγίου Θεοῦ, καὶ ἄπειρος σοφία, καὶ δύναμις εἰς τοῦτο τὸ μέγα ἁμάρτημα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶδε τὴν θεραπείαν, ὁ κόσμος αἰωνίως ἔτρε-

γεν εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ ἐβασίλευεν αἰώνως εἰς αὐτὸν ἡ ἁμαρτία, ἡ φόβος, καὶ ἀθλιότης καὶ ὁ θάνατος.

Ἰνδ. Καὶ τίς ἡ τοῦ τοιούτου θεραπεία, καὶ εἰ γέγονε, καὶ ἐνεργεῖται.

Φιλ. Καὶ γέγονε, καὶ ἐνεργεῖται διὰ τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ Ἁγίου Θεοῦ. εἰς τὸ νὰ καταργηθῇ οὖν ἡ τοσαύτη ἄπειρος ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ἦτον χρεια μιᾶς δυνάμεως ἀπείρου, καὶ ἐπειδὴ οὔτε Ἄγγελος, οὔτε δίκαιος ἄνθρωπος ἐπύρκει εἰς τοῦτο τὸ ἔργον, πύδοκῃσεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ἵνα αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ, ὁ πλάσας καταρχὰς τὸν ἄνθρωπον ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου, προσλαβὼν καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον τὴν ἀνθρωπίνην οὐσίαν, ἀναπλάσῃ ἐαυτῷ καινὸν ἄνθρωπον, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τοῦ προπαιστικού πταίσματος διορθώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ εἰσὴ τὸν ῥοῦν τῆς κακίας, καὶ καταπαύσῃ τὸν θάνατον, καὶ μετασχιεῖσιν εἰς ἄλλον βίον κρείττονα καὶ μακάριον. οὕτως ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ Λόγος γινόμενος ἄνθρωπος, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὰ πάντα ἐξετέλεσεν, ἔλυσε τὴν παρακοὴν τοῦ ἀνθρώπου δι' ἁκρας ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὴν ἐπαρσιν ἐκείνην δι' ἁκρας ταπεινώσεως, κατεπάτησε τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως

τῆς φύσεως, καὶ φαινομένην δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ δολίους μηχανὰς τοῦ ἀποστόλου, καὶ ἐπιβούλου τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ κατήργησεν αὐτοῦ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίαν, καὶ διέκοψε τὸν ῥοῦν τῆς κακίας, καὶ τὸν θάνατον διέλυσε, τύπον δοῦς εὐζωίας, καὶ ἐλπίδα κοινῆς ἀναστάσεως καὶ αἰωνίου ζωῆς, ἀντιστηκώσας καὶ λύσας ἐν δίκῃ τὴν δικαίαν κατάκρισιν. πάντα γὰρ τὰ ἔργα καὶ πάθη τοῦ Θεοανθρώπου Σωτῆρος, διὰ μὲν τὴν ἀνθρωπότητα ἦν ὁμοιοπαθῇ ἡμῖν, πλην ἐκτὸς ἁμαρτίας, διὰ δὲ τὴν Θεότητα εἶχον ἀξίαν καὶ δύναμιν ὑπεράπειρον. διὸ καὶ μόνα αὐτὰ ἐν δίκῃ ἐδύναντο νὰ θεραπεύσωσι τὰς πληγὰς, καὶ νὰ λύσωσι τὰς ποινὰς τοῦ Ἀδάμ, ἐπισχύοντα κατασχεῖν τὴν ἐπ' ἀπειρον χύσιν τῆς προγονικῆς ἁμαρτίας, τὴν ἀπόφασιν τοῦ πάντων Βασιλέως καὶ Δεσπότη τοῦ Θεοῦ, τὴν ποινὴν τοῦ πρωτοπλάστου μεταβάλλοντα, καὶ ἐναλλάζοντα τὸν θάνατον εἰς ζωὴν αἰώνιον. ἀναλαβὼν γὰρ εἰς ἐαυτὸν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἐκὼν θανάτων ὑπὲρ πάντων, πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θανάτου ἀπέλυσε, πληρώσας ἅμα τὴν δικαίαν ἐκείνην ποινὴν, καὶ μετασῆσας ἀπείρῳ δεινᾷ εἰς ζωὴν αἰώνιον τὸν πρὶν ὑπὸ θανάτου κρατούμενον, καταλλάξας τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. αὐτὸς ἐστὶν ὁ νομοθέτης, ὃς

διάταξεν

διέταξα τὴν χοιρειακὴν νομοθεσίαν, περὶ ἧς ἠ-
ρῶτησας, καὶ εἰς αὐτὸν πιστευόντας καὶ παιθο-
μένοι οἱ χοιρειανοὶ λατρεύουσι Θεῷ ἐν πνεύ-
ματι καὶ ἀληθείᾳ ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, καὶ
χαρᾶς ἀλάκτου, καὶ αἰοίου μακαριότητος.

Ἰνδ. Ὅλα συμφωνοῦν, ἀνάλογος ἡ ἀρχὴ τῆς τοιαύτης
νομοθεσίας πρὸς τὸ τέλος, Θεὸς διὰ πάντων ἐνεργ-
γῶν θεοπρεπῶς ἐν ἀπαίρῳ ἀγαθότητι, ἐν ἀπαί-
ρῳ δικαιοσύνη, ἐν ἀπαίρῳ ἐλεει, ἀληθῆ τὰ παν-
τα, λύεται πᾶσα ἀπὸρία ἐν τοῖς φαινόμενοις, ἐ-
φημερεῖ ὁ νοῦς εἰς τὰ ἀντιπίπτοντα, ἐγνώρισεν
τὰς ἀρχάς, ὅθεν ἐξῆλθον τὰ τοσαῦτα κακὰ εἰς
τὸν κόσμον, ἔμαθον πόθεν ὁ βρασμός τῆς τοσαύ-
της κακίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους. πόθεν, ἡ το-
σαύτη ἄγνοια καὶ τὸ βαθύ σκοτος. διὰ τί πλεον-
ναζει τὸ κακὸν κατὰ μέρη, καὶ κατὰ μέρος μειο-
νεκτεῖ, κοινότερον ὅμως ἐνεργεῖται πῶς ὁ ἀν-
θρώπος ἐγένετο πρόσυλος καὶ εὐπαθὴς αὐθιχι-
ρέτως, πῶς ἐγένετο κατὰ θνητός.

Φιλ. Ταῦτα καὶ πλείω τούτων καθορᾶται εἰς τὴν
εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν, ὅς τις καὶ πνευματικὸς
νόμος καλεῖται.

Ἰνδ. Καὶ πῶς ἐστὶ καὶ ἄλλος νόμος ἐκ Θεοῦ δε-
δομένος;

Φιλ. Ἐστὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ γραπτὸς, μωσαϊκὸς καὶ τυ-
πικὸς καὶ σκιώδης λεγόμενος, ὁ ὁποῖος ἐδό-
θη παρὰ Θεοῦ εἰς προπαιδείαν καὶ προγύμνα-

σιν

σιν τοῦ πνευματικοῦ εἰς τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθ-
νος διὰ τοῦ Προφήτου Μωϋσέως. αὐτὸς προ-
γράφει καὶ διασαφεί πρῶτον τὸν ἐμφυτον νό-
μον, ὃν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀν-
θρώπου, καὶ ἐμφανίζει τὴν ἀπαραίτητον λατρεί-
αν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παν-
τός ἀληθῆ Θεόν, καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον
ἄνθρωπον, διορίζει ἐκ τῆς ἐβδομάδος τῶν ἡ-
μερῶν τὴν ἐβδόμην νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς θεωρίαν
καὶ ἀνάμνησιν τῆς θαυμαστῆς θεωρίας τῆς κο-
σμοποιίας τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ μεγα-
λοπρεπῶς καθορᾶται ἡ δύναμις, ἡ σοφία, ἡ
ἀγαθότης, καὶ πρόνοια ἡ, τὴ γενικὴ καὶ κατὰ
μέρος, οἷα ἐπὶ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ διὰ
πολλῶν θαυμάτων, σκιαγραφεῖ δὲ καὶ διατυ-
ποῖ διὰ πολλῶν συμβόλων καὶ τὸν πνευματικὸν
νόμον. εἶναι συγκραταβατικὸς κατὰ τὸ φαινόμε-
νον εἰς πολλὰ διὰ τὴν νηπιότητα καὶ ἀσθέν-
ειαν τῶν τότε ἀνθρώπων, μὴ δυναμένων τῶν
πολλῶν νὰ ἀναβλέψωσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα, τὸ
γὰρ ἐκ τῆς παρακοῆς κάλυμμα, ἡ προσπαθεῖς
πρὸς τὰ ἐνυλὰ καὶ κοσμικὰ παρεμποδίζει τὴν
ὄρασιν τῶν ὑψηλοτέρων καὶ πνευματικῶν.

Ἰνδ. Βέβαια οἱ ὀφθαλμιῶντες χρῆζουσιν θεραπει-
ας. Ἰν εἰς φῶς ὑγιῶς ἰδῶσι, καὶ οἱ πληθωρι-
κοὶ καθαρσεως, ἵνα ὑγιάν ἐπαναλάβωσι. καὶ
ἐθισμού καὶ προπαρασκευῆς οἱ πάντες πρὸς πᾶν
χρησι-

χρησιμον. ἀλλ' ἡ προπαίδεια αὕτη καὶ προγυμναστὶς τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸν εὐαγγελικὸν νόμον πότε ᾤρξατο;

Φιλ. Εἶπέν σοι, ὡς ὁ Θεὸς Λόγος ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἔπαυσε παιδαγωγῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς σωτηρίαν. καὶ πρῶτον ἐνέθηκε νόμον ὁδηγὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκάστου, ὑποδεικνύοντα τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα. ἐπεὶ δὲ κατίσχυσεν ὁ θολερὸς ῥοῦς τῆς προγονικῆς ἀμαρτίας, καὶ ἐγέμισε τὰς καρδίας τῶν πολλῶν ὑλώδους ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ τῶν γηίνων, μόλις ὀλίγοι τῶν ἀπογόνων τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐδυνήθησαν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ νὰ φύγῃσι τοῦτον τὸν χαίμαρρον, καὶ καθαρὸι ἀπὸ ἰδίας ἀμαρτίας νὰ εὐαρεστήσωσι τῷ Θεῷ, οὓς καὶ γρηγόρους καὶ υἱοὺς Θεοῦ ἐξωνόμασαν οἱ σοφοί, ἄνθος φανέντες εὐώδεις, καὶ καρπὸς πρῶτος τῆς ὅλης γενεᾶς τῶν ἀνθρώπων. οὗτοι εἰσὶν οἱ πρῶτοι σοφοὶ καὶ φιλόσοφοι, διαδοχῇ ἀγία μνησθέντες κατὰ σειράν ἀδιάκοπον, καὶ κατὰ διαδοχὴν ἐντιμὸν τὰ πρότερον γεγενημένα, καὶ τὰ ἐσόμενα πρόβλεποντες, κατὰδυνάμενοι ἐπὶ τῇ πωρώσει καὶ τῇ ὑλικῇ διαφθορᾷ τῶν πολλῶν, οἳ ἦν ὅλως ἀπέσβη τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς, καὶ διόλου ἐπελόθοντο τοῦ φυσικοῦ νόμου, καὶ ὡς τὰ ἄλογα ζῶα παρεφθείροντο ἐν ῥυπαρώτεραις αἰσθήσεσι, σάρκες ὅλως γινόμενοι. τοὺτους ἀλλ' οὐκ ἀναστει-

λας

λας τῆς τοιαύτης ἀλόγου ὁρμῆς βουλόμενος ὁ Θεός, ἐπακείλησε παντελῆ ἀφανισμόν διὰ τῶν γρηγόρων προκηρύξας, καὶ ἐπεὶ οὐκ ἔφριξαν, οὐδὲ πεισθῆναι καὶ μετανοῆσαι ἠθέλησαν, ἐπῆγαγε γενικὸν κατακλυσμὸν, καὶ πάντας ἄρδην κατεπόντισε, καὶ μόνην μίαν οἰκίαν ὑπολειφθεῖσαν δικαίαν καὶ εὐσεβῆ ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σηθ τοῦ δικαίου ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδὰμ μετὰ τὸν Ἀβελ διεφύλαξε, τηρήσας σὺν αὐτῇ παντὸς ζωῆς ἀπ' ἀρχῆς σπέρματα ἐκ τοῦ προτέρου κόσμου εἰς τὴν ἐξῆς διαδοχὴν, καὶ γοναγενέας, δείξας ἐκ τοῦ προτέρου γενναρχοῦ Ἀδὰμ διὰ τοῦ Σηθ, δεύτερον γενναρχὴν ἀπάσης τῆς ἐξῆς γενεᾶς τῶν ἀνθρώπων τὸν δίκαιον Νῶα. ἀλλ' οὐ πολλὸς καιρὸς παρήλθεν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἐπληθύνθησαν καὶ αὖθις οἱ ἄνθρωποι καὶ αὖθις παρερρύθησαν εἰς πάθη τὰ πλήθη, καὶ διαμερίζοντο διχφερόμενοι, εἰς ἓν μόνον συμφωνοῦντες εἰς τὸ φρονεῖν, ὃ οὐκ ἔδει φρονεῖν. διὸ καὶ Πύργον ἐπορίσαντο πῆξαι τῆς ἐαυτῶν ἀντιθέου ἀφροσύνης ὑπόδειγμα. ἀλλ' ἵνα ὁ Θεὸς εἴσῃ τὴν ἐκ τῆς κοινωνίας μετ' ἀλλήλων εὐδορίαν, καὶ χύσῃ τῆς ἀμαρτίας κατασειλή, διεμέρισε τοὺς ἐπὶ κακοῖς ὁμολογούντας συγγέας τὰς εὐνάς αὐτῶν, καὶ διέσπειρεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν δι' Ἀγγέλων ἀπελάσας καὶ προσορίσας κατὰ τὰ ἐνόντα αὐτοῖς πάθη εἰς μετανοίαν. καὶ

διαταί'

διατειχίσας τὴν ἐπὶ κακοῖς κοινωνίαν. τοὺς δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον δικαίους περιποιήσατο. διασπαρύντες οὖν οἱ τότε ἄλλοι εἰς ἄλλα ἐτρέποντο, καὶ οἱ συλλαβόντες σπέρματα πονηρίας καὶ μοχθηρίας ὑπέτρεπον αὐξόντες, ἐπλήθυνεν οὖν τὸ κακὸν πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὴν Ἀσσυρίαν ἡ εἰδωλολατρεία ἀνέδραμε καὶ ἀνεχείτο, καὶ τῶν πολλῶν κατίσχυε. ἀνωδυνάτο γοῦν ἐπὶ τούτοις ὁ ἐκ τοῦ δικαίου Ἑβερ καταγόμενος δίκαιος Θάρρα, καὶ ὁ τούτου πάνσοφος υἱὸς Ἀβραὰμ, καὶ μὴ δυνάμενος ἐπισχεῖν τοῦ κακοῦ τὴν ὁρμὴν, καὶ ἐξελίσσθαι τῆς πλάνης τοὺς ὁμογενεῖς, καὶ μὴ φέροντες καθορᾶν ἐν τούτοις, ἐξέφυγον τῆς αὐτῶν πατρίδος μετοικήσαντες εἰς Χαρρὰν, ἵνα μήτε ἀκούωσι, μήτε βλέπωσι τοὺς δυσειβεῖς. ἐκεῖ δὲ ὁ θεὸς φιλόσοφος καὶ προφήτης Ἀβραὰμ, θανόντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θάρρα, ἔλαβε προσαγὴν παρὰ Θεοῦ, ἵνα ἀφῇ τὸν τόπον ἐκεῖνον, καὶ νᾶ μετοικήσῃ εἰς ἄλλαν γῆν εἰς ἣν αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸν ὁδηγήσῃ, καὶ ὑπακούσας εὐθὺς ἐξῆλθε τῆς Χαρρὰν παραλαβὼν τοὺς οἰκείους, καὶ μετανάστῃς τῆς οἰκίας πατρίδος γενόμενος, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διέβη περὰ τῆς, ζητῶν τὴν γῆν, ἣν δείξῃ αὐτῷ ὁ Κύριος. κατῆλθεν οὖν εἰς Παλαιστίνην καὶ τὴν περὶ οὐκὸν γῆν τῶν Φοινίκων κατοικοῦμένην τότε

ὑπὸ τῶν

ὑπὸ τῶν Χαναναίων, καὶ διανέσσει ταύτης διελθόντι πανοικί. ταύτην ἔδειξεν αὐτῷ ὁ Κύριος γῆν ἰδίαν τῶν αὐτοῦ ἐκλεκτῶν ἀπογόνων, ἐπαγγεῖλάμενος αὐτῷ πληθύναι ὥς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πᾶσαν προσαποδοῦναι τὴν περίοικον τοῖς ἐξ αὐτοῦ γενομένοις. πατέρα γὰρ πολλῶν ἐθνῶν ποιῆσαι ὑπέσχετο. πισεύσας οὖν ἀνενδοιάσως, καὶ τὰς ἐπαγγελίας μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ βεβαιότητος δεξάμενος, καὶ πρὸς Θεὸν ἀναβλέπων, καὶ εἰς πάντα ἄκρως ὑποτασσόμενος· διὸ καὶ ὑπὸ Θεοῦ περιφρουρούμενος, καὶ δόξῃ περιλαμπόμενος, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ βασιλέων θεοφιλῆς ἐγνώσθη, καὶ πολλῶν εὐσεβεῖας διδάσκαλος ὑπῆρξε, καὶ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν Θεὸν γινώσκοντων ἐγένετο, καὶ ἰδίως τῶν ἐξ ἐπαγγελίας ἐπιγινεσμένων. τούτους γοῦν ἐξαίσιως προσλαβὼν ὁ Θεός, καὶ κατελθόντας εἰς Αἴγυπτον θαυμασίως ὑπερπληθύνας, καὶ τῆς τυρανίας τῶν Αἰγυπτίων ἐν σημείοις καὶ τέρασι παραδόξως ῥυσάμενος ἐξειδιάσατο, καὶ τὰ προοίμια τῆς παγκοσμίου σωτηρίας προκατεβάλετο, καὶ τὸν γραπτὸν καὶ τυπικὸν Νόμον εἰς πρότελεσιν καὶ προπαίδειαν τοῦ Ἐυαγγελικοῦ διὰ Μωϋσεώς παρέδωκεν, ἐθίζων τὸ πλῆθος ἀφορᾶν πρὸς τὴν πνευματικὴν λατρείαν διὰ σωματικῶν εἰκόνων καὶ ὑποτυπώσεων, οὐ γὰρ ἡ θεωρία τῶν ἀπο-

πτῶν

ἀπόπτων ἦν κοινῇ, ἀλλ' ὅτε ἡ ἐπαγγελία καὶ ἡ προσδοκία πάντων ἔθνων, μερικώτερον ἐδόθη τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τότε οἱ ὑψιτελεῖς αὐτοί, καὶ ὁξυδερκέστατοι Προφῆται ἐν τοῖς ἀπογόνοις τοῦ Ἀβραάμ, τοιαύτης ἐτυχον χάριτος, καὶ ἐπλήθυνεν ἡ ὄρασις. ὥστε πολλοὶ Προφῆται ἐν αὐτοῖς προκατήγγειλαν τὸν ἐρχόμενον Σωτῆρα μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας, καὶ δακτύλῳ δείξαντες ἐπὶ γῆς βαδίζοντα.

Ἰνδ. Ὡραίως ἐν συντόμῳ ἐξισόρησας τὰ ἀπ' ἀρχῆς τῆς γενέσεως τῆς προόδου τῆς πλημμελείας, τοῦ μερισμοῦ καὶ καταστάσεως, καὶ ἀποικισμοῦ καὶ περιοικήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τὰς θείας οἰκονομίας εἰς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐλέους, διό καὶ ὡς κριτὴς παιδεύει τοὺς κακοὺς πρὸς σωφρονισμόν, πολλάκις τῶν ἄλλων, καὶ καθάρσιν τῆς γῆς, καὶ περιποιεῖται ἐν ἐλέει τοὺς ἐναρέτους. ἀλλ' εἰπέ μοι ἐν περιλήψει ὁ Μωσαϊκὸς αὐτὸς νόμος τί περιέχει;

Φιλ. Πρῶτον διασπαρὶ τὸν ἐμφυτον ἐν ἡμῖν νόμον καὶ διακηρύττει καὶ προσβεβαιοῖ καὶ ἐντέλλεται τὴν ἀπαραίτητον λατρείαν τοῦ μόνου Θεοῦ, τὴν ὁλοσχερῇ ἀγάπην καὶ τελείαν ὑποταγὴν πρὸς αὐτόν, ἔπειτα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ δικαιοσύνην πρὸς τὸν πλησίον. ἐκτίθηται γοῦν καὶ ἀπαγορεύει κατ' εἶδος τὰ βλάπτοντα τὸν πλησίον, καὶ τὰ προσκίπτοντα ἐξισάζει δικαίως, τὴν ἰσότητά ἐν

πᾶσι

πᾶσι κατὰ φύσιν ὑποδεικνύων. οὐ γὰρ κατὰ πρόληψιν φαντασιώδῃ καὶ ψευδῇ μετρεῖ τὸ δίκαιον, ἢ διανέμει τὸ καλόν, ἢ ἀποσυγεῖ καὶ ἀποτρέπεται τὸ φαῦλον, ἐν πᾶσι τὴν τάξιν, τὴν καθαρότητα, τὴν εὐγνωμοσύνην, τὴν εὐποιίαν, τὴν ὑπακοήν καὶ εὐπειθειαν καὶ σέβας τοῖς γέραρχοις εἰσάγων καὶ νομοθετῶν.

Δεύτερον, διχταιχίζει τὴν κοινωνίαν τῶν ἄλλων ἔθνων καὶ ἐν βρώμασι καὶ ἐν ἐθίμοις, ἵνα φυλάξῃ τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀμίαντον, τῆς κακοῦς θείας ἐκείνων, καὶ εἰδωλολατρείας, καὶ πολλῆς ἀπρεσίας. ὥστε σφοδρῶς διακελεύεται καὶ προτρέπει ἀποσρέφεισθαι καὶ φεύγειν καὶ μισεῖν τὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ Χαναναίων καὶ τῶν ἄλλων ἔθνων ἴθιμα, ἃ μισεῖ Κύριος, γράφων κατ' εἶδος ὅσα ἐποιοῦν αἰσχρὰ οἱ δυνεβεῖς καὶ εἰδωλολάτραι ἐκεῖνοι.

Τρίτον προκαθαίρει καὶ γυμνάζει αὐτὸν τὸν λαὸν ἐν καὶ ἐν τροφαῖς καὶ διαίταις ὁσιωτέραις καὶ πρὸς σωφροσύνην, καὶ πρὸς ὑγίειαν, καὶ καθάρσιν, καὶ διάκρισιν ἐθνικὴν προσφορωτέροις.

Τέταρτον, τὸ κυριώτερον, ἀνάγων εἰς λατρείαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν σωματικῶν, ὑποτυποῖ αὐτοῖς τὰ νοητὰ καὶ προάγει εἰς τὰ πνευματικὰ καὶ τέλεια, ἐν οἷς ἡ σωτηρία καὶ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου. ταῦτα δὲ εἰσὶν ὅσα ἐντέλλεται ποιεῖν ἐν ταῖς τελευταῖς, καὶ θυσίαις, καὶ εὐχαῖς, καὶ ὀφρ-

μοῖς

σμοῖς καὶ κάθαρσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἅπασιν εἰσὶ
σύμβολα τῶν μελλόντων, καὶ τύπος τῶν ἀληθει-
νῶν καὶ προτυπώματα τῶν πνευματικῶν.

Ἰνδ. Ἐν τῷ νόμῳ ἄρα ἐκεῖνος οὐ τελειοῦται ὁ
ἄνθρωπος;

Φιλ. Πάντως οὐκ ἐτελειοῦτο. προδιέθετο μὲν
τοὶ καὶ προπαρασκευάζετο, καὶ διὰ τὴν ὑπακο-
ήν καὶ εὐπειθειαν πρὸς τὸν Θεόν ἐδικαιούτο ἐ-
πὶ ἐλπίδι αἰεὶ τοῦ κραίτουτος, οὐ γὰρ ἔργει ἡ χά-
ρις τοῦ Θεοῦ ἀνάγκη τὰ καθαρῶτερα τῶν πνευ-
ματικῶν εἰς θεωρίαν τῶν ἐν τοῖς συμβόλοις τυπω-
θέντων, διὰ τοῦτο τόσοι καὶ τόσκι πνευματο-
φόροι Προφῆται ὑπῆρξαν ἐν Ἰσραὴλ, μέχρις
αὐτῆς τῆς ἐλευσεως τοῦ παγκοσμίου Σωτῆρος,
καὶ τῆς ἀκχυθείσης χάριτος ἐπὶ πάντα τὰ ἔ-
θνη διὰ τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἰνδ. Ὅσοι ὅρα μένουσιν εἰς ἐκεῖνον τὸν τυπικόν
καὶ σκιώδη νόμον εἰσὶν ἀτελεῖς μὴ ἐννοοῦντες τὰ
ἐν αὐτῷ, μηδὲ τὴν δι' αὐτῶν χάριν καὶ δωρεάν
τοῦ Θεοῦ δεξόμενοι.

Φιλ. Πάντως τοιοῦτοί εἰσι, καὶ τὸ χεῖρον εἰσὶν ἀ-
πόβλητοι καὶ ἀποκαθάρματα καὶ σκύβαλα τοῦ
ἐνδόξου ἐκεῖνου ἐκλεκτοῦ γένους τῶν Ἰουδαί-
ων, ἐπεὶ οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ καθαροὶ διεγινώσκον
ἐλθόντα τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου εἰς τὸν κό-
σμον κατὰ τὰς προρρήσεις καὶ προφητείας τῶν
ἁγίων Προφητῶν, καὶ ἐπίστευσαν αὐτῷ. οἱ δὲ
ἐμπαθεῖς

ἐμπαθεῖς καὶ φιλόκοσμοι καὶ ὅλως πρόσυλοι καὶ
φαῦλοι, οὐ μόνον παρήκουσαν εἰς τὴν Ὀυρανό-
θεν κλήσιν, μὴ πεισθέντες, ἀλλὰ καὶ ἀπέβαλ-
λον καὶ τὴν Θεαρχίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τοῦτον
ἐφόνευσαν, καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος προ-
έκριναν καὶ προετίμησαν τῆς Ὀυρανίου βασι-
λείας, καὶ ταύτην ἄρχειν ἐπ' αὐτοῖς ἠθέλησαν
ἀπ' ἧς ἀποστατήσαντες ὕψερρον πανδημεὶ διεφθάρ-
ησαν, καὶ οἱ ἀποληθέντες ὀλίγοι εἰς πάντα
τὰ ἔθνη αἰχμάλωτοι διεσπάρησαν. διὸ καὶ ἐν
διαφόροις τόποις ἐνορῶνται τινὰ λείψανα, τὸν
παλαιὸν τάχα νόμον φυλάττοντες.

Ἰνδ. Εἶδον τοιοῦτους καὶ εἰς Μπαύραν καὶ εἰς Ἀ-
ραβίαν, καὶ ἠρώτησα τίνες λέγονται, καὶ τίνος
θρησκευματός εἰσιν ὁπαδοί, καὶ εἶπόν μοι ὅτι
εἰσὶν Ἰουδαῖοι, καὶ νόμον κρατοῦσι τὸν Μωσαϊ-
κόν, μὴ ἐράνησαν ὅμως ἄνθρωποι ἁμαθεῖς, κα-
κοῦθες, δόλιοι, ἀπατηλοὶ, ψεῦσαι, ἄτιμοι, αἰ-
σχροκερδεῖς, χαμερπεῖς, φιλοκερδεῖς καὶ φιλάρ-
γυροι, μισάνθρωποι, δεισιδαίμονες, πλεονέκται,
φιλόυλοι, κατὰδουλοι, ἀλλοτριόφρονες, ἐπτοη-
μένοι καὶ παράφοροι, καὶ τῶν ἀσεβῶν χεῖρονες
διὰ τοῦτο δὲν ἐξέτασα οὔτε περὶ τῆς αὐτῶν
ἀρχῆς, οὔτε περὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

Φιλ. Καλῶς διέκρινας τοὺς τοιοῦτους, λέγουσιν
οὔτοι, ὅτι κρατοῦσι τὸν Μωσαϊκόν νόμον, ἀλ-
λὰ τοῦτον οἱ μὲν καθ' ἱστορίαν καὶ γράμμα μό-
νον νοοῦν.

νον νοούντες, τοὺς Προφῆτας πάντας ἀπίβαλον
 Καραΐται ὀνομαζόμενοι· οἱ δὲ σύστημα εἰσὶν
 νέου ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν καὶ Προφητικῶν λόγων
 καὶ τῶν ἐξηγήσεων καὶ διατυπώσεων τῶν ὑπε-
 ρογενῶν μωριῶν Ῥαββίνων πλήρες μυθαρίων καὶ
 κακοηθείας καὶ ψεύδους, καὶ δεισιδαιμονίας, καὶ
 ἀπάτης, καὶ μισανθρωπίας, καὶ κακοτροπίας,
 καὶ διαστροφῆς πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη ἀναδείξαν-
 τες, καὶ ὡς νόμον κατέχοντες Ταλμουθίσαι εἰ-
 σὶ καὶ λέγονται, τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ τοὺς
 Προφῆτας παρωπόμενοι, καὶ ψευδῶς διακατέχον
 ἐπαγγαλλόμενοι, διὰ τοῦτο ἡ γοσαύτη αὐτῶν κα-
 κοήθεια, καὶ δολιότης, καὶ δεισιδαιμονία, διότι
 παρώσαντο τὸν Μωσαϊκὸν ἅγιον νόμον, καὶ ἐποί-
 ησαν ἰδίον νόμον πονηρίας ἀνάμεσον, ἐξ οὗ ἔμα-
 θον καὶ εἰσὶν ἄλλοτριόφρονες πάντων τῶν ἐθνῶν,
 αἰσχροκερδεῖς, δόλιοι, χαμερπαῖς, δεισιδαίμο-
 νες καὶ μεσοὶ πάσης ὑποκρίσεως, ὡς ἑώρακας.
 Ἰνδ. Ἀρά γε ἄργεῖ νῦν ὁ Μωσαϊκὸς νόμος καὶ
 κατέρηται, ἐλθούσης τῆς χάριτος;
 Φιλ. Ἀπαγε. ἀμετάβλητα τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσμα-
 τα, ἐπληρώθη ὁ Μωσαϊκὸς νόμος διὰ τῆς χά-
 ριτος, οὐ κατέρηται. ἡ γὰρ χάρις εἰσάγει καὶ
 τὸν ἔμφυτον, καὶ τὸν γραπτὸν νόμον, εἰς γὰρ
 καὶ αὐτὸς ὁ νομοθέτης, εἰς καὶ αὐτὸς ὁ βα-
 σιλεὺς ὁ διδασκὴς τὸ ἐν, καὶ τὰ τρία, καὶ τὰ
 πάντα τάλαντα, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς κριτὴς ὁ πάν-
 τα ἄν.

τα ἄνθρωπον δικαίων, καὶ κρίνων διὰ τοῦ ἔμ-
 φύτου καὶ γραπτοῦ καὶ Εὐαγγελικοῦ νόμου.
 εἰς γὰρ οὐκ ἤκουσθη ὁ γραπτὸς. οὗτοι κρί-
 νονται διὰ τοῦ ἔμφυτου, οἱ δὲ ἐδόθη ὁ γρα-
 πτός, οὗτοι δὲ αὐτοῦ κρίνονται, οἱ δὲ τέλειοι
 διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου τελειοῦνται. διή-
 κει γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος διὰ πάντων βαθμίδων
 προῖων διὰ τῆς χάριτος τελειούμενος καὶ προάγει ὁ
 Θεὸς διὰ τῶν μέσων ἐκ τῶν πρώτων ἐπὶ τὰ τελειώ-
 τερα, οὐ δὲ καταργεῖ τὰ πρώτα, ἵνα ποιήσῃ
 τὰ δεύτερα, μεταμελείας γὰρ ἡ ἀδυναμίας τοῦ-
 το, ἀλλὰ προάγει ταῦτα αἰεὶ βελτίονα καὶ
 κάλλιστα ποιῶν, ἐπιθεὶς χάριν καὶ ἔλεος.
 Ἰνδ. Μάταιοι ἄρα εἰσὶν οἱ πίστιν καὶ νόμον Θεοῦ
 καταργούμενον δοξάζοντες;
 Φιλ. Βέβαια ἀνοηταίνουσι. παρέλαβον γὰρ τοῦτο
 τὸ φρόνημα ἐκ τῶν ἐθνικῶν πολιτικῶν νόμων τῶν
 ἀσάτων καὶ μεταβαλλομένων μὴ διακρίνοντας θεῖα
 καὶ ἀνθρώπινα, οἱ γὰρ ἐθνικοὶ καὶ πολιτικοὶ νόμοι,
 ἐξ ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἔχοντες τὴν σύστασιν ἐν
 ἑαυτοῖς φέρουσι τὴν τροπὴν, καὶ κατὰ τὰ ἔθνη καὶ
 τοὺς καιροὺς ἔχουσι καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθο-
 ρὰν τοῦ οἰκείου τέλους ἐκπεσόντες, αἱ δὲ τοῦ
 Θεοῦ ἐντολαὶ καὶ χάριτες ἀμετάθετοι τὸν ἄ-
 παντα αἰῶνα, ὅτι καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασι-
 λεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία αὐ-
 τοῦ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.
 Ἰνδ.

Ἰνδ. Ὡ πόσον μαρναίνοι ὁ ἀδίδακτος λαὸς, ἀλλ' ἀντ' ἄλλων φρονούσιν ὁλόκληρα ἔθνη, ὡς εἶδον ἐν πολλοῖς τόποις, τὰ ἀνθρώπινα θεῖα νομίζουσι, καὶ ἐκ τῶν χαμαὶ ἐρχομένων κρίνουσι τὰ Οὐράνια καὶ μὲ τὰ μέτρα αὐτῶν μετροῦσι τὰ ὑπὲρ τοὺς Οὐρανούς, καὶ ἐμπαθῇ καὶ ὀργίλῳ, καὶ φιλοχρήματον νομίζουσι τὸν Θεόν, ὅτι αὐτοὶ ἐν τοιοῦτοις ἀγάλλονται καὶ ἐκδικοῦσι καὶ τοὺς μικρόν τι πταίσαντας, καὶ τῇ πλεονεξίᾳ κοσμοῦνται. μέγα τοίνυν ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ καθαρὸς νοῦς αὐτὴν εὕρισκει, εἰς ὅσα ἀκούει καὶ ὅσα βλέπει. οἱ δὲ πολλοὶ ἀκρίτως καὶ ἀκούοντες καὶ βλέποντες πλανῶνται, καὶ μάλιστα ἂν προκαταλάβῃ ἡ προσπάθεια τὰς ὑπολήψεις, εἰ δὲ καὶ ἐπισχύσει καὶ ἡ ὑλομανία καὶ ἀλαζονία τοῦ βίου ἀποτυφλοῖ ὅλως τὸν νοῦν, καὶ διόλου ἀπομακρύνει τῆς ἀληθείας, καὶ ἀφίνει τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον νὰ ζῇ ἀλόγως ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπόμενος. καὶ ταύτας μόνας θεραπεύων, καὶ περὶ μόνον τὰ ἄρετὰ τῶν αἰσθήσεων νὰ πλανᾶται, μηδὲν δόγμα ὑψηλοτέρως θεωρίας ἐφιέμενος καὶ μανθάνων, καὶ τὸ χεῖρον αὐτάρεσκος γενόμενος νὰ ἀπαρέσκηται εἰς τὰ τῶν ἄλλων δόγματα καὶ φρονήματα, καὶ μηδὲν προσεξετάσας, μηδὲ κατανοήσας προπετῶς νὰ τὰ καταφρονῇ καὶ νὰ μὲν δέχεται ὅλως, ὅτι ἀσύμφωνον εἰς ἃ αὐτὸς φρονεῖ καὶ δογματίζει

τίζει, εἴτε ὑπὸ τῶν ἰδίων παθῶν ἐξαπατηθεῖς, ἢ ὑπὸ πονηρῶν καὶ δολίων ὑποκριτῶν παρακρουσθεῖς, καὶ ἐξολισθίσας εἰς βάραθρον. Φιλ. Αὐτὰ εἰσὶ τὰ αἷτια τοῦ μερισμοῦ, ὃν καθορᾶς τῶν διαφορῶν κατ' ἔθνη καὶ συστήματα θρησκειῶν, δογματίζει ἕκαστος ἐν πεισμονῇ ἰσχυρᾷ, ὅτι εἴθις συνέλαβεν ἢ ἐξ ἀκοῆς, ἢ ἐποβολῆς δολερᾶς καὶ διδαχῆς ἀσυνέτου, καὶ φωνῆς ὑποκριτοῦ, καὶ οἰκτεῖον ἀλόγως ποιήσας, κατέχει ἀκρίτως τοῖς ἑαυτοῦ ἐπαρεσκόμενος, καὶ τῇ ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ἀθρησκείᾳ ταύτῃ εὐσεβεῖν οἶσται, καὶ νομίζει ἀπρόνως λατρεύειν Θεῷ, οὐ γὰρ ὁ Θεὸς τιμᾶται, οἷς ἐπινόει καὶ ἐφευρίσκει ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος σώζεται ποιῶν ὅσα ἐντέλλεται ἡμῖν ὁ Θεός. ἀνάγκη εὖν ὅς τις θέλει εὐσεβεῖν, πρῶτον νὰ μάθῃ τί κελεύεται καὶ προσάξει ἡμῖν ὁ Θεός καὶ διὰ νόμου τοῦ φυσικοῦ, καὶ διὰ νόμου τοῦ γραπτοῦ, καὶ διὰ νόμου τοῦ Εὐαγγελικοῦ. (εἰσάγει γὰρ ὁ Εὐαγγελικὸς τὸν ἔμφυτον καὶ γραπτὸν καὶ προσανκλήροι), καὶ νὰ ἀπορρίψῃ μακρὰν τὰς προλήψεις του. Ἰνδ. Ἐγὼ πάσας τὰς ματαίας προλήψεις ἀπέρριψα, καὶ ἐραστὴς εἰμὶ τῆς σοφίας, καὶ ἑτασῆς τῆς ἀληθείας, καὶ παρακαλῶ θερμῶς περὶ πάντων, περιῶν ποθῶ μαθεῖν καὶ ἀκοῦσαι παρὰ τῆς προχειομένης ὑψηλῆς καὶ οὐρανίου χάριτος τῶν λόγων σου

σου, νὰ μὲ καθοδηγήσῃ καὶ νὰ μὲ συνατίσῃ εἰς πάντα. ἔθεν καὶ αὐριον μετὰ τὸ αὐτὸ θάρρος ἐπανελθὼν σὺν Θεῷ, ὡς ἑλαφρὸς διψῶσα, ἀπαρύσομαι ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῆς σοφίας σου ζωήματα νάματα.

Φιλ. Ὑπαγε εἰς εἰρήνην.

ΣΤΝΟΜΛΑΙΑ ΠΕΜΠΤΗ.

Ἰνδ. Χαίρε καὶ αὖτις καὶ πολλάκις προσφωνῶ, ὅτι ἐν εἰρήνῃ φιλοσοφεῖς, καὶ πρὸς τὰ νοητὰ καὶ ἀληθεύεις, ἐνοπριζόμενος τὰ ἄδυστα τῆς οὐρανίου δόξης, ἀφ' ὧν προχαίται ἡ σοφία, καὶ ἡ ἀγαλλίασις ὑπὲρ πᾶσαν χαρὰν καὶ ἀπόλαυσιν ἐπίγειον.

Φιλ. Γένοιτο ἡμῖν τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκτυπώτερον μετασχεῖν.

Ἰνδ. Πολλάκις ὁμιλῶν μετὰ τῶν θείων καὶ μυσθαιῶν περὶ τῆς ἀνάρχου ἀρχῆς ἐδόκουν αὐτοῖς ὑποφῆτης καὶ διδάσκαλος μεγάλων θεωρημάτων καὶ κορυφαῖος τῆς αὐτῶν θεολογίας, καὶ εἶχον τοῦτο εἰς καύχημα, ἀφ' οὗ ὁμοῦ Θεοῦ ἐλεούτος ἡξιώθη νὰ λάβω συνομιλίαν τοιούτου σοφοῦ τῆς θεοσόφου ἀγιωσύνης καὶ τελειότητος, ἀγνώριστῃ πόσῳ κάτω εἰμι σοφίᾳ καὶ μαθησεως, καὶ μὲ ἄκρον σίβας ἐπιθυμῶ νὰ γίνω εἰς ὅλα μαθητὴς τῆς. εἶπέ μου γοῦν περὶ τοῦ νοεροῦ

νοεροῦ κόσμου τί δοξάζουσιν οἱ χριστιανοί;

Φιλ. Δοξάζουσιν ὅτι εἰς σοφία κτιστὴ περὶ τὸν Θεόν, καὶ πρὶν γενέσθαι τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον ὑπὸ Θεοῦ παρηγμένη, νόες αἰῶλοι ἀπλοῖ, αὐτεξούσιοι, καὶ αὐτοκίνητοι, ὁμοφυεῖς, τῷ πλήθει καὶ τῷ ἀριθμῷ ὑπερπληθεῖς, καὶ ἡμῖν ἄπειροι καὶ ἀναρίθμητοι, οὐ φύσει ἀλλὰ τάξει τῇ περὶ Θεόν διαφέροντες, συνδιαιρούμενοι καθ' ὑπόστασιν, ἡνωμένοι ἀσυγχύτως, κατὰ δόξαν, ἀγαθοὶ κατὰ γνώμην καὶ προαίρεσιν, θεωρεῖς διὰ τὰς θεόθεν ἐλλάμψεις, δυνατοὶ ἐν ἰσχύϊ, ὑπηρεταὶ καὶ λειτουργοὶ τῶν θείων θελημάτων. καλεῖται δὲ σύμπας ὁ νοερὸς κόσμος σοφία διὰ τὸ χῦμα τῆς θείας γνώσεως. ἐπόπτει γὰρ ἀμέσως εἰς τῆς θείας δόξης, νοητοὶ ἅμῃ καὶ νοεροὶ, οἱ γὰρ ἀμέσως παριστάμενοι τῷ Θεῷ νοεροὶ μὲν πρὸς τὰς θείας ἐλλάμψεις, νοητοὶ δὲ ὑπὸ τῶν δευτέρων τῇ τάξει, καὶ καθεξῆς ὁμοίως πλουτοῦσιν οἱ πάντες ἐκάτερον, νοεροὶ μὲν πρὸς τὰ ἄνω νοητοὶ δὲ ὑπὸ τῶν κατωτέρων καὶ ὄντες καὶ λεγόμενοι, ὅτι διήκει διὰ πάντων τὰ θεόθεν αὐτοῖς δωρήματα δι' ἀλλήλων ἐπιπληθυνόμενα, καὶ συνενούσι καὶ συνέχουσι σύμπαντα τὸν νοερὸν κόσμον θεοπρεπῶς ἐν τῷ ἐνί, ἀλληλέμφορα, διακνῆ, καὶ ἀγαθοειδῇ γενόμενον. πᾶσα γὰρ ἡ δημιουργία προσβολή τις καὶ ἐκχυσίς

τις ἐστὶ τῆς ἀπαύρου θαύτης ἀγαθότητος. ἀπαρτάρ-
πει δὲ μάλιστα καὶ προχεῖται ἐν τῷ νοερῷ κό-
σμῳ διαφερόντως.

Γινδ. Ἀρά γε ἡ τάξις αὐτῶν καὶ τῶν ταγμάτων ἡ
ἀξία, καὶ ὁ ἀριθμὸς εἰσὶ γνωσά;

Φιλ. Μανθάνομεν διὰ τῶν Θεολόγων, ὅτι ἀπει-
ροπληθὺς ὁ ἀριθμὸς τοῦ νοεροῦ κόσμου, δια-
τέλλεται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις, καὶ κατὰ μίμη-
σιν αὐτοῖς τοῦ ὅλου, ἐκάστη τάξις εἰς τρία τάγ-
ματα. ὥστε ἀριθμοῦνται τάγματα τῶν οὐρα-
νίων νόων ἐννέα, Θρόνοι, Χερουβεὶμ, Σερα-
φεὶμ, Κυριότητες, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι, Ἀρ-
χαί, Ἀρχάγγελοι, Ἀγγελοι, καὶ οἱ μὲν Θρό-
νοι, Χερουβεὶμ, καὶ Σεραφεὶμ, εἰσὶ τῆς πρώ-
της τάξεως, αἱ δὲ Κυριότητες, Δυνάμεις, καὶ
Ἐξουσίαι, εἰσὶ τῆς δευτέρας τάξεως καὶ μέ-
σης. τῆς δὲ τρίτης εἰσὶν Ἀρχαί, Ἀρχάγγελοι,
καὶ Ἀγγελοι. περὶ ὧν πολὺν καὶ βαθὺν, γέ-
μοντα μουσικῆς θεωρίας ποιῶσι λόγον οἱ θεό-
ληπτοι καὶ θεοφόροι ἡμῶν καθηγηταὶ καὶ μου-
σαγωγοί, ἀνώτερον τῆς παρούσης ἡμῶν προθέ-
σεως. ὁ γοῦν ἀριθμὸς αὐτῶν ἡμῶν ἀπειρος καὶ
ἀναρίθμητος. διάφορος δὲ καὶ ἡ ἀξία καὶ ἡ
δόξα.

Γινδ. Καὶ εἰ ἡ φύσις μία, πάντες γὰρ, ὥς ἔφτε
ἀπλοὶ καὶ αὐλοὶ νόες, πῶς ἡ δόξα διάφορος;

Φιλ. Εἰ μὲν ἦν ἐκ φύσεως μία ἂν εἴη ἀπεὶ δὲ
κατὰ

κατὰ χάριν ἐστὶ, διὰ τοῦτο καὶ διάφορος. ὥς
γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεός, οὕτως αὐτοὺς διέταξεν,
ὥς δὲ διέταξεν, οὕτω καὶ ἐδόξασε. κατὰ δὲ
μίμησιν τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος ἐφίενται ἐπι-
κοινωνεῖν καὶ μεταδιδόναι τοῦ ἀγαθοῦ τοῖς δευ-
τέροις οἱ πρὸ αὐτῶν. ὥς καὶ μέχρις ἡμῶν φθά-
νει δι' Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων ἡ πρόνοια τοῦ
νοεροῦ κόσμου, ὁ φωτισμὸς, ἡ συντήρησις καὶ
φυλακὴ καὶ ὁδηγία πρὸς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ βοή-
θεια καὶ συνδρομὴ πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις.
αἱ γὰρ ὑπενεργοῦσιν οἱ ἅγιοι ἀγαθοὶ Ἀγγε-
λοι, ἡμᾶς περιέποντες, καὶ ἐναργῶς πολλάκις
ὠράθησαν καὶ Ἀγγελοι καὶ Ἀρχάγγελοι προΐ-
σάμενοι, ἀποσοβοῦντες τὰ δεινὰ, βοηθοῦντες,
φωτίζοντες, συνετιζόντες, καὶ καθοδηγοῦντες
πολλοὺς. ἀλλὰ καὶ σύμπας ὁ ἄλλος παρὰ τοὺς
ἀνθρώπους αἰσθητὸς κόσμος τῆς ἀγαθουργίας
καὶ εὐεργεσίας τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύει πνευμάτων.
δι' Ἀγγέλων γὰρ τὰ μὲν ἄψυχα πρὸς τὸ εἶ-
ναι, τὰ δὲ ἐμψυχὰ πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ ζῆν
περιφρουροῦνται ἀσινῇ καὶ ἀπήμονα ὑπὸ τῶν ἐ-
ναντίων κακοποιῶν δυνάμεων.

Γινδ. Καὶ τίνες εἰσὶν οὗτοι οἱ ἐναντίοι;

Φιλ. Εἰρηται πρότερον ὥς ἐκ τοῦ νοεροῦ κόσμου
ἐξέστη μέρος τῆς ἰδίας τάξεως δυστροπήσαντες.
ἐπαρθέντες γὰρ τύφῳ καὶ ἀφηνιάσαντες πεπτώ-
κασιν τῆς ἀξίας, καὶ δόξης ἐσέρηνται, ἐκστάντες
ἀπὸ

ἀπὸ δόξης εἰς ἀδοξίαν, ἀπὸ φωτὸς εἰς σκότος, ἀπὸ σοφίας εἰς ἀφροσύνην καὶ μανίαν, ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ εἰς κακίαν, ἀπὸ οὐρανῶν εἰς ἀπέραντον χάος πλημμελείας καὶ πάσης κακότητος. οὗτοι εἰσὶν οἱ λεγόμενοι δαίμονες ἀκάθαρτα καὶ πονηρὰ καὶ κακεντρεχῆ πνεύματα. οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐκ τοῦ νοσηροῦ κόσμου ἀπέβλητοι, οἱ τῆς ἐαυτῶν τάξεως καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐνώσεως καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ ἀγαθότητος ἐκτραγόντες καὶ ἐκρεύσαντες, αὐθαιρέτως ἐπαρθέντες καὶ δικαίως κατακριθέντες, εἰς χάος πλημμελείας καταπεσόντες, καὶ περιπλανώμενοι, ζοφοροί, μανιώδεις, πονηροί, κακοποιοί, φθονεροί, ἐπίδουλοι οὐ μόνον τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς κτίσεως· λυσσωσι γὰρ κατὰ πάντων, ὡς ἀντίθεοι καὶ ὡς κακοποιοί βλέπουν ἂν εἶχον, εἰμὲν ὑπὲρ ἀγαθῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἰσχυρῶς ἀπερραπίζοντο, πρὸς γὰρ τῇ κακίᾳ αὐτῶν εὐθὺς οἱ ἀγαθοὶ ἅγιοι Ἀγγελοὶ ἀντετάξαντο, καὶ οὐκ ἐπαύσαντο καταπεσόντας ἀποσοθεῖν τῶν περιγείων, καὶ τὴν κακουρίαν καὶ βλάβην ἀπ' αὐτῶν ἀπείργειν, καὶ ἀγάπην πρὸς τὰ πᾶρά Θεοῦ παρηγμένα ἀγαθοπρεπῶς καὶ ὡς δοῦλοι καὶ λειτουργοὶ Θεοῦ παρεπιδεικνύντες, καὶ μῖσος φέροντες πρὸς τὴν κακίαν, καὶ τὸν τῆς κακίας ἀρχηγὸν καὶ ἐρευρετὴν ἀπογνάτῃ.

Ἰνδ. Ὡ

Ἰνδ. Ὡ μέγα δυσόχημα τοῦ κόσμου. μακρίθεν ἡ κακία ἤρξατο, καὶ διεχύθη, διὰ τοῦτο καὶ λιμνάζει.

Φιλ. Ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πολλῶν μᾶλλον προτέρα. διὰ τοῦτο ἰσχυρὰ καὶ κατισχύει τῆς κακίας διόλου, καὶ εἰς τέλος αὐτὴν καταργήσει.

Ἰνδ. Εἰς τὸν περιγείον τοίνυν τοῦτον κόσμον δύω εἰδῶν πνεύματα περινοσοῦσιν, ἀγαθὰ καὶ πονηρὰ, καὶ τὰ μὲν βλάπτειν ἐθίζουσι καὶ παρορμῶσι, τὰ δὲ ὠφελεῖν. φαίνεται μοι νῦν εἶναι περισσώτερα τὰ πονηρὰ, διὰτὶ ἡ κακία περισσεύει τῆς ἀρετῆς.

Φιλ. Ἀπαγο. οὐδέποτε, εἰ κατὰ λόγον λογισθῇ, οὔτε ἐν μέρει, οὔτε ἐν ὅλῳ σωζομένοις εὐρίσκεται πλείων ἡ κακία τῆς ἀρετῆς ἅμια γὰρ, εἰ ἐπλεόνασεν ἡ κακία, ἐφθαιρε τὸ ὑποκείμενον, ὅ,τι ποτ' ἂν ᾖ, εἴτε φυσικὸν εἴτε ἡθικόν, εἴτε πολιτικόν. βράζει γοῦν καὶ καχλάζει ἐνίοτε ἡ κακία, καὶ φαίνεται ὅτι κατέφαγε τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' εἰς τέλος οὐ διαφθαίρει, καὶ διὰ τοῦτο συντηρεῖται ἔτι τὰ δοκοῦντα πάσχειν. τὰ πονηρὰ οὖν πνεύματα πρὸς τὸ πλεόνθος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἁγίων πνευμάτων οὐδὲ κατ' ἀριθμὸν σύγκρισιν ἔχουσιν. ἐν γὰρ τάγμα συνέρχεται μετὰ τοῦ Ἀρχόντος αὐτῶν, ὅπερ συνέβαινε τῇ ἐπάρσει τοῦτου συμφρονήσαντες καταπαίρομενοι τῶν ὁμοτίμων Ἀγγέλων, καὶ

πλείων

πλείον ἔχειν τῶν ἄλλων βουλόμενοι, οἵοντες προέχειν τῶν ἄλλων τοῦ Ἀρχοντος αὐτῶν προβάντος καὶ ὑπεριδρυμένου ἰσοθέως. κοινὴ γοῦν αὐτοῖς ἡ ἐπαρσις τοῦ μὲν Ἑωσφόρου κατὰ τῶν ὁμοτίμων Ἀρχαγγέλων, τοῦ δὲ τάγματος αὐτοῦ κατὰ τῶν ἄλλων Ἀγγέλων, ἡ αὐτὴ δὲ καὶ ἡ πτώσις καὶ ἡ ἄλλη καταδίκη, διὸ καὶ ἀθρόον ἀπερρώγησαν τοῦ νοεροῦ κόσμου, καὶ αὐλίως κατηνέχθησαν.

Ἰνδ. Ἀρά γε ἐννοοῦσι τὴν πτώσιν αὐτῶν τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα; (σύγγνωθί μοι) περίεργα ταῦτα. ἀλλ' ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου τὰ ἐκάλεσε.

Φιλ. Τὴν ἐννοοῦσιν, ἂν σώζεται μνήμη τῆς προτέρας αὐτῶν καταστάσεως, ἀλλ' ἐν πεισμονῇ φιλαρχίας μένουσι, καὶ ἐκδικεῖν τὴν ἑαυτῶν γνώμην σπουδάζουσι. διὸ καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐξηπάτησαν ὁ ἀρχέκακος, βουλόμενος ἄρχειν τῆς περιγείου λήξεως. καὶ μανικῶς ἐφάλλονται καὶ καθορμῶσιν οἱ δαίμονες ἐπὶ τὰ περίγεια, καὶ παράγειν καὶ φθείρειν ἐπιχειροῦσι, δεσποτείας ἐρῶντες, καὶ ἐξουσίαν ἐπ' αὐτοῖς παρεπιθεῖναι ὑποκρινόμενοι. ἀλλ' ἀπορρώπιζεται ἰσχυρῶς ἡ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἀναιδεια καὶ μανία διὰ τῆς τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων παρουσίας. κατήργηται δὲ μάλιστα καὶ ἄκρως ἡσθένησεν ἡ τοῦ διαβόλου δύναμις, καὶ ἡ ὁρμή, καὶ πολύτρο-

πος

πος ἀπάτη καὶ μηχανὴ καθ' ἡμῶν, διὰ τῆς τοῦ παγκοσμίου σωτῆρος παρουσίας, καὶ θαίας οἰκονομίας. ἔκτοτε γὰρ ἀνέδην ἐξυβρίζειν οὐ τολμᾷ τοὺς τὴν εἰκόνα τοῦ σωτῆρος φοροῦντας· φρίττει δὲ μᾶλλον ὁρῶν εἰς μορφήν ἀνθρώπου ὅτι ἐν μορφῇ ἀνθρώπου λαθὼν, καὶ πρὸς πτέρναν τοῦ σωτῆρος ἐρπύσας ὁ πονηρὸς ὄφεις συνετρίβη τὴν κεφαλὴν. οὐκέτι γοῦν ὡς πάλαι πρὸ τῆς ἰλευσεως τοῦ σωτῆρος κατορχοῦνται οἱ δαίμονες τῆς περιγείου λήξεως. πέπαυται τὰ μαντεῖα, σιγῶσι τὰ ἄντρα, ἐκλείπουσιν οἱ μάγοι, τερατοποιοὶ καὶ τερατολόγοι ἐκρύβησαν, ἀσθενοῦσιν ἐπαοιδοί, νεκρομαντεῖα κατηργήθησαν. κληδόνες διελύθησαν, ἐνυπνιακαὶ ληθουργοῦσιν, ὀρνιθοσκόποι οὐδὲν προσρῶσι, καὶ τῆς ἀπάτης ἀπελύθησαν. φεύγουσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἀνθρώπους, εἰμὴ τίνα ἰδῶσι δεινῶ πάθει ἀμαρτίας κατεληγμένον, ἀποξενωθέντα διὰ φαυλότητα τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τοῦτω δὲ κατὰ παραχώρησιν τῆς χάριτος προσπελάζουσιν, οὐδὲ τολμῶσι νῦν οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων τῆς ἄλλης φύσεως κακουργεῖν, καθαιρεθείσης αὐτῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐπελθούσης οὐρανόθεν τῆς χάριτος καὶ συνεργίας τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων πλείονος εἰς σωτηρίαν ἀνθρώποις.

Ἰνδ. Διὰ τοῦτο τὰ πάλαι τερατουργούμενα δὲν φαῖνONTAI, οὐδὲ ἐνεργοῦνται νῦν. ἐγὼ ἡμῖν εἰς ἀπορίαν

ἀπορίαν περὶ ἐκείνων. πολλὰ ἔχομεν καὶ ἐκ πα-
ραδόσεως καὶ ἐξ ἱστορίας ὀξιολόγων ἱστορικῶν, ἔ-
λεγον καθ' ἑαυτὸν, τὸ νῦν ἱστοροῦσιν οὗτοι ἀ-
νύπαρκτα, εἶναι ἀνάξιον τῆς ὑπολήψεως καὶ
φήμης αὐτῶν. καὶ πάλιν ἂν ἐγίνοντο τότε τοιαῦ-
τα, πῶς καὶ τῶρα δὲν γίνονται. ἐζήτησα ἐπι-
πόνως εἰς ὅσους τόπους καὶ ἂν ἀπῆγα, νῦν εὗρε
μάγον ἢ ἐπασιδὸν, ἢ σημειογράφον τερατοποιόν,
καὶ ψεύσας καὶ ὑποκριτὰς εὗρον πολλοὺς. ἄν-
θρωπον δὲ τερατοποιόν διὰ γραμμάτων ἀγνώ-
στων ἢ σημείων καὶ σχημάτων, ἢ διὰ φωνῶν
μαγικῶν καὶ ἐπικλήσεων νῦν ἐκτελέσῃ, κατὰ σκο-
πὸν παράδοξόν τι οὐχ εὗρον. λέγουσι δὲ ὅτι
εἰς κάποιους τόπους ὑπάγουσι καὶ ἀκούουσι φω-
νὰς καὶ προρρήσεις καὶ μανθάνουσιν ἀπόκρυφα,
καὶ εἰς ἄλλους τόπους ἐνύπνια θαυμαστὰ καὶ δι-
δάσκονται τὰ μέλλοντα, ὑπῆγα ἐπὶ ταυτοῦ καὶ
εἰς τὸν ἕνα τόπον καὶ εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ἰκά-
θισα καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ ἐκοιμήθην, καὶ
οὔτε φωνὰς καὶ προρρήσεις ἤκουσα, οὔτε ἐνύ-
πνια εἶδον. εὗρον καὶ τινὰς γέροντας εἰς μὲν
τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς πάνυ λευκοὺς, τ' ἄλ-
λα δ' ἀθλίους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἐντόπιοι εἶ-
χον πολὺ σέβας ὡς προγινώσκοντας τὰ μέλλον-
τα ἐπὶ τὸ ἔπαρ καὶ τὴν ὠμοπλάτην πάντες ζώ-
ου, καὶ εὗρίθην εἰς μίαν τελευτὴν τοῦ πρώτου
αὐτῶν καταγέλαστος, καὶ ἤκουσα φλυαρίας ἀν-
τι προρ-

τι προρρήσεων, ὑπῆγα καὶ εἰς ἕνα λεκανομάτην
περίφημον, καὶ τὸν παρακάλεσα νῦν ἰδῆ, ἂν ὁ
δοῦλός μου ἔφθασεν εἰς τὸ Ἰσπαχάν, καὶ μοί
ἀπεκρίθη ὅτι ἡ τέχνη τῶρα δὲν ἐνεργεῖ μὲ τὸ
ναρὸν, διατὶ ἐμιάνυθησαν τὰ ναρὰ. καὶ προσμέ-
νω ἕνα καθρέπτην ἀπὸ τὴν Κίναν. ἐκεῖ εἶναι ἕ-
νας καὶ μόνος εὐσεβὲς τεχνίτης ὅς τις κατα-
σκευάζει τοὺς διορατικοὺς καθρέπτας. εὐτυχὲς νῦν
περάτω καὶ ἀπὸ ἕνα χωρίον, καὶ εἶδον εἰς τὴν
θύραν μιᾶς καλύβης πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναι-
κῶν, καὶ ἠρώτησα τί θέλουν οἱ τόσοι πολλοὶ
ἐδῶ; καὶ μοί εἶπον ὅτι ἐδῶ κάθεται ἡ θαυ-
μαστὴ μάγισσα Κορώνη, καὶ ὅτι τις θέλει τὸ
μανθάνει, ἐπέβουσα οὖν καὶ ἐμβῆκα μέσα εἰς
τὴν καλύβην, βλέπω ὅτι ἡ φαρμακίς ἐκείνη ἔ-
σσει μίαν χύτραν ἐπ' ἀνθρώπων ἀτμίζουσαν, καὶ
ἔλεγον ὅτι ἐφθασαν, ἠρώτησα καὶ αὐτὴν ἂν ὁ
δοῦλός μου εἰς τὸν δρόμον εἶναι; ἤκουσα, ὄ-
ρη, βουνὰ, λάκκοι, τράφοι, φθάνει, ἔφθασε,
φθάνει, κατέπτυσσα γούν καὶ αὐτὴν, καὶ ἐξῆλ-
θον. τοιαῦτα εἰσὶν αἱ νῦν προρρήσεις τῶν μά-
γων. ἡ πλάνη ὅμως τρέχει εἰς τὸν μωρὸν λαὸν
ἐκ τῆς παλαιᾶς ῥαδιουργίας καὶ πλάνης καὶ ἁ-
πάτης τῶν πονηρῶν καὶ ἀκαθάρτων πνευμάτων,
καὶ οἱ πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι καὶ νῦν ἐνεργοῦν-
ται τὰ πάλαι τερατολογούμενα ὑπ' ἐνεργείας
τῶν δαιμόνων. ὥστε καὶ μάγοι καὶ ἐπασιδοὶ καὶ
σημειογρά-

σημειογράφοι λεγόμενοι συνταλόν εἰς πρόγνω-
σιν τοῦ μέλλοντος καὶ τῶν ἀποκρύφων φανέρε-
σιν, καὶ τῆς τύχης αὐτῶν μεταβολὴν, τὴν με-
γάλην ταύτην μεταβολὴν τοῦ παντὸς μηδαμῶς
ἐπαισθαινόμενοι, τοῦ τυράννου τὴν ἐξωσιν, καὶ
δαιμόνων τὴν καθαίρεσιν.

Φιλ. Περὶ σιγῆς τῶν μαντείων, καὶ ἀργίας τῶν μά-
γων, καὶ οἰωνοσκοπῶν, καὶ τῶν ἄλλων τερατο-
ποιῶν, καὶ ἐνθουσιασῶν, οἱ μὴ μυηθέντες τὰ
μύγα τῆς θείας φιλάνθρωπίας καὶ πρὸς ἡμᾶς οἰ-
κονομίας μυστήριον φιλόσοφοι διηπόρησαν καὶ μὴ
γινώσκοντες ταύτην τοῦ Θεοῦ ἄκραν φιλάνθρω-
πίαν, καὶ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν, δι' ἧς ἀπεώ-
σθη τῆς ἀδίκου καθ' ἡμῶν τυραννίς ὁ ἀρχαῖος
ἐπίβουλος, καὶ πᾶσα ἡ πονηρὰ δύναμις σὺν αὐ-
τῷ κατησχύνθη καὶ ἐξεσθίνετο, ζητοῦντες δὲ
ἐκ λογισμῶν τὴν αἰτίαν, εἰς ἀτόπους δόξας ἐ-
ξώκειλαν. οἱ μὲν γὰρ ὅλως τὰ λεγόμενα καὶ ἐ-
ξιτορούμενα πρότερον ψευδῆ ὑπέλαβον, καὶ οὐ
δόλως εἶναι πνεύματα ἐδόξασαν, οἱ δὲ τέ-
χνην ἐπιστητὴν, δι' ἧς καὶ γινώσκονται, καὶ κα-
λοῦνται, καὶ ὀριζόμενα πράττουσι τὰ πνεύμα-
τα ἐνόμισαν, δι' ἧς ἐκλείπουσιν οὖν, εἰ πρὶν ἐ-
νῆργει, πέπαυται τῶν πνευμάτων ἡ ἐνέργεια,
ἄλλοι δὲ φυσικώτερον βουλόμενοι λέγειν, διεί-
λον τὰ πνεύματα εἰς δύο εἶδη, καὶ τὸ μὲν τοῦ
πάν ὅλως αὐλόν, τὸ δὲ μέσον, αὐλοῦ καὶ σώ-

ματος

ματος ὑπέθαντο. πάντα γοῦν ὅσα περίγεια πνεύ-
ματα, ὅπως ποτὲ ἐνῆργουν, εἴτε διὰ χρηστη-
ρίων, εἴτε διὰ μαντείων, καὶ ὀρνιθοσκοπίας,
εἴτε διὰ βακχείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ, εἴτε δι-
ἄλλης οἰασδὴποτε φαρμακείας καὶ μαγγανείας,
τῆς μέσης, φασίν, ὑπῆρξαν φύσεως, καὶ ἐν
περίοδοις ἰδίαις ἐτῶν ζήσαντες τεθνήκασι. πό-
σον οὖν ταῦτα παράλογα, διὰ μακροῦ ἂν εἴη
ἐλέγχειν. συμπαροῦσι μέντοι ὅτι κατέρρηται
ἡ τῶν δαιμόνων ἐνέργεια συνομολογοῦντες.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἐξ ὧν λέγεις, συνάγεται ὅτι ἔπαυσεν
ὁ πειραστὴς καὶ οὐδένα πειράζει.

Φιλ. Ἐξ ὧν λέγω συνάγεται, ὅτι ἔπαυσεν ὁ ὑ-
βριστες τυράννος καὶ ἐξυβρίζη καὶ καὶ ἐμπαίζη ἀ-
ναιδῶς τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ καὶ φρονῇ ὅτι ἀρ-
χει καὶ κυριεύει αὐτῆς, ἀρχὼν τοῦ κόσμου ἐ-
θέλων εἶναι. ἐξωθήσας ταύτης τῆς ἐξουσίας τὸν
Ἀδὰμ, ὡς ὑποτάξας αὐτὸν εἰς τὸ θελημαί του.
ἔπαυσεν, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ ἐκδικη-
τὴς Σωτὴρ, καὶ τὴν ἐπαρσιν αὐτοῦ κατέβαλε
νικήσας ἀνθρωποπρεπῶς καὶ δικαίως τὸν ἄδικον
καὶ ἐπίβουλον τοῦ ἀνθρώπου πτερνιστήν. φεύγει
γοῦν τὸν ἄνθρωπον, καὶ κρύπτεται ὁ ληστής, καὶ
οὐκ ἔτι ὡς Ἀρχὼν δῆθεν τοῦ κόσμου παρρησιάζ-
εται, οὐδ' ἀνέδην τολμᾷ κακουργεῖν, ἀλλ' ὡς
ὄφρις (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ κακοποιὸν ἦθος αὐτοῦ)
ὡς ὄφρις ὑφέρπει, καὶ πειράται δάκνεν. ἀφη-
σε γάρ

σε γὰρ ὅτι πρὸς καιρὸν ἡ θαῖα πρόνοια τοῦτον ὑπέρπειν πρὸς πτέρυν, ἵνα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλὰς, καὶ μυριάς, ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ παθόντος Ἀδάμ καταπατῇται εἰς αἰσχύνην αἰώνιον.

Ἰνδ. Ἡ πάλιν οὖν εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς αἰσχύνην τοῦ κοινοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθροῦ γίνεται;

Φιλ. Βέβαια, καὶ διὰ τοῦτο ᾔφησεν ὁ Θεὸς νὰ πειράζωσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα τοὺς ἐναρέτους, ἵνα καὶ ἡ σταθερότης αὐτῶν λαμπρυνθῇ, καὶ δοξασθῇ ἡ ἀνθρωπότης, καὶ καταισχυνθῇ μᾶλλον ὁ κακοποιὸς πειραστὴς καταπατούμενος καὶ νικώμενος ὑπὸ μυρίων γενναίων παλαισῶν, ἀπογόνων τοῦ παθόντος καὶ ἀπατηθέντος Ἀδάμ, τῇ χάριτι καὶ βοήθειᾳ τοῦ μέλου Ἀδάμ τοῦ παγκοσμίου Σωτῆρος τῶν ἀνθρώπων, καὶ νικητοῦ καὶ καθαιρέτου τῆς πλάνης, καὶ κακουργίας τῶν δαιμόνων. ἔδωκε γὰρ ὁ Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ ὁπαδοῖς καὶ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων (τούτοις παρεικάσας τοὺς δαίμονας) καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. καὶ θαυμασίως ἐν παντὶ καιρῷ ἐνεργεῖται ἡ χάρις αὕτη, καὶ καταπατοῦνται οἱ δαίμονες, καὶ αἱ τούτων κατήργηται πολύτροποι μηχαναί, καὶ συντρίβονται ὅλαι φάλαγγες ἐπηρεαζόντων

ἐπηρεαζόντων ἢ ἀγνοίαν καθαρὰν καὶ σωφροσύνην ἐνθεον, ἢ γνώμην τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἀπαρέγκλιτον ἢ ὁσιότητα ὑπερκόσμιον, ἢ σταθερότητα ἐν δαινοῖς καὶ δέουσιν παντός ὑπερκειμένην, καὶ καρτερίαν ἀήττητον οὐ μόνον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ παιδικῶν καὶ κορασίων ἐκ πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, καὶ ἐκ παντός ἔθνους. ἐκ πάντων γὰρ τούτων μυρίοι ἀθλοφόροι καὶ νικηταὶ καθωράθησαν, καὶ αἰεὶ καθορῶνται καὶ γίνονται, οἵτινες κατεπάτησαν δαιμόνων φάλαγγας, καὶ τούτους κατήσχυναν.

Ἰνδ. Ἀπόκρυφοι αἱ τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαι, καὶ ἡμεῖς ἄγνωστοι. ἐγὼ ἔβλεπον τὴν τόσῃν καταδρομῇ τῶν ἐναρέτων καὶ περιφρόνησιν, καὶ ἤμην εἰς ἀπορίαν πῶς καὶ δικτὶ τοῦτο γίνεται, ἤκουσα καὶ παράτινος ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀπόρρητον σποῦ τινος Ἀγίου, τέκνον, εἰ προσέχη δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἐτοίμασον σεαυτὸν εἰς πειρασμόν, καὶ περισσότερον ηὔξησεν ἡ ἀπορία μου, δικτὶ ἐν τῷ ἐγγίξειν πινὰ πρὸς Θεόν, ἐπέρχονται μᾶλλον ἐπ' αὐτὸν οἱ πειρασμοί, τὰρξ ὅμως ἐκατάλαβα, αὐξάνονται οἱ πειρασμοί, ἵνα λαμπρυνθῇ ἡ δόξα τοῦ ἐναρέτου, καὶ καταισχυνωθῶσιν οἱ δαίμονες.

Φιλ. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὅς οὐκ ἔασει ἡμᾶς πειρασθῆναι παρ' ὃ δυνάμεθα. ἐπιμετρεῖ γὰρ ὁ Θεός τὴν πίσιν, δι' ἧς τὰ θεάρεστα ἔργα, καὶ κατὰ

κατὰ τὴν πίσιν συγχωρεῖ καὶ τὸν πειρασμόν.
κατὰ γὰρ τὴν πίσιν χορηγεῖ καὶ τὴν ἰσχύον καὶ
τὴν νίκην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ πειρασοῦ.

Ἰνδ. Ἀρά γε πάντας τοὺς ἀνθρώπους πειράζουσιν
οἱ δαίμονες;

Φιλ. Εἰ πάντας μισοῦσιν, πάντας πειράζουσιν,
ἵνα κακῶς ἔχουσιν ποιήσωσιν, ὥστε τοὺς ὑπὲρ ἑαυ-
τῶν τὸ κακὸν αἰρουμένους καὶ πράττοντας, ἐ-
λαττον πειράζουσιν, ἐπιβοηθοῦσι δὲ καὶ συνερ-
γοῦσι τῇ αὐτῶν εὐκολίᾳ ἀπώλειαν, εἰ παρ' αὐ-
τοῖς γένοιτο, ἐν κακοῖς χορηγοῦντες, ἐκκαίον-
τες καὶ διαθερμαίνοντες τὰ ἐν αὐτοῖς φθοροποιὰ
πάθη, τὸν φθόνον, τὸν θυμὸν, τὴν λαγνείαν,
τὴν ἀκολασίαν, τὴν μνησικακίαν, τὴν ἑπάρσιν
καὶ ἀλαζονίαν, τὸν δόλον καὶ ἀπάτην, καὶ τὸν
λοιπὸν ἔσμὸν τῶν κακῶν, οἷς συμφθίρεται ὁ
ἄνθρωπος κατὰ ἀρέσκειαν τῶν πονηρῶν δαιμόνων.

Ἰνδ. Καὶ πῶς ἐν τῇ πάλη νικᾷ τις τὸν πειρασμόν;

Φιλ. Περὶ τούτου ὁ λόγος ἐστὶ διεξοδικὸς εἰς τὰ
πνευματικὰ γυμνάσια, καὶ ἐκεῖ μαθαίνει ἕκασ-
τος τῶν ἀθλητῶν, καὶ τὰ εἶδη τῆς πάλης, καὶ
τὴν χρῆσιν τῶν πνευματικῶν ὀπλῶν. τὰ κοινὰ
δὲ καὶ πρόχειρα ὀπλα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐστὶ
προσευχὴ πρὸς Θεὸν καὶ νηστεία. ὅταν ἐκζή
ἡ σὰρξ δι' ἐπιθυμιῶν, καὶ ἐρεθίζεται ὁ ἐχθρὸς τὰς
ἐπιθυμίας, νήστευσον καὶ φεύγει ἀπὸ σοῦ μα-
κρὰν ὁ πειράζων, καὶ σθέννυται τῆς ἐπιθυμίας
ἡ φλόγῳσις

ἡ φλόγῳσις, ὅταν δὲ τὰς τρικυμίας τοῦ βίου,
καὶ ἐχθρῶν ἐπαναστάσεις, καὶ γειτόνων ἐπιβου-
λάς, καὶ γνωστῶν καταδρομῶν, καὶ ἀρχόντων
ἀπειλῶν, καὶ βιαστῶν ἀρπαγὰς διαταράττει καὶ
εἰσεῖ τὴν καρδίαν ὁ φόβος, καὶ θροεῖ τὸν νοῦν
ὁ πειραστής, εὐχου παρὰ Θεοῦ ζητῶν βοηθεῖαν,
καὶ φεύγει ἀπὸ σοῦ δραπετεύσας αἰσχυρόμε-
νος ὁ ἐχθρὸς.

Ἰνδ. Ἰερὸν πρᾶγμα ἡ προσευχή, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐγ-
κράτεια ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρισμὸν τῆς σαρ-
κος, καὶ κατέσασιν βίου.

Φιλ. Ἡ προσευχή ἐστὶν ἀναγκαῖα καὶ διὰ τὴν ἀ-
σθένειαν ἡμῶν, καὶ διὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν συν-
τρεχόντων καὶ ἐπερχομένων ἐξωθεν, μάλιστα δὲ
διὰ τὴν αἰώνιον ὑποταγὴν καὶ βεβραίαν ἐλπίδα
τῆς παναγάθου κηδεμονίας τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ.
ὁ γὰρ εὐχόμενος καὶ ζητῶν θεοθεν βοήθειαν σύ-
νοιδα τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ τὰς ἑαυτοῦ ἀ-
μαρτίας γινώσκει, καὶ ὁμολογεῖ τὴν παντοδύ-
ναμίαν τοῦ Θεοῦ, ἐλπίζει ἔλεος καὶ συγγνώμην
ἀπὸ τῆς ἀπειρον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, συνοι-
κεῖται πῶς μὲ τὸν νοερὸν κόσμον, καὶ ἀτενί-
ζει πῶς εἰς ἐκείνην τὴν ὑπέρλαμπρον θεῖαν δό-
ξαν. διὸ καὶ συχνάκις ἐπιλαθόμενος τῆς ἑαυ-
τοῦ εὐτελείας, ἐν ἀγαλλιάσει τρέπεται εἰς ὕ-
μνους, καὶ αἶμους, καὶ δοξολογίας τῆς ἀπείρου
ἐκείνης μεγαλειότητος, καὶ τῶν Ἁγίων Ἀγγέ-
λων

λων μιμητὴς γίνεται. ὥς τὰ τῆς προσευχῆς χαρίσματα εἰσὶ πάμπολλα καὶ μεγάλα. διὰ τοῦτο παντὶ πιστῷ καὶ θεοσεβεῖ ἡ προσευχὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάλειπτος. αὐτὴ ἀποτρέπει καὶ φοβίζει καὶ διώκει μακρὰν καὶ τὸν πειραστὴν διάβολον, ὅταν προσβάλλῃ, ὅπως ἀν' σχηματισθῇ διὰ νὰ ἀπατήσῃ τὸν ἄνθρωπον. ἡ μερικὴ ἐγκράτεια εἶναι ἀναγκαία πρὸς τὰς ὁρμὰς τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας. δὲν ἐκκρίπτει ὁμοίως τὰς ῥίζας, οὐδὲ σβένναι τὰ παράλογα ταῦτα πάθη· κακύνονται ὅτις καὶ αἱ δύο αὗται δυνάμεις ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐκπασόντα καθ' ἑξὶν πάθη καὶ εἰσὶ καὶ λέγονται τῆς σαρκὸς, καὶ νόσος ἐστὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἑκάτερον. λαγνεία γὰρ καὶ ἀκρασία ἡνέχσεις ἐστὶν ἀκατάσχετος ἐπιθυμία, ὀργὴν ἔμχμονος καὶ φοινκὴ θυμοῦ ὑπέρτασις. ταῦτα κρατήσαντα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτον διώλεσαν. πρὸς ταῦτα τοίνυν ἡ νηστεία τὰ μέγιστα συντελεῖ. σβέννυσι καὶ μαραίνει ἑκάτερον τὰς ὁρμὰς, καὶ γεννᾷ τὴν γενικὴν ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν. ὥς ὁ ὀλιγορῶν νηστείας, ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς ἐνέδωκεν, ἐγκύψας ἀλόγως σαρκὸς ἐπιθυμίαις, λαγνείᾳ καὶ ἀσωτείᾳ δουλεύων, καὶ θυμοῦ ὀρμαῖς ἐπόμενος, μηδαμίαν ἔχων ἰσχὺν ἀντιβῆναι, καὶ ἀντιταξασθαι τῷ πειραστῇ, καὶ πονηρῷ ἐπιβούλῳ. εἴωθε γὰρ ἐν τοῖς τοιοῦτοις πάθεσιν

πάθεσιν ὑποδύεσθαι, καὶ ἐξάπτειν ταῦτα εἰς ἀπώλειαν τοῦ ὑποδεχομένου.

Ἰνδ. Ὡς καλὸν ἡ νηστεία, ὥς καλὸν ἡ προσευχή, καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ ἀναγκαία. τίνες δὲ τούτων οἱ καιροί;

Φιλ. Τῆς μὲν προσευχῆς πᾶς τόπος, καὶ χρόνος, εἰ καὶ τόποι καὶ χρόνοι διατάχθησαν πρὸς τὰς κοινὰς συναλεύσεις διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐνωσιν καὶ κοινωνίαν, καὶ ὁμοπροσύνῃν καὶ διδασκαλίαν, καὶ ἁγιασμόν. τῆς νηστείας δὲ τὸν καιρὸν ὀρίζει ἡμῖν καὶ τοῦτον συνεχῇ ὁ μέγας Θεολόγος, λέγων ὁ στρατευόμενος πάντοτε ἐγκρατεύεται, φησὶ, τὰ δὲ βρώματα τὸ τέλος τῆς νηστείας ὀρίζει. τί δὲ τὸ τέλος; ἐκκοπή παθῶν, καὶ ὑγίεια ψυχῆς καὶ σώματος, ὅτι γὰρ πρὸς ταῦτα φέρει, τοῦτο δὲ τῇ νηστείᾳ πρόσφορον. διατάττουσι δὲ οἱ ἀλείπται καὶ γυμνασταὶ καὶ διδάσκαλοι καιροὺς τινὰς, καὶ βρωμάτων εἶδη. ἀλλὰ τὰ πάντα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς νηστείας ἀναφέρουσι, πάντα καθαρὰ καὶ πρὸς χρῆσιν τοῦ ἀνθρώπου διδάσκοντες, ἀλλ' οὐ πάντα πᾶσι πρόσφορα, οὐδὲ παντὶ καιρῷ χρήσιμα εἰσὶ, μέτρω δὲ καὶ ἐν καιροῖς ἰδίους, καὶ πρὸς σωπροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν χρητέον ἅπαντα, ἵνα μὴ κατὰ τὰ ἄλογα ζῶσι ταῖς ὕλαις προσκείμενοι τοῖς πάθεσι συμρθειρώμεθα. ἀλλ' ἐγκρατεῖα, καὶ σωπροσύνη καὶ λιτότητι βίου πνευμα-

πνευματικώτεροι καὶ πρὸς τὰ νοερά βλέποντες,
καὶ τὰ γερὰ καταπατοῦντες γενώμεθα καὶ
θείων μυστηρίων ἄξιοι.

Ἰνδ. Πολλὴν οὖν ὀφείλομεν τὴν εὐγνωμοσύνην εἰς
τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους, ὅτι καὶ φρουροὶ ἡμῶν
ἀποσοβοῦντες τὰς καθ' ἡμῶν ὁρμὰς τῶν πονη-
ρῶν πνευμάτων, καὶ ὁδηγοὶ καὶ συνεργοὶ εἰσὶ
πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ἔργον.

Φιλ. Μάλιστα ὀφείλεται ἐσμεν πολλῶν ἕνεκα, διό-
τι προσορῶντες τὴν ἡμῶν ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἐ-
φύβριτον ἀτασθαλίαν τοῦ ἐχθροῦ, εὐθὺς ἤξη-
τήσαντο ἀγαθοπραπίως παρὰ Θεοῦ, καὶ ἔλαβον
τὴν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν
τῷ πληρώματι τῆς ἀγαθοποιου ἀγάπης, καὶ πρὸς
τὰ ἀγαθὰ συνδρομῆς, καὶ ἀντέστησαν τῷ τυράν-
νῳ ὑπούλως τῷ ἀνθρώπῳ προσελθόντι, καὶ μα-
νικῶς ἐφορμήσαντι, καὶ οὐδέ ποτε ἐπαύσαντο
κηδόμενοι τῆς ἡμῶν σωτηρίας. κέδεσθαι γὰρ
τῶν ἡττόνων ἡ θεοειδὲς τάξις αὐτοὺς ἐμυσ-
γώγησεν. ὅθεν πάση σπουδῇ ἐν ἀμυθῇ ἀ-
γαλλιάσει καὶ ἰσχύϊ τοῦ πνεύματος τὰ πρὸς
σωτηρίαν ἡμῶν ἐνεργοῦσιν, εἰδότες ὡς ἐπιτρέ-
φει καὶ αὖξαι τὸ ἀγαθὸν τοῖς μεταδιδούσι κα-
τὰ τὸν αἰδίων νόμον τῆς παρὰ τῷ Θεῷ δίκης.
βοηθοῦσι γὰρ ἰσχυροὶ ὄντες τῇ ἡμῶν ἀσθενείᾳ,
ἐνισχύοντες ἡμᾶς πρὸς πνευματικούς ἀγῶνας,
ὁδηγοῦσι πρὸς τὰ συμφέροντα ἀπευθύνοντες,

φωτα-

φωταγωγοῦσι, συνετιζοῦσι περιαιροῦντες τὴν
ἐκ τῆς ὕλης ἀχλὺν καὶ τῆς σαρκὸς τὴν ζόφωσιν
ἀνακόπτουσι τὰς ἐκ τῶν παθῶν ὁρμὰς, καὶ πε-
ριέλλουσι τὴν ἐκ τῆς ἀλογίας ἀκοσμίαν, ἀπο-
σοβοῦσι τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλάς, καὶ ἐκ
κινδύνων διασωζοῦσι, προφθάνουσιν ἐν ἀνάγκαις,
τῇ μὲν φύσει τὸ ἐλλεῖπον ἀναπληροῦντες, τὴν
δὲ γνώμην εἰς ἀνδρίαν καὶ καρτερίαν τονοῦν-
τες, καὶ πρὸς ἀρετῆς τελειότητα ἀγεῖν σπου-
δάζουσιν, ὑποδεικνύντες τὰ γέρα τῶν πόνων,
τοὺς σεφάνους τῆς νίκης, τὰ τοῦ οὐρανοῦ Πα-
τρὸς χαρίσματα, τὴν μέλλουσαν δόξαν καὶ οὐ-
ράκιον βασιλείαν. πάντα γὰρ ποιοῦσιν, ἵνα ἡ-
μεῖς ἄξιοι συμπολίται αὐτῶν γενώμεθα. διὸ καὶ
προσλαμβάνοντες τοὺς ἀξίους εἰς τὴν ἑαυτῶν
δόξαν χαίρουσι, καὶ ἐπαγάλλονται τῇ τελειότη-
τι τῶν Ἁγίων, καὶ πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι
ποθοῦσιν. ὥς καὶ ἀσχάλλειν, εἴτινες τοῦ ἀ-
γαθοῦ ἐκπίπτουσι, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν εὐχεσθαι
ἀπιδεῖν πρὸς σωτηρίαν. ἀγαθοὶ γὰρ ὄντες, ἀ-
γαθὰ πάντα πᾶσι βούλονται καθ' ὅρισμὸν τῆς
αὐτοαγαθότητος καὶ θέλημα τοῦ ἐπουρανοῦ
Πατρὸς. πᾶσα γὰρ ἡ τοῦ νοεροῦ κόσμου θεω-
ρία καὶ ἐφ᾽ ἑσῆς ἀγαθουμένη ἐκ τῆς ἀπείρου ἀ-
γαθότητος καὶ ἐν τῷ νοεῖν καὶ ἀγαπᾶν ἀλλήλους
πλήθουςα φωτισμοῦ καὶ ἀγάπης προχέει πο-
λυειδῶς καὶ ἐφ' ἡμᾶς τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος.

Ἰνδ. Εὐ-

Ἰνδ. Εὐχαριστῶ, ὅτι πολλὰς ἀπορίας ἐν ταύτῃ τῇ ὁμιλίᾳ ἔλυσα, καὶ πολὺν φωτισμὸν περὶ τοῦ νοεροῦ κόσμου ἐδέξαμην διὰ τοῦ πανσόφου καὶ Ἀγγελικοῦ πνεύματος τῆς θεωρίας σου. τὰ μεγάλα ταῦτα μυστήρια, τὰ ἀγλαότερα τῶν θεωρημάτων, καὶ ὑψηλὰ νοήματα ἀφείλον τὸ κάλυμμα τῆς καρδίας, καὶ τὴν ἀχλὺν τοῦ νοός μου, ὥστε εἶδον σχεδὸν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς ἑκαίνους τοὺς λαμπροὺς καὶ πανευδαίμονας αἰῶνας, τὰς μακαρίας καὶ πανσόφους τάξεις καὶ ταξιαρχίας τὰς ἀρχικάς, καὶ κρατεράς, καὶ ἰσχυράς κυριαρχίας, τὰς ὀξυδερκεῖς καὶ διαπύρους καὶ ἐδραίας περὶ τὸν Θεὸν ὑπερυψεύσεις, καὶ ἠγαλλιάσατο σφόδρα τὸ πνεῦμά μου.

Φιλ. Αὐξήνῃ σοι ἡ κατὰ Θεὸν ἀγαλλίασις μᾶλλον καὶ ἔτι μᾶλλον, καὶ εὐθύνοι Κύριος τὰ ἔκδηματά σου εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

ΣΤΝΟΜΙΑΙΑ ΕΚΤΗ.

Ἰνδ. Προσκυνῶ σε, καὶ αὐθις ἐν αἰτίαις ἦλθον, ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι ποθῶν καὶ τοῦ φαινομένου κόσμου.

Φιλ. Δέχομαι τὸ προσφώνημα, ὡς ἀσπασμὸν. προσήκει γὰρ τοῖς φιλοῦσι καὶ φιλουμένοις ἐπίσης ὁ ἀσπασμός. τοῖς προὔχουσι δὲ τὸ προσκυνεῖν ὁμώνυμος ἀνήκει.

Ἰνδ.

Ἰνδ. Κατὰ ταύτην καὶ γὰρ τὴν ἔννοιαν εἴρηκα προσκυνεῖν, ἥτοι σέβειν καὶ τιμᾶν ὅτι καὶ ὀφείλω ἑκάτερον διὰ τὴν μεγάλην ἐν σοὶ σοφίαν, καὶ τὰς πολλὰς σου εὐεργεσίας.

Φιλ. Καὶ τί σοι καλὸν ἐποίησα ὁ εὐταλὴς ἐγώ;

Ἰνδ. Μεγάλα καὶ πολλὰ. ἐπὶ ἀληθείας ἐξήγαγέ με ἀπὸ σκότους βαθυτάτου, ἠνέψξάς μοι θύραν σοφίας καὶ μαθήσεως, ἔστησας τὸν σάλον καὶ τρικυμίαν τῶν λογισμῶν μου, ἐνέπνευσας πόθον καὶ ἔφεσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἔρωτα διηνεκῇ καὶ ἀδιάλειπτον εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς φρουροὺς καὶ φύλακας τῶν ἀνθρώπων ἁγίους Ἀγγέλους, καὶ σύμπαν τὸ πλῆθος τῶν μακαρίων ἀγίων νόων, οἳ ἦν ἔχουσι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἰδίως πρὸς ἡμᾶς ἀγαθοποιὸν κηδεμονίαν. ἀλλ' ἔτι χρήζω τῆς πολυμαθοῦς καὶ οὐρανίου σοφίας σου περὶ πολλῶν. πρόσειμι οὖν νῦν. ἀπὸ τοῦ νοεροῦ κόσμου, ὑφ' οὗ τὰ μέγιστα ἑκάστα ἐφώτισας, ἐπὶ τὸν αἰσθητὸν ταῦτον κόσμον κατιῶν, καὶ ἀποδυσάμενος τὸν ῥυπαρὸν, καὶ διαρρύγχοντα ἐπενδύτην τῆς καλῆς φιλοσοφίας, ὑφ' ἡγεμονίᾳ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, τῇ ἀληθείᾳ ἐπόμενος, τοῦ Θεοῦ διδόντος, τὸν λόγον περιμένω τὸν σὸν ἱκανὸν ἅντα διαλύσαι πᾶσάν μου ἀπορίαν. περὶ μὲν οὖν ἀρχῆς καὶ συστάσεως τοῦ φαινομένου κόσμου ὡς καὶ ἄλλο τε εἶπον, φρονῶ καὶ δοξάζω, ὅτι εἶναι ποῖημα τοῦ Θεοῦ ἐν χρόνῳ

παρηγμένον

παρηγμένον, ἀλλὰ πολλὰς καὶ ἀσυστάτους γνώ-
μας καὶ δόξας ἤκουσα εἰς τὴν περιήγησίν μου.
Φιλ. Καὶ καλῶς φρονεῖς. ὁ κόσμος οὗτος ἀπ' ἀρ-
χῆς οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοόντος καὶ αἰεὶ ὄν-
τος ἐν χρόνῳ παρήχθη, ὥσπερ καὶ ὁ νοερός,
καὶ ἐκάτερος γέγονεν ἐκ τοῦ μηδενός, ὁ μὲν ὁ-
λως αὔλος, ὁ δὲ ὑλικός φύσει ἀπ' ὁλλήλων δια-
φέροντες, ὅτι ὁ μὲν αὔλος φύσει αὐτοκίνητος
καὶ κινητὸς ὑπὸ τοῦ πάντα κινουῦντος Θεοῦ τοῦ
ἀπερινοήτου καὶ ἀκαταλήπτου ἐκείνου νοός.
νοῦ γὰρ τοῦ πρώτου ὡς εἰπεῖν τὸ κινεῖν πάν-
τα, καὶ ὑπὸ μηδενός ἐξωθεν κινεῖσθαι ἴδιον.
τοῦ δὲ ὑφειμένου καὶ κτιστοῦ, καὶ κινεῖν ἑαυ-
τὸν καὶ κινεῖσθαι ἐξωθεν, καὶ τοῦτο κατὰ φύ-
σιν. ὅθεν γὰρ ὑπῆρξεν ἕκαστον, ἐκείθεν καὶ κι-
νεῖσθαι πέφυκεν. ἄοριστος ἄρα παντὸς νοῦ ἡ
φύσις καὶ ἐλευθέρα, εἰ καὶ ἑαυτὴν κινεῖν ὡς
βούλεται πέφυκεν. ἡ δὲ ὑλικὴ φύσις αἰεὶ ἑτε-
ροκίνητος. ὅθεν καὶ ὁ αἰσθητὸς κόσμος, εἰ κι-
νεῖται ἑτεροκίνητος ἐσὶν, ἐξωθεν λαβὼν καὶ ἔ-
χων τὴν κίνησιν, καὶ ὠρισμένην, καὶ τεταγμέ-
νην. ὥς οὐδὲν τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων ἀπλῶς
δι' ἑαυτὸ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ κινεῖται ἢ μένει, ἀλλ'
ἐκ τοῦ πρώτου διορισμοῦ, καὶ τῆς θέσεως, ὡς
ἐξωθεν ἀπ' ἀρχῆς διώριται. καὶ αὕτη ἐσὶν ἡ
φύσις καὶ ὁλικῶς παντὸς τοῦ φαινομένου κόσ-
μου, καὶ ἐν μέρει ἑκάστου, ἀρχὴ οὐσα ἡρεμίας
καὶ κινέ-

καὶ κινήσεως.

Ἰνδ. Ὡ πόσον ἐπιτερπὲς ἡ ἀλήθεια.

Φιλ. Ὡ πόσον πολυσχεδὴς ἡ ἀπάτη, περὶ ἀρχῆς
γούν καὶ συστάσεως τοῦ φαινομένου κόσμου δόγ-
μα ἦν ἀρχαιότατον, ὅτι πάντα ἐκ Θεοῦ. ἡ
περιέργεια ὁμῶς ὑπερον τῶν ἀνθρώπων, μάλιστα
τῶν λεγομένων φιλοσόφων ἀπεπλάνησαν αὐτοὺς,
καὶ διὰ λογισμῶν χαμερπῶν καὶ ἀσθανῶν ἐμέ-
ρισαν εἰς πολλὰς καὶ ἐναντίας γνώμας καὶ δόξας,
καὶ ἀπεμάκρυναν τοῦ ἀληθοῦς. οἱ μὲν γὰρ λε-
γόμενοι φυσικοὶ τὰ πάντα ὑλικὰ ὑποτοπάσαν-
τες ὑπερήλασαν τοὺς ἄλλους τῇ ἀτοπίᾳ, ἄθεοι
καὶ ἀναρχοὶ καὶ κενόφρονες φανέντες, ἐκταυ-
τομάτου τὸν κόσμον συστήσαντες, μὴ συννοῶν-
τες τὴν συμμετρίαν, τὴν ἀρμονίαν, τὸ κάλλος,
τὴν διηνεκῇ κίνησιν καὶ ἀτρεπτον εἶσιν, τὰς
ἀρχάς, τὰ τέλη, τοὺς ἀμετακινήτους ὅρους καὶ
εὐτάκτους προόδους τῶν γιγνομένων, τῶν αὐ-
ξανομένων, τῶν συντηρουμένων ἐν παντί, ἅπερ
ἄνευ σοφίας καὶ δυνάμεως Θεοῦ, οὐτ' ἂν εἴη,
οὐτ' ἂν ποτε γένοιτο. οἱ δὲ τὸ τοιοῦτον δόγ-
μα ἀποπτύσαντες ὡς παράλογον, τοῦ παντὸς
ἡγεμόνα μὲν νοῦν, σῶμα δὲ τὸν φαινόμενον
κόσμον, αὐτὸ δὲ τὸ πᾶν σύνθετον ἐκ νοῦ καὶ
σώματος καὶ Θεοῦ τοῦτον ὑπέλαβον, ἀλλὰ
δόξαντες τί λέγειν, τοῦ παντὸς καταψεύσαντο,
ἐνυλὸν τὸν Θεὸν ἡγησάμενοι, φρονήσαντες καὶ
τῶν κενό-

τῶν κενοφώνων φυσικῶν ἀτοπώτερα.

Ἰνδ. Καί τίνα τοῦτο τό δόγμα εἰσάγει τὰ ἀτοπὰ;
 Φιλ. Πολλά δὴ. α. σύσσωμον τὸν νοῦν, καὶ ἐν
 ὕλῃ τὸν Θεόν, καὶ ἐπομένως τὸν κόσμον Θεὸν
 δοξάζει. β. τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα, καὶ μά-
 λιστα τὰ προφανῆ καὶ μεγάλα σώματα Θεοῦς ὑ-
 πολαμβάνει. γ. εἰ γὰρ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ Θεοῦ,
 ἄρα καὶ Θεοί. γ. αἰδία πάντα καὶ ἀναρχα,
 καὶ κόσμον καὶ τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὑποτίθη-
 σι. δ. ἀνάγκην πρὸ τοῦ κόσμου, καὶ ἀνωτέ-
 ραν Θεοῦ, τὴν συνάφασαν τὸν νοῦν τῷ σώμα-
 τι, εἰ ἑτεροφυῆς ἐστὶ τοῦ σώματος τίθησι. εἰδὲ
 συμφυῆς καὶ κατ' αὐτοὺς εἶη, οὐκ ἐστὶ ἄλλο καὶ
 ἄλλο σῶμα καὶ νοῦς. ταῦτόν ἄρα καὶ ἀρχῶν
 καὶ ἀρχόμενον, καὶ οὔτε φύσει οὔτε δυνάμει,
 οὔτε ἔξει καὶ ἐνεργείᾳ νοῦς διανήνοχα σώμα-
 τος, καὶ κενοφώνος αὐτῶν ἡ ἡγεμονία τοῦ νοῦ.

Ἰνδ. Νῦν ἐγνων, ὃ ποτε ἤκουσα. ἐγὼ περιερ-
 χόμενος τὴν Ἀσίαν ἤλθον ἐγγὺς Καισαρείας,
 ἐνθα εἶδον κητάλυμά τι μέγα, ἠρώτησα τί ἦν
 ἐκεῖνο, εἰπόν μοι ὅτι εἶναι σχολαῖον μέγα ὅπου
 διδάσκονται τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλά μαθήματα.
 ἐμῶκα οὖν μετὰ πολλῆς συστολῆς καὶ εὐλαθείας,
 ἐν ᾧ ὁ μέγας διδάσκαλος ἐδίδασκε περὶ τοῦ ὁ-
 λοσφαίρου Θεοῦ, ἤκουσα ὅτι ἔλεγε πάντα πε-
 ριέχει καὶ ζωογονεῖ, πάντα φέρει καὶ συνέχει,
 οὐδὲν αὐτοῦ κρείττον, οὐδὲν ἀνώτερον, ἡπό-
 ρησα

ρησα ἄρα περὶ τίνος ταῦτα λέγει, καὶ ὡς ξένος
 καὶ ἔξω τῆς ἀπ' ἀρχῆς ἀκροάσεως, δὲν ἐτόλμη-
 σα νὰ ἐρωτήσω.

Φιλ. Τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον, Θεὸν ἐκή-
 ρυττεν ὁ ἀσιβὺς ἐκεῖνος. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ὁλό-
 σφαιρος, καὶ σῶμα ἔχει, καὶ ὁριστὸς ἐστὶ καὶ πε-
 ρασμένος, καὶ διαιρετὸς, καὶ τρεπτὸς, καὶ πα-
 θητὸς, οἷος ὁ φαινόμενος κόσμος. τοῦτον οὖν
 ὡς Θεὸν ἐξύμνει, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐξεθαίλαζε.
 πηγὴ γὰρ ἀθείας καὶ πολυθείας καὶ πάσης εἰδω-
 λολατρείας αὕτη ἡ ἀτοπωτάτη δόξα ἡ ἐνυλον
 τὸν Θεὸν ἡγουμένη. ἐξ αὐτῆς γοῦν ἐξερρήνθη ὅτι
 αἰδῖος ὁ κόσμος, ὅτι Θεοὶ πολλοί, ὅτι οὐδὲν καθ'
 ὑπόστασιν αὐλον, ὅτι τὰ πάντα ἐν ὕλῃ, ὅτι καὶ
 ἡ ὕλη ἀναρχος καὶ ἀγέννητος, ὅτι Θεοὶ μαίζο-
 νες καὶ ἐλάσσονες. ὅτι πολυαρχία, καὶ μοναρ-
 χία, καὶ μάχη, καὶ ἀντίθεσις ἐν Θεοῖς. πάντα
 γὰρ τὰ ἐν τῷ φαινόμενῳ κόσμῳ ἐξεθείασεν ἡ
 μωρία τῶν ἀνθρώπων, τὸν Θεὸν ἐνυλον, καὶ τὸν
 κόσμον Θεὸν ὑπολαβοῦσα, καὶ ταύτην τὴν μω-
 ρίαν οὐδὲ οἱ ἐνδοξότεροι τῶν φιλοσόφων διόλου
 ἀποφυγεῖν οἷοί τε ἐγένοντο. Ἀναξαγόρας γὰρ
 (λέγω ἐκ τῶν ἡμετέρων) εἰς ὕψος ἀπιδῶν, καὶ
 νοῦν ἐν τῷ παντί εἰσαγαγὼν, οὐδὲν πλεῖον διε-
 σάφησεν, οὐδὲν τε περὶ Θεοῦ εἰπεῖν ἐτόλμησε,
 τὴν ἑαυτοῦ ἀπ' Οὐρανῶν καταβρηνήσας πτῶσιν.
 ἐξ αὐτοῦ καὶ Πυθαγόρας παρέλαβε λέγειν τι,
 καὶ φρονεῖν

καὶ φρονεῖν περὶ νοερῶς κόσμου, τὰ πάντα μὲν
 τοὶ ἀδιάκριτα καὶ ἀσαφῆ. ἀλλ' οὐδὲ Πλάττων
 ἐσχυσεν ἐκφυγεῖν ὅλως τὴν ἀπάτην, καὶ τοὶ δη-
 μιουργεῖν ἐν χρόνῳ εἰσάγων, καὶ τὸν αὐτοῦντα,
 καὶ ὧντως ὄντα Θεὸν ἐξυμῶν, τὴν γὰρ ὕλην
 οἶδον ὑπέθετο. Ἀριστοτέλης αἰσχυνητικῶς μὲν,
 ὑπόυλως δὲ καὶ πάνυ ἀσεβῶς τὸν κόσμον σῶ-
 μα Θεοῦ προσβέβηκε, καὶ πάντα αἰδία φρονεῖ·
 ἐκ τούτου ἴτιος καὶ τοῖς κακῶς φρονούσι ψυχή
 τοῦ κόσμου κηρύττεται ὁ Θεός, καὶ ὁ κόσμος
 Θεὸς ὁλόσφαιρος, τὰ πάσης βλασφημίας γέμον-
 τα ἀσεβῆ δόγματα.

Ἰνδ. Ἐξ αὐτῆς ἄρα τῆς προλήψεως ἐξεργάσθη καὶ
 ἡ λεγομένη φυσικοθεολογία τῶν ἀρχαίων, ἥς
 ἀποσπασμάτια εἶδον ἐν βιβλίοις διαφόρων ἐ-
 θνῶν, καὶ τῶν παλαιτάτων διδασκάλων, καὶ
 Περσῶν, καὶ Ἀράβων, καὶ Σίνων, καὶ Κινέζων.

Φιλ. Ἐκ ταύτης βέβαια τῆς ἀπάτης Θεοὺς ὑπο-
 τοπάζαντες τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ταῦτόν ἐνό-
 μισαν λέγειν περὶ εἰδῶν καὶ μερῶν τῶν σωμά-
 των τῷ ὁμιλεῖν περὶ Θεῶν, καὶ τὸ ἀνιχνεύειν καὶ
 μανθάνειν τὰ ἰδιώματα τῆς φύσεως τῶν σωμά-
 των φυσικοθεολογεῖν ὠνόμασαν, καὶ τὰς γενέ-
 σεις αὐτῶν θεογονίας εἶπον, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ
 εἶδη, καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν Θεοὺς ἐκάλεσαν,
 ἐπιπληθύναντες τοὺς Θεοὺς αὐτῶν. ταύτης τῆς
 φυσικοθεολογίας μεσὸς Ὅμηρος παρ' ἡμῖν, με-

τὸς Ἡσίοδος, καὶ πολλοὶ τῶν ποιητῶν, αὕτη
 καὶ παρὰ μάγοις καὶ γόησι καὶ τερατοποιοῖς μυ-
 σθηρώδης κλειζέται ψευδωνύμως σοφία. χρώνται
 γὰρ οὗτοι εἶδη τινὰ φυσικά διὰ τὰς ἀποκρύφους
 αὐτῶν δυνάμεις, καὶ θεοκλητοῦντες δῆθεν ἐκ-
 τελοῦσι θαυμάσια. αὕτη γοῦν ἡ ἐκ τῶν κενοδό-
 ξων λαοπλάνων προήλθεν, ἡ ἐκ τῆς πολυμεροῦς
 τῶν μερῶν φρενοβλαβείας, κατεκράτησε τῶν λο-
 γισμῶν τῶν ψευδωνύμων φιλοσόφων, καθ' ἑκά-
 τερον ἐπλήθυνε τὴν ἀσέβειαν, ὥς καὶ μήτηρ
 καὶ τροφὸς καὶ θυγάτηρ τῆς πολυθείας, καὶ ἀ-
 θείας, καὶ πάσης κακοπροσύνης πηγὴ ἐστὶν ἡ ἐνυ-
 λον εἰσάγουσα τὸν Θεὸν κακὸδοξος δόξα.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς συστάσεως τοῦ
 κόσμου τοσούτον ἐψεύσαντο οἱ λεγόμενοι φιλό-
 σοφοι, τί μέγα ἐνόησαν;

Φιλ. Τοῦτο τὸ μάθημα ἐστὶ τὸ πρῶτισον καὶ κεφα-
 λαιωδέστατον μάθημα τοῖς ἀληθείσι φιλοσόφοις
 τοῖς κεκαθαρμένοις τὸν νοῦν ἐκ πάσης ἀλόγου
 προλήψεως καὶ προσπαθείας ὑλῆδους. ὁ γὰρ
 πανάγαθος Θεὸς διὰ τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ
 ἔρατοῦ τούτου κόσμου, ἐφάνέρωσε καὶ τὴν ἀ-
 πειρόν του σοφίαν, καὶ τὴν ἀπειρόν του δύνα-
 μιν, καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἀπείρου αὐτοῦ ἀγα-
 θότητος. ὥς θαυμάσιον βιβλίον ἐστὶν ὁ κόσμος
 τοῖς εἰδόσι τοῦτο ἀναγινώσκειν. „οἱ Οὐρανοὶ
 „διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, πείησιν δὲ χειρῶν
 „αὐτοῦ

αὐτοῦ ἀναγγέλλοι τὸ ἐρέωμα. πάντα κρυπ-
τουςι τὴν ὑπέρθεον θεότητα τοῦ δημιουργοῦ. εἰ
γὰρ καὶ τὰ μικρά τις ἴδῃ, θαυμάσει τὴν ἁ-
παιρον ἐκείνην σοφίαν, ἥτις καὶ τὰ ἐλάχιστα συ-
ναμέτρησε τοῖς μεγέθεσι, καὶ τὰ μέγιστα τοῖς ἐ-
λάχις συνέταξεν, ὥστε καὶ συντελεῖν, καὶ συμ-
πράττειν καὶ συνυπάρχειν τῷ παντὶ, τοῦ εἶναι
λαχρόντα. καὶ αὖθις, εἰ τὴν τάξιν τὸν ῥυθμόν,
τὸ πλῆθος, τὴν ποικιλίαν κατ' εἶδος, τὴν δια-
φορὰν κατὰ σχῆμα, κατὰ μέγεθος, καθ' ὥραν,
κατὰ πάμπορον σχῆσιν, κατ' ἀλληλουχίαν συ-
νεχῆ, καθ' ἑνωσιν ἀρυστον, κατὰ συμμιγῆ δια-
στολὴν, κατὰ κίνησιν, κατὰ στάσιν, ἀπὸ μιᾶς
ἀρχῆς, εἰς ἓν τέλος, τὸ ὅλου πάντα καὶ ἑκα-
στον χωρὶς εἶναι κατανοήσας τις, τὴν δημιουργὴν
καὶ συνέχουσαν τὰ πάντα δύναμιν ὑπεράπειρον
τοῦ Θεοῦ οὐχ ὁμνήσει;

Ἰνδ. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Κυρίου, πάντα ἐν
σοφίᾳ ἐποίησεν ἐν σοφίᾳ ἀπείρῳ, ἐν δυνάμει
ἀπείρῳ, ἐν ἀγαθότητι ἀπείρῳ.

Φιλ. Διὰ τῶν κτισμάτων οὖν ἐγνώρισεν ἡμῖν πρῶ-
τον ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα μεγαλο-
πρεπῶς. καὶ ἐστὶν ἡ δημιουργία τὸ ἑαρ τῶν
θείων δωρημάτων, τὸ Θεόσδοτον ἡμῖν πρῶτον
βιβλίον τῆς γνώσεως καὶ σοφίας, ἐν ᾧ ὁ βλέ-
πων ὀρθῶς βλέπει πάντα καὶ τὰ θεϊότερα ἐννοεῖ.

Ἰνδ. Ἐπ' ἀληθείας οὕτως ἔχει. οἱ ἀποπλανηθέν-
τες, οὐκ

τες, οὐκ ὀρθῶς ἀνέγνωσαν, εἰ καὶ ἐσπούδασαν
ἀναγνῶναι, ἐμβλέψαντες ἐμπαθῶς.

Φιλ. Οἱ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως καὶ σοφίας ἐρασταὶ
εὗρον τοῦτον τὸν θησαυρόν. αὐτοὶ μόνοι ἀνα-
γινώσκουσι τὸ μέγα καὶ πάγκαλον τοῦτο βι-
βλίον, καὶ ἀπὸ τῶν φαινομένων ἀνάγονται ἐπὶ
τὰ ἀόρατα. αὐτοὶ μόνοι κατανόησαν τὰ ἐγγύς,
καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἀνῆλθον, αὐτοὶ ἔμαθον τὰ προ-
κείμενα, καὶ τὰς τούτων ἀρχάς, καὶ τὰ τέλη διέ-
γνωσαν. αὐτοὶ τὰ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὴν τάξιν καὶ
φύσιν τοῦ ὅλου φαινομένου κόσμου καὶ τῶν με-
ρῶν αὐτοῦ, ταύτῃν εἰπεῖν, τὴν πᾶσαν δημιουρ-
γίαν ἡμῖν διηγήσαντο. ὁ γὰρ Θεολόγος ὁ μέ-
γας Μωϋσῆς βοᾷ τὴν ποίησιν τούτου τοῦ κόσ-
μου Θεοπρεπῶς διηγούμενος. „Ἐν ἀρχῇ ἐποίη-
σαν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, συνενώ-
σας πάντα περὶ ἓν κέντρον τὴν γῆν, καὶ περι-
κλείσας δι' ἑνὸς πέρατος τοῦ οὐρανοῦ, εἶτα δια-
λὼν τὸν μέγαν τοῦτον ὄγκον διχῇ, τὴν ξηρὰν
καὶ ἱσαμένην φύσιν ἁτμητον ὑλίκῳς ἀπέλιπε,
τὴν δὲ ῥωδῇ καὶ εὐκίνητον αὖθις εἰς τρία τε-
μῶν, τὸν σύμπαντα συμπληροῦν κόσμον, τε-
τραμερῇ αὐτὸν διαγράψας εἶτα κατ' εἶδος ἐν μέ-
ρει ἐπιβαλὼν τὸ φῶς, ἔργον πρῶτον τῆς ἐπὶ μέ-
ρους θείας δημιουργίας κηρύττει. τὴν δὲ κατ'
εἶδος διάκρισιν τῆς ὑδροφυοῦς φύσεως ἐκτιθέ-
μενος, τὸ ὕδωρ, τὸν αἶρα, καὶ αἰθέρα μέρη ὁ-
λοσχερῇ

λοσχερῇ τοῦ κόσμου ὑπέφηνα, καὶ μέσον ὄρον ἀσεμφῇ τὸ κατὰ φύσιν ἐν εἶδει ἐνεργοῦν, καὶ μὴ πάσχον τιθαίς, τὸ ὑπερβεβηκὸς καὶ φύσει, καὶ μεγάλῃ κρείττον τοῦ ὑποβεβηκότος σώματος ἐξηγῆσατο.

Γινδ. Ἀρ' ἐπίσης τὸν ἴσον χῶρον τῶν ὀλοσχερῶν τούτων τεττάρων μερῶν ἕκαστον κατέληψε;

Φιλ. Οὐδαμῶς. ἕκαστον καὶ φύσιν ἰδίαν ἔλαχε, καὶ χῶρον ἰδίον ἐκλήρωσατο, καὶ μέγεθος κατὰ τὴν αὐτοῦ ιδιότητα. πάντα γὰρ τοῦτον τὸν ὄγκον περιχλεῖται ὁ οὐρανός, καὶ ἓνα σχηματίζει τὸν κόσμον, ἐντὸς ἔχοντα τὰ μέρη συνολῶς ἐφαπτόμενα, εἰδικῶς διακεκριμένα. ὅσα γοῦν τοῦ πέρατος ἐγγύτερον, οἷος ὁ αἰθήρ τὸν ἄνω ἔχει τόπον καὶ μείζονα, τὰ δὲ προσγειότερα τὸν ἐλάσσονα, ὅτι καὶ φύσιν, καὶ μέγεθος, καὶ κίνησιν, καὶ ἐνέργειαν καὶ ὁποιανοῦν ἄλλην ιδιότητα ἀνάλογον πλουτεῖ.

Γινδ. Ὡς ἄρα ἀμαθεῖς καὶ δοκησίσσοφοι εἰσὶν οἱ λέγοντες καὶ φρονοῦντες πολλοὺς κόσμους, τὸν ἓνα κατακερματίζοντες, εἰσάγοντες κενώματα μέσων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου. καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀμαθέστατοι οἱ ἄπειρον ἡγούμενοι. πῶς γὰρ σῶμα εἴη ἄπειρον;

Φιλ. Ἐπίσης σφάλλουσι, καὶ τῆς αὐτῆς ἀνοίας καὶ μωρίας εἰσὶ, καὶ οἱ λέγοντες τὸν κόσμον ἀναρχον καὶ αἰδίων, καὶ οἱ λέγοντες ἄπειρον. οἱ δὲ
εἰς πολλοὺς

εἰς πολλοὺς κατακερματίζοντες, τὸ αὐτὸ ὑποῦλως φρονοῦσι, καὶ οἰοῦνται διὰ τῆς ἀπείρου πληθούς συστήσαι τὴν ἀπειρίαν τοῦ κόσμου, κακῶς φρονοῦντες. οὐτα γὰρ ἀριθμὸς οὐτα μέγεθος ἄπειρον ἂν εἴη, ὁ μὲν γὰρ ἔχει τὴν μονάδα ἀρχὴν, τὸ δ' ἂν λάβῃ τὸ μὴν, ἀρχὴν, καὶ πέρασ ἅμα εἰσάγει παρὰ θάτερον τῶν μερῶν, τίτμηται φύσαι δὲ πολυειδῶς ὁ ὄγκος τοῦ φαινομένου κόσμου, καὶ ἀρχὴν ἄρα καὶ πέρασ φύσει ἔχει. ἔπειτα εἰ σῶμα ἐστὶν ὁ κόσμος καὶ σχῆμα ἔχει, καὶ ὁριστὸς ἐστὶ καὶ πεπερασμένος. τὸ γὰρ σχηματισμένον, πάντοθεν ὁριστὸν ἐστὶ, καὶ πεπερασμένον.

Γινδ. Καὶ τί σχῆμα ἔχει ὁ κόσμος;

Φιλ. Ἐκ τῶν φαινομένων εἰοικε σφαιρικόν. πρῶτον μὲν ἐκ τῆς κύκλω κινήσεως παντός τοῦ αἰθέρος. β'. δὲ ἐκ τῶν μεγάλων ἐν αὐτῷ σωμάτων ἡ μερῶν, ὅτι πάντα τὰ ἐν αὐτῷ μεγάλα σώματα σφαιρικὰ εἰσὶ. καὶ γ'. τοῦτο τὸ σχῆμα τῶν ἐν ἴση διαστάσει σωμάτων εὐρυχωρότερον, ἀπλούερον, καὶ ὁμαλώτερον ἐστὶ, καὶ προσφυέστερον ἄρα τῇ συστάσει τοῦ παντός.

Γινδ. Ἀλλ' ἡ μὲν γῆ, ὡς φαίνεται, καθ' ἑαυτὴν ἀκίνητος, τὸ ὕδωρ δὲ καὶ ὁ ἀήρ ποίαν ἔχει τὴν ιδιότητα;

Φιλ. Ὡς μὲν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ παντός πάντα ἔχει ῥοπὴν. διὰ δὲ τὴν κατὰ φύσιν θέσιν, οὐ μόνον

μόνον ἡ γῆ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ ὁ ἀὴρ ἡ-
ρεμεῖ, κινεῖται δὲ ἐκτοπιζόμενον τῇ συγκίνησει
τοῦ παρὰ κειμένου διὰ τὴν ἀλλοίωσιν.

Ἰνδ. Ἀρα καὶ ὁ Αἰθήρ ἔχει ῥοπὴν πρὸς τὸ κέντρον;

Φιλ. Εἰ συντέτακται μετὰ τῶν ἄλλων εἰς ἑνὸς κό-
σμου συμπλήρωσιν, ἔχει καὶ αὐτὸς ῥοπὴν πρὸς
τὸ κέντρον κατὰ τὰ ἄλλα μέρη. διὸ καὶ ἐπικλί-
ναι καὶ κάμπτεται, καὶ περὶ τὸ κέντρον φέρεται,
ὅτι πρὸς τὸ κέντρον ῥέπει.

Ἰνδ. Ἀλλὰ κύκλῳ φέρεται;

Φιλ. Τοῦτο ἐστὶν εἰδικὴ ιδιότης τοῦ αἰθέρος, ὡς περ
καὶ τοῦ ὑπὸ Σελήνην σώματος τὸ καθ' ἑαυτὸ
ἡρεμεῖ ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ.

Ἰνδ. Ἀλλο ἄρα ῥοπή, καὶ ἄλλο κίνησις τῶν σωμάτων.

Φιλ. Πάντως. ἡ μὲν ῥοπή ἀφορᾷ τὸ κέντρον, καὶ
τὴν θέσιν τῶν σωμάτων συνίστησιν. ἡ δὲ κίνησις
τὸ κατὰ φύσιν εἶδος, ὅθεν εἴτοι κινεῖται ἢ τὸ
προσὸν εἶδος συντηρεῖ, ἢ τὸ ἀπὸν διώκει καὶ
πρὸς αὐτὰ φέρεται.

Ἰνδ. Διάφορος ἄρα ἡ ῥοπή τῶν σωμάτων διὰ τὴν
θέσιν.

Φιλ. Καὶ μείζων καὶ ἐλάσσων διὰ τὴν ἀπόστασιν καὶ
ἐγγύτητα πρὸς τὸ κέντρον. τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ κέν-
τρου πλεῖον ἀπέχοντα, ἐλαττον πρὸς τὸ κέν-
τρον ῥέπει. οὕτω γὰρ ἀπαιτεῖ ἡ θέσις.

Ἰνδ. Διὰ τὴν κίνησιν ἄρα τὰ οὐράνια ἅσι ὡσαύ-
τως ἔχουσι.

Φιλ. Πάν

Φιλ. Πάντως. ἡ γὰρ κίνησις ἐκ τοῦ εἶδους, τὸ δὲ
εἶδος συσχετικὸν ἐκάστῳ καὶ φύσει, ἐκ φύσεως ἔ-
χουσιν ἄρα καὶ τὸ ἅσι ὡσαύτως κινεῖσθαι, καὶ
ἀτραπτα καὶ ἀμετάβλητα εἶναι καὶ ἐνεργὰ πρὸς
τὰ κάτω. τὸ δὲ παθητὸν ὑπὸ Σελήνην σῶμα μὴ
ἔχον ἐμφυτον τὴν κίνησιν ἐξωθεν προσλαμβάνει
ἀνω καὶ κάτω ὑπὸ τοῦ αἰθέρος ἀλλοιούμενον καὶ
φερόμενον. καὶ διήκει ἄρα ἡ κίνησις ἐν τῷ ὑπὸ
Σελήνην σώματι ἄνωθεν ἐν ἀλλοιώσει καὶ μετα-
βολῇ μέχρι τῶν ἐσχάτων.

Ἰνδ. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀπ' ἀρχῆς παραγαγὼν ὁ
δημιουργὸς καὶ διατάξας, ὁλοσχερῇ διέθετο ἐν
τῷ παντὶ ἄφυστά τε καὶ ἄμικτα ἢ συνέμιξας δια-
τεμνὼν καὶ συνεκέρασε μερίσας;

Φιλ. Ἀμὰ γοῦν καὶ ἀθρόον παρήγαγε πάντα ἐν ἐ-
λαχίστοις συντατμημένα καὶ συμπεφυρμένα καὶ
συμμιγῇ, εἴτα κατ' εἶδος διέκρινε, καὶ ἐν τοῖς
εἶδεσι τὴν τάξιν ὑπέφησε. τάξις γὰρ ἐστὶ θεσμὸς
φύσεως παντέρκιος, ἐνδελεχῆς, κτισμάτων πάν-
των φύλαξ, πάντα καλῶς φέρων, πάντων τε-
λικῶν κοινωνικὸς συμβλημάτων, μορφοτάτων εἰ-
δικῶν συντακτικὸς, πάντα πᾶσιν ἐνοποιῶν, καὶ
πάντα ἐντρεχῇ συνέχων.

Ἰνδ. Ὡς ἄρα ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ταῦτα διέθετο οὐ-
τω μένει, καὶ ἐνεργεῖ καὶ πάσχει. πῶς δὲ ἡ γέ-
νεσις καὶ φθορὰ ἐπὶ μέρους γίνεται;

Φιλ. Διὰ τὴν α. κοινωνίαν καὶ τὴν διαφορὰν τῶν
αἰδῶν

εἰδῶν καὶ διὰ τὸ εἶναι ἐν τῇ φύσει τὸ ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν ὡς εἴρηται. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ δημιουργὸς οὔτε γῆν, οὔτε ὕδωρ, οὔτε αἶρα, οὔτε αἰθέρα ἀκόσμητον. διακρίνας κατὰ τὸ ὅλοσχερέσαστον, καὶ μέρη κύρια, ἢ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ταῦτα ὑποδείξας, ἀλλὰ τὸν μὲν αἰθέρα ἐκάλουν ἀναριθμήτοις κάλλεσιν εἰς οὐρανῶσι, μέγαν ὄντα μεγάλοις, καὶ ἀεικίνητον ἀεικινήτοις, τὸν δ' αἶρα παμπληθεῖσι πτηνοῖς ἐπ' αὐτὸν πετωμένοις, τὸ δ' ὕδωρ ἰχθύσι πολυειδέσι. γῆν δὲ φυτοῖς πανμορφωτάτοις καὶ ζώοις παντοδαποῖς. ἐν τούτοις γοῦν τοῖς ἐλλειμμαζομένοις ἐν τῇ ῥοῇ τοῦ ὑπὸ σελήνην σώματος καὶ ἐν τοῖς αὐτῷ ἀπλῶς, ἐνορεῖται ἡ γένεσις καὶ φθορά, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἐν μίξει καὶ ἐνώσει τῶν εἰδῶν διαφερομένων, εἰς οὐρανῶσι στοιχείων συνέση. ἐπισχύει δὲ τὰ ὅλοσχερέσαστα μέρη καὶ τὸν ἴδιον κατέχει τόπον, καὶ τὴν τάξιν ἣν ἔλαχε διατηρεῖ ἐν προσθαφικρίσει διὰ τῆς κατὰ μέρος ἀλλοιώσεως ἐν ταῖς μεταβολαῖς τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς.

Γ'νδ. Εἰ οὖν τὰ τῆς περιγείου λήξεως ἐκ τῶν στοιχείων συνέση, διατί τὰ μὲν ἐκ τῆς θαλάσσης, τὰ δὲ ἐκ γῆς λέγεται γεγονέναι;

Φιλ. Κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν λέγεται ἐν τῷ εἶδει αὐτῶν. ἐν γὰρ τοῖς ἰχθύσι καὶ πτηνοῖς ἐπικρατεῖ τὸ ὑγρὸν γενικῶς, οἷς μὲν μετὰ τοῦ θερμοῦ, οἷς δὲ μετὰ τοῦ ψυχροῦ. ταῖς φυτοῖς δὲ καὶ ἄλλοις

ζώοις

ζώοις τὸ ξηρὸν ἐπικρατεῖ. διὰ ταῦτα μὲν ἐκ γῆς προσελθεῖν προσάγματι τοῦ δημιουργοῦ, ἐκεῖνα δὲ ἐξ ὑδάτων λέγεται. ὅθεν γὰρ ἕκαστον γέγονεν, ἐκεῖ ἐνδiciaτᾶσθαι φιλεῖ.

Γ'νδ. Λίθους δὲ καὶ μέταλλα καὶ πάντα τὰ ὀρυκτὰ διατί γῆν ὁ λόγος καλεῖ;

Φιλ. Διὰ τὸ πολὺ ἐν αὐτοῖς γερνόν. καὶ διότι ἀπλὴν ἔχει τῶν στοιχείων τὴν μίξιν καὶ ἀδιάρθωτον, καὶ πρὸς κίνησιν ἀφυῆ, τὰ γὰρ φυτὰ πρὸς αὐξήσιν καὶ γένεσιν τοῦ ὁμοίου τὴν ἀρχὴν ἐνδοθεν ἔχει. διὸ καὶ ὑπερέχει πολλῶ τῷ μέσῳ τῶν ὀρυκτῶν. τὰ δὲ ζῶα ὑπερέχει τούτων πλεονεκτοῦντα αἰσθήσει καὶ κρίσει τοῦ ἡδέως καὶ λυπροῦ, καὶ τούτου ἀποφυγῇ, καὶ ὀρέξει ἐκείνου καθ' ὁρμήν. διὸ καὶ τὰ εἶδη ταῦτα προέβηκε τῶν στοιχείων καὶ ἀπλῶν σωμάτων καὶ αὐτῶν κρείττονος λαχόντα μορφῆς. ἡ δὲ τάξις ἐκ τῶν ἀπλουτέρων καὶ ἡττόνων προάγει ἐπὶ τὰ τελειώτερα. ὅθεν προβάς ὁ λόγος κοσμεῖ τὸν αἰθέρα, καὶ τὸ φῶς μερίζει εἰς ἐξαισίους φωστῆρας τοὺς αἰθέρας μεγέθει καὶ πλήθει, καὶ θέσει, καὶ κάλλει, καὶ κινήσει ὑπερθαυμασίους, δι' ὧν ἡ καλλονὴ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἡ ὠφέλεια συμπληροῦται καὶ συνέχεται τῶν περιγείων. ἐνθα αὖθις ἐκ γῆς ἐξέρχεται ὁ λόγος προσάγματι δημιουργικῶ τῶν ζῶων τὰ χερσαῖα καὶ διαπλάττει καὶ μορφοῖ τὰ κάλλιστον μέγα ἔργον τὸν ἄνθρωπον.

Γ'νδ. Κατὰ

Ἰνδ. Κατὰ τὴν τάξιν ἣν ἐξηγήσατο ἡμῖν ὁ λόγος ἐν τῇ κατ' εἶδος παραγωγῇ καὶ διακρίσει τῶν σωμάτων πρῶτον ἔργον τῆς δημιουργίας τὸ φῶς ἐστὶ, β'. τὸ σπέρμα καθ' ὃ διεκρίθη τὸ ὑπερβηχὸς σῶμα, ὁ αἰθὴρ τοῦ ὑποβεβηκότος, καὶ τὸ ὀλικῶς ἐνεργοῦν τοῦ ὀλικῶς πάσχοντος. γ'. τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης ἡ διακρισις, καὶ τῆς γῆς ἡ παντοδαπὴ φυτὴ τῶν χόρτων καὶ φυτῶν. δ'. τοῦ αἰθέρος ἡ καλλονὴ καὶ ἡ πληθὺς τῶν ἀστέρων. ε'. ἡ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν πτηνῶν γένεσις ἐκ τῶν ὑδάτων. ς'. ἡ τῶν ἑρπετῶν καὶ πολυπόδων ζώων ἐκ τῆς γῆς. καὶ ζ'. ἡ τοῦ ἀνθρώπου διάπλασις. περὶ ταύτης γοῦν τῆς τάξεως ἐρωτῶ, διατὶ ἀπὸ γῆς ἀρξάμενος ὁ λόγος ἐπὶ τὸν αἰθέρα προάγει, καὶ αἰθὴρ εἰς γῆν πάλιν ἐπανακάμπτει;

Φιλ. Ἰνα ἡμῖν α'. δηλώσῃ ὅτι κέντρον ἡ γῆ, καὶ πέρας ὁ αἰθὴρ τοῦ φαινομένου κόσμου. β'. ὅτι κυκλικῶς κινεῖται ὁλος ὁ κόσμος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπιστρέφων, ὁ μὲν αἰθὴρ διὰ τῆς αἰδινήτου φοράς, τὸ δὲ ὑποβεβηκὸς σῶμα διὰ τῆς ἀλγέχτου ἀλλοιώσεως. γ'. ἵνα μάθωμεν ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀλλήλων συνέχεται, καὶ τὰ μὲν δρᾷ, τὰ δὲ πάσχει, καὶ τὰ μείζω νεύει πρὸς τὰ ἐλάττω καὶ ἐνεργεῖ, καὶ αὐτὰ πρὸς τὰ κρείττονα καὶ μείζονα ἀποτείνεται. καὶ πολλὰ πάντερπνα ἄλλα θεωρήματα ἐνοραῖται ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ, λέγει δὲ ἐπὶ τὸ κεφάλαιον τῆς δημιουργίας τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου.

τοῦ ἀνθρώπου.

Ἰνδ. Καὶ πῶς λέγεται ὁ ἄνθρωπος κεφάλαιον τῆς δημιουργίας;

Φιλ. Πρῶτον ὅτι πάσας τῶν ἄλλων σωμάτων τὰς δυνάμεις καὶ ιδιότητας περιέχει, στοιχείων, ἀπλῶς σωμάτων, φυτῶν, ἰχθύων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ αἰθέρος λεπτότητος καὶ διευγαίας. β'. ὅτι πάντα τὰ αἰσθητὰ ἀφορᾷ τὸν ἄνθρωπον. συνέκλεισε γὰρ ὁ δημιουργὸς πάντα τὰ αἰσθητὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ μείζον ἀνῆγαγε καὶ συνήγαγε, καὶ ἥνωσε τῷ νοερῷ κόσμῳ πνεῦμα αὔλον ἐνοικήσας ἐν αὐτῷ, ὥς φθάνειν μὲν ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς, συγκλείειν δὲ καὶ περιλαμβάνειν πάντα τὰ φαινόμενα. διὸ καὶ ἀρχεῖν τούτων τέτακται.

Ἰνδ. Μέγα γοῦν ὁ ἄνθρωπος καὶ κατὰ φύσιν, καὶ κατ' ἐπιστήμην. καὶ κατὰ πράξιν.

Φιλ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ μεγαλεῖον ἀπώλεσε διὰ τῆς παρακοῆς, ὥς εἵπομεν. διὰ τοῦτο μοχθεῖ καὶ τάλαιπωρεῖται νῦν, καὶ ζητεῖ τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ, ἅπερ ἀπώλεσε, καὶ ἀπ' ἐαυτοῦ οὔτε νὰ τὰ ἀνακρίνη οὔτε νὰ τὰ εὖρη δύναται. πίπτει ὡς τυφλὸς εἰς τοῦτο καὶ εἰς ἐκαῖνον, καὶ τὸ ἐναγκαλίζεται ὡς συμφέρον, ὡς ἐνδοξον, ὡς μέγα, εἴτα τὸ εὐρίσκει ὅλον τὸ ἐναντίον.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἡ σειρὰ τῶν πραγμάτων εἶναι συνεχὴς καὶ τεταγμένη, καὶ ὅπου εὐρέθη τις τὰ ἐπακολουθοῦντα

λουθούντα ἐπιτρέχουσιν αὐ-ῶ, ὅλα τὰ γενόμενα εἰς τὴν περίγειον ταύτην λῆξιν γίνονται διὰ τὰς ἐπιρροὰς ἡτοὶ ἐνεργείας τῶν ἀσέρων, ἐκεῖναί εἰσι συνεχεῖς καὶ ἀπαράτρεπτοι. ἄρα ἀφύκτα εἰσὶ καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν, κατὰ ἀνάγκην ἐπακολουθοῦντα, κατὰ γένεσιν ὀριζόμενα, κατὰ κλῆρον μεριζόμενα, κατὰ λόχειν συναντῶντα. διὰ τοῦτο κλειζεται τόσον ἡ ἀσρολογία, ἥ τις ἐρευνᾷ καὶ γνωρίζει ταύτας τὰς ἀρχάς, καὶ ἐξ αὐτῶν προλέγει τὴν τύχην καὶ τὰ συμβεπόμενα ἐκόςῃ.

Φιλ. Περί τούτων εἰς ἄλλην ὁμιλίαν εἰρήσεται τὰ δεόντα.

Ἰνδ. Ἀπαιμὶ γοῦν ἀπολαβὴν ἐκ τοῦ πλούτου τῆς σοφίας σου, ἐρωτᾷ πλείονα μαθήσεως εἰς ἣν μὲ ὁδηγεῖ ἡ ἀλήθεια.

Φιλ. Εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ.

Ἰνδ. Ἐν καιρῷ ἦλθον. περιέμενον δὲ ἵνα συμπληρώσῃς τὰς εὐχὰς καὶ ὑμνωδίας πρὸς Θεόν, δώῃ σοι Κύριος τὰ αἰτήματά σου, καὶ πᾶσαν τὴν βουλὴν σου πληρώσῃς.

Φιλ. Γενεθῆτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἰς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.

Ἰνδ. Ἀκούων τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ συζόσεως τοῦ αἰσθητοῦ

αἰσθητοῦ κόσμου καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ τοῦ λόγου ἀνελθὼν, ἀνεμνήσθην περὶ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀσέρων, ὅσα ἤκουσα παράτινος νομιζομένου πολυμυθοῦς καὶ ἐπιστήμονος εἰς τὸ Ἰσραχὴν τῆς Περσίας, καὶ παρομοίου ἄλλου τινὸς εἰς τὸ Κεῦρον τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες ἐφημιζοντο ὡς ἄκως ἐπιστήμονες τῆς ιδιότητος καὶ ἀποτελεστικῆς ἐνεργείας τῶν ἀσέρων, προλέγοντες τὰ ἐσόμενα κοινῇ καὶ ἐκάσῃ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐκθειάζοντες τὴν ἀσρολογίαν ὡς μεγίστην ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, καὶ προγνωσικὴν τῶν μελλόντων διὰ τοῦτο ἐν τῇ προλαβούσῃ συνομιλίᾳ ἔρωτησα τι δοξάζει ὁ τῆς ἀληθείας ἀπαράτρεπτος ὁδηγὸς ἡ ἀγιώσυνη σου.

Φιλ. Ἡ Ἀσρολογία γενικῶς περιέχει τὴν περὶ τῶν ἀσέρων διδασκαλίαν, καὶ μάθησιν. καὶ πολλὰ μὲν περὶ αὐτῶν ἐρευνᾷ ὁ θεατὴς τῆς φύσεως, πολλὰ δὲ καὶ ὁ λογιστὴς τοῦ μεγέθους καὶ ἀποστάσεως, καὶ κινήσεως, καὶ ἐκαστέρᾳ ἐπιστήμῃ ἐστὶ τερπνὴ καὶ ὥραία, ἀρχὰς ἔχουσα ἐκ τῶν φαινομένων, διαβτίνουσα μέχρι τῶν καλλίστων, καὶ μεγίστων μερῶν τοῦ παντός, καὶ τὴν φύσιν, καὶ θέσιν καὶ μέγεθος αὐτῶν, καὶ σχέσιν. καὶ κίνησιν καὶ ἐνέργειαν ἐρευνῶντα, ἥ τις καὶ δικαίως Ἀσρολογία ἂν λέγοιτο. ἡ δὲ παρὰ τοῖς ὑποκριταῖς, καὶ ψευδολόγοις φημιζομένη Ἀσρολογία, ψευδολογία ἀντικρὺς ἐστὶ, καὶ πλάνη μᾶλλον ἢ μάθησις

μάθησις δικαίως ἂν καλοῖτο. Α'. ὅτι ἀρχὰς φαντασιώδεις καὶ ἀνυπάρχτους, καὶ ἀσυστάτους ὑποτίθῃσι, καὶ ταύτας ἀεὶ μεταβαλλομένας. Β'. ἐν ψιλῇ τῇ σχέσει μεταωρίζεται, τῆς φύσεως ὀλιγωροῦσα, ἀφ' ἧς πρόεισιν ἡ ἐνέργεια, ὅθεν τὸ ἀποτελεσμα. εἰ γὰρ ἀγαθοποιὸς ὁ ἀστὴρ, πῶς γίνεται, ἐν ἄλλῳ, καὶ ἄλλῳ παρ' αὐτοῖς οἴκῳ ἄλλοιός; εἰ δὲ φύσει κακοποιός, πῶς ποτὲ γίνεται ἀγαθοποιός; εἰ δὲ ἐκάτερον ἐκ τοῦ οἴκου ἔχει, τίς ὁ οἶκος, καὶ ποῦ ποτὲ αὐτοῦ ἡ δύναμις ἢ ἀλλοιοῦσα καὶ μεταβάλλουσα τὸν ἀστὴρα ἐκ τοῦ ἀγαθοποιεῖν εἰς τὸ κακοποιεῖν, καὶ ἀνάπαλιν; πάντα γὰρ τὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ ἐπιστρεφομένου ἐπιδέχεται κατὰ τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν τοὺς δώδεκα οἴκους, ὥστε ἅμα καὶ ἀγαθὰ καὶ μὴ εἶναι. οὐ μὲν οὖν ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ τοιοῦτος οἶκος. πάντα γὰρ τὰ μέρη τοῦ αἰθέρος συμφορῇ, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἐναντιότης. οὐδ' ἐν τῷ αἵρι, τὸ γὰρ ὑποβέβηκός σῶμα ἡκιστα δρᾷ, πάσχειν δὲ εἰ κινεῖσθαι πεφυκε. πῇ ποτ' ἄρα ἐστριγμένοι οἱ δώδεκα αὐτῶν οἴκοι τὰ ἐναντία δρᾷν τοὺς πλανήτας τῶν ἀστέρων παραβιάζουσι, ἢ δὴ πῶς ἐπὶ τὰς διακένους φαντασίας καὶ προλήψεις αὐτῶν. Γ'. τὰ πάντα ὕλεια καὶ εἰμαρμένῃ ἀναγκαίως ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν ὑποτίθῃσι, καὶ ἐπομένως νοῦν ἀπωθεῖ, ψυχῆς ἐλευθερίαν, καὶ προαίρεσιν καταργεῖ, καὶ πᾶσαν ἠθικὴν διδασκαλίαν, κανονικὴν

νομικὴν διάταξιν ἀνατρέπει, εἰ γὰρ κατὰ ἀνάγκην πράττει, ὅ,τι ἂν ἐνεργῇ ὁ ἄνθρωπος, περιττὸν αὐτῷ ὁ νοῦς, εἰς οὐδὲν ὁ λόγος, ποῦ ψυχῆς ἐλευθερία; ποῦ προαίρεσις τοῦ πρακτέου; καὶ κρίσις ὀρθή; ποῦ ἀρετὴ; ποῦ ἠθικὴ παιδαγωγία, καὶ εὐταξία νόμιμος; ποῦ θέμις, καὶ δίκη; ὦχετο πᾶν ἄθροον τὸ ἐπαινούμενον. οὐδεὶς γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τί πράττει, ὡς οἶόνται, οὐδὲ μομφῆς ἢ ἐπαινοῦ ἄξιος. πράττει δὲ ὡς ἄγεται καθ' εἰμαρμένῃν ἀνωθεν ἐξ ἐνεργείας τῶν ἀστέρων. ἐν γενέσει ὡς φασίν, ἐν τροφῇ, ἐν προόδῳ τοῦ βίου, ἐν πάθεσι ποικίλοις, ἐν ἐξεσσι διαφόροις, ἐν ὀρμαῖς πικροδαπαῖς, ἐν πράξεσιν ἐναντίαις, ἐν ἐκβάσεσιν εὐτυχέσιν, ἐν πλημμελήμασιν ἀτοπωτότοις, ἐν ὀξείοις εὐτυχήμασιν, ἐν ἀλγεσιν δυσφορωτάτοις, καὶ ἐσχατον εἰς τὸ ζῆν, καὶ θνήσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὑποθέσεων τὸ ψεῦδος ἀντέλεχτον καὶ πρόδηλος ἡ ἀπάτη εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ὀρίζοντος ὁ ὠροσκόπος διορίζει τοὺς λοιποὺς οἴκους, οἱ δὲ ὀρίζοντες ἄλλοι, καὶ ἄλλοι ἐν ἄλλαις οἰκήσεσιν, ἔπεται τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ οὐρανοῦ τῶν πολλῶν, ἢ τῶν πάντων οἰκῶν ἅμα εἶναι τῆς σχέσεως πρὸς τοὺς ὀρίζοντας τοὺς οἴκους διοριζούσης. πόθεν ἄρα καὶ ἰδιοτροπία, καὶ ἀποτελεσματικὴ ἐνέργεια, καὶ ἡ πρόγνωσις, ἐκ τῆς ιδιότητος τῶν οἰκῶν οὐκ ἂν εἴη. πῶς ὅτ' ἂν καὶ ληφθεῖν ὁ ἀκριβὲς ὠροσκόπος,

πος, ἐν τοσαύτῃ ταχύτητι τοῦ αἰθέρος, ἥτε ἀκριβὲς τοῦ πλανήτου παρόδευσις, καὶ τῶν συνοδούντων διάθεσις; ἀντενεργεῖν γὰρ καὶ συμπράττειν τοὺς ἀστέρας κατὰ τοὺς οἴκους ὑποτιθέασιν, καὶ τοὺς μὲν ἀγαθὰ χορηγεῖν διὰ τοὺς οἴκους, τοὺς δὲ τὰ ἡμῖν ἀποθύμια, καὶ τῇ φύσει πολέμια. ὦ ματαιότατος λογισμῶν, καὶ φρονῶν ἑλλειψις, καὶ ματαιοπονία πεπλανημένων.

Ἰνδ. Δικαίως ταλανίζεις τοὺς ἐσχολακότας περὶ τὴν τοιαύτην ματαιοπονήαν. ἄγνων γὰρ ὡς οὐδὲν ἔχει σφοδρὴν ἢ τοιαύτη κενόσπουδία, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἐστὶ κακοπροσύνης, καὶ πάσης ἀσεβείας, καὶ δικαιοσύνης καὶ τάξεως ἀναιρετικῆς, ἀταξίας καὶ ἀθείας μητρὸς καὶ πατρὸς. ἀπορῶ δὲ ἄραγε ἢ πολυθεὸς εἰδωλολατρεία αὐτὴν ἐγέννησεν, ἢ αὕτη τὴν πολύτροπον πλάνην ἀναχρησάμενη καὶ ὑψώσκει ἐτόλμησε.

Φιλ. Ἐκάτερον ἐν αὐτῇ ἐνορεῖται. ἡ μὲν γὰρ ὀρχή αὐτῆς ἐκ τῆς ἀπανταχοῦ ἐκχυθείσης κακοδοξίας ὑπῆρξε, πάντα γὰρ τὰ τῆς κακοπροσύνης συνητὰ δόγματα συνεισάγει. ἡ δὲ σύστασις αὐτῆς, καὶ ἑπάρσις εἰς ὕψος, ἡ πανούργων, ἡ ἀκρως πεπλανημένων δοκητιόφων ἐστὶν ἐφευρέματα συνιστῶν τὴν ἑαυτῶν καὶ τῶν ἄλλων πλάνην ἐσπουδακότων, καὶ δόξαν, καὶ εὐνοίαν καὶ κέρδος παρὰ τῶν ταῦτα φρονούντων προσκτωμένων.

Ἰνδ. Ἀληθῶς πλάνοι οἱ τοιοῦτοι, καὶ φιλοκεκοδοί, καὶ φιλόδοξοι

καὶ φιλόδοξοι, καὶ ἐφευρεταὶ τοῦ ψεύδους, κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις μεθαρμόζοντες τὰ θέμματα αὐτῶν, ἀλλὰ περὶ κινήσεων τῶν πλανητῶν πολλὴν ποιῶντες ἐπιμέλειαν, ἐφευρίσκουσι τοὺς τόπους, καθ' οὓς ἐφ' ἑκάστης ὥρας περιπολοῦσι.

Φιλ. Ταύτας τὰς μεθόδους, καὶ τὰ μέτρα παρέλαβον ἐκ τῶν Ἀστρονόμων.

Ἰνδ. Καὶ τίνες εἰσὶν οὗτοι;

Φιλ. Οἱ ἐξετάζοντες, καὶ πολυπράγμονοῦντες τὴν θέσιν τῶν ἀστέρων ἐν οὐρανῷ, τὴν σχέσιν, ἣν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους, τὴν διττὴν κίνησιν. τὴν τε ὀρθὴν, καὶ πλαγίαν, τὰς ἀποστάσεις ἀφ' ἡμῶν, τὰ μεγέθη καὶ ὕψη αὐτῶν, τὰς κατὰ καιροὺς μεταβολὰς, καὶ ὠφελείας τῶν περιγεγίων.

Ἰνδ. Καλὴ ἡ ἐπιστήμη αὕτη. ἀλλὰ πόθεν ἔχει τὰς ἀρχάς;

Φιλ. Ἐκ τῶν αἰσθήσεων, καὶ τῆς τοῦ ὀρθοῦ λόγου γυμνασίας ἐπὶ τῶν φαινομένων. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τοῦ νοῦ πτέρωμα ὃ ὀρθὸς λόγος δι' οὗ ἀναβαίνει ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ θεωρεῖ τὰ πόρρω ὃ θεατὴς.

Ἰνδ. Εὐτυχεῖς ὅσοι ἀνέβησαν καὶ ἐπεσκόπευσαν τὰ τοσαῦτα ὕψη.

Φιλ. Εὐτυχεῖς τῷ ὄντι, καὶ μακάριοι ὅσοι ἐκίθησαν τὸν νοῦν, καὶ κατὰ λόγον καθαρῶς εἶδον καὶ τὰ ἐγγύς, καὶ τὰ πόρρω.

Ἰνδ. Ἀλλ'

Ἰνδ. Ἀλλ' ἡ θεωρία τῶν ἀστέρων φαίνεται μοι θαυμασιωτέρα.

Φιλ. Βέβαια, ὅτι κατ' αἰσθῆσιν παθητικώτερα, οἱ γὰρ πολλοὶ ἐξίστανται καὶ θαυμάζουσιν ἀναλογιζόμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ταχύτητα. ὥς τῶν ἀστέρων τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος ὁρῶντες, καὶ τὸ ὑπέρογκον μέγεθος, καὶ τὴν ὀξύτατην κίνησιν λογιζόμενοι ὑπερεκπλήττονται. θαυμάζουσι δὲ ταῦτα μάλιστα, ὅτι δι' αὐτῶν μάλιστα πάσχουσι κατ' αἰσθῆσιν καὶ φαντασίαν. ὁ δὲ φιλόσοφος νοῦς, καὶ μύρηκα ὁρῶν, τὰ ἴσα πάσχει, οὐ βλέπων εἰς μέγεθος, ἀλλ' εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ ζώου ἁρμονίαν. καὶ ὁ μὲν πολὺς ὄχλος τῇ βροντῇ καὶ ἀστραπῇ καταπλήσσεται, ὅτι σφόδρα θορυβεῖται ἡ αὐτῶν αἰσθήσις. ὁ δὲ ἐπιστήμων τὰς νεύρας τοῦ τέττιγος, ἢ τὴν σάλπιγγα τοῦ κώνωπος κατανοήσας, ἐκπληττόμενος κέκραγε, σὺ μόνος Κύριος δυνατός, καὶ ἐν σοφίᾳ πάντα ἐποίησας. πάντα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα μεγάλα καὶ ἐξαισία ἐν ὕψει ἐν βάθει, ἐν μεγέθει, ἐν σμικρότητι, οὐδὲν ἀκαλλές, οὐδὲν ἄχρηστον.

Ἰνδ. Τώρα ἐκτάλαβα διὰ τί οἱ πολλοὶ θαυμάζουσι μᾶλλον τὰ μεγάλα, ὅτι τὰ μεγάλα κινουσι μᾶλλον τὴν αἰσθῆσιν, καὶ κατ' αὐτὴν κρίνουσιν. οἱ δὲ φιλόσοφοι κρίνουσιν κατὰ νοῦν. διὸ καὶ τὴν ἐγκραυμένην σοφίαν κἄν τοῖς ἐλαχίστοις

στοις ἐνορῶντες ὑπερθαυμάζουσιν ἐπαγαλλόμενοι. ἀλλ' ἄρα γὰρ οἱ ἀστέρες παρὰ τὰς οὐσιώδεις καὶ φυσικὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ἔχουσιν ἰδιαιτέρους ἐπιστάτας καὶ νοεράς δυνάμεις. οἱ ἀρχαιότατοι διδάσκαλοι ἡμῶν Βραχμᾶνες, καὶ Ἀσσύριοι καὶ Χαλδαῖοι τοιοῦτον μᾶθημα παρέδωκαν, καὶ νῦν εἰς τοὺς σοφωτέρους αὐτῶν τῶν ἐθνῶν σῶζεται εἰσαίτι, καὶ δοξάζουσιν ὅτι ἕκαστος ἀστὴρ ἔχει ἑπορον καὶ ἐπιστάτην πνεῦμα νοερόν.

Φιλ. Τὸ τοιοῦτον δόγμα παρέρρευσεν ἐκ τοῦ καθολικοῦ δόγματος, περὶ οὗ εἶπομεν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ νοεροῦ κόσμου. οἱ γὰρ ἀγαθοὶ νόες ἐπόπται ὄντες τῆς θείας προνοίας, ζηλωταὶ ἔμπυροι τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ κήδονται ἀγαθοπρεπῶς τῆς αἰσθητῆς δημιουργίας, καὶ ἐπ' αὐτὴν ἐπαγάλλονται περιέποντες, παραπόμενοι τῷ θελήματι τοῦ δημιουργοῦ καὶ συντηρεῖσθαι, καὶ διαμένειν ἐφίενται τὸν ἅπαντα χρόνον κατὰ τοὺς τεταγμένους ὅρους τῆς φύσεως αὐτῶν ἀπήμενα. περιέπουσι δὲ ἐν εἰς δέον οὐ κατ' ὁλκὴν τινὰ ἢ συμφύειαν, ἢ συμπάθειαν, ἢ ἴδιον προσδιορισμὸν καὶ τεταγμένην ἐφ' ἑνὸς καὶ μόνου λειτουργίαν, ἢ δὲ ἄλλην τινὰ ἑαυτῶν χρεῖαν, καὶ ἐνδειαν, ἀλλὰ κατὰ αὐθαίρετον γνώμην, καὶ ἀρετὴν πρακτικὴν νεύσαι τοῦ τὰ πάντα ποιήσαντος, καὶ φρουροῦντος, ἄλλο μετ' ἄλλο μεταμείβοντος, καὶ εἰδικῶς καὶ καθ' ἕκαστα. οἱ πάντες γὰρ τὰ πάντα

πάντα τοῦ Θεοῦ ποιήματα ζηλοῦσι, γάννυνται καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων μάλιστα φροντίζουσιν, οἱ γοῦν τὰ εἶδη, εἴτουν τὰ νοερά πνεύματα ἐφ' ὅρους οἰοῦναι, καὶ ἡνιόχους ἐφιστύνοντες, καὶ συνδέοντες τοῖς ἀστροσι Χαλδαῖοι, καὶ Ἕλληνες λίαν ἀφελῶς καὶ περὶ φύσεως τῶν ἀστέρων, καὶ ιδιότητος τῶν Ἀγγελικῶν νόων ἐτίθησκον.

Ἰνδ. Ἰσχυρὰ ἡ ἀλήθεια, καὶ πᾶν τὸ ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν νέφος διαλύουσα, ὡς φῶς διχυγάζει. ἀλλ' οὐκ ἔχουσι μυτικωτέραν τινα παρὰ τὴν φαινομένην ἐνέργειαν, καὶ χρῆσιν οἱ ἀστέρες;

Φιλ. Τίνα ἐνέργειαν λέγεις;

Ἰνδ. Φυσικὴν; ἄλογον γὰρ ἐκ νοῦ, καὶ σώματος τοὺς ἀστέρας εἰδωλοποιεῖν, καὶ καθ' ἡμᾶς διαμορφοῦν λογικοὺς ἀναπλάττοντας.

Φιλ. Εἰ καὶ ὑπερφερῆ, καὶ πᾶμφωτα, σώματα μὲν τοι ἅπλᾳ εἰσὶν οἱ ἀστέρες, μεγέθει καὶ θέσει καὶ ταχύτητι διαφέροντα ὁμοιοσχήμονα, πάντα γοῦν ἐκ τοῦ προφαγοῦς κοινὴν ἔχουσιν ἐργασίαν, τὴν παντοδαπὴν τοῦ ὑπερβεβηκότος σώματος ἀλλοίωσιν, καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ, καὶ περὶ αὐτὴν περιπλάιςτων καὶ ποικίλων εἰδῶν συντήρησιν, οὐ γὰρ ἂν ἄλλως εἶχε συνυπάρχειν ἐξ ἐναντίων συγκαίμενα, ἐν αὐτοῖς καὶ περὶ αὐτὰ μαχομένων τῶν στοιχείων, εἰμὴ διὰ τινος δραστηρίου δυνάμεως κατεχούσης, ἐνούσης, διακριτούσης, καὶ ὡς εἰπεῖν φιλιούσης, καὶ διῃρώσης τὰ ἀντίθετα καὶ διαμειχόμενα

χόμενα, ὡς ἀπαιτεῖ ἑκάστου εἶδους ἡ φύσις, διὰ γὰρ τῆς αἰθερίου φορᾶς σώζεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀλέα, καὶ μειομένη ἐπαύξει, καὶ ἀπούσα ἀνακαλεῖται, ἥ καὶ συνάπτει τὰ ὁμοφυῆ, καὶ τὰ ἑτεροφυῆ διακρίνει, καὶ οἰκονομεῖ τὰ σύνθετα.

Ἰνδ. Συνῆκα οὖν πρὸς τὴν ποικίλην οἰκονομίαν τῶν περιγείων ἡ διάφορος τάξις καὶ κίνησις ὥρισαι τῶν αἰθερίων. ἀλλὰ πῶς ὁ οὐρανὸς τῇ γῇ δουλεύει, καὶ τὰ πολλὰ τῷ ἐνὶ, καὶ τὰ μυρία καὶ ὑψηλὰ τοῖς εὐκρίθμοις, καὶ χθαμαλοῖς;

Φιλ. Σύγγνωθι. Χυδαῖκή ἡ ἐνσασίς, καὶ οὐ κατὰ Φιλόσοφον ἡ ἀπορία. ἐν ἐνὶ γὰρ σώματι. ἔστιν εἰπεῖν κινεῖν, καὶ κινούμενον. οὐκ ἔστι δ' εἰπεῖν κύριον καὶ δοῦλον. πάντα γὰρ τὰ μέλη ὑπηρετεῖ ἀλλήλοις, καὶ πρὸς ἐν τὸ ὅλον συνεργεῖ. ὥς καὶ τὸ κινεῖν πρὸς τὸ κινούμενον δρᾷ, ἀλλὰ τὸ ὅλον σκοπεύει. καὶ τὸ κινούμενον ἐξῆπται τοῦ κινεῖν. τοῖς πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος. οὐδὲ τὰ πολλὰ ὡς ἔφη δουλεύουσι τὸ ἐν, ἀλλὰ τὰ πολυπληθῆ τοῖς παμπληθέσι, καὶ τὰ ἀναριθμητὰ τοῖς ἀναριθμήτοις. ὁ γὰρ περὶ τὴν γῆν περικαλλῆς θάλαμος τῶν στοιχείων τοσαῦτα εἶδη συγκλείει, ὅσα καὶ τῶν οὐρανίων ἀστέρων ὑπερβέβηκε τὸν ἀριθμὸν, ἢ μικρὰ σοι δοκεῖ διὰ τὸ μέγεθος. ἐὰν γὰρ εἰς βάθος κατανοήσης, εὐρήσεις τὰ ἅπλᾳ, καὶ ὑπερμεγέθη ἢ, ἥττον καὶ τῶν συνθέτων, καὶ τὰ σμικρότατα θαυμασιώτερα τῶν μαιζόνων.

Ἰνδ. Εὐ-

Ἰνδ. Εὐγνωμονῶ, καὶ πολλὰς ὀφείλω σοι χάριτας· ἤγαγες με εἰς φῶς, ἠνέωξάς μου τοὺς ὀφθαλμοὺς. ἡμεῖς τὰ ἐν ποσὶ καὶ ἐγγὺς ἡμῶν διὰ τὴν συνήθειαν μικρὰ καὶ εὐτελῆ λογιζόμεθα. ὅταν δὲ ἀναβλέψωμεν, καὶ τὰ πόρρω ἰδωμεν ἐκπληττόμεθα. οὐδὲν κατανοοῦμεν τῶν ἐγγύς, καὶ περὶ τῶν ἀπωτάτω καὶ πόρρω διαλεγόμεθα, καὶ περὶ ἐκείνων συζητοῦμεν, καὶ θέλοντες φιλοσοφεῖν μωρολογοῦμεν. τί γὰρ οὐ θαυμαστὸν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν; τί οὐ παμπληθές, μεταλλῶν φύσεις, φυτῶν καὶ χόρτων πᾶμπορος ποικιλία, καὶ ὡραιότης ἀνεκδιήγητος, ἰχθύων καὶ τῶν ἄλλων ζώων γένη καὶ εἶδη τοσαῦτα, μεγέθει καὶ σχήμασι καὶ δυνάμεσι, καὶ ὁρμαῖς, καὶ διαίταις παντοδαπαῖς παραλλάσσοντα, πᾶσαν χροιάν ἐνδεδυκότα, πᾶσαν μορφήν καταποικίλλοντα εἰς κάλλος ἀμύχανον. ὁρῶ οὖν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ τούτοις θαυμάζω καὶ ὑμῶ τὴν σοφίαν καὶ δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ, καὶ τὴν τῶν αἰθερίων πρὸς συνοχὴν, καὶ σύσασιν, καὶ συνύπαρξιν τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ἐργασίαν ἐνόησά πως καὶ ἀππλλάγην τοῦ προτέρου σκότους. ἀλλ' ἔτι ἐπαπορῶ, εἰ παρὰ τὴν φαινομένην μουσικωτέραν τινα ἐνέργειαν ἔχουσιν οἱ ἀσέρες.

Φιλ. Τῶν ἀσέρων ἡ μὲν ἐπιφανὴς καὶ πασίδηλος ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, ἡ δὲ κεκρυμμένη καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπολανθάνουσα. εἰ μὲν οὖν ταύτην μουσικωτέραν

τέραν καλεῖς, ἔστι πάντως. ἐξ ἀσέρων γὰρ δίδησι τις ἐνέργεια δι' ὅλου τοῦ παθητοῦ σώματος, καὶ ἐκάστου εἶδους τῶν περιγαίων εἰς βάθος ἀλλοιοῦσα τὰ στοιχεῖα καὶ μόρια, ἐξ ὧν ἕκαστον συντίθεται, καὶ μεταβολὴν ἐν τοῖς φαινομένοις ἐμποιοῦσα. ταύτην γοῦν μουσικωτέραν ἐνέργειαν ἔχουσιν οἱ ἀσέρες, ἐνεργοῦντες εἰς τὰ ταμειῖα τῆς φύσεως καὶ ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ δὲ πολλοὶ αὐτὴν ἀγνοοῦντες, ἐπιρροὰς ἐξ ἀσέρων ἐπὶ τὰς τοιαύτας μεταβολὰς φαντάζονται πλανώμενοι.

Ἰνδ. Ματαίᾳ ἄρα ἡ φημιζομένη ἐπιρροή τῶν ἀσέρων εἰς γένεσιν, εὐφυΐαν, πληθυσμὸν καὶ ἀνάρρωσιν καὶ εὐπραξίαν.

Φιλ. Εἶπομεν ὅτι ψευδὴς καὶ πεπλανημένη ἡ δόξα αὕτη. τί γὰρ ἀπορρῶει τῶν ἀσέρων; ἡ φύσις αὐτῶν καὶ οὐσία; καὶ πῶς οὐ κενοῦται; ἀλλ' ἡ δύναμις; καὶ πῶς οὐκ ἀσθενεῖ; ἡ ἄρα ἐνέργεια ἐρ' ἡμᾶς ἀφικνεῖται, καθ' ἃπερ εἴρηται. οἱ δὲ ψευδολόγοι ὑποκριταί, ἵνα τι λέγειν δοκῶσι, κατάρχουσιν ἐξ οὐρανῶν τὰς ἐπιρροὰς τὴν ἰδίαν καλύπτοντες τύφλωσιν. καὶ τὸ χειρὸν περὶ τὰς αὐθαιρέτους πράξεις κατάρχειν καὶ τύχης, καὶ γνώμης, καὶ ἐπιδόσεως καὶ εὐβουλίας οἴονται.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰ καὶ ἰδίαν θέσιν, καὶ κίνησιν καὶ μέγεθος ἕκαστος ἀστὴρ ἔχει, πῶς οὐκ ἔχει καὶ ἰδίαν ἐνέργειαν;

Φιλ. Ἐχει μὲν ἰδιαιτέραν, ἀλλ' οὐ φύσει, τόπῳ δὲ καὶ

καὶ χρόνῳ διαφέρουσιν. ἡμεῖς τὴν ἐπ' εὐθείας καὶ ἀγγύθεν ἤκουσαν μείζονα ἐπιγινώσκουσαν, μὴ προσεπιλογιζομενοὶ τὰ ὕψη καὶ μεγέθη καὶ ταχυότητας αὐτῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐν πᾶσιν ἰδίως ἐνορᾶται, καὶ ἰδίως τὰς ἐνεργείας τροπίζει, καὶ διαφέρειν πῶς ποιεῖ, πλὴν κατὰ συμβαθὲν. μία γὰρ καὶ κοινὴ τῶν αἰθερίων ἡ ἐνέργεια ἢ ἐν τῷ παθητῷ σώματι ἐμποιοῦσα καὶ συνέχουσα τὴν ἅλσαν πολλαχῶς τροπιζομένην, καὶ συγκινοῦσαν τὰ ὑπὸ σελήνην.

Γινδ. Πρότρετα παρὰ τινι τῶν ἐπιστήμων ἐπιστημόνων τοῦ μεγάλου κριτηρίου εἶδον, πολλὰ διβλία παλαιᾶς χειρὸς, ἐν οἷς εἶδον καὶ μεταφράσιν νέου τινὸς βιβλίου, οὗ ἦν ἡ ἐπιγραφή περὶ πλῆθους κόσμων. ἡρώτῃσα γοῦν τίς ὁ συγγραφεὺς τοῦ τοιοῦτου βιβλίου, καὶ εἰ μετὰ λόγου χωρεῖ ἐν τῇ αὐτοῦ φιλοπονίᾳ. ὁ δὲ κριτὴς ὑπολαβὼν, οὔτε ὁ συγγραφεὺς, ἔφη, ἐπίσημος, καὶ τὰ γραφόμενα φλυαρίαι. ἐγὼ δὲ ἀνέγνων, ἵνα τοὺς τὰ τοιαῦτα φλυαροῦντας ἐπισομίζω, καὶ ἐλέγχων κατασιγῶ. ὥστε καὶ νῦν ὑφέρπει ἡ ἄλογος ἐκείνη δόξα τῶν πολλῶν κόσμων. πόθεν δὲ αὕτις ἀνεκαίνισθη.

Φιλ. Ἡ τοιαυτὴ δόξα ἐν τῷ σκότει τῆς ἀγνοίας μαυρευθεῖσα κατήρηται ὑπὸ τῶν ἀνθρακίνων εἰς φῶς παλαιῶν φιλοσόφων. ἡ κενόδοξία μόντοι τῶν ἀνθρώπων. ἥτις οὐδέποτε ἤρεμει, οὐδὲ ἐμμένει

μένει τοῖς τεταγμένοις, ἀλλὰ συγχέει καὶ μετακινεῖν πειράται καὶ τὰ ἀκίνητα, ἀνεμόχλευσα καὶ γῆν αὐτὴν, καὶ τὸν οὐρανὸν συνετάραξε, καὶ τὰ πάντα συνέχεεν. ἵνα κταργηθεῖσαν εἰς ἔργον ἀγέγη, καὶ ἀποσθεῖσαν ἀνακαλέσῃ, καὶ διαλυθεῖσαν συστήσῃ, καὶ κατακτηθεῖσαν ἀνυψώσῃ μίτην σπουδάσασα. ἤρξατο δὲ τὸ κακὸν ἐξ ὑποθέσεως τινὸς ἀστρονομικῆς.

Γινδ. Καὶ τίς ἡ ἀστρονομικὴ αὕτη ὑπόθεσις;

Φιλ. Ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐπιλογισμῷ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν ἀστέρων ἐνορᾶνται δύο πλανῆται λίαν ἐκκεντροὶ τοῦ κοινοῦ κέντρου τοῦ παντός. ἐντεῦθεν δὴ καὶ ἡ κίνησις αὐτῶν ἀνυψοῦται εἰς βάθος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ φαινόμενα παραλλάσσουσι, προποδισμοί, καὶ ἀναποδισμοί καὶ στάσεις καθορώμενοι, καὶ ἡ παραλληλία τῶν ἀπὸ τοῦ κέντρου κύκλων συγκέχυται, καὶ οἱ ἐπιλογισμοὶ τῆς πορᾶς αὐτῶν καὶ θέσεως ὑπὸ τὸν ζωδιακὸν εὐτάκτως οὐ προχωροῦσι, καὶ δυσχερεῖαν τοῖς ἀστρονόμοις ἐπάρχουσι. πρὸς ταῦτα οὖν ὁ μὲν παλαιὸς ἐπίσημος Ἀστρονόμος Πτολεμαῖος ἀκριβῶς παρατηρήσας συνέκλεισε τῷ αἰθέρι, εἰς ὃ ἀνυψοῦται τῶν δύο ἐκάτερος ἀστήρ, καὶ εὐμάρειαν τοῖς συζητοῦσι τὰς περιόδους προεμνησεύσατο. νέος δὲ τις ἀστρονόμος πρὸς ἐπιλογισμὸν τῆς κινήσεως, καὶ παραδεύσεως ὑπὸ τὸν ζωδιακὸν τούτων τῶν πλανητῶν δόξας τι πρόχειρον

χειρον ἐξευρεῖν, ὑπέθετο περὶ τὸν ἥλιον ἱσάμενον περιοδεύειν τοὺς ἄλλους πλανήτας, τὴν δὲ τοιαύτην ὑπόθεσιν πολλοὶ τῶν νεωτέρων εἰσποιήσαντο. ἀλλ' οἱ μὲν φιλὴν ὑπόθεσιν ἠγησάμενοι, εἴτις πρὸς ἐπιλογισμὸν τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν φέρει, ἡσπάσαντο μηδὲν φυσικῶς προσεξετάσαντες. οἱ δὲ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως παρεκτραπέντες εἰς πλῆθος ὅσοι καὶ ἀσέρας ἀναριθμήτων συστημάτων ἐξώκειλαν, διασπῶντες τὸν ἓνα αἰσθητὸν κόσμον εἰς ἀναριθμήτους, καὶ φαύλως, καὶ παραλόγως ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς κατακαρματίζοντες.

Ἰνδ. Πολλὰ ἄτοπα περιέχει ἡ τοιαύτη δόξα.

Φιλ. Πάμπολλα. α. διασπᾷ τὴν ἑνωσιν, καὶ ἀναιρεῖ τὴν κοινωνίαν τῶν μερῶν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. β. τὰ κινούμενα, ἱσάμενα ὑποτίθεται, καὶ τὰ ἱσάμενα κινούμενα ἀπ' ἐναντίας τῶν αἰσθήσεων. γ. πᾶσαν ἐπιστήμην καταργεῖ, τὴν εἰκασίαν πρὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου προῖς ὥσα. καὶ φυσικῆς, καὶ μαθηματικῆς τὰς ἀρχὰς ἀναιροῦσα. ἡ μὲν γὰρ φυσικὴ ἐξ αἰσθήσεων ἐφορμᾶται, ἡ δὲ μαθηματικὴ εἰς ἐπιλογισμὸν τῶν ἀποστάσεων καὶ μεγεθῶν τῶν οὐρανίων σωμάτων τὴν γῆν κέντρον τίθησι. δ. βαθμοὺς παντοίων εἰδῶν ἀπείρους εἰσάγει ἐξ ἀναλόγου εἰκασίας πληθύνουσα τοὺς κόσμους, καὶ τοὺς τὸ ἀνάλογον τοῦτο δεχομένους ἀλόγους εἰς χάος ἀπειρίας βυθίζει.

ε. τοὺς

ε. τοὺς ὅρους ἐπιστήμης συγχέει. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀσφαῶν ἐπιχειροῦμεν εἰς ἀπόδειξιν τῶν ζητούμενων, οὐδὲ τὰς ὑποθέσεις δεχόμεθα, ἐν οἷς λόγος, καὶ αἰσθήσεις ἀντιπίπτει. τί γὰρ αὐτοὺς ἐπείσεν, ἢ τὴν γῆν ἱσαμένην κινῆσαι, ἢ τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἀσέρας κινουμένους συμποδίσαι; ἀλλὰ κατὰ ταύτης τῆς παραλόγου ὑπολήψεως αὐτάρκης ὁ ἄλεγχος ἐν τῇ ἐκδοθείσῃ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπιτομῇ.

Ἰνδ. Οὐ χρήζω πλειόνων, ἐκ τῶν ὀλίγων γὰρ αὐτῶν ἔγνω εἰς οἷον βάραθρον ἀπωλείας ὥχοντο οἱ τὰ τοιαῦτα παράλογα φρονούντες. αὐτοὶ γὰρ καὶ αἰσθήσεις, καὶ νοῦν ἀπώλεσαν, καὶ μαινόμενοι ὕλακτοῦσι, καὶ ὁ πλήττων αἴσρος αὐτοὺς, ἡ ἀρχέκακος ἐστὶ πονηρία. καὶ εἰ τὰς αἰσθήσεις ἐκόντες ἀπώσαντο, τίς ἂν λόγος ἐπίσχοι τῆς τοιαύτης μανίας;

Φιλ. Μανία ἀντικρυς, καὶ παραφροσύνη τὸ παρορᾶν, ἐν οἷς ὁρᾷ τις μὴ ὁρᾶν, καὶ παρακούειν ὧν ἀκούει μὴ ἀκούων, καὶ φαντασίας εἰκασίας δεχεσθαι, καὶ λυσσᾶν, καὶ ἐφάλλεσθαι κατὰ τῶν οἰκείων, καὶ ἑαυτὸν κατατάμνειν, καὶ εἰς βυθὸν ἐπιρρίπτειν. πῶς γὰρ φρονῶν τις ἑαυτὸν τοῦ παντὸς διασπάσει, φύσει συννημένος ὢν; εἰ τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἴη, ἀπεκόπη τῶν μύριν ἄλλων περὶ τοσούτους ἀσέρας συστημάτων. εἰ δὲ καρκείνων ἔχεται, πῶς τοῦ ἡλιακοῦ, καὶ

οὐ τοῦ

οὐ τοῦ παντός συστήματος μέρος; εἰ δὲ μέρος αὐτός τοῦ παντός, καὶ ὅλον πρὸς αὐτὸν τὸ πᾶν (λέγω δὲ πᾶν τὸν αἰσθητὸν κόσμον) τί τὰ πολλὰ συστήματα καὶ ἡ τοσαύτη φλυαρία; πῶς δ' ἐν τῷ παντί μικρὸν, ἢ οὐδὲν ὁ ἄνθρωπος, δι' ὃν γῆ ἥδραται, θάλασσα ἠπλώθη, ἄηρ ἐξεχύθη, ἥλιος καὶ ἀστέρες δαδουχοῦσιν, οὐρανοὶ ἐξετάθησαν, καὶ εἰς ὃν ἡ σύμπασα αἰσθητὴ κτίσις δουλεύει. φθονεῖ τῆς ἀξίας ὁ ἀρχέκακος ὄφις, καὶ συγχέει τὰς φρένας, καὶ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν καὶ θολοῖ τὰς αἰσθήσεις τῶν κενοδόξων, καὶ αἰσρηλατεῖ εἰς χάος ἀπωλείας ἐλαύνειν, καὶ τὸν σίμπα πάντα ἀγνοεῖν κόσμον, καὶ δι' ὅλου ἐξουθενεῖν, ὃν ὁ πᾶς κόσμος δουλεύει. κεφάλαιον γὰρ συμπάσης τῆς αἰσθητῆς δημιουργίας ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ συνέδησε καὶ ἦνωσεν ὁ δημιουργὸς πάντα τὰ αἰσθητὰ, συνάψας δι' αὐτοῦ τοῖς νοερτοῖς εἰς ἓν ποίημα ἑνὸς ποιητοῦ τὸν σύμπαντα κόσμον. διὰ καὶ εἰποῖ τις ἂν ὀρθῶς λέγων, ὅτι καὶ σύνδεσμος ἐστὶ τῆς αἰσθητῆς καὶ νοερῆς φύσεως, καὶ μικρὸς κόσμος ἐν τῷ μεγάλῳ ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐδὲ παροπτέος, ὥς οὐ παρώθη ἐλέει καὶ χάριτι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς προτέρας ἀπολυθεῖς ἀμαρτάνης, καὶ ἐπὶ τὰ καίριονα μετελθὼν, τὴν γὰρ ἀνθρώπινον φύσιν εἰς ἑαυτὸν προσλαβὼν ὁ Κύριος ὑπερύψωσε, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν μυστηρίοις διενεργῶν ἐκκαθαίρει, ἀγιάζει, τελειοῖ, καὶ προσλαμ-

προσλαμβάνει τοὺς πιστοὺς.

ΣΤΝΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΟΗ.

Ἰνδ. Μετὰ πολλῆς εὐλαβείας ἀπτόμενος τῶν ἱερῶν κρασπέδων σου προσκυνῶ σε.

Φιλ. Δῶν ἡμῖν Κύριος πνεῦμα σοφίας, καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος.

Ἰνδ. Ἐν τῇ προλαβούσῃ συνομιλίᾳ ὑπέμνησάς με περὶ μυστηρίων τοῦ χριστιανισμοῦ. ἐρωτῶ γοῦν πρῶτον αὐτὴν ἢ φωνὴν μυστήριον τί σημαίνει, καὶ ἐκ τίνων προέλθε;

Φιλ. Μυστήριον ἐστὶ τί φανερόν πράγμα, κρύπτον ἐν ἑαυτῷ τί ἀφανές, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος σῶμα καὶ ψυχὴ, οὕτω τοι καὶ μυστήριον, σῶμα μὲν τὸ φαινόμενον, ψυχὴν δὲ τὸ νοούμενον ἔχει. προέλθε δὲ εἰς χρῆσιν ἑκαταὶ τοῖς θεολήπτοις θεολόγοις, ἕνεκα μνήμης καὶ ὑποτυπώσεως μεγάλων θεωριῶν καὶ ἀποκαλύψεων θείων. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ αἰσθησις ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ χρῆται μὲν τῷ νῷ, πρόσκειται δὲ τῇ αἰσθήσει, ἐκάτερον συνῆψαν εἰς ἓν, ὅπερ ἐκ μὲν τοῦ ἀφανοῦς μυστήριον λέγεται. μῦς γὰρ καὶ συγχλαίει τὸ νοητὸν, ἐκ δὲ τοῦ φαινομένου σύμβολον. τοιοῦτο γὰρ τὸ σύμβολον, τὸ εἰς ἄλλο μὴ φαινόμενον ἄγον τῇ αἰσθήσει.

Ἰνδ. Ὡς

Γ'νδ. Ὡς μυστήριον ἐστὶ πρᾶγμα αἰσθητὸν κεκρυμμένον ἔχον νόημα ἀναγωγικόν.

Φιλ. Τοῦτο κατὰ πρώτην σημασίαν δηλοῖ καὶ ἐν τοῖς προτελείοις μέχρι τούτου προβαίνει, λέγω δὲ προτέλεια τὰ τῆς συμβολικῆς ἱεροφαντίας, καὶ τυπικῆς Θεολογίας εἰς τὴν τροπολογίαν. ἐν τούτοις γὰρ διὰ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ ἀναγόμεθα τὸν νοῦν καταλαμβάνομεν. καὶ ἐν μυστηρίῳ τὰ ἀόρατα καθορῶμεν, . κατὰ δὲ τελείαν ἐννοιαν, καὶ ἱερωτάτην ἰδίαν κατ' ἐξοχὴν χρῆσιν, γενικῶς μὲν μυστήριον λέγεται πᾶν ἔργον θεοῦ, καὶ νόημα ἐκπεφασμένον ὑπὲρ ἀνθρώπινην κατάληψιν τοῖς ἀξίοις μόνοις φανερούμενον, μερικῶς δὲ μυστήριον ἐστὶ πρᾶγμα αἰσθητὸν, ἔχον νόημα ἀναγωγικόν, καὶ θέας ἀποκαλύψεως, καὶ γνώσεως, καὶ Θεουργικῆς ἀγιατικῆς δυνάμεως ἔμπλεον, ὥς ἐν αὐτοῖς τοῖς μυστηρίοις θεωρεῖται πρᾶγμα αἰσθητὸν, νόημα ἀναγωγικόν, καὶ δύναμις Θεουργικὴ. καὶ τοιαῦτά εἰσι τὰ Θεοπαράδοτα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Χριστιανῶν ἑπτὰ μυστήρια.

Γ'νδ. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι ἔλεγοντο μυστήρια, πόθεν ἐκαίνοι ταῦτα παράλαβον;

Φιλ. Ἀπ' ἀρχῆς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὄργα πρὸς ἐπίνοιαν, καὶ τὸ δοκοῦν, ὥσπερ τὰ πολλὰ ἐκφαίνειν, οὕτω τοι καὶ συγκρούπται φιλεῖ. ὅθεν ἀπ' ἀρχῆς αἰνίγματα, ἀλληγορίαι, τροπολογίαι, μεταμορ-

μεταμορφώσεις, μετωνυμίαι, καὶ κακοτεχνίαι τόσαι ἄλλαι μυθῶν, καὶ ἐπιπλάσεων λόγων ἐπεισθησάν ἐν διαφόροις ἔθνεσιν, ἐν οἷς καὶ πράξεις τινὲς πολλῆς μὲν βδελυρίας ἀπόζουσαι, καὶ πολλῆς γέμουσι κακοφροσύνης, δι' αἷσχος ἐν κρυπτῷ γινόμεναι, πρὸς τιμὴν δὴθεν τῶν παρ' αὐτοῖς νομιζομένων Θεῶν, τὴν φωνὴν μεταγαγόντες, μυστήρια ἐξωνόμασαν, εἰςὶ γοῦν τὰ ἐκείνων μυστήρια, ἔργα αἰσχροῦ πρὸς τιμὴν τῶν νομιζομένων παρ' ἐκείνοις Θεῶν ἐν κρυπτῷ γινόμενα, ἀνέκφραστα τοῖς πολλοῖς δι' αἷσχος, ἅπερ οἱ δοκοῦντες παρ' αὐτοῖς σοφοὶ σεμνύναι σπουδασάντες τὰς ἀλληγορίας περὶ αὐτῶν καὶ μύθους ἐφεύρον, καὶ βουλόμενοι περικαλύψαι τὴν ἀσχημοσύνην ἐκαίνων, τὴν ἰδίαν μάθησιν ἐξεραύλισαν. Τιτάνων γενέσεις, καὶ μάχας Θεῶν, καὶ ἐπιβουλάς, καὶ ἀναιδεῖς ἔρωτας, καὶ πάθη ἀτοπώτατα, καὶ ἀνόσια ἔργα, καὶ μυρίας βδελυρίας θεοῖς περιάπτοντες, ἵνα τὰ ἐν κρυπτῷ καὶ σκότει ὑπὸ τῶν ἀκολάσεων, ἢ ἄλλως πανούργων, καὶ μανικῶν καὶ μαιφόνων ἔργα εἰς θεοὺς ἀναφέροντες τιμήσωσι τὰ αἷσχιστα μυστήρια ἐκθειάζοντες, ὑπὸ συνεργείας τῶν δαιμόνων φουλίζοντες καὶ τὸ ὄνομα. πάντα γὰρ τὰ καλὰ συγεῖ, πάντα συγγέειν πειρᾶται, καὶ φωνὰς αὐτὰς καὶ ὀνόματα ὁ πονηρὸς δαίμων καὶ διὰ πάντων βλάπτειν μηχανᾶται ἀπ' ἀρχῆς τὸν φθονοῦμενον

μενον. ὅθεν καὶ πρότερον καὶ νῦν ἔτι ὑπόλως ὑφάρπει, καὶ ἐξαλλοιοῖ παραλλάσσων καὶ τὰς φωνὰς παρὰ τὰ πράγματα.

Ἰνδ. Ὁ γὰρ τὴν ἐμφυτον ἔννοιαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ παραμορφώσας εἰς πολυθεον εἰδωλολατρεῖαν, καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ μυστηρίου παρέφθειρε. κατὰ γὰρ τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν καὶ τὰ μυστήρια αὐτῶν, ἐγὼ δὲ ποθῶ γνῶσιν λαβεῖν τῶν μυστηρίων τοῦ χριστιανισμοῦ.

Φιλ. Ἀλλ' ἵνα ὁ περὶ τῶν θείων μυστηρίων λόγος εὐτύνοπτος γένηται, ῥητέον ἄνωθιν, ἢ ὑπεράγαθος ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν προσλαβοῦσα καὶ ὑπερυψώσασα ἐν τῇ ἀγαπητῇ, νύδόκησε πάντας τοὺς πειθεύοντας εἰς αὐτόν, ἀφομοιωμένους τῇ εἰκόνι αὐτοῦ διὰ πάσης ὑποταγῆς καὶ θαλαίας πίστεως καὶ ἐλπίδος εἰς Θεόν, καὶ δι' ἔργων ἀγαθῶν συγκοινωνοὺς καὶ συμμετόχους ποιῆσαι τῆς μεγάλης καὶ ἀπερινοήτου ταύτης χάριτος, καλέσας τοὺς βουλομένους εἰς τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἧτις ἀρχὴν μὲν ἔχει τὴν υἰοθεσίαν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τέλος δὲ τὴν θέωσιν τῶν πειθευόντων εἰς αὐτόν, καὶ τὴν ἄκραν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν, ἐξ οὗ ῥέει θεοπρεπῶς πᾶσα χάρις, καὶ πᾶσα δωρεὰ καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. ταύτην οὖν τὴν ποικίλην χάριν διασχηματίζας ὁ πάνσοφος Θεὸς διὰ μυ-

διὰ μυστηρίων ἡμῖν συγκοινωνεῖ, πανταχοῦ καὶ παρῶν, καὶ αὐτὸς τὰ πάντα διενεργῶν, μυστικῶς δρῶν, χριόμενος, τοῖς φαινομένοις, διὰ τοὺς ἐν σώματι βιοῦντας, καὶ αἰσθήσει προσκειμένους, καὶ τὴν πολλὴν ἄλλην ἡμῶν ἀσθένειαν, διὸ καὶ τὰ μυστήρια τῶν χριστιανῶν ἔχουσιν, ὡς ἔργον, αἰσθητὸν τι, καὶ νόημα κρυπτὸν καὶ θεουργικὴν δύναμιν.

Ἰνδ. Καὶ τίνα εἰσι ταῦτα;

Φιλ. Βάπτισμα, Χρίσμα, Εὐχαριστία, Ἱερωσύνη, Γάμος, Μετάνοια, καὶ Εὐχέλαιον. Πάντα γοῦν ταῦτα θεῖα ὄντα καὶ θεοπρεπῆ καὶ θεοπαράδοτα πολλῆς γέμει σοφίας, καὶ θεωρίας ὑψηλῆς, καὶ γνώσεως βαθυτάτης. διὸ καὶ τοῖς κατηχηταῖς ἡμῶν καὶ διδασκάλοις πολὺς ὁ περὶ αὐτῶν λόγος ἐξ ὧν ὀλίγ' ἄττα ἐροῦμεν, ὅσα ἡ νῦν πρόθεσις, καὶ ἡ παρούσα χρῆσις ἀπαιτεῖ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

Ἐν μὲν οὖν τῷ Βαπτίσματι ὁ κατηχηθεὶς, καὶ πειθεύσας τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποπτύσας τὸν ἀρχαῖον πτεριγὴν καὶ διάβολον, καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ τὴν πομπὴν καὶ θεραπείαν αὐτοῦ, καὶ πρὸς Θεὸν ἐπιστραφεὶς, καὶ αὐτῷ συνεῖναι καὶ ὑπακούειν καὶ πείθεσθαι καὶ λατρεύειν ὁμολογήσας, προσέρχεται τῷ ἱεροτελεστῇ γυμνός, καὶ ὡς πταίστης καὶ ἀμαρτωλὸς καὶ θανάτῳ ὑπόδικος καταδύεται εἰς τὸ ὕδωρ εἰς τύπον θανάτου, τὴν

τὴν δικαίαν ποινὴν τῆς παραβάσεως ἐφ' ἑαυτὸν ἀναδεχόμενος, μετάνοιαν προσπιδείξας, καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ ζητῶν. ὥς δὲ εἰς Θεὸν πιστῶν, καὶ ἐλπίζων, ἀναδύεται εἰς ζωὴν. ἐνεργεῖται οὖν ἐν τῷ Βαπτίσματι θάνατος καὶ ζωὴ. ἀποδύεται καὶ θνήσκει ὁ βαπτιζόμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, τὸν παρέκδοον, τὸν παραβάτην, καὶ πταίστην, καὶ ὅλως ἁμαρτωλὸν, καὶ ἐνδύεται τὸν ἀνακαινιζόμενον αὐτὸν τὸν Χριστόν. ἡ δὲ τοιαύτη μεταβολὴ καὶ ἀνάπλασις καὶ ἀνακαινίσις γίνεται διὰ τῆς θεουργικῆς χάριτος τοῦ Τίτου τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς καὶ τὴν υἱοθεσίαν προσλαμβάνει ὁ βαπτιζόμενος, ἐνδυσάμενος τὸν Χριστόν. ἐν τούτῳ γοῦν τῷ μυστηρίῳ βυθίζεται ἡ ἐκ γενετῆς προγονικὴ ἁμαρτία, καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπαγομένη σὺν αὐτῇ ἀναμορφοῦται καὶ ἀνακαινίζεται μυστικῶς ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ὁ καταπεσὼν καὶ συντριβὴς ἄνθρωπος, καὶ τῶν γυνών ἀνορθοῦται, ὥς τὰ ἄνω βλέπειν καὶ τῶν ἄνω ἐρῆν, κρατύνεται ἡ αὐτοῦ πίστις, φωτίζεται ὁ νοῦς. ἀγαθύνεται ἡ προαίρεσις, θερμαίνεται ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη, καθαίρεται ἡ ψυχὴ, ἀνακτᾶται τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐλπίς πρὸς Θεὸν μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως. ὅθεν ὁ κορυφαῖος τῶν Θεολόγων ἐπερώτημα εἰς Θεὸν μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως τὸ Βάπτισμα καλεῖ.

Ἡγεῖται δὲ τούτου τοῦ μυστηρίου ἡ μετάνοια καὶ δ'

καὶ δι' ὕδατος βυθίζεται ἡ ἁμαρτία, καὶ θνήσκει ἡ πρόσυλος ἐμπαθία, κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ σαρκικοὺς καὶ ἀμετανοήτους ἐκείνους ἄσβεστους, καὶ δι' ὕδατος σώζεται ὁ εὐπειθής, καὶ ὑπακούσας καὶ ὑποταγείς εἰς Θεὸν κατὰ τὸν δίκαιον Νῶε. ὅθεν καὶ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος ἀντίτυπον ἐστὶ τῷ ὕδατι τοῦ κατακλυσμοῦ. διὸ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ μετάνοια προεκκήρυκται καὶ οἱ προσιόντες ἐμβαπτόμενοι τὰς ἰδίās ἑαυτῶν ἁμαρτίας ἐξωμολογοῦντο, διαμολογοῦντες ἑαυτοὺς ἄξιους καταποντισμοῦ, ἐπαγγελλόμενοι μετάνοιαν τοῦ προτέρου βίου, ἵνα τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπειθείας καταδίκην φύγῃσι τὸν αἰώνιον θάνατον, ἣν ἐπικειμένην πᾶσι, διελθὼν ὁ Κύριος δι' ὕδατος καὶ αἵματος, δωρεὰν ἀρεῖλατο. τοσοῦτον ταπεινωθεὶς καὶ ὑποκύψας οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ αἵματι, ὥς ἐφ' ἑαυτὸν ἀναλαβὼν ὅλον τὸ βάρος τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτιῶν. μὴ δεόμενος οὖν ὁ ἀναμάρτητος υἱὸς τοῦ Θεοῦ καθάρσεως ἐταπεινώσας ἑαυτὸν, καὶ βάπτισμα ἀνεδέξατο ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐν ὕδατι κατακλύσας, λύσας τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, καὶ Τίτους Θεοῦ ἀναδείξας ἐν τῷ βαπτίσματι τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Τίτου, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βαπτιζομένους.

Ἐν τῷ τῆς καταδύσεως τὸν θάνατον, τῆς δὲ ἀναδύσεως τὴν ἔγερσιν καὶ ἀνάστασιν διατυπούσης. ἡ μετεμ-

ἡ μεταμφίσις τοῦ βαπτιζομένου τὴν καινὴν κτίσιν καὶ πνευματικὴν ζωὴν δηλοῖ, ὥσπερ καὶ ἡ πρὸ τοῦ βαπτίσματος γύμνωσις τὴν πτωχείαν, καὶ τέρησιν τῶν καλῶν διὰ τὴν συνοῦσαν ἀμαρτίαν. ἅμα δὲ καὶ τὴν ἐκούσιον ἀπέθεσιν καὶ ἀποβολὴν καὶ ἀποτροπὴν τῆς προτέρας φιληδόνου καὶ ἁμαρτωῦς ζωῆς.

Περὶ τοῦ Ἁγίου Μύρου.

Μῦρον Ἅγιον τὸ μὲν φαινόμενον ἔλαιον ἐστὶν εὐώδες ἐκ πολλῶν εὐόδμων, τὸ δὲ νοούμενον ἐστὶν δωρεὰ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, πολλὰς χάριτας χορηγοῦσα τῷ πιστῶς χρισμένῳ. ἐστὶ δὲ τοῦτο σφραγὶς τῆς δοθείσης παρὰ Θεοῦ χάριτος ἐν τῇ βαπτίσματι, καὶ δι' αὐτοῦ ἁγιάζεται, ἐπισφραγίζεται, χαρκτηρίζεται ὁ βαπτιζόμενος, ὅτι ἐνεδύσατο τὸν Χριστὸν, καὶ οὐκ ἐπὶ ἑαυτῷ ζῆν ὀφείλει, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ. καὶ ἐπεὶ ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, καὶ Βασιλεὺς ἐστὶ, καὶ Ἰσραὺς, καὶ Προφήτης, χρίεται καὶ αὐτὸς τῷ Μύρῳ, ὅτι αὐτοῦ κοινωνὸς ἐγένετο, καὶ αὐτοῦ μέλος ἐστὶ. Μύρῳ γὰρ ἐχρίοντο καὶ Βασιλεῖς καὶ Ἰσραεῖς καὶ Προφῆται, ἁγιασμὸν καὶ χάριν λαμβάνοντες.

Περὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

Τὸ Μυστήριον τοῦτο πολυώνυμον, καὶ περιεκτικόν ἐστὶ τῆς θεουργικῆς πρὸς ἡμᾶς συγκαταβάσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. λέγεται γὰρ εὐχαριστία, ὅτι ἐν αὐτῷ προεντυπώσας ὁ Σωτὴρ τὸ ἑαυτοῦ πάθος καὶ τὸν θάνατον καὶ προσεγγκὼν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς
τοῦ κόσμου

τοῦ κόσμου σωτηρίας, ἐπὶ τούτοις εὐχαρίστησαν, ὅτι ἀπέλυσεν τῆς αἰωνίου κατ' ἀδίκης τὸν ἄνθρωπον.

Λέγεται κοινωνία, ὅτι τῇ θεουργικῇ αὐτοῦ δυνάμει τὰ προκείμενα ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τὸν ἄρτον καὶ οἶνον, ἐπευλογήσας μετέβαλε, θεοπρεπῶς μεταποιήσας εἰς σῶμα καὶ αἷμα ἰδίου, καὶ ἔδωκεν εἰς μετάληψιν καὶ κοινωνίαν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτῶν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, ἵνα συνῇ αὐτῷ ἐνώση, καὶ Θεϊκῶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ θρέψῃ προάγων εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ τελείαν θέωσιν, καὶ αἰεὶ τοῦτο ποιεῖ παρὼν ἀοράτως, καὶ ἐνέργων Θεϊκῶς ἐν τούτῳ τῷ μυστηρίῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ἁγιάζων, καὶ τρέφων, καὶ ζωοποιῶν, καὶ ἐνισχύων τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ἐνοποιεῖ, καὶ συνάγει εἰς σῶμα ἰδίον.

Ἐντυποῦται οὖν καὶ ἱερουργεῖται ἐν τῇ τελετῇ τούτου τοῦ μυστηρίου ἡ σύμπασα τοῦ Θεοῦ Λόγος ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας οἰκονομία. προαναφωνεῖται ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀπερινόητος αὐτοῦ συγκατάβασις καὶ φιλανθρωπία. προτυποῦται ἡ ὑπερφυῆς ἐκ Παρθένου γέννησις αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἡ κατὰ ἄνθρωπον καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον αὐτοῦ βιωτὴ, ἡ λανθάνουσα τοῖς πολλοῖς, καὶ γνωσθεῖσα τοῖς ἁγίοις ἐν σαρκὶ αὐτοῦ παρουσία, ἡ θεόλεκτος διδασκαλία, ἡ θεουργικὴ ἐνέργεια, τὰ ἐκούσια πάθη καὶ ὁ θάνατος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασις, ἡ εἰς οὐρανούς ἀνάληψις,

ληψις, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα προσαγωγή, καὶ ἐν δόξῃ οἰκείωσις, καὶ πάντα τὰτε ἡγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα τούτου τοῦ μυστηρίου πάντα ἱερά, πάντα ἅγια, πάντα θεοπρεπῆ, πάντα μυστηριώδη. Ὅθεν καὶ περὶ αὐτῶν δόλαι βιβλίοι συνεγράφησαν τοῖς παρ' ἡμῖν Θεολόγοις, τὰ σύμβολα ἀνακτύσσουσιν, καὶ τὸν νοῦν διερμηνεύουσιν. ἡμῖν δ' ἀπόχρη κατὰ τὴν παροῦσαν πρόθεσιν τὰ εἰρημένα. (α)

Περὶ

(α) Σύνες, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ θανάτου ἐκτελεσας, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πῶς καὶ τὸν θάνατον ἐντυπώσας τοῖς εἰδῶσι τοῦ μυστηρίου, μεταβαλὼν τὸν ἄρτον εἰς τὸ ἴδιον σῶμα, καὶ τὸν οἶνον εἰς τὸ αἷμα διέδωκε τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις, τὸ αὐτὸ ποιεῖν κελεύσας εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ. ὡς αὐτὴ ἡ ἱερὰ μυσταγωγία, οὐ μόνον τῶν δεσποτικῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου ἀνάμνησις ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀνσάρκου οικονομίας. τοῦτο γὰρ εἴρηκεν ὁ Κύριος ποιεῖν εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, κατ' ἐντολὴν οὖν ὁρθῶς ποιεῖ ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πᾶσαν τὴν ἐνσάρκον οικονομίαν τοῦ Θεοῦ λογιζομένη ἐν τῷ μυστικῷ τῆς εὐχαριστίας ὑποτυπῶσα, ὅπερ καὶ λειτουργία ἐν ὁσῶς λέγεται, ὡς ἔργον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ πρὸς κοινὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. καὶ γὰρ φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πατέρα .. τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δίδωκός μοι, ὅτι ποιήσω .. καὶ .. Πῦλος ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον γεννηθέντα περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιώσαι τῆς ἐπαγγελίας, τῶν Πατέρων, ὃς ἑαυτὸν κηρύττει λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη ἱεουργοῦντα τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ (πρὸς Ῥωμαίους κατ. ιβ') τοῦ τρέπον ἐλευθέρου παθῶς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος προτιθεμένου ἐν τῇ λειτουργίᾳ, οὐ μόνον θανόντα καταγγέλλει τὸν Κύριον τῷ μυστικῷ τῆς εὐχαριστίας

Περὶ Ἱεροσύνης.

Τὸ τῆς Ἱεροσύνης μυστήριον ἀρχικὴ καὶ συμπληρωματικὴ, ἐστὶ χάρις καὶ δωρεὰ τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, τελειοῦσα τὰ μυστήρια, καὶ σφραγίζουσα τὸν τελετάρχην καὶ μυσταγωγόν. ὁ γὰρ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς συμπαρόν ἁπλῶς τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τὰ πάντα διενεργῶν πύδοκῃσεν, ἵνα τάξιν ἔχη φαινομένην ἡ αὐτοῦ Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἱεραρχίαν, καὶ διέτλε καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς τε τοὺς ἁμέσως τὸν ἁγιασμόν καὶ τὴν τοῦ Ἱερουργεῖν δύναμιν παρ' αὐτοῦ λαμβάνοντας, καὶ εἰς τοὺς δι' αὐτῶν ἁμέσως, καὶ τρίτον εἰς τοὺς ὑποτελοῦντας καὶ διακόνους πῶν τὰ μυστήρια, καὶ τὸν φωτισμὸν καὶ ἁγιασμόν τῶν πιστῶν ἐκ τοῦ λαοῦ φωτιζομένων, καὶ ἁγιαζομένων τουτέστι εἰς Ἀρχιερεῖς, Ἱερεῖς, καὶ Διακόνους.

Οἱ μὲν οὖν Ἀρχιερεῖς πληρούμενοι ἀπὸ ἀενάου πηγῆς

ρισίας ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἀρχόμενοι διατυποῦν κατὰ σάρκα γεννηθέντα, ἀνατρεφέντα, διαχθέντα, διδάξαντα, παθόντα, σκωρῶθέντα, θανόντα, ταφέντα, ἀναστάντα, ἐρθέντα τοῖς μαθηταῖς καὶ ἁγίοις ἰδεῖν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναληφθέντα. αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ τελεία τοῦ Κυρίου ἀνάμνησις, καὶ ἐκ αὐτῆς γίνεται ἡ θεία μυσταγωγία, ἐν ᾗ προτίθεται ὁ θάνατος. ὁ γὰρ δεσποτικὸς θάνατος ἔχει καὶ ἡγούμενα καὶ ἐπόμενα, καὶ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ δείκνυσι τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου κατὰ τὰ ἡγούμενα, καὶ τὰ ἐπόμενα.

πηγῆς τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, προχέει πάντα ἁγιασμόν, ἐτάχθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ πάντα τὰ μυστήρια ἐπιτελεῖν, οἱ δὲ Ἱερεῖς διὰ τῶν Ἀρχιερέων τὴν Ἱερωσύνην λαμβάνοντες, καὶ Ἱεροὶ Διάκονοι τὴν ἀξίαν συνυπουργοῦσιν. ἀφομοιοῦνται δὲ οἱ μὲν Ἀρχιερεῖς τῇ πρώτῃ τῶν ἐν οὐρανοῖς καὶ ἀμέσως πρὸς Θεὸν ἱεραρχίᾳ, οἱ δὲ Ἱερεῖς τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐμμέσῳ, οἱ δὲ διάκονοι τῇ τρίτῃ καὶ τελευταίᾳ. συμπτυσσαι δὲ τὰς τάξεις ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱεραρχία εἰς τρεῖς, μὴ ἐπιπληθύνουσα εἰς ἐννέα κατὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἱεραρχίαν, ὑφορωμένη καὶ ἀνασέλλουσα τὴν σύμπυτον ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς ὕλης ῥοήν, ἥ τις πληθύνουσα κακίζει τὰ πλείω. ἐνὸς γὰρ χρεῖα, καὶ πρὸς ἐν ἀνάγειν σπουδαζει. ἀφομοίωμα Ἱερὸν τοῦ ἐνὸς Σωτῆρος Χριστοῦ, τὸν τελετάρχην καὶ Ἀρχιερέα προσέσασα ἐκάστης Ἐκκλησίας εἰκόνα καὶ τύπον φέροντα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς πηγῆς τῶν χαρίτων, καὶ τοῦ ποταμοῦ τῶν θείων δωρεῶν. ταῦτα γὰρ καὶ φαινόμενος ἕκαστος Ἀρχιερεὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ ὑποτυποῖ, πνευματικῶς πνευματικὰ συγκρίνων, καὶ τὴν δύναμιν ἐξαγγέλλων τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι ἐνεργοῦντος πρὸς ἁγιασμόν καὶ σωτηρίαν ἡμῶν, καὶ τὴν τάξιν ὀρισχμένου, καὶ τοὺς ἐν τῇ τάξει σφραγίσαντος καὶ χορηγοῦντος τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τοῖς διακηρεῦσι τὴν ὀρισμένην ὑπ' αὐτοῦ δια-

διατύπωσιν, καὶ διὰ πάντων, καὶ τῶν ἀναξίων ἐπειλημμένων μάντοι τῆς τάξεως διενεργῶν τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῖς ἐν πίστει τὸν ἁγιασμόν αἰτοῦσιν. εἰ γὰρ ἐνδυσὶν, ἢ τρισὶ, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐν πολλοῖς συνηγμέναις εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, αὐτὸς παρέσιν ἐν μέσῳ ἐνεργῶν καὶ πράττων τὴν κοινὴν, καὶ ἐκάστου σωτηρίαν, καὶ ἡ χάρις τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος πληροῖ τὰ ἀλλείποντα. οὐδὲ ἐμπράξει μικρὸν κάρφος ποταμὸν ῥέοντα τῆς αἰδίου χάριτος τοῖς διψῶσι τὴν αἰώνιον ζωὴν, οὐδὲ δι' ἐνὸς ἁμαρτάδα παρόψεται ὁ Κύριος τοῦ ἐτέρου τὴν σωτηρίαν. διὰ τοῦτο ἐνεργεῖ πάντως καὶ διὰ τῶν ἀναξίων τοῦ βαθμοῦ Ἱερέων, τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν ἡ χάρις.

Ἐξιδιάζει γοῦν τοῖς Ἀρχιερεῦσιν ἡ τε ἔμμοнос καὶ ἰδραία περὶ τὰ θεῖα προσεδοία, καὶ τὸ χῦμα τῆς γνώσεως καὶ σοφίας, καὶ ὁ διάπυρος ζῆλος καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον διὰ τὴν τάξιν. τοῖς δὲ Ἱερεῦσιν ἡ ἐγκράτεια τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς βιωτικῆς τύψεως ἡ ἀπόθεσις, καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ κόσμου, καὶ ἡ νίκη τῶν πειρασμῶν. τοῖς δὲ Διακόνοις ἡ πρὸς τοὺς δεομένους συμπάθεια, καὶ εὐκοσμία, καὶ εὐμάθεια, καὶ πρὸς τοὺς χρῆζοντας συνδρομὴ καὶ βοήθεια, καὶ ὁδηγία, καὶ εἰσαγωγή πρὸς τὰ ἱερά, καὶ σπουδὴ πρὸς τὰ θεάρετα, καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπουργεῖα ἀοκνος

Περὶ Γάμου.

Ἐπειδὴ ὁ θάνατος εἰσῆχθη δι' ἐπιβουλῆς τοῦ ἔχθρου εἰς τὸν κόσμον, ὁ πανάγαθος Θεὸς φιλάνθρωπος ἡμῶν, ἀντεισηγάγε τὴν γένεσιν, καὶ διὰ τῆς διαδοχῆς διατήρησε καὶ διατηρεῖ τὸ ἀνθρώπινον εἶδος ἀντίδοτον τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου διδοὺς πρὸς ζωὴν. τοῦτο οὖν ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία γινώσκουσα, καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὑφ' ἧς διώριται, παρὰ Θεοῦ δηλονότι, καὶ πρὸς τὸ τέλος, διὸ τὴν συντήρησιν τοῦ εἶδους ἀπορῶσα, τιμᾷ τὸν γάμον καὶ ἱερὸν ἔχει. ὅταν οὕτω γίγνηται, καὶ μυστήριον ὀνομάζει διὰ τὸν ἐγκαχυμμένον νοῦν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν ἐκ Θεοῦ δι' εὐλογίας ἱεουργοῦ ἁγιασμόν. οὐ γὰρ τὸν ἀπλῶς συνδυασμὸν γάμον ἔχει, ἀλλὰ τὸν ἐκ Θεοῦ διατεταγμένον καὶ ἱερῶς εὐλογούμενον.

Ἐστὶ τοίνυν ὁ γάμος συνδυασμὸς μετὰ λόγου τοῦ διχοτομηθέντος εἶδους, τέλος ἴδιον ἔχων τὴν γένεσιν τοῦ ὁμοίου κατὰ θεῖαν προσαγὴν καὶ νόμον τὸν ἀπ' ἀρχῆς τεταγμένον ἱερῶς, γενόμενος δι' εὐλογίας ἱεουργοῦ. ὥστε τὸ μὲν φαινόμενον τούτου τοῦ μυστηρίου ἔστιν ἀνὴρ καὶ γυνή καὶ γένεσις, τὸ δὲ νοούμενον ἡ τοῦ θανάτου καὶ ἡ τῆς φθορᾶς ἐκ μέρους ἀναίρεσις, καὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιβουλῆς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς παντελεῖ ὀλεθρον ἀνατροπὴ, καὶ ζωῆς ἐρχομένης προπαρασκευὴ, δι' εὐλογίας καὶ χάριτος ἱεουργοῦ λαβοῦσα τὸν ἁγιασμόν, καὶ σωφροσύνην ἐν τοῖς πνεύματι διατηροῦσα.

Δίδοται

Δίδοται γοῦν ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ μετ' εὐλογίας, ὥς ἐκ Θεοῦ. Θεὸς γὰρ ποιήσας δευτέρῳ πλάσει τὴν γυναῖκα προσήγαγε τῷ πρωτοπλάστῳ ἀνθρώπῳ, καὶ συνήρμοσεν αὐτῷ, καὶ ἐπευλόγησεν αὐτούς, δοὺς γένεσιν αὐτοῖς εἰς διαδοχὴν. ὥστε ὁ σεμνὸς καὶ τίμιος γάμος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνει καὶ τὸ κύρος καὶ τὸν ἁγιασμόν, ὥς ἐκ Θεοῦ. ὁ δὲ ἄλλως πως γενόμενος συνδυασμὸς εἴτε κατὰ ῥοπὴν ἐμπαθῆς, εἴτε κατ' ἔθος ἄλογον πῶς ἂν εἴη μυστήριον, οὐδὲ γὰρ γάμος ἂν λέγοιτο τίμιος. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐμφύχων συνδυασμὸς οὐ γάμος λέγεται, ὅτι οὐ μετὰ λόγου, οὐδὲ τέλος ἴδιον ἔχει. ἡ γὰρ ἐξ αὐτοῦ γένεσις τῇ τοῦ ἀνθρώπου γενέσει καὶ διαδοχῇ παροπληθεῖ. πᾶσα γὰρ ἡ περὶ τὸν ἄνθρωπον κτίσις δουλεύει τὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τέτραπται, καὶ τὸν ἄνθρωπον προσεχῶς ἀφορᾷ, καὶ τελικῶς διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸ τε ζῆν, καὶ γεννᾶν καὶ διακρίνειν ἔχει. ὁ δὲ καθ' ἡδονὴν μένουσιν συνδυασμὸς, καὶ τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν ἰλυσπωμένων σκωλήκων χειρῶν. ἄλογος γὰρ καὶ ἀτελής, καὶ εἴ ποτε ἐξ αὐτοῦ ἐπισυμβῇ γένεσις παρὰ γνώμην ἐστὶν νικᾷ γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις ὁ νόμος τῆς φύσεως.

Περὶ Μετανόιας

Ἡ ἐν ὁδοῦ οὕσα Ἐκκλησία ὡς ἐν ἐκστρατεῖα καὶ πάλη τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐπιβούλου καὶ διαβόλου, σενὴν καὶ τεθλιμμένην ποιεῖται τὴν πορείαν, καὶ ἐν παντὶ προσεχεῖ, καὶ

διὰ

διὰ παντὸς ἐγκρατεῦσθαι, καὶ νῆρην παρακαλεῖσθαι, καὶ γρηγορεῖν καὶ προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ ἐμπίση εἰς πειρασμόν. πολύτροπος γὰρ ἡ κακία, καὶ ὁ κόσμος διὰ δόξης καὶ πλούτου ἐξαπατᾷ, καὶ ἡ σὰρξ δι' ἡδονῶν ὑποσκελίζει, καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐπίβουλος παντοίως προσβάλλει, καὶ εἰς τὸ κακῶσαι ἐπαγγυρνᾷ. εἶπατε οὖν συμβῇ τινὶ ἐν μέρει πληγῇναι, ἢ καταπεσεῖν, ἢ ὅλως πλημμελῆσαι, καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ ἐκτραπῆναι, τούτῳ ἐδέεσθαι ἀνακλήσεως ἀνορθώσεως, ἐξιάσεως. διὸ καὶ ἡ ὑπεράπειρος τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης, καὶ τὴν μετάνοιαν τῶν ἁμαρτανόντων προσεδέξατο, καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι τὰ ἑαυτῶν πταίσματα, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὀδυνομένοις, καὶ ἔλπον αἰτουμένοις παρὰ Θεοῦ, ἄφηκε τὰ πταίσματα. ἔσι γοῦν ἡ μετάνοια γνωσιμαχία, καὶ λύπη ἐγκάρδιος τοῦ ἁμαρτήσαντος ἐφ' οἷς ἥμαρτα, καὶ οἰκαιοθελὲς ἐξομολόγησις τοῦ ἰδίου πταίσματος μετὰ συντριβῆς καὶ ταπεινώσεως, ἐνώπιον πνευματικοῦ ἱερέως, καταιτιουμένου ἑαυτὸν τοῦ πταίσαντος καὶ δίκην ὑπέχοντος, καὶ ἄφρασιν τῆς ἁμαρτίας λαβεῖν δεομένου.

Ἐν τούτῳ οὖν τῷ μυστηρίῳ ἡ χάρις καὶ τὴν μετάνοιαν, καὶ τὴν συντριβὴν, καὶ τὴν λύπην ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ μετανοοῦντος ἐντίκτει, καὶ πρὸς ἐξομολόγησιν παρορμᾷ, καὶ τὴν ἄφρασιν τῶν ἁμαρτιῶν χαρίζει. τὰ δ' ἄλλα ὡς σῶμα φαινόμενόν ἐστι τοῦ μυστηρίου. ἡ δὲ πᾶσα πρᾶξις ἐρείδεται τῷ θεῷ λό-

γῳ, ὅπου εἰσὶ δύο, ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἑμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Συνέρχεται δὲ πνευματικὸς ἱερεὺς καὶ ὁ ἐξομολογούμενος ἐν Κυρίῳ, καὶ ὁ μὲν καταδικάζει ἑαυτὸν ἁμαρτήσαντα, καὶ ἄφρασιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν παρὰ Θεοῦ ζητεῖ. ὁ δὲ ἀκούει, καὶ διορθοῖ καὶ παραμυθήσας, ὡς ἐκ Θεοῦ τὴν ἄφρασιν δοθείσαν προσβεβαιοῖ, καὶ νοουθετήσας τὰ δέοντα, καὶ ἐπευξάμενος, ἀπολύει.

Περὶ Εὐχελαίου.

Κακοῦται καὶ νοσεῖ πολλάκις καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ διὰ ῥαθυμίας, καὶ τῆς ἄλλης ἀνθρωπίνης ἀπροσεξίας. διὸ ἡ φιλάνθρωπος χρηστότης τοῦ φιλανθρώπου Σωτῆρος Χριστοῦ, πρὸς ἀνθρώπων καὶ ὑγείαν κατ' ἅμφω ἐδωκε χάριν τοῖς ὀπαδοῖς τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν καὶ πρεσβυτέροις ἵκσθαι τοὺς νοσοῦντας δι' εὐχῆς ἀλείφοντας ἐλαίῳ. Ταύτην οὖν τὴν χάριν ὁ μέγας καὶ πρόεδρος τῶν Ἀποστόλων Ἰάκωβος οὕτως διενεργεῖσθαι διατάττει. „ Ἀσθενεῖ τις φησὶν „ ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς Πρεσβυτέρους τῆς „ Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀ- „ λείψαντες αὐτόν ἐλαίῳ, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυ- „ ρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνον- „ τα, καὶ ἐγερεῖ αὐτόν ὁ Κύριος. καὶ ἡ ἁμαρτία ἢ „ πεποικώς, ἀρεθίσηται αὐτῷ.

Ἀπ' ἀρχῆς ἄρα ταύτην τὴν χάριν παραλαβοῦσα διὰ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκ- κλησία,

ἐκκλησία, συνεχῶς διὰ τῶν αὐτῆς ἱερῶν συναρχομένων καὶ ἐκτενῶς συναυχομένων, ἐπειρογὰ καὶ ἀγιαζει ἔλαιον εἰς ὑγιάν ψυχῆς καὶ σώματος τῶν χρισμένων. ἔστι οὖν Εὐχέλαιον ἔλαιον ἀπλοῦν δι' εὐχῶν πολλῶν συναρχομένων καὶ συναυχομένων ἱερῶν καθαγιασθὲν πρὸς ὑγιάν καὶ ἀνάρρωσιν ψυχῆς καὶ σώματος τῶν χρισμένων. ἐν τούτῳ δὲ τῷ μυστηρίῳ τὸ μὲν φαινόμενον ἀπλοῦν ἔλαιον ἐστὶ, τὸ δὲ νοούμενον ἱερατικὴ δωρεὰ ἢ διὰ τῆς ἱεουργοῦ τῶν συναυχομένων ἱερῶν χάριτος χορηγουμένη.

Ἰνδ. Ἦκουσα θαυμασίων ἀκουσμάτων μυστήρια, θεῖα τῷ ὄντι, καὶ Θεοπαράδοτα, ἀπλὰ καὶ συγκαταβατικά καὶ πρόχειρα διὰ τὴν ἀνθρωπίνην χθαμαλότητα καὶ ταπείνωσιν, ὑψηλὰ καὶ σοφίας γέροντα διὰ τὴν συνοῦσαν χάριν. οὐκ ἦν δὲ ἄλλως προσφυέστερον, ἵνα ἀναχθῇ καὶ συναρμοσθῇ τῷ Θεῷ ὁ διπλοῦς ἐκ σώματος καὶ πνεύματος, ἐκ νοῦ καὶ αἰσθήσεως ἄνθρωπος, εἰ μὴ διὰ τοιούτων μέσων συνήθισεν μὲν τῇ αἰσθήσει, ὅλως δὲ θεοφορήτων καὶ πνευματικῶν, πεπληρωμένων μυστικῆς θεωρίας, καὶ θείας ἐπιστήμης καὶ χάριτος. ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀναγκαῖα τοῖς πιστοῖς;

Φιλ. Ἐν Ἐκκλησίᾳ, τουτέστιν ἐν τοῖς πολλοῖς πάντα ἀναγκαῖα. οὐ πάντα δὲ ἀναγκαῖα ἐκάστῳ. ἀλλὰ τὰ μὲν τρία τὸ Βάπτισμα τὸ Χρίσμα καὶ ἡ Κοινωνία ἀναγκαῖα παντὶ πιστῷ. τὰ δ' ἄλ-

λα οὐ

λα οὐ παντὶ, ἀλλὰ τῷ ἀξίῳ καὶ αἵρουμένῳ, ἡ χρείαν ἔχοντι ἀναγκαῖα.

Ἰνδ. Ὡς ἐστις τῶν πιστῶν εὐχὴ ἡξιώθη τῶν τριῶν τούτων μυστηρίων, οὐ συνετάγη τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας.

Φιλ. Οὐδὲ ἀπέλαυε τῆς κοινωνίας, μὴ κοινωνήσας, καὶ τῆς τελείας χάριτος μὴ ἀξιωθαίς τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου τῆς θείας ἐνώσεως.

Ἰνδ. Ἐάν τις τοῦ Βαπτίσματος μόνου ἀξιωθῶσι πιστεύσαντες εἰσὶ Χριστιανοί;

Φιλ. Περὶ τῶν ἀτελῶν οὐδαίς ἡμῖν λόγος. πᾶσα γὰρ ἡμῖν ἀγαθὴ βουλὴ καὶ πράξις τοῦ ἰδίου τέλους μὴ τυχούσα οὐκ ἐγκρίνεται, παρὰ γνώμην δὲ τοῦ ποιούντος ἀποχρῶντος, ἴσως τῷ Θεῷ συγγνωστέα.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰ ὁ γάμος παρ' ὑμῖν μυστήριον, πῶς ἐν ὑμῖν τοσοῦτοι ἀποτροπιάζουσι, καὶ φεύγουσι τοῦτον;

Φιλ. Οὐκ ἀποτροπιάζονται ἐδελυσσόμενοι τὸν γάμον οἱ τοιοῦτοι. ἀλλὰ τίμιον καὶ ἱερὸν τοῦτον ἔχουσι τὸν κατὰ νόμον τοῦ Θεοῦ γενόμενον, ζηλοῦσι δὲ τὰ κρείττονα. κρείττων δὲ καὶ ἀνωτέρα ἡ παρθενία τοῦ γάμου. πρῶτον γὰρ ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ἕνα καὶ μόνον, εἶτα διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ ὕλην, ὅτι πενητὸς εὔσει, διέτελε θεὸς αὐτῷ βοηθὸν ἐξ αὐτοῦ, καθ' ὁμοιότητα καὶ κοινωνίαν ζωῆς, τὸν μὲν πρῶτον ἄνθρωπον ὡς

πον ὡς ἔχοντα τὸ εἶδος προταΐας, καὶ ἀνυστὴν εἶναι ὀρίσας, τὴν δὲ ἔπασθαι, καὶ δευτέραν εἶναι ὡς ἐξ ἐκείνου κατ' ἐκεῖνον λαβοῦσαν τὸ εἶδος, διέσειλεν εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ. διὰ δὲ τὴν ἐξτὸς οἰκονομίαν, ὡς εἵπομεν, εἰς διατήρησιν τοῦ εἶδους, παρεισαχθείσης τῆς φθορᾶς, εἰς γένεσιν τοῦ ὁμοίου τὸν γάμον αὐτῆς διέταξε καὶ εὐλόγησεν, ὥστε ὁ μὲν γάμος καλὸς καὶ τίμιος, καὶ κατὰ νόμον τοῦ Θεοῦ γινόμενος ἱερός. ἀλλὰ τῆς δευτέρας ἀνθρωπίνης τάξεως, εἰπουν καταστάσεως, ἡ δὲ παρθενία τῆς πρώτης καὶ ἀνωτέρας τῆς ἐν τῷ νοερῷ κόσμῳ ἐραπλουμένης. πάντα γὰρ τὰ ἐκεῖ νοερά πνεύματα ἐνοειδῆ καὶ ἀτμητά, ὡς καὶ αὐλά. ταύτην οὖν τὴν ἀγγελικὴν βιωτὴν ζηλοῦντες οἱ περὶ τὰ θεῖα εὐλαβέστεροι σπουδάζουσι μιμήσασθαι, καὶ τῆς ὕλης ὅλως περιγενέσθαι, τῆς χαμῶθεν περιπεζίως ἀπολυόμενοι.

Ἰνδ. Ἀλλ' οἱ Χριστιανοὶ οὐκ ὀφείλουσι ζῆν κατὰ κόσμον;

Φιλ. Ὀφείλουσι ζῆν κατ' ἐντολὴν, καὶ τὸ θέλημα τοῦ Ἀγίου Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ θέλημα καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου. ὁ κόσμος τιμᾷ μᾶλλον τὰς αἰσθήσεις, ἢ τὸν νοῦν, δουλεύει τὰς ἐμπαθεῖς ὁρέξεις, καὶ λυσσᾷ πρὸς τὰ φαινόμενα ἡδῆς. λατρεύει τὸν πλοῦτον, ὡς ὄργανον καὶ χορηγὸν τῶν κατ' αἰσθῆσιν ἀπολαύσεων, περισπᾶται, δοξομανεῖ, ἀκαταστατεῖ, συγχέχεται,

κέχεται, τυρβάζει, ἀγωνιᾷ, ἀντιμάχεται, περιπλανᾶται, καὶ κόρον δὲν λαμβάνει τῶν ἐπιθυμιῶν του. σκοτίζει καὶ θαλοῖ τὸν νοῦν, πληροῖ τὴν καρδίαν ἐριδος, φθόνου, δόλου, ὀργῆς, καὶ μίσους, καὶ ἐξοικίζει ἐξ αὐτῆς τὴν εἰρήνην καὶ εὐθύτητα. τούτου τοῦ κόσμου εἶναι ξένοι οἱ χριστιανοί, αὐτὸς ὁ κόσμος μισεῖ τοὺς χριστιανούς. οὗτος ὁ κόσμος διὰ τὴν ἑαυτοῦ φαινομένην ὄψιν καὶ φιλαυτίαν καὶ τὸν ὅμοιον ἀγαπᾷ, καὶ τιμᾷ, καὶ τὸν ἀνόμοιον μισεῖ καὶ ἀτιμᾷ. ἀγαπᾷ καὶ τιμᾷ τὸν ὅμοιον, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐρίσκει τὰ ἑαυτοῦ, εἰς ᾧ ἀρέσκεται, καὶ τίμια ἔχει. μισεῖ τὸν ἀνόμοιον, διότι εἰς αὐτὸν δὲν εὐρίσκει τὰ ἑαυτοῦ εἰς ᾧ εὐαρεσέται καὶ ἀναπαύεται ἡ φιλαυτία του, μάλιστα ὑπολαμβάνει, καὶ τὰ ἐναντία καὶ πολέμια, καὶ διὰ τοῦτο τὸν πολεμεῖ, καὶ τὸν διώκει.

Ἰνδ. Πονηρὸς ὁ κόσμος.

Φιλ. Καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἰνδ. Σπάνιος, καὶ ὀλίγη ἡ ἀρετὴ.

Φιλ. Διὰ τοῦτο καὶ θαυμάσιος καὶ ἀξιοβράβευτος.

Ἰνδ. Ἀλλὰ ποῦ βραβεῖα ἀρετῆς;

Φιλ. Καὶ ἐντεῦθεν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Ἰνδ. Ἐδῶ μόλις δύνω ἢ τρεῖς τιμῶνται καὶ ἰσχύουσι δι' αὐτήν. οἱ δὲ πολλοὶ καὶ σχεδὸν ἀναρίθμητοι τὴν τιμὴν ἔχουσι διὰ τὸν κόσμον.

Φιλ. Ναὶ εἶπον καὶ πάλιν λέγω, ὁ κόσμος τιμᾷ τὰ ἴδια.

τὰ ἴδια. ἀλλ' ἡ τιμὴ τοῦ καὶ ἡ δυνάμις τοῦ ἐ-
 σι ψευδὲς, καὶ ἀπατηλή. καὶ ἡ φιλαυτία τοῦ
 προσωρινή καὶ εὐδαίμων. ἐν ᾧ τῶν ὁμοίων
 τῶν ἡθῶν, καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῶν πράξεων,
 καὶ ἡ ἄλλη συνεμπορία δουλεύει τὴν φιλαυτίαν
 τοῦ, τηρεῖ τὴν φίλιν, ὅταν δὲ καὶ μικρὸν
 τι ἀπ' ἐναντίας ἔλθῃ, εὐθὺς λύει τὴν φίλιν, καὶ
 ἀγορεύει πᾶν τὸ σὺνδέον καὶ συνάγον τοὺς ἐν αὐτῇ
 συμπεπλεγμένους, καὶ διύσησιν αὐτοὺς, καὶ εἰς
 ἔχθραν καὶ μάχην καὶ τὸν ἄλλον ἐσμὸν τῶν κα-
 κοῦν ἐμβάλλει. διὸ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ εἰσατος, καὶ
 ἡ δυνάμις τοῦ ὀλισθηρᾶ, καὶ τὰ βραβεῖα τοῦ πα-
 λιμπετῆ, καὶ πολλάκις ὀλέθρια, καὶ οὐδὲ πατε-
 ραθερά. τῆς ἀρετῆς ὅμως καὶ ἡ δυνάμις παθερά
 ἐστὶ, καὶ ἡ τιμὴ αἰδίου, καὶ τὰ βραβεῖα καὶ εἰς
 τὴν πρὸ ὕπνου ζωὴν ἐπωτρεῖ καὶ εὐχρηστα, καὶ
 τῆς μελλούσης αἰωνίου ζωῆς ἐπάξια. Ὡ πόσον
 εὐτυχὲς κατόρθωμα νὰ ἔχῃ τις καρδίαν ἡσυχον
 καὶ φαιδρᾶν, καὶ θαρρὸς εὐπαρησίας εἰς τὸν Δε-
 σπότην καὶ Κύριον καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός
 Θεόν, καὶ νὰ ἐπιστηρίζηται ὅλως δι' αὐτοῦ εἰς τὴν
 ἀγίαν τοῦ πρόνοιαν, ὑποτασσόμενος εἰς τὸ πα-
 νάγιόν τοῦ θέλημα, καὶ νὰ μὴ μεριμνᾷ καὶ με-
 ρίζεται εἰς τὰς πολυσχεδεῖς ματαιὰς φροντίδας
 τοῦ κόσμου, καὶ νὰ μὴ καταπτοίσῃ καὶ φοβῇται
 εἰς τὰς ἀκαταπαύτους μεταβολὰς τοῦ ἐθνικοῦ
 βίου, εἰς τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῆς ὕλης καὶ
 διηγε-

διηγετοῦς τύψεως τοῦ κόσμου. ἡ ἀρετὴ ὅλα ταῦ-
 τα φέρει εἰς τὸν ἐνάρετον, ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς
 εἰς Θεόν ὅλα ταῦτα χερίζει εἰς τὸν ἀληθινὸν χρι-
 στιανόν, καὶ ἂν ὁ κόσμος καταφρονεῖ αὐτόν καὶ
 ἀτιμάζει, οὐδὲν αὐτῷ μέλει. αὐτὸς οὐδένα ἀν-
 θρώπων μισεῖ, ἀλλὰ μόνον τὴν κακίαν ἀποστρέφε-
 ται, καὶ μὴ θαυμάσῃς ἂν πολλοὶ ἐνάρετοι δὲν
 ἔχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ τιμὴν καὶ δυνάμιν, φεύ-
 γουσι τοῦ κόσμου τὴν τιμὴν καὶ τὴν δυνάμιν οἱ
 τοιοῦτοι, ἵνα μὴ ἐμπέσωσιν εἰς τὰς παγίδας τοῦ
 κόσμου.

Γινώσκοντες τῷ ὄντι οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοί, Θεὸν
 ἀληθῶς γινώσκοντες, καὶ παρὰ Θεοῦ τοιαύτης
 χάριτος ἀξιοθέοντες, καὶ τεύθεν τὰ προσήμια, καὶ
 τοὺς ἀρετῶν τῆς ἀλήκειας καὶ αἰδίου χαρᾶς
 λαβόντες, διὰ πολλῶν προγυμναζόμενοι θείων
 μυστηρίων, ἐν αἰσθητοῖς καὶ νοουμένοις διδασκώ-
 μενοι τὴν ὄντως σοφίαν, περὶ ᾧ καὶ ἔτι ὅλη πό-
 θος ἐπιποθεῖν ἐπακοῦσαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλείον
 ἐπιβαρύνω, εἰς ἄλλην ὁμιλίαν ὑπερτίθημι, καὶ εὐ-
 χὴν αὐτῆς μετὰ πάσης ὑποκλίσεως καὶ εὐγνω-
 μοσύνης ἐπὶ ζῆτῳ.

Φιλ. Ἀπιθε εἰς ὁδὸν σωτηρίας, Θεοῦ ὁδηγοῦντος,
 τοῦ θέλοντος πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ
 εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

ΣΤΝΟΜΙΑΙΑ ΕΝΝΑΤΗ

Γ'νδ. Καὶ αὐθὺς προσκυνῶ σε.

Φιλ. Ὡς εὖ παρέστης.

Γ'νδ. Ἐπιποθῶ ὡς ἔφην πρότρίτα, ἐπακοῦσαι, καὶ γνῶσιν λαθεῖν ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς συμβολικῆς ἱεροφαντίας. πολλὰ γὰρ καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα, καὶ καθ' ἑκάστην σπουδάζοντας ὁρῶ τοὺς εὐλαβεῖς ἀποσιούμενους καὶ τινα· καὶ δὴ ἀρχομαι ἐπερωτᾶν περὶ τῶν προδηλοτέρων, καὶ κοινοτέρων. πόθεν οὖν αἱ ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις ἐλάβον τὴν ἀρχὴν.

Φιλ. Αἱ μὲν συναλεύσεις, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, εἰς τιμὴν καὶ λατρείαν τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ἤρξαντο, καὶ ἡ πρώτη ἐκείνη ξυνωρὶς τῶν υἱῶν τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ ἐν ὑπαίθρῳ προσήνεγκε τὰς ἀπάρχας τῶν ἔργων αὐτῶν, ὅμην ἐκ τῶν καρπῶν τῆς γῆς, ὅδε ἐκ τῶν προβάτων, συνήλθον ἅρα κατὰ τὸ αὐτὸ εἰς λατρείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ, καὶ ἀπρακτοῦντες τῶν ἄλλων ἔργων. Ἰδού ἡ ἀρχὴ τῶν ἐορτῶν, καὶ τῶν εἰς ἕνα τόπον συναλεύσεων πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ. συμβάλλει δὲ κατὰ πολλὰ ἡ κοινὴ αὕτη συναλεύσις καὶ ἐορτὴ ἢ εἰς δόξαν Θεοῦ. πρῶτον ἐνοποιεῖ τοὺς πολλοὺς εἰς μίαν λατρείαν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ. δεύτερον διαθερμαίνει τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγά-

πην.

πην. τρίτον παραθήγει τὴν ἄμιλλαν, καὶ διεγείρει τὸν ζῆλον τῆς εὐσεβείας. τέταρτον γνωρίζει τοὺς ὁμόφρονas, καὶ ὁμοπίστους. πέμπτον διδάσκει τοὺς νόμους καὶ τὰ κοινὰ καθήκοντα καὶ ἴδια ἐκάστῳ. ἕκτον ἀναμνησκει τὰς ἀρετάς, καὶ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων, καὶ τῶν ἐν εὐσεβείᾳ ἡρώων. ἑβδομον ἐπιδιορθοῖ τὰ παραπτώματα καὶ ἐξομαλίζει τὰ δυσχερῆ καὶ ἀνορθοῖ τὰ πεπτωτότα, καὶ ἀπευθύνει τὰ σχολιά, λύει τὰς διαφοράς, καὶ παύει τὰς ἐριδας. ὀγδοον παραμυθεῖ τοὺς τεθλιμμένους, καὶ βοήθει τοὺς ἀδυνάτους πτωχοὺς, ἀνοίγει ὁδὸν τοῖς ἐκζητοῦσι τὸν Θεόν, τελειοποιεῖ τὰ μυστήρια, καὶ κατὰ πάντα συντελεῖ, καὶ ἐπαινετὴ γίνεται, ὅταν διὰ τὸν Θεόν, καὶ ἐν Θεῷ γίνεται. ἀπορρίπτω καὶ καταφρονῶ τὰς συναλεύσεις τῶν ἐθνικῶν, οἳ τινες καὶ τὰς ἐορτάς παρέφθαιραν, ὥσπερ καὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, μηδὲν αἰδότες καλῶς ποιεῖν.

Γ'νδ. Πότε δὲ αἱ θυσίαι καὶ προσφοραὶ ἤρξαντο;

Φιλ. Καὶ αἱ θυσίαι καὶ προσφοραὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπ' ἀρχῆς ἤρξαντο, ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδὰμ κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει χρεῖαν αὐτῶν, ἀλλὰ δι' εὐγνωμοσύνην καὶ ὑποταγὴν. προσφέρομεν οὖν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἴδια ἐκεῖνα, ὅπερ ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ, τὰ πρωτόλια ἐκ τῶν ἀγρῶν, τὰς ἀπάρχας ἐκ τῶν φυτῶν, τὰ πρωτότοκα ἐκ τῶν γεννημά-

των

των, τὰς δεκάτας ἐκ τῶν κτεμένων, καὶ πᾶν τὸ ἐκουσιαζόμενον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, καὶ ὅσα παρ' ἡμῖν τίμια, ὅλα αὐτὰ ὡς σημεῖα ὑποταγῆς καὶ εὐγνωμοσύνης προσφέρομεν τῷ Θεῷ.

Ἰνδ. Διατί αἱ θυσίαι ἔπαυσαν;

Φιλ. Αἱ θυσίαι καθργήθησαν διὰ τὴν κατάχρησιν τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ τὴν μαορίαν τῶν Ἰουδαίων. οἱ μὲν εἰδωλολάτραι τὰ ὀφειλόμενα εἰς Θεόν, ἀπέδιδον εἰς τὰ ξόανα, καὶ εἰς τοὺς πονηροὺς δαίμονας. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐνόμισαν, ὅτι ἐν αὐτοῖς δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος παρὰ τῷ Θεῷ.

Ἰνδ. Πότε δὲ οἱ ἀροσιωμένοι οἴκοι ἔλαβον ἀρχήν;

Φιλ. Οἱ ἀροσιωμένοι οἴκοι, ἤγουν οἱ ναοὶ αὐτοῦ ἦτον εἰς χρῆσιν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ δὲν ἔχομεν ὑπόμνημα, οὔτε εὐθὺς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔλαβον ἀρχήν. φαίνεται ὅμως συνάμα τῇ εἰδωλολατρείᾳ πρὸς τῶν Αἰγυπτίων ἐπανοήθησαν. καὶ εἰκὸς τὸ τοιοῦτον, εἰ γὰρ καὶ ἐλάτρευον ὡς θεοὺς οἱ δαίμονες ξύλα καὶ λίθους καὶ ζῶα μοχθηρὰ, ἔδει καὶ ταῦτα περιορίσαι, καὶ τὰ μὲν ὡς ἀκίνητα εἰς ἓνα καταστηρίξαι τόπον, τὰ δὲ ὡς κινούμενα τρέψαι εἰς ἓνα οἰκίσκον. ἵνα καὶ τῆς καιρῶν ἀπληρείας διατειχίσωσι. καὶ τεύθην καὶ ἐκ τῶν εἰδώλων καὶ οἱ ναοὶ ἐπωνομάσθησαν κατοικήαι θεῶν. διὰ καὶ ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἀποποιεῖται τὴν χρεῖαν ταύτην. Ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος λέγει διὰ τοῦ

τοῦ Προφήτου, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου, ποιοῦν οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι; καὶ ὁ μέγας Θεολόγος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς φησὶ κατοικεῖ ὁ Θεός.

Ἰνδ. Ἀλλὰ πῶς; ἐγὼ καὶ νῦν μάλιστα ἐνταῦθα πολλοὺς βλέπω ναοὺς, μήπως ἐδῶ κατοικοῦσιν εἰδωλολάτραι;

Φιλ. Κατ' ἄλλην νῦν ἐννοίαν κτίζονται αἱ ναοὶ καὶ ἀφιεροῦνται εἰς τὸν Θεόν.

Ἰνδ. Πρίαν;

Φιλ. Συμβολικῇ.

Ἰνδ. Καὶ τί σημαίνει ὁ ναός;

Φιλ. Τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἰδίως ἕκαστον τῶν πιστῶν. εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατοικεῖ ὁ Θεός ὁ ἅγιος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος ὁ πάντα πιστὸν ὑπερχίως ἁγιάζων, ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρῃ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος. ἡμεῖς λέγω οἱ χριστιανοί, ὅσακις σέβας καὶ τιμὴν ἐπὶ τῶν ἱερῶν προσφέρομεν, οὐκ ἐπὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἐμμένομεν, ἀλλὰ πρὸς τὰ νοητὰ διαβρίνομεν, καὶ κείνοις ἐνούμενοι τῇ διανοίᾳ πᾶσαν τὴν λατρείαν ἀμέσως τῷ Θεῷ προσφέρομεν. ἱερὰ ἔχομεν καὶ τιμῶμεν καὶ τὰ ἅγια σύμβολα, ὅταν εἰς τὴν λατείαν τοῦ Θεοῦ ἡμεῖς ἀνάγη, εἴτε δι' εἰκόνας, εἴτε δι' ἄλλης συμβολικῆς ὑποτυπώσεως καὶ τροπικῆς ἐμφάσεως, χρῆζομεν γὰρ καὶ τῶν τοιούτων ἐν ὕλῃ ὄντες. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν δόξαν

δόκησαν ὁ Θεὸς καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς σκιαγραφεῖν τὰ νοούμενα, ἔδειξε τὸν τύπον τῆς σκηνῆς τῷ θεολήπτῳ Μωϋσῇ, διαγράφας τὰ μεγάλα καὶ μυστηριώδη αὐτοῦ ἔργα. ὅθεν ἐκείνη ἡ διατύπωσις γέμει θείας σοφίας, καὶ θείων μυστηρίων, καὶ ἀποκαλύψεων τῶντε ὄντων καὶ γεγονότων, καὶ γενησομένων, καὶ θεωρίων μυστικωτάτων, περὶ ὧν πολὺς ὁ λόγος τοῖς ἡμετέροις Θεολόγοις. πρῶτον γὰρ διατυποῖ τὸν ὅλον κόσμον ἐν ᾧ τὰ ἅδута καὶ τοῖς νοεροῖς μόνον θεατά. εἶτα τὰ τοῖς ἱεροῖς γνωστά, καὶ τοῖς πολλοῖς ἄβυστα, ἐξωθεν ἱεραμένοις, τοῖς μὲν αἰσθήσει, τοῖς δὲ καὶ διανοίᾳ, τοῖς δὲ νῶ καθαρῶ χρωμένοις εἰς λατρείαν τοῦ ἑνὸς ἀπερινοήτου καὶ ἀκαταλήπτου δημιουργοῦ πάντων. ἅμα δὲ συνεκφαίνει καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου διασκευὴν, καὶ ἠθικὰς πράξεις καὶ βίους τόν τε κατ' αἴσθησιν μᾶλλον ἢ λόγον, καὶ τὸν κατὰ λόγον μᾶλλον ἢ αἴσθησιν, καὶ τὸν κατὰ νοῦν. ἀντιτυποῖ δὲ καὶ τὰ σωματικὰ ὄργανα, τὴν κεφαλὴν, τὴν καρδίαν, καὶ τὰ ὑπουργικὰ αὐτῶν, καὶ διαγράφει τὰς θέσεις καὶ ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ ὅπως ἐξαίρει δι' ὅλων τὸν κατὰ Θεὸν ἄνθρωπον. καὶ τοῦτον οἶκον ἀληθῆ καὶ σκηνὴν ἐπουράνιον προφητικῶς προτυποῖ, καὶ προκηρύττει ἐν Χριστῷ, ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικήσει πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς.

Ἄλλα παλαι μὲν ἦν ἡ σκηνὴ προδιαγράφου-

σα τὰτα γεγονότα καὶ τὰ γενησόμενα. νῦν δὲ οἱ ἱεροὶ παρ' ἡμῖν Ναοὶ κατὰ τὸν τύπον τῆς σκηνῆς ἐγειρόμενοι προσβεβαίουσι τὰ τῆς σκηνῆς προεικονιζόμενα, ἀληθῶς γεγονότα καὶ γενησόμενα. εἰκόνες ἄρα οἱ παρ' ἡμῖν ἱεροὶ Ναοὶ τῆς ὅλης κτίσεως μορφούμενοι κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἔδειξεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ, εἰκόνες τῆς διαπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τύποι διαγράφοντες μυστήρια, σύμβολα ἐξαγγέλλοντες ἀπόκρυφα, οὐ δὲν ἐν αὐτοῖς κατ' αἴσθησιν ἢ χρεῖαν μόνον ἱεραμένον, ἀλλ' ἅπαντα μυσαγωγίαν ἱερὰν συνέχοντα φωταγωγοῦσι καὶ καταλάμπουσι τὴν Ἐκκλησίαν ἐν ὁρατοῖς τὰ νοητά, καὶ ἀθέατα παριζῶντα καὶ δεικνύοντα.

Ἰνδ. Ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὡς εἶδον, οὐκ ἔχουσι τὰ αὐτά.

Φιλ. Οὐδὲ κατὰ τὸν τύπον εἰσιν, ὃν ἔδειξεν ὁ Θεός, οὐδὲ ἀναγωγὴν καὶ συμβολικὴν ἱεροφαντίαν ἔμαθον οἱ μὴ θεοδίδακτοι, ἀλλὰ κατ' αἴσθησιν καὶ τὸ ἥδὺ καὶ χρήσιμον, καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ θεάρεστον κρίνοντες, ἴσως μὲν κοσμοῦσι, καὶ μεγεθύνουσι, καὶ πρὸς ἐπίδειξιν πλούτου καὶ δυνάμεως ἀμιλλῶνται, καὶ ἀνισῶσι κατὰ τὴν χρεῖαν καὶ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν Ναοὺς αὐτῶν, ἔρημοι δὲ εἰσι πάσης ἀναγωγικῆς ἐννοίας καὶ ἀποκρύφου ὑψηλῆς καὶ θείας γνώσεως.

Ἰνδ. Ἀρά γε ἀναγκαῖοι οἱ Ναοὶ διὰ τὴν προσευχήν;

Φιλ. Ἀναγκητοὶ διὰ τὰς κοινὰς συναλεύσεις, ὡς ἔφημεν, κατὰ τοὺς καιροὺς. αἱ συναλεύσεις ὅμως εἰς δόξαν Θεοῦ γίνονται καὶ ἐν ὑπαίθρῳ, εἰσὶ δὲ χρησιμοὶ καὶ διὰ τὰς τελετὰς τῶν μυστηρίων πρὸς ἁγιασμόν καὶ φωτισμόν τῶν πολλῶν. ἡ δὲ προσευχὴ ἴδιον τόπον καὶ χρόνον οὐκ ἔχει, ἐν παντί καιρῷ καὶ τόπῳ ὀφείλεται. καὶ τὸ περισσότερον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκάστου εὐσεβοῦς διενεργεῖται. ἡ γὰρ πρὸς Θεὸν ἀνάστασις τῆς καρδίας καὶ ὁ ἔρως, καὶ ἡ διηνεκὴς ὑποταγὴ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ θέλησις καὶ σπουδὴ καὶ ἐπιμέλεια εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ προσγίμνατα, καὶ ἡ ἀκριβὴς προσοχὴ εἰς τὴν θεάρετον πολιτείαν ἐνδοθῆν ἀλλήλοις φωναῖς τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειαν ἐξαίτεται παρὰ Θεοῦ, καὶ σιγῶν, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ εὐχεται ἀδιαλείπτως ὁ εὐλαβὴς, ἐκζητῶν ὅσα καὶ διὰ φωνῶν ἐκ θαρμαινόμενος πολλάκις κέκραγε πρὸς τὸν δυνάστην τοῦ παντός καὶ ἐλεήμονα Θεόν. πάντα οὖν ἡ φυλακὴ καὶ προσοχὴ τοῦ ἐναρέτου ἐσὶν ἐκ τῆς καρδίας. αὕτη ἐστὶ τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον, ἡ τράπεζα, ὁ θρόνος, ὁ ναὸς, ἐφ' ᾧ κατοικεῖ ὁ Θεὸς ἐν ἐκάστῳ πιστῷ, διὰ τοῦτο καὶ συνεχῶς εὐχεται, ἵνα ἡ καθαρὰ, καὶ οἱ καθαρὴν καὶ ἀμόλυντον ἔχοντες, αὐτοὶ ὁρῶσι τὸν Θεόν, ὅτι ἐν αὐτοῖς κατοικεῖ ὁ πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐπέκεινα.

Ἰνδ.

Ἰνδ. Ἀναγκαῖα ἡ κάθαρσις πρὸς τὰ θεῖα, διὰ τοῦτο ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη πρὸς ὑποδοχὴν τῶν θεῶν πρῶτον καθαίρονται.

Φιλ. Ἀναγκαιοτάτη ἡ κάθαρσις τῆς καρδίας εἰς κατοίκησιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀνευ οὐκ ἂν ὀφθαί τις τὸν Κύριον. ἡ κάθαρσις τῆς καρδίας, οὐ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τῶν ἱματίων. καθαίρεται ἡ καρδιά δι' ἀποχῆς τῶν κακῶν, φθόνου, δόλου, μίσους, ἐπιβουλῆς, ἀλαζονίας, ὑλομανίας, πλεοναξίας, ἀκρασίας, ἀσωτίας, καὶ πάσης ἄλλης κακίας. ὅταν γὰρ τὰ ἔσω γέμῃ πάσης ἀκαθαρσίας τις, ὡφέλεια τῆς ἔξω καθάρσεως τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν καὶ ἱματίων, μή τι ὁ Θεὸς εἰς τὰ ἔσω βλέπει, καὶ τὰ ἐνδον παρορᾷ, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς τῶν ἀνθρώπων. μάταιοι ἄρα εἰσὶν οἱ τὰ τοιαῦτα πρὸς ἀγνισμόν ἐθίζοντες, παραλαβόντες ἐκ τῶν πεπλανημένων εἰδωλολατρῶν. ὀφείλεται γάρ, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν θεῶν χαρίτων, πρῶτον ἀναγκαιῶς ἡ κάθαρσις τῆς καρδίας, καὶ ἡ ἀτενὴς προσοχὴ καὶ εὐλάβεια πρὸς τὰ θεῖα, ἣν προπαρασκευάζει ἡ ὀρθὴ πίστις. δεύτερον ἡ ἐκ πίστεως καὶ ἐλπίδος ἐνθερμος δέησις καὶ προσευχή. καὶ τρίτον ἡ φροντίς ἡ περὶ τῆς σωτηρίας καὶ ὠφελείας καὶ τῶν ἄλλων. ἡ δὲ τῶν ἱματίων φαιδρότης, καὶ χειρῶν κάθαρσις, καὶ τριχῶν, καὶ ποδῶν νίψις φυσικῆς καὶ κοινῆς καθαρότητος εἴη

ἂν

ἂν σύμβολον. πολλά καὶ τῶν ἄλλων ζώων ταύτης ἐρῶσιν.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἡ καθαριότης οὐκ ἔστιν ἀρετή;

Φιλ. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡμῖν ὁ λόγος οὐ περὶ ἀρετῆς ἀπλῶς, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς ἐκ λόγου καὶ πίστεως κοινῶς γὰρ πᾶν τὸ κατὰ φύσιν λέγεται ἀρετή. καὶ ἀρετὴν φαιμέν τὸ ὁξέως τρέχειν τοῦ ἵππου, καὶ τοῦ κυνὸς σαίνειν τὸν τρέφοντα, καὶ τὸ θαλάλειν τῆς ἐλαίας, καὶ τῆς ἀράχνης τὸ εὐφρῶς ἰσουργεῖν. ἀρετὴ δὲ ἐκ λόγου ἡ αἰρετὸν τέλος ἔχουσα ἀγαθὸν πρᾶξις ἀνθρώπου. πρᾶξις δὲ ἔστιν ἡ μετὰ λόγου ἐνέργεια. ἀρετὴ δ' ἐκ πίστεως ἡ κατ' ἐντολὴν Θεοῦ, τέλος ἔχουσα ὑπερφυῖς· ἡ δὲ κοσμιότης ἧς ἡγεῖται ἡ καθαριότης μετὰ λόγου ἔστι πως ἀρετὴ πρακτικὴ. ἡ δὲ ἀξιοπρεπὴς καὶ ἱεροπρεπὴς κοσμιότης προκύπτουσα ἐξ ἐνδογενεοῦς τῶν ἀρετῶν εὐκοσμίας, σεμνότης ἔστι καὶ ἀρετὴ ἀξιάγαστος. ἐπαιθεῖ γὰρ καὶ ἐν ἔργοις, καὶ ἐν λόγοις, καὶ ἐν παντὶ τρόπῳ εὐσχημοσύνην τοῖς καλοῖς χάριν προσθεῖσα.

Ἰνδ. Ἐπειδὴ περὶ καθάρσεως εἶπαι προήχθημεν, διατὶ τῶν ζώων τὰ μὲν καθαρὰ, τὰ δὲ μὴ νομίζεται;

Φιλ. Ἡμεῖς πάντα καθαρὰ ἔχομεν.

Ἰνδ. Καὶ πῶς, πάντα ἐσθίετε;

Φιλ. Οὗτος ἐστὶ τρόπος παιδαγωγικὸς τὸ λέγειν ἀκαθάρτα τὰ μὴ πρὸς βρώσιν χρήσιμα. οὐκ ἔ-

σιν ἄρα τί καθ' αὐτὰ καθαρὸν ἢ ἀκάθαρτον, ἀλλὰ σχετικῶς πρὸς χρῆσιν καὶ τροφήν τῶν χρωμένων. ὥς τὸ ἐνὶ ἔθναι χρήσιμον γένειτ' ἂν τῷ ἐτέρῳ ἄχρηστον, ἢ διὰ τὸν τόπον ἢ διὰ τὸν χρόνον, ἢ δι' ἔθος καὶ ἀνάγκην. οὐ γὰρ πάντα ἀκρίτως ὑπερχόμεθα, ἀλλὰ μετὰ λόγου ὡς παρὰ Θεοῦ ἐπροσάχθημεν. πάντα γὰρ ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς ἡμῖν ἐσθίειν ὡς λάχανα. ὥσπερ οὖν διακρίνομεν τὰ λάχανα, καὶ ἐκ τῶν βλαβερῶν πρὸς ὑγίειαν οὐκ ἐσθίομεν, οὕτω τοὶ καὶ ἐκ τῶν κρεάτων, μηδὲν καθ' αὐτὸ φρονούντες καθαρὸν ἢ ἀκάθαρτον, ἀλλ' ἡμῖν πρόσφορον εἰς γεῦσιν, ἢ μὴ, διὰ τὸν τόπον, καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὰς ἄλλας περιστάσεις τῶν σωμάτων.

Ἰνδ. Διατὶ οὖν καὶ τὰ θνησιμαία οὐκ ἐσθίετε;

Φιλ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι εἰς ὑγίειαν οὐ συμβάλλει. τὸ δὲ μουσικόν ὅτι ταῦτα βέβηλα εἰσιν ὡς τῷ Θεῷ ἅβυτα πρὶν ὄντα.

Ἰνδ. Καὶ πῶς τὰ σφαττόμενα τῷ Θεῷ ἐθύνοντο;

Φιλ. Οὐ τὰ σφαττόμενα ἀπλῶς τῷ Θεῷ ἐθύνοντο ἢ θύονται, ἀλλὰ κατ' ἐντολὴν Θεοῦ σφάττονται καὶ εὐλογίας ἔτυχε, εἴτ' οὖν εὐχρησίας.

Ἰνδ. Δίδαξόν με, παρακαλῶ, καὶ περὶ τούτου, παράδοξόν μοι φαίνεται.

Φιλ. Πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ οὐκ ἦν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιτετραμμένον ἐσθίειν τὰς σάρκας τῶν ζώων· ἐθύνοντο δὲ προσφερόμενα τῷ Θεῷ, καὶ περὶ ἐ-

καίοντο. μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς πάντα ἐσθίειν ὡς λάχανα χόρτου, ἀπεχομένους αἵματος. παραλαβόντες οὖν παρὰ Θεοῦ ἄδειαν ἐσθίειν τὰς σάρκας τῶν ζώων, ἐσθίοντες σφάττοντες, κατ' ἐντολὴν ἀπεχόμενοι τοῦ αἵματος. ἡ γὰρ ἀποχὴ αὕτη τὴν ὑποταγὴν ἡμῶν εἰς τὴν θεῖαν ἐντολὴν δεικνύει, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐχαριστίαν εἰς τὴν θεῖαν δωρεάν, καὶ πρὸς τὸν εὐεργέτην εὐπείθειαν, καὶ τοῦ θηριώδους τρόπου ἀλλοτρίωσιν. συντελεῖ δὲ ἡμῖν ἡ χρῆσις τῶν κρεάτων καὶ ἡ θεόσδοτος αὕτη ἄδεια κατὰ πολλὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν σώματος καὶ εὐκολίαν τοῦ βίου, ἄλλως τε ἐπὶ σκληρῶν καὶ ἀκάρπων γαιῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περιγεννωμένων ζώων ἐβλίβεν ἂν, καὶ πολλαχῶς ἦν ἐπηρεάζον τὴν ἀνθρώπινον γενεάν, εἰ μὴ ἦν ἐπιτετραμμένον κτείνειν τὰ θηρία καὶ σφάττειν τ' ἄλλα τῶν ζώων, καὶ ἀγρεύειν, καὶ θηρᾶν πρὸς τὰς χρεῖας.

Ἀπέχομεν δὲ τῶν θησιμαίων, ὡς ἀτρόφων καὶ λυμαντικῶν, καὶ ἐν χρῆσει ὄντων θηρῶν. οὐ γὰρ προσήκει τούτοις ἐξομοιοῦσθαι τοῖς λόγον ἔχοντας. ἀπέχομεν δὲ μᾶλλον ὡς ἰνδαλμα ζωῆς μὴ ἔχοντων, ἀλλὰ θανάτου εἰκόνα, καὶ τύπον ἀμαρτίας. διὸ καὶ ἄθυστα ἦν καὶ ἀνίερα. εἰ γὰρ τῶν θυομένων τὰ ἀπλῶς σφαττόμενα λέγοιτ' ἂν καθαρὰ, βέβηλα δὲ ταῦτα ἦν, ὡς μη-

δέπ ο-

δέποτε θυόμενα, καὶ ἐπομένως ἀκάθαρτα. Ἰνδ. Διατί ἐκ τῶν ζώων προσφέρετε τῷ Θεῷ καρπώματα;

Φιλ. Ἀπαγο. Ἰουδαίων πάλαι ποτὲ ἦν τοῦτο. ἡμῖν δὲ τοῖς Χριστιανοῖς θυσία καὶ προσφορά τῷ Θεῷ ὅλη ἡμῶν ἡ ζωὴ, καθαιρομένη ὑπὸ τῆς θεῆς πυρὶ εἰς τὸ ἐνδοτάτον τῆς καρδίας θυσιαστήριον, ἐν ᾧ γίνεται ἡ πνευματικὴ καὶ λογικὴ λατρεία τῶν πιστῶν δι' ἔργων ἀγαθῶν.

Ἰνδ. Διατί κατὰ καιροὺς ἀπέχεσθε κρεάτων;

Φιλ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλων βρωμάτων καὶ ποτῶν ἀπεχόμεθα διὰ νηστείας.

Ἰνδ. Καὶ τί ἐστὶ νηστεία;

Φιλ. Νηστεία ἀληθὴς ἐστὶ ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσις, ἐγκράτεια γλώττης, θυμοῦ ἀποχὴ, καταλαλιᾶς, ψεύδους, ἐπιτοκίας. ὁργανικὴ δὲ νηστεία ἡ τῶν τροφῶν καὶ ποτῶν εὐλόγιστος ἀποχὴ, καὶ τῶν ὀρέξεων καὶ ἐπιθυμιῶν νάρκωσις καὶ τῶν παθῶν ὡς εἶπεν νάρκωσις, ἐπεὶ γὰρ ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ σκῆνος σώματος ἐπιβαρύνει νοῦν, καὶ πρὸς τὰ κάτω συνθέλκει, καὶ κατισχύει τὸ ἔθος τοῦ λόγου, διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν βρωμάτων ἀνακουφίζομεν τὸ ἐπιβαρύνον σκῆνος, κατέχομεν τὰς ὀρέξεις καὶ ἀλόγους ἐπιθυμίας, ἀποκόπτομεν τὸ πονηρὸν ἔθος, προσκτιώμεν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἡδονῶν, γυμνάζομεν τὴν καρτερίαν, ὁξύνομεν τὸ πνεῦμα το-

νοῦ.

νοῦμεν τὴν πνευματικὴν ἀνδρείαν, διακαθαίρομεν τὸν λογισμόν, εἴτ' οὖν τὸ διωρατικὸν καὶ θεωρητικὸν τοῦ νοῦ, διαθερμαίνομεν τὴν καρδίαν πρὸς ἔρωτα τῶν αὐλῶν, διὰ συντόνου προσευχῆς καὶ ἀναγνώσεως ἑκτενοῦς τῶν θείων γραφῶν, καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν, ἀποπτύοντες τὸ περιττὸν τῆς ὕλης, τὸ ἀναγκαῖον τοῦ νοῦ ἀνακτῶμεν. Ἰνδ. Καλὸν καὶ λίαν ἐπωφελὲς ἡ νηστεία ὅταν οὕτω γένηται.

Φιλ. Πρὸς τοῦτα τὸ τέλος ὤρισαι ἡ νηστεία, καὶ οὕτως ὀφείλεται, συντριβὴ γὰρ ἐστὶ σώματος, καὶ ταπεινώσις ψυχῆς ὑλομανούσης, διὸ καὶ καταβάλλει πᾶν φρόνημα σαρκικὸν καὶ κοσμικόν, καὶ ὅπλον ἐστὶν ἰσχυρόν κατὰ τοῦ διαβόλου. ὁ γὰρ ἐχθρὸς ἡ τὴν σάρκα ἐρεθίζει πρὸς ἀμαρτίαν, ἡ τὰ τοῦ κόσμου προβάλλει πρὸς ἀπάτην, ὅταν γοῦν ἡ νηστεία ἐκκόψῃ τὰς ἀπορμας, νικᾷ εὐκόλως καὶ τὸν ἐχθρὸν πειραζόντα ὁ παλαιστῆς.

Ἰνδ. Ὡ πόσον ἡ ἀλογία τὰ καλὰ ἢ ὅλως ἀπέσβεσεν, ἡ παρέφθειρε καὶ ἐματαιώσα.

Φιλ. Σύνοιδα, ὃ λέγεις, ἔστιν ἐν πολλοῖς ψευδονηστεία, ἔστι δὲ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις νηστεία ἡμερινή, καὶ νυκτερινή σπατάλη, φαινομένη ἀρετῇ, καὶ κακία κεκρυμμένη ἀλλ' αὐτὰ εἰσὶν ἔργα καὶ φρονήματα ἀνθρώπων μωρῶν, καὶ μὴ εἰδότες τί ἐστὶν ἀρετὴ, καὶ πρὸς τί τέλος ἀπορᾷ ἡ νηστεία. ἡ νηστεία γίνεται πρὸς καθάρσιν καὶ ἀπο-

χὴν

χὴν τῆς ἐνύλου κακίας. ὅταν οὖν ἐπιπληθύνῃ τὰ βάρη τῆς ὕλης, καὶ τὰς ὀρέξεις, καὶ τὰ πάθη πρὸς τὰ ἐνυλα, καὶ τοῦ κόσμου τὴν ματαιότητα, τί τὸν ὤρεσθ' ἢ ἀλλαγὴ τῶν φαγητῶν καὶ ἡ πρὸς καιρὸν ἀποχή; ὅταν δὲ τὴν ἡμέραν νηστεύει καὶ τὴν νύκτα κατατρύβῃ, παραλόγως ἐναλλάσσει τοὺς καιροὺς ὑποκρινόμενος νηστεύειν, καὶ ματαιῶς ἐν ματαιοῖς πλανᾷται, καρδίαν ἔχων μιανὴν καὶ ἀκάθαρτον. μὴ εἰδὼς ὡς ἐξαρχῆς ἡ νηστεία ἀποχὴ ἐστὶ παραλόγου ὀρέξεως.

Ἰνδ. Καὶ πότε διατάχθη καὶ ἤρξατο ἡ τοιαύτη συνήθεια;

Φιλ. Ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, καὶ γὰρ εἰ πάντων γεύεσθαι τῶν καρπῶν ἐπετράπη τῷ πρώτῳ ἀνθρώπῳ, ἀπέχεσθαι δὲ τοῦ ἐνὸς ἐντέταλται. ἄρα καὶ νηστεύειν, καὶ εἰ τῶν καθαρῶν γεύεσθαι, ἀπέχεσθαι τῶν μὴ καθαρῶν. ἄρα καὶ νηστεύειν. τοῦτο γὰρ ἐν γένει ἡ νηστεία ἀπέχεσθαι τῶν μὴ συμφερόντων ἐντεῦθεν ἔδοξεν τὸ νηστεύειν θεοφιλὲς, καὶ ἐπὶ πλείοσιν ἔθνεσι διατάχθη. τεθόλωται δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ διέφθορεν ἡ ἐνοια τῆς κατ' ἐντολὴν νηστείας καὶ παρεπλάσαντο νηστείας θεοσυγεῖς καὶ ἀτόπους.

Ἰνδ. καὶ καλῶς εἶπας, ὅτι ἡ νηστεία ἐστὶν ὀργανικὸν καλὸν, ὑπουργοῦσα καὶ συνεργοῦσα εἰς πολλὰς ἀρετάς, καθ' ἑαυτὴν δὲ οὐκ ἐστὶν ἀρετὴ.

Φιλ. Ἡ νηστεία ἡ μετὰ λόγου καὶ κατ' ἐντολὴν, διὰ τὸ τέλος ὑπὲρ οὗ γίνεται, καὶ διὰ τὴν ἐκούσιον ὑπο-

ταγὴν

ταγήν πρὸς τὴν ἐντολήν ἔστιν ἀρετή. καθ' ἑαυτὴν δὲ οὐκ ἔστι. πολλάκις γὰρ δι' ἐνδειαν καὶ ἑλλειψιν τῶν ὀρεκτῶν κατὰ ἀνάγκην γίνεται ἀκούσιος, τὸ δὲ ἀκούσιον οὐκ ἔστιν ἀρετή.

Ἰνδ. Ἐάντις οὐ νησεύει, ποιεῖ δὲ ἄλλας τινὰς προσφοράς τῷ Θεῷ δικαιοῦται;

Φιλ. Ἐάν διὰ τῶν ἄλλων ἐκαίνων ἢ ἐφθασεν, ἢ φθάνει εἰς τὸ τέλος καὶ τὸν σκοπὸν τῆς νησεύας, οὐκ ἔστιν αὐτῷ χρεῖα νησεύας. τίνα δὲ τὰ σπουδαζόμενα τῇ νησεύᾳ εἴρηται.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἔστιν ἐλεήμων καὶ φιλόπτωχος ὁ πλούσιος.

Φιλ. Ἀλλὰ καὶ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν παθῶν ὀφείλει εἶναι κύριος.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἔστιν ἐργασικὸς καὶ εργατιώτης.

Φιλ. Ἀλλ' ἀγκρατὴς καὶ σώφρων εἶναι ὀφείλει.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἔστι γέρων καὶ νοσῶν.

Φιλ. Ὅρισάτω τὴν δίαιταν. νησεύα γὰρ αὐτῷ τοῦτο.

Ἰνδ. Ἀλλ' ὥς ὀρεῖ μικρὰ τ' ἄλλα πρὸς τὸ ἔργον τῆς νησεύας.

Φιλ. Μικρὰ τ' ἄλλα πάντως ὅσα ὀργανικά.

Ἰνδ. Τίνα λέγεις ὀργανικά;

Φιλ. Ὅσα παρ' ἡμῖν τίμια προσφέρονται τῷ Θεῷ, χρυσός, ἀργύρος, κτήματα παντοδαπά, δεκάται, ἀπαρχαὶ καρπῶν καὶ γεννημάτων, ἐλεῖν εἰς τὰς χρεῖας τῶν ἐνδεῶν καὶ πτωχῶν, εὐσεβῶς καὶ διὰ τὸν Θεὸν προσφερόμενα, καὶ ἄλλαι πολὺτροποι εὐποΐαι, αἱ καὶ μισθὸν ἔχει ἀμοιβῆς καὶ ἀντι-

ἀντιδόσεως καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δημιουργοῦ, καὶ κριτοῦ τῶν πάντων.

Ἰνδ. Καὶ πῶς δεκάτας καὶ ἀπαρχὰς προσφέρετε εἰς τοὺς ναοὺς;

Φιλ. Προσφέρομεν πάντες πάντα τὰ παρ' ἡμῖν τιμιώτατα εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν χρεῖαν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κοινῶς καὶ παρὰ πάντων προσφέρονται κατ' ἐξοχὴν ἐκ μὲν τῶν φυομένων ἔλαιον καὶ οἶνος, ἐκ δὲ τῶν γεννημάτων σίτος καὶ ἄρτοι καὶ κηροί, ἐκ δὲ τῶν εὐόδμων θυμιάματα. Καὶ ὁ μὲν οἶνος καὶ οἱ ἄρτοι σύμβολον ἐστὶ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ὅτι ταῦτα ἰδιαιτάτη τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ τροφή, τὰ γὰρ ἄλλα κοινὰ καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ζώων, ὅσα δηλονότι εἰς χρῆσιν ἐκάστῳ ἡ φύσις ἀπέδωκε. ταῦτα δὲ ἡ ἐπίνοια ἐφεύρηκε, καὶ ἀνθρώποις προσένειμε. διὸ καὶ προσφέρομεν ταῦτα, τὴν ζωὴν ἡμῶν τῷ Θεῷ ἀναπιθέμενοι. Κηρὸν δὲ καὶ ἔλαιον προσφέρομεν τὴν διάθεσιν ἡμῶν παριστῶντες καὶ ὑποτάσσοντες, ἣν ἔχομεν πρὸς τὸν ἐρχόμενον οὐρανόθεν νοητὸν φωτισμὸν, καὶ τὴν ἀπατράπτουσαν γνῶσιν τε νοερὰν, καὶ ὁδηγίαν, καὶ παντοίαν θεῖαν χάριν, ἐξ ἧς πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἐν οἷς διαυγάζεται καὶ καταλάμπεται τῷ ἀδύτῳ ἡλίῳ ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. ὥσπερ γὰρ κηρὸς καὶ ἔλαιον εὐδιάθετα πρὸς τὸ αἰσθητὸν φῶς, οὕτω τοὶ καὶ ψυχὴ εὐσεβὴς πρὸς τὰ θεῖα φῶτα.

Τὰ δὲ

Τὰ δὲ θυμιάματα ὑποτυποῦσι τὴν ἀνάστασιν καὶ θερμότητα τῶν ψυχῶν ἡμῶν πρὸς τὰς Θεο-εἰδεῖς ἔξεις, ἃ καὶ προσφέρομεν δεόμενοι τῆς χάριτος, ἵνα ἀναγάγῃ καὶ ἀνυψώσῃ κατὰ τὸν ἐν-θερμον ἡμῶν πόθον πᾶν νόημα εἰς χριστόν. πάντα γοῦν ὅσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διατετύπωται, θαυμαστῆς ἐστὶν ἱεροφαντίας σύμβολα, περὶ ὧν κατὰ μέρος λέγειν οὐκ ἔστι τῆς παρούσης προθέσεως.

Ἰνδ. Ἀλλὰ ταῦτα καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι τυχόν ἦσαν χρήσιμα.

Φιλ. Πάλαι ποτὲ ἦσαν σύμβολα παρ' Ἰουδαίοις. τοῖς δὲ εἰδωλολάτραις ἦσαν ἐν χρήσει, οὐχ ὡς σύμβολα, ἀλλ' ὡς ἐν τούτοις ἐπαρεσχομένων τῶν ψευδοθεῶν αὐτῶν, καὶ ἐπαναπαυομένων καὶ ἐξίλεοιμένων, παχῆλοι γὰρ ὄντες, καὶ ξύλα καὶ λίθους σεβόμενοι, οὐδὲν ἀναγκαιώτερον, ἀλλ' ἢ ταῖς ὕλαις προσπίπτοντες ὕλικά πάντα ἐφρόνουν, οὕτω τοι καὶ ποῖν ἔθνεσι καὶ νῦν, ἢ διὰ τὴν κοινὴν χρδαίαν, ἢ κατὰ πρόσπτωσιν ἀρχαίας ὑπολήψεως καὶ παλαιᾶς συνηθείας προσφέρουσι καὶ ἔλαιον καὶ κηρὸν καὶ θυμιάματα εἰς τοὺς αὐτῶν ναοὺς, μηδὲν πλέον τοῦ φαινομένου συμβάλλοντα, μηδ' ὑποτυποῦντα κατ' ἐννοιαν.

Ἰνδ. Ἀλλὰ διατί τοὺς Ναοὺς ὑμῶν, καὶ τὰς εὐχὰς πρὸς Ἀνατολὰς ποιεῖτε;

Φιλ. Οἱ Ναοὶ ἡμῶν πρὸς Ἀνατολὰς διατίθενται ὡς

ὡς ἐπὶ αὐτὰς ἐπεκτεινόμενοι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πρὸς Ἀνατολὰς βλέποντες εὐχόμεθα, ὅτι Ἀνατολὴ Ἀνατολῶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅς οὐ ἐκ πηγάζει πᾶσα γνῶσις, καὶ σύνεσις, καὶ σοφία, καὶ πᾶν ἀγαθὸν ὡς ἐξ Ἡλίου τὸ φῶς, πρὸς ὃν ἡμεῖς ἀφορῶντες ἐν τῷ φωτὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ περιπατῶμεν, τὴν κρείττονα ἀλλοίωσιν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι βεβαίᾳ ἀπεκδεχόμενοι. ἀλλὰ καὶ διὰ μουσικωτέρων λόγων ἐμάθομεν, ὅτι ποιήσας κατ' ἀρχὰς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄρχοντα καταστήσας τῶν αἰσθητῶν, ἐξοχὸν καὶ περικαλλέσατον χώρον αὐτῷ προσένειμεν, ὃν ἐφύτευσε κατ' Ἀνατολὰς, ἐνδiciaτᾶσθαι, καὶ τρυφῆς ἀπολαύειν, ἐπεὶ δὲ ἔπταισε παρακούσας, τοῦ λειμῶνος ἐκαίνου ἐξώσθη πρὸς Δυσμὰς ἐκπεσὼν, σημεῖον δὲ τούτου ἡ ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου κίνησις. ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ἀνθρώπου μεταβολῇ ἤτοι ἐξώσῃ ἐκ τοῦ Παραδείσου τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἡ φύσις συγκεκίνηται. καὶ κατ' αὐτὸν ῥυέντα κατερρύη. μεμνημένοι οὖν τῆς προτέρας ἐκείνης μακαρίας εἰσεως καὶ τοῦ εὐδαίμονος Παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐσάμεθα βλέποντες κατὰ Ἀνατολὰς, καὶ εὐχόμεθα τὸν οἶκτον καὶ τὸ ἔλεος ἐπικαλούμενοι τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἵνα πάλιν εἰς ἐκείνην τὴν μακαρίαν εἰσὶν ἀναγάγῃ ἡμᾶς.

Ἰνδ. Πάντα τὰ τῶν Χριστιανῶν θαυμάσια, πάντα

τα γέγοντα θείας σοφίας, καὶ γνώσεως. ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι ταῦτα γίνονται ἔκτινος ἔθους τυ-
χηροῦ.

Φιλ. Οὐδὲν ἔθος τοῖς Χριστιανοῖς ἱερὸν, ὅπερ οὐκ ἔχει νόημα πνευματικόν. ἡμεῖς καὶ ἐν παντί χρόνῳ καὶ τόπῳ, καὶ ἱσάμενοι, καθήμενοι, κακ-
λιμένοι, πρὸς πᾶν μέρος κόσμου τετραμμένοι προσκυνούμεν εὐχόμενοι τῷ Θεῷ. ἀλλὰ καὶ τοῦ-
το οὐχ ἁπλῶς ποιοῦμεν, ἀλλὰ καλῶς εἰδότες, καὶ εὐσεβῶς πιστεύοντες ὅτι ὁ Θεὸς πανταχοῦ πάρεσι καὶ τὰ πάντα πληροῖ. ἀλλ' ἡ κοινοτέρα καὶ Ἐκκλησιαστικὴ γνώσις ἰδιότροπος οὕσα, ἐμ-
φαντικωτέρα ἐστὶ τῆς κοινῆς καταστάσεως τῆς τε νῦν, καὶ τῆς ἐσομένης παραστατικῆς, καὶ τῆς ἱε-
ροφαντικῆς ἐπίσημος. ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ὀρθοτά-
δην εὐχεσθαι, καὶ γόνυ κάμπτειν καὶ ὑποπίπτειν τίποτε ἕκαστον ἐμφαίνει, καὶ οἷον ὑπομνημαῖ τὸν νοῦν, ἵνα μὴ πλατύνῃ τὸν λόγον παραιτούμαι νῦν λέγειν.

Γ'νδ. Ἀλλὰ καὶ τύπους τινὰς καὶ εἰκόνας ἐν τοῖς ναοῖς καταγράφετε, τίνα δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τί-
να σκοπὸν χαρακτηρίζετε;

Φιλ. Σύμβολα καὶ ταῦτα ἀναμνήσεως ἔργων θεί-
ων, καὶ εἰκόνες ἁγίων.

Γ'νδ. Καὶ πῶς ταῦτα σέβεσθε;

Φιλ. Τιμῶμεν ἀναφέροντες τὴν τιμὴν πρὸς τὰ εἰ-
κονιζόμενα, καὶ ἱερὰ ταῦτα ἔχομεν ὡς ἱερῶν προ-

προσώπων καὶ πραγμάτων σύμβολα, καὶ εἰκόνας ἀληθινῶν ἁγίων, δι' ὧν ἀνανεοῦμεν τὴν μνήμην τῶν ἁγίων εἰκόνων, καὶ τῇ ψυχῇ τοῖς ἐν οὐρανῷ πολιτευομένοις ἐνούμεθα, καὶ τὸν πόθον καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς ἐκείνους διαθερμαίνομεν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ὡς παρόντας τὰς ἡμῶν χρείας κα-
ταλέγομεν, καὶ παρ' ἐκείνων ἐπικουρίαν καὶ βοή-
θειαν πρὸς ἀρετὴν καὶ ἀποφυγὴν τῶν κακῶν ἐ-
πιζητοῦμεν, οὐ ταῦτα ἐκ τῶν γραφῶν καὶ τῶν χαρακτηρῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν εἰκονιζομένων αἰτοῦν-
τες. τῶν γραφῶν γὰρ καὶ τῶν χαρακτηρῶν καὶ εἰκόνων ἔργον, οἷον καὶ τῶν συμβολῶν, ὑπο-
μνήσαι ἡμᾶς τὸ εἰκονιζόμενον, πρὸς ὃ τὸ ὀφει-
λόμενον σέβας, καὶ ἡ πᾶσα τιμὴ.

Γ'νδ. Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ εἰπεῖν ἂν ἔχοιεν καὶ οἱ εἰδω-
λολάτραι.

Φιλ. Εἰ σέργουσι λέγειν, ὅτι αὐτὸ τὸ παρ' αὐτῶν τιμώμενον οὐκ ἐστὶ Θεός, ἀλλὰ λίθος καὶ ξύλον ἢ ἄλλο μέταλλον, καὶ ὁμολογήσουσιν ὅτι ὁ Θεός ἐστιν αἶψος, ἀόρατος, ἀψαυστος, ἀκατάληπτος, ἀπερίγραφτος, ἀπερίοριστος, ἀναρχος, αἰδῖος, αἰε-
ζῶν, καὶ πᾶσι τὸ ζῆν καὶ εἶναι διδούς, λεγέτω-
σαν καὶ οὗτοι τὰ ἴσα, οἷς ἡμεῖς παρ' εἰκόνων φαμέν. οὐ γὰρ ἡμεῖς ἐν εἰκόσι τὰ ἀόρατα δια-
γράφομεν. διὸ οὐδὲ Θεοὺς τὰς εἰκόνας λέγομεν, οὐδὲ τιμῶμεν παρ' ὃ δεῖ, εἰ δὲ καὶ τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου εἰκονίζομεν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον χαρα-

χαρακτηρίζομεν ὡς ἀληθῆ ἄνθρωπον, ἀνομολογούντες καὶ δι' εἰκόνων. ὅτι ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀληθῶς ἐγένετο ἄνθρωπος. πολλὴν οὖν χάριν ἔχει ἡμῖν ὁ ναὸς διὰ πάντων τῶν ὁρωμένων συμβόλων, καὶ χαρακτήρων καὶ εἰκόνων τὰς ἐμφάσεις καὶ ἱερὰς μνῆμας ἀναικαλῶν, καὶ πληθύνων τὴν εὐλάβειαν, δοκῶμεν γὰρ ὡς ἐν οὐρανῷ παρίστασθαι τῷ δεσπότῃ τῶν ἀπάντων, καὶ συνεῖναι τοῖς ἁγίοις καὶ ὁμιλεῖν, ὑπεράνω γεγόμενοι πάσης ἄλλης κοσμικῆς φαντασίας, καὶ προσύλου καὶ ἐμπαθοῦς μνήμης, τὴν δόξαν, καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν Ἁγίων κατοπτριζόμενοι, καὶ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς ἐκκαίοντες θερμῶς παρακαλοῦμεν ἅμα πάντας καὶ ἰδίᾳ ἕκαστον τῆς μακαρίας καὶ τρισολβίου ὁμηγύρεως τῶν θείων πνευμάτων, οἵτινες ὑπὲρ εὐσεβείας καλῶς ἀγωνισάμενοι, δόξης καὶ παρρησίας ἐκ Θεοῦ ἐτυχον, ἵνα καὶ ἡμῖν ἀρρωγοὶ καὶ συνεργοὶ καὶ πρόμαχοι καὶ ὑπεραττίσαι γένωνται, καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τῶν σωζομένων συνάξωσι, μετόχους τῶν ἰδίων χαρίτων ποιήσαντες, ὥς συντελοῦσιν ἡμῖν τὰ μέγιστα αἱ εἰκόνες καὶ γραφαὶ καὶ ἐν ναοῖς καὶ ἐν οἴκοις ὡς ἱερὰ σύμβολα τιμώμεναι.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἐπεὶ ὁμοιότητά τινα ἡ εἰκονογραφία αὕτη ἔχει πρὸς τὰ ἐκτυπώματα τῶν εἰδωλολατρῶν, βέλτιον ἦν τὴν ὁμοίωσιν φεύγοντας παραιτεῖ-

ραιτεῖσθαι.

Φιλ. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ μέρους ὁμοίωσις οὔτε συνιστᾷ οὔτε ἀνατρέπει τὸ ὅλον. εἰ γὰρ ἡ εἰκὼν ἐκ τοῦ εἰκονιζομένου ἔχει καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀτιμίαν, τίς ὁμοίωσις τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ τῶν εἰδώλων; οἱ εἰδωλολάτραι τὰ εἰδωλα ἢ Θεοὺς ἢ Θεῶν εἰκόνας ἐνόμιζον. ἡμεῖς δὲ τὰς εἰκόνας οὔτε Θεοὺς οὔτε Θεῶν εἰκόνας δοξάζομεν. ἄλλο ἄρα εἶδωλον καὶ ἄλλο εἰκὼν. ἀλλ' ἱερὰ καὶ καίνοι εἶχον τὰ εἰδωλα τί πρὸς ἡμᾶς; καὶ τὸν Ἄρην εἶχον Θεὸν, καὶ μυρίους ἄλλους τοιούτους, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα κακῶς ἐχρήσαντο, οὕτω τοι καὶ τὸ ἱερὸν ἐχρήσαντο ἐπὶ τῶν εἰδώλων, εἰ καὶ μέχρι τούτου ἔσαντο, καὶ μὴ ἀντικρὺς Θεοὺς ἐδόξαζον τὰ εἰδωλα.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἐξαπατᾷ τοὺς ἀφελεσέρεους ἡ ὁμοιότης αὕτη καὶ λατρεύουσιν, ὡς εἰδωλολάτραι τὰ εἰδωλα.

Φιλ. Ἀπαγε, οὐκ ἐστὶ τις τῶν Χριστιανῶν οὕτως ἀμύητος, ὥς τὴν εἰκόνα καὶ τὸν τύπον μὴ εἰδέναι ὅτι εἰκὼν καὶ τύπος. οὐδὲ τιμᾷ τις καὶ ἀσπάζεται εἰκόνα, ἐὰν μὴ ἔχη ἐπιγραφὴν τίς ἐστιν εἰκὼν. ἡ γὰρ τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, πῶς οὖν τιμῆσει μὴ εἰδὼς τίς ἐστιν εἰκὼν. οὐ γὰρ ἡμεῖς ἀπλῶς ἀλλὰ σχετικῶς τιμῶμεν τὰς εἰκόνας, καὶ σεβόμεθα διὰ τὸ πρωτότυπον.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἐὰν ἡ γλυπτὴν οὐκ ἐστὶν ἀντικρὺς εἶδω-

δωλον ἢ εἰκὼν;

Φιλ. Τὸ γλύφειν καὶ ἔσειν καὶ εἰδωλοποιεῖν ἐκ λίθων καὶ μετάλλων εἰκόνας ἁγίων οὐκ ἦν ἔθιμον ἀρχῆθεν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ νῦν παρ' ἡμῖν οὐκ εἶθισαι, εἰ δέ τι καὶ νῦν γίνεται, οὐκ ἐπαινατόν, εἰ γὰρ ἡ εἰκὼν ἱερὸν σύμβολον ἐστὶν εἰς ἀνάμνησιν καὶ παράστασιν τοῦ πρωτοτύπου, ἀρχεῖ, ἢ γραφῇ.

Ἐπειτα τὸ τῆς γραφικῆς χρήσιμον πῶς εἰκῇ παροπτέον. γραφικὴ γὰρ ἐστὶ σιγῶσα διδασκαλία. διὰ γραφῆς πᾶς τις ὁρῶν διδάσκεται, ὅσα μικροῦ δεῖν δι' ἀκοῆς ἕτερος, καὶ εἰ τὸν τυφλὸν δι' ἀκοῆς διδάσχομεν, τί μὴ καὶ τὸν κωφὸν δι' ὁράσεως; τουτέστι δι' εἰκόνων. καὶ τούτων ἄρα προνοουμένη ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀνακηλοῖ τὰς εἰκόνας καὶ θείων ἔργων ὑπαυποῖ ἱερὰν ἱστορίαν.

Ἰνδ. Ἀλλὰ καὶ ὑδάτων χρήσεις ἱερὰς ἔχετε, καὶ τινὰ μνημεῖα καὶ λείψανα τεθνηκότων σεβάσεσθε, πῶς οὖν ταῦτα;

Φιλ. Ὅσα τὰ δι' εὐχῆς καὶ εὐλογίας ἱερατικῆς, ἢ ἰδιαιτέρας χάριτος, πρὸς τὴν ἁγιαζούσαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν χάριν ἀφορῶντες εὐλαβῶς δεχόμεθα εἰς ὑγιάν ψυχῆς καὶ σώματος. ὁ γὰρ ἀναδείξας πρὸς ὑγιάν σώματος ὑδάτα ἱματικά ἐν τῇ φύσει, οὗτος πολλάκις δι' ὑδάτων τοῖς εὐσεβῶς ἐκζητοῦσι δωρεῖται ὑγιάν καὶ ψυχῆς

ψυχῆς καὶ σώματος τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἐξιόμενος. τοιαύτην ποτὲ χάριν ἱματικήν παντοίων νοσημάτων ἐνῆκεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ Βηδεσθᾶ, καὶ ἐν τῇ ἐγγύς Βυζαντίου νῦν ἱερᾷ πηγῇ, καὶ ἐντισιν ἄλλοις ὕδασι κατὰ διαφόρους καιροὺς πρὸς παραμυθίαν τῶν παντοίως κακωμένων.

Σεβόμεθα δὲ καὶ τοὺς τάφους καὶ τὰ λείψανα τῶν ὑπὸ Θεοῦ δεδοξασμένων καὶ διὰ θαυμάτων μαρτυρημένων ἁγίων, καὶ τιμῶμεν ὡς μνημεῖα τῆς ἐκεῖνων ἁγίας ζωῆς καὶ τῶν θείων ἀγώνων, δι' ὧν ἐδοξάσθησαν παρὰ Θεοῦ ὥστε καὶ μετὰ θάνατον θυμματουρεῖν καὶ διασώζειν τοὺς ἐπικαλούμενους. διὸ καὶ ἐπικαλούμεθα ἵνα γένωνται καὶ ἡμῖν βοηθοὶ πρὸς παντὸς πειρασμοῦ ἀπαλλαγὴν καὶ πρέσβεις πρὸς Θεὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. σύμβολα ἄρα καὶ ταῦτα πάντα τῆς προχεομένης θεοθεν χάριτος πρὸς ἡμᾶς, εἰς ἣν καταφεύγοντες ἐλπίζομεν τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐνοχλούντων ἡμᾶς.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰσὶ τινες, οἵτινες οὐδόλως παραδέχονται θαύματα. πάντα δὲ τὰ καὶ παράδοξα τῆς φύσεως ἡγοῦνται ἀποτελέσματα.

Φιλ. Οἱ μὴ δεχόμενοι τὰ θαύματα, ἢ ἄθεοι ἢ εἰδωλολάτραι εἰσὶν, ἢ αἰρετικοὶ καὶ βλάσφημοι. ἄθεοι καὶ εἰδωλολάτραι μηδὲν δεχόμενοι κρεῖττον παρὰ τὴν φύσιν, αἰρετικοὶ καὶ βλάσφημοι, διορί-

διορίζοντες τὴν ἀπειρον τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν εἰς ἃ ἐποίησα μόνον, καὶ μηδὲν ἕτερον φρονούντες ὑπὲρ τὴν φύσιν δύνασθαι ποιεῖν. εἰ γὰρ παντοδύναμος καὶ ὑπεράπειρος κατὰ τὰ οὐσίαν καὶ δύναμιν καὶ ἀπεριόριστος ὅλως ὁ Θεός, πάντα ὅσα θέλει καὶ ὡς θέλει ποιεῖ. τίς δὲ τῷ βουλήματι αὐτοῦ ἀντισχεῖν ἔχει; ποιεῖν δὲ τὰ μὲν ἐμμέσως χρώμενος τῇ φύσει, καὶ κατὰ φύσιν ποιεῖ, ὡς ἐποίησα καὶ διέταξα τὴν φύσιν ποιεῖν. τὰ δὲ ἀμέσως καὶ ὑπὲρ φύσιν ὅτε καὶ ὡς βούλεται θεοπρεπῶς ἐνεργῶν. ταύτην δὲ τὴν χάριν καὶ τοῖς Ἁγίοις καὶ Ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις μεταδούς, αὐτὸς ἀμέσως καθοράται τὰ ὑπερφυῆ ἐκτελῶν, καὶ ἐκ Θεοῦ ἀμέσως ἐκτελούμενα πρσβεύει ἡ Ἐκκλησία τὰ θαύματα, τὴν ἐν αὐτοῖς ἁγίαν δύναμιν καὶ θεῖαν χάριν ἐκείθεν προΐουσαν γινώσκουσα. τὰ γὰρ θαύματα τῆς τεταγμένης ἐν τῇ φύσει σειρᾷ τῶν αἰτίων καὶ αἰτιατῶν ὑπερκεῖνται, καὶ ἀπολείνται τῆς φύσεως. καὶ κακῶς οὗτοι καταγύουσι, καὶ ἀλόγως δεσμοῦσιν ἐν τῇ ὕλῃ, ἀργεῖν παντάπασιν τὸν Θεὸν μετὰ τὴν δημιουργίαν, καὶ μηδὲν ἕτερον δύνασθαι ποιεῖν παρὰ τὰ τεταγμένα κακῶς καὶ ἡσεβῶς φρονούντες. ὁ γὰρ Θεὸς μεγάλα καὶ ὑπερένδοξα ἐποίησε καὶ ποιεῖ, καὶ οὐκ ἔστι μέτρον τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως, ᾧ ἡ δόξα, καὶ ἡ προσκύνησις εἰς αἰῶνας αἰώνων.

Ἰδν.

Ἰνδ. Ἀμήν.

Φιλ. Πορεύου εὐοδούμενος εἰς σωτηρίαν.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΔΕΚΑΤΗ

Ἰνδ. Εἰς τὴν ἱερὰν καὶ πλήρη σοφίας διδασκαλίαν σου, καθ' ἣν μετὰ λαμπρᾶς καὶ σωτηρίου καὶ συντυχείας ἡξιώθην τῆς γνώσεως μεγάλων θεωρημάτων, πολλάκις ἤκουσα τὸ ὄνομα Ἐκκλησίας, οὐκ ἐρώτησα δέ, ἵνα μὴ ἐγχοπῇ δώσω τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου. ἤδη γοῦν ἐρωτῶ τί σημαίνει καθ' ἱερὰν ἔννοιαν τοῦτο τὸ ὄνομα; καὶ πόθεν εἰληπται;

Φιλ. Ὁ πανάγαθος Θεὸς ὁ θέλων πάντας σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, οὐκ ἔπαυσεν ἄνωθεν κελῶν τοὺς πεπλανημένους καὶ ἐκτετραμμένους εἰς ὀλεθρίους ἀνοδίας καὶ τριβους κακίας, προσκαλούμενος εἰς σωτηρίαν, διὰ τὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ ἐγρηγόρων πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ διὰ τῶν ἁγίων Προφητῶν ὕψερρον, καὶ ἐσχάτως ἐξαπέστειλε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν εἰς τὸν κόσμον ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον. καταλλάξας οὖν ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου τὸν ἄνθρωπον τῷ Θεῷ, πάντας ἐκάλεσε καὶ καλεῖ πρὸς ἑαυτὴν, ἵνα πάντας ἀποδώσῃ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν ὑπεράπειρον καὶ πανάγαθον αὐτοῦ εὐδοκίαν, εἰς ὃν ἅπαντες οἱ εὐσεβεῖς ἀπ' ἀρχῆς τῶν χρόνων πιστεύοντες ἀπεκδέχοντο τὴν σωτηρίαν κατὰ τὴν ὑπὸ Θεοῦ γενομένην αὐτοῖς ἀπο-

ἀποκάλυψιν. πάντες οὖν ὅσοι συνετάγησαν καὶ ἐπ' ἐλπίδι σωτηρίας προσῆλθον, καὶ συντάσσονται καὶ προσέρχονται καὶ ἐπακολουθοῦσι τῷ θελήματι τοῦ προαιωνίου Θεοῦ, κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ εἰσι, καὶ εἰς ἓνα ἀφορῶντες τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου Χριστὸν, καὶ αὐτῷ ὑπεύχοντες καὶ κατ' αὐτὸν μορφοῦμενοι (εἰς τοῦτο γὰρ ἐγένετο ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος) ἂν εἰσὶν. ὅθεν Ἐκκλησία ἐστὶν ἡ ἔνωσις τῶν παρὰ Θεοῦ κλητῶν καὶ ἐκλεκτῶν μία ἐκ πάντων καὶ ἁγία.

Ἰνδ. Καὶ πῶς μία, γίνεται, ἢ εἶδει, ἢ ἀριθμῷ;
 Φιλ. Μία ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν μεμορφωμένη. πάντες γὰρ ἐν Χριστῷ εἰς ἐστὶν. οὐκ ἔστι Δούλος ἢ Ἐλεύθερος, οὐκ ἔστιν Ἰσραήλ ἢ Σκύθης, οὐκ ἔστιν Ἑλλην ἢ Βάρβαρος. ὅθεν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἕκαστος καὶ οἱ πάντες ὁμοῦ ἂν εἰσὶν, ὅτι ἐνικῶς ὑφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓνα μεμορφωμένοι ὁμοῦ οἱ πάντες καὶ ἕκαστος.

Ἰνδ. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν.

Φιλ. Ἀλλ' ἔστι κατὰ χάριν καὶ δύναμιν Θεοῦ. Ἀλλ' ἵνα ὡς ἐν εἰκόνι ἀμυδρὰν ἰδέαν λάβῃς (οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκριβὴς ὁμοίωσις τῶν ὑπερφυῶν ἐν τοῖς φυσικοῖς) ἀναφθῆτω πῦρ ἐν δρυμῶνι παντοίων φυτῶν, ὅλα μὲν οὖν ὁμοῦ ἐγένοντο πῦρ καὶ καθ' ἓν ἕκαστον, καὶ πῦρ ἄρα ἕκαστον ἓν, καὶ πῦρ ὁμοῦ πάντα ἓν. οὕτως οἱ καὶ ἡ χάρις εἰδοποιεῖ ἕκαστον ἰδίᾳ καθ' ἓν, καὶ ὁμοῦ πάντα, καὶ ἐνοποιεῖ ὑπερφυῶς τῷ ἐνί

τῷ ἐνί, καθ' ὃ πάντα ὁμοῦ, καὶ ἰδίᾳ ἕκαστον.
 Ἰνδ. Ὡς ὑπερύμνητος ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης, καὶ φιλάνθρωπία, καὶ προσκυνητὴ ἡ πάγκοινος κλήσις. οὗτος Θεὸς τῶν Θεῶν ὃς πάντας θέλει σωθῆναι, καὶ οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ προσωποληψία. πάντων γὰρ ἐστὶ Δημιουργὸς, πάντων Θεὸς καὶ προνοητὴς, πάντας θέλει σωθῆναι καὶ καλεῖ εἰς σωτηρίαν, καὶ οὐδένα βιάζεται, ἀλλὰ πῶς λέγεται ἡ Ἐκκλησία καθολικὴ εἰ μὴτε ὡς γένος, μὴτε ὡς εἶδος;

Φιλ. Καθολικὴ λέγεται, ὡς κοινὴ πάντων, καὶ ἐκ παντὸς γένους, καὶ πάσης φυλῆς, καὶ ἐκ παντὸς τόπου καὶ χρόνου μία, οὐ κατὰ τὰ γένη καὶ εἶδη μία, ἀλλὰ κυρίως καὶ πραγματικῶς μία. ἐκείνων γὰρ ἡ κοινότης καὶ τὸ ἐν εἶναι κατ' ἐπίνοιαν, ταύτης δὲ ἡ ἐνότης καὶ ἡ κοινότης πραγματικὴ. ἐξ ἑνὸς γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος εἰδοποιεῖται τό τε ὅλον, καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον, καὶ ἐν τῷ ἐνί ἐνοῦται καὶ συνίσταται, καὶ ἀεὶ διαμένει καὶ διαμενεῖ εἰς ἅπαντας τοὺς αἰῶνας.

Λέγεται δὲ καὶ ἄλλως καθολικὴ οἷον ἐὶ ὅλη καὶ ἡπλωμένη πρὸς τὰ σχίσματα καὶ τὰς παραχρᾶς τῶν αἵρετικῶν. οἱ γὰρ αἵρετικοὶ ὑπὸ φιλοδοξίας ἢ ἄλλης φυχλότητος ἐτραπέντες τῆς ὀρθῆς γνώμης, καὶ τινας ὁμογνωμόνας προσλαβόντες, ἀποκαπέντες τῆς Ἐκκλησίας ἐποιοῦν πα-
 ραυ-

ρασυναγωγὰς, καὶ σεμνύνοντες τὰς συναλεύσεις αὐτῶν καίτοι ὀλίγας καὶ μικρὰς καὶ παπλανμένους οὖσας, καὶ μερικὰς, ἥτοι κατ' οἰκίαν καὶ πόλιν, ἢ καὶ κατ' ἔθνος Ἐκκλησίας ἐκάλουν, πρὸς διαφορὰν οὖν καὶ τῶν τοιούτων καθολικῇ ἢ Ἐκκλησίᾳ λέγεται.

Ἰνδ. Πῶς δὲ λέγεται Ἀποστολική;

Φιλ. Ἐνανθρωπήσας ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ἐπὶ τῆς Θεουργοῦ καὶ φιλανθρώπου ταύτης οἰκονομίας ἐξελέξατο ἄνδρας τὸ μὲν φαινόμενον πανηχοῦς, λαμπροῦς δὲ καὶ καθαροῦς τὴν ψυχὴν, εὐγνώμονας, καὶ Θεοσεβεῖς καὶ σκευὴ τίμια τοῦ Θεοῦ μύρου, καὶ τούτους προσλαβὼν αὐτόπτας τῶν Θεουργιῶν αὐτοῦ καὶ μαθητὰς τῆς θαίνας αὐτοῦ διδασκαλίας, καὶ πρῶτον ἐξαποστείλας κηρύξαι τὴν ἐρχομένην Θεοθεν χάριν ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ καὶ παρουσίαν αὐτοῦ, πιστοποιήσας ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ προσδοκώμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἀγίων καὶ Προφητῶν, δι' ὧν τε ἐποίησε καὶ ἐλάλησε καὶ τελευτήσαν πλῆσας αὐτοὺς πάσης χάριτος τοῦ παναγίου Ὑψίστου ἐξαπέστειλεν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, οἱ δὲ πορευθέντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ ἃ εἶδον καὶ ἤκουσαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ συνήγαγον τοὺς ἐκλεκτοὺς εἰς πίςιν καὶ ὑπακοὴν τοῦ κηρύγματος, συνεργοῦντος τοῦ Κυρίου καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος δι' ἐπιγινωμένων παρ' αὐτῶν θαυμά-

θαυμάτων, διὰ ταῦτα ἡ θαύρεστος αὕτη ἐκ παντοίων ἔθνων τῶν ἐκλεκτῶν σύναξις ἀποστολικὴ λέγεται, ὅτι αὐτοὺς καὶ κατ' ἀρχὰς ἔλαβε καλῶς καὶ καθηγητὰς καὶ ὁδηγοὺς καὶ διδασκάλους καὶ φωταγωγοὺς παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ νῦν ἔχει, καὶ ἐν ἀπάσαις τῶν Χριστιανῶν συναλεύσεσιν αἱ τοὶ προηγούμενοι, καὶ οἰοῦνται πάραισι κηρύττοντες καὶ διδάσκοντες τὰ θεῖα δόγματα καὶ ἐντάλματα δι' ὧν ἀπέλιπον ἡμῖν γραφῶν καὶ εὐαγγελίων, μία γοῦν καὶ Ἀγία καὶ καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν.

Ἰνδ. Εἰ τοσαύτη καὶ τοιαύτη ἡ ἔνωσις τῶν Χριστιανῶν, διατί οὐκ ἔχουσι καὶ ἓνα βασιλεῖα καὶ μίαν βασιλείαν, ἀλλ' εἰς τοσαύτας βασιλείας μερίζονται, καὶ τοσούτους βασιλεῖς ἔχουσιν;

Φιλ. Ἀλλ' ἓνα ἔχουσι βασιλεῖα καὶ μίαν βασιλείαν.

Ἰνδ. Καὶ πῶς;

Φιλ. Βασιλεῖα ἔχουσιν οἱ Χριστιανοὶ τὸν Χριστὸν, καὶ βασιλείαν τὴν ἐπὶ πάντων αὐτοῦ Κυριότητα. πάντα γὰρ ὑπέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός, τὰ τε ἐν Οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ Γῆς, καὶ πάντα εἰς αὐτὸν ἔκτισται καὶ δι' αὐτοῦ, τὰ τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἣ ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ Γῆς, αὐτὸν τὴν βασιλείαν ἐλθεῖν ἐφ' ἡμᾶς εὐχόμεθα, ἵνα ἀπολυτρώσῃ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐπιβουλῶν καὶ πειρασμῶν τοῦ ἀρχεκάκου ἐπιβούλου, καὶ ἐκ τῆς ματαιό-

ματαιότητος καὶ ἀπάτης τοῦ κόσμου, καὶ ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς καταδουλείας τῶν παθῶν, καὶ διαφθορᾶς τοῦ πολυπενθοῦς καὶ ἀσάτου βίου, καὶ τῆς χαμῶθεν καὶ προσύλου ταλαιπωρείας. αὐτὴν τὴν βασιλείαν ἐπιποθοῦμεν, καὶ τοῦ Κυρίου δεόμεθα ἀδιαλείπτως, ἵνα ἀνασώσας ἐκ τῶν κυμάτων τῆς ῥεύσης ἐμβριθοῦς καὶ ἀσάτου ὕλης ἀβλαβεῖς καὶ ἀπήμενας, καὶ μεταστῆσας καὶ ἀναγαγὼν συνοικήσῃ ἀπαθείς καὶ εὐδαίμονας ἡμᾶς καὶ ὅλως θεοφορήτους εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν αἰδίῳ ἀθανασίᾳ καὶ μακαριότητι, ταύτην οὖν τὴν μακαριότητα ἐλπίζομεν. εἰς ταύτην τὴν οὐράνιον βασιλείαν ἀποβλέπομεν, ἣν καὶ πιστεύομεν βεβαίως, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐκ νεκρῶν ὅλοι οἱ δίκαιοι οἱ ἀκολουθήσαντες τοὺς νόμους καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολαύσουσι, συγχληρονόμοι καὶ κοινωνοὶ γενόμενα δόξης αἰωνίου ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ καὶ αἰδίῳ μακαριότητι, καὶ πρὸς ταύτην ἐπαγρυπνοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν καὶ ἀγωνίζομεθα ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὡς πόροικοι καὶ ξένοι τούτου τοῦ κόσμου, καὶ οὐδὲν μέγα φρονοῦμεν τῶν ἐπὶ γῆς.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἡ βασιλεία αὕτη ἐστὶ τοῦ Θεοῦ.

Φιλ. Πάντως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. μία γὰρ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις τῆς ἁγίας καὶ ὑπερουσίας Τριάδος.

Ἰνδ.

Ἰνδ. Πῶς οὖν λέγεις βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ;

Φιλ. Ὅτι δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ πᾶσαν ἐξουσίαν ὑπερυψώσας ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. ἐστὶν ἄρα τοῦ Χριστοῦ. ὡς γὰρ Θεὸς ὁ Τίος καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ πάντων ἀρχεὶ ὅτι καὶ Δημιουργὸς πάντων, ὡς δὲ ἄνθρωπος ἔλαβε τὴν ἐπὶ πάντων κυριότητα. ἐχαρίσατο γὰρ ὁ Θεὸς φησὶν ὁ μέγας Θεολόγος ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς.

Ἰνδ. Μέγα τοῦτο τὸ Μυστήριον καὶ φρικτόν. δίδεται τοσαύτη μεγαλειότης εἰς κτίσμα πεπερασμένης οὐσίας καὶ δυνάμεως;

Φιλ. Τῷ ὄντι μέγα, καὶ ὑπέρμεγα τὸ μυστήριον, καὶ ἀπεριμήτῃον, καὶ εἰς μόνον κτίσμα δημιουργητὸν ἀνέφικτον τὸ τοιοῦτον ὕψωμα, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν οὐκ ἔστι παράδοξον διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν. ἐν αὐτῷ γὰρ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. ὥστε καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐνανθρωπότης ἐν αὐτῷ ὑπερυψώθη, καὶ ὑπεράνω πάντων ἐγένετο, καὶ ἐπὶ πάντων ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν. ἐξιδιάσατο γοῦν ταύτην τὴν ὑπεροχὴν ἡ ἐν Χριστῷ ἀνθρωπότης διὰ τὴν ἄκραν ὑποταγὴν. ἔσον γὰρ ὕψωθη διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν
μετὰ

μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοσοῦτον ἐταπεινώθη διὰ τὴν ὑπακοὴν μέχρι θανάτου, θανάτου σκυρικοῦ, τοιαύτη δὲ ταπείνωσις καὶ ὑπακοή ἐπὶ γῆς οὐκ ἔν, ἐν οὐρανοῖς δὲ δουλική ἦν, μόνη γοῦν ἐλευθέρα καὶ αὐθαίρετος, καὶ ἄκρα καὶ παντέλειος ἡ τοῦ Σωτῆρος ταπείνωσις καὶ ὑπακοή, δι' ἧς καὶ ἐπ' αὐτὰ τὰ μυχαίτατα τοῦ Ἀδου κατελθόν, ἀπέκτεινε τὸν ἐκεῖ ἐμρωλεύοντα Δράκοντα· ὅσον γὰρ εἰς ὕψος ἀρῆναι ἐπ' ἄπειρον ἐτόλμησε παραπρονήσας ἀνελθεῖν ὁ ἀποστάτης, τοσοῦτον εἰς βυθὸν χάους ἐμπέπτωκε, καὶ τῷ σκοταὶ κρυπτόμενος περιελίσσαστο καλύπτων τὴν κεφαλὴν, τὴν θεῖαν ἀπειλὴν πτοούμενος. ἀλλὰ καταβὰς ὁ πάντων δυνάστης ἐθλάσε ταύτην συντρίψας, καὶ πεδήσας αὐτὸν, ἀφῆρπασε τοῦ θανάτου τὸν ἄνθρωπον.

Ἰνδ. Ἀλλ' ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ, ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἔγ. χρόνος, πῶς οὖν ἡ αὐτή;

Φιλ. Ὁ Θεὸς ὡς δημιουργὸς τῆς κτίσεως πάντων ἄρχει καὶ πάντων κρατεῖ, καὶ τὰ πάντα αὐτῷ δουλεύει. ἐποίησε γὰρ καὶ ποιεῖ ὡς ᾤθησεν καὶ θέλει, διέταξε καὶ συνέδεσεν ὡς αὐτὸς ὤρισεν, συντηρεῖ ὡς ἐκάσῃ συμφέρει. ἐνεργεῖ γοῦν καὶ ἡ φύσις κατὰ νόμους τῆς βουλῆς αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ τέλος, ὃ διέταξεν ὁ ποιητής

της. διὸ καὶ πάντα δουλεύει αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς γενέσεως αὐτῶν μέχρι τερμάτων αἰώνων, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ βασιλεία, καὶ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ, καθ' ἣν οὐδὲν ἀφῆκεν ἄναρχον, καὶ πλημμελὲς ἡ αὐτοῦ παντοδυναμία, οὐδὲν ἄματρον καὶ ἄτακτον καὶ ἀσύμμετρον ἡ αὐτοῦ ἄπειρος σοφία, οὐδὲν ἀπρονόητον καὶ παρημελημένον ἡ αὐτοῦ ἀγαθότης. ἀλλὰ ταύτης τῆς εὐτάκτου σειρᾶς, καὶ ἀλληλουχίας τῶν ὄντων καὶ γιγνομένων ἡυδόκησεν ὁ Θεὸς ἐνεῖναι καὶ τινος οὐσίας ἐλευθέρας κατ' ἐνέργειαν καὶ ἀπροσδιορίζουσας κατὰ ῥοπὴν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀντιθέτων προσεχῶς συζυγίαν, ὥς καὶ λογικάς, καὶ ναεράς καλοῦμεν. τούτων οὖν ἡ μὲν δύναμις αὐθόρμητος, ἡ δὲ ἐνέργεια κατ' ἰδίαν αἴρεσιν καὶ ἐκλογὴν τῶν προσεχῶς ἀντιθέτων ἐλευθέρα. καὶ κατὰ λόγον ἄρα καὶ παρὰ λόγον πράττειν δύναται. καὶ ὅσάκις κατὰ λόγον πράττουσιν, αἰροῦνται τὸ ἀγαθόν, ὅσάκις δὲ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, αἰροῦνται τὸ κακόν. ὑπέδειξεν ὁ Θεὸς τί τὸ αἰρετὸν καὶ μὴ. ἀλλὰ καὶ πράττειν ἐλευθέρως ἀφῆκε, καὶ τὸ παρεπόμενον τῆς παραχρήσεως ἐδηλώσεν. ἐπεὶ οὖν παρεχρήσαντο τὴν ἐλευθερίαν πλῆθος πνευμάτων ἐν οὐρανῷ, καὶ οἱ πρῶτοι πλασθέντες ἄνθρωποι ἐπὶ γῆς, ἐξέπεσον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλογίας,

καὶ

καὶ τῆς προτέρας αὐτῶν σάσεως καὶ λαμπροτή-
τος, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις εἶπομεν, καὶ ἀρηνιάσαν-
τες καὶ μακρυνθέντες τῇ γνώμῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ,
καὶ πλανώμενοι, ἐκτὸς λέγονται φέρεσθαι τῆς
Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. οὐ γὰρ κατὰ τὸ θέλημα
καὶ τοὺς ὅρους τῆς εὐταξίας πράττειν ἠρατίσαν-
το. πλημμελεῖς γοῦν καὶ ζοφεροὶ καὶ μανιώδεις
καὶ ἄθλιοι οἱ δαίμονες εἰς χάος ρέμβονται μι-
σέθαιοι καὶ μισάνθρωποι ἐν πεισμονῇ ἀντιθέῳ,
ταλαίπωροι δὲ καὶ δυστυχεῖς καὶ κατάλυκοι ἐξε-
χύθησαν οἱ ἄνθρωποι ἐν συτριμμῷ τοῦ θανά-
του ἐπὶ γῆς, ἐν μετανοίᾳ καὶ δακρυσὶ καὶ βοᾷς
πρὸς Θεὸν τῶν πρώτως ἀμαρτήσαντων, καὶ πολ-
λῶν ἄλλων ὕστερον ἐν συναισθήσει τοῦ πτώμα-
τος ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, ἠλέησεν οὖν ὁ
πανάγαθος Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὴν ἐξ
ἀπάτης παράβασιν τῆς ἐντολῆς καὶ παραπροσῆ-
νην, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ μετάνοιαν, διὸ καὶ προ-
σλαβὼν ἐν ἀπείρῳ ἔλεει, ἀνώρθωσε, καὶ ἐν τῷ
Χριστῷ ὑπερύψωσε. πάντα οὖν τὰ τῆς θείας οἰ-
κονομίας ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ὑπερ-
βαίνει πάντα νοῦν καὶ λόγον. ἐξεπλάγησαν ἡ
ὑπεράριθμος πληθὺς τῶν ἁγίων Νόων, ἰδόντες
τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐσχατίαν
κατελθόντα, καὶ προσλαβόντα τὸν ἄνθρωπον,
σάρκα φορέσαντα, καὶ θαύματι ἐκπληττόμε-
νοι ὑπερύμνησαν. ἐξίσαντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον ἐ-

πὶ τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ καὶ ὑπακοῇ, καὶ ἔφρι-
ξαν ἐπὶ τὸν σταυρικὸν αὐτοῦ θάνατον, καὶ ἐκ-
θαμβοὶ ὑπέκυψαν, ἀγαλλόμενοι εἰς τὴν ἀνάληψιν
καὶ ὑπερύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν θεῖαν ὑπερ-
δοξάσαντες ὑπεράπειρον ἀγαθοτήτα τοῦ Θεοῦ.
διαβαίνουσα γὰρ καὶ διαχεομένη διὰ τῶν πρώ-
των ἐπὶ τὰ ἐσχάτα, ἀνάγει αὐτὴς δι' αὐτῶν εἰς
ἑαυτὸν, συνέχουσα καὶ ἐνοποιούσα πάντα τὸν
νοερὸν καὶ αἰσθητὸν κόσμον ἐν τῷ ἐνὶ ὑποστά-
τικῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θεὸς γὰρ ὢν καὶ ἄν-
θρωπος τὰ πάντα ἐν μιᾷ ὑπόστασει ἥνωσε τὰ
τε ὁρατὰ καὶ ἀόρατα τῆς κτίσεως, καὶ ὑποτα-
γεῖς ὑπέταξε τὰ πάντα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ,
καὶ παρ' αὐτοῦ ἔλαβε καὶ τὴν χρονικὴν κυριό-
τητα πάντων, καὶ βασιλείαν, ἣν ὡς Θεὸς μὲν
εἶχεν, ὡς ἄνθρωπος δὲ ἐν χρόνῳ, ὅτε ἐγένετο
ἄνθρωπος, ἔλαβε κατ' εὐδοκίαν καὶ προορισμὸν
τοῦ αἰδίου [Θεοῦ καὶ Πατρὸς, εἰς ἐνδειξιν τῆς
ἀπείρου αὐτοῦ ἀγαθότητος εἰς ἀτελευτήτους
αἰῶνας. αὕτη τοίνυν ἡ ἀπ' αἰῶνος τῶν αἰώνων
Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ,
καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἰδίως λέγεται τοῦ
Χριστοῦ διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν Χριστῷ
τῆς Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, κατὰ τὸ ἀν-
θρώπινον λογιζομένη ἐγχρονος, καὶ παρὰ Θεοῦ
δεδομένη αὐτῷ μετὰ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἀνά-
στασιν

Ἰνδ. Εἰ οὕτω θεία ἡ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία, διὰ τί οὐχ ἡπλώθη εἰς πάντα τὰ ἔθνη;

Φιλ. Διότι ἡ ὑποταγὴ εἰς αὐτὴν ἐστὶν ἐλευθέρια. οὐδένα γὰρ βιάζει ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν, θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ καλεῖ εἰς σωτηρίαν, οὐ βιάζει δὲ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐθαιρέτως καὶ ἐλευθέρως αἰρούμενος τὸ ἀγαθὸν ἀγαθύνεται, βιάζομενος δὲ, καὶ πρᾶσση τὸ ἀγαθόν, αὐτὸς μένει ὁ ἦν.

Ἰνδ. Ἀλλὰ τὸ εὐαγγέλιον οὐκ ἐκηρύχθη εἰς πάντα τὰ ἔθνη, πῶς θέλει καὶ καλεῖ πάντας εἰς σωτηρίαν;

Φιλ. Ἀλλ' αἰεὶ κηρύττεται καὶ κηρυχθήσεται πανταχοῦ, περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐποχῶν καὶ ἀλλοιώσεων τῶν ἐθνῶν, τίς ἐγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς αὐτοῦ σύμβουλος ἐγένετο; αὐτὸς μόνος οἶδε τοὺς καιροὺς τῶν ἀλλοιώσεων, καὶ τὰ πάντα οἰκονομεῖ ἀγαθοπρεπῶς ἐπὶ τὸ συμφέρον. οἷς γοῦν συνέπερην ἐπαλθεῖν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητάς, τούτοις εὐθὺς μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάληψιν ἀπέστειλε τότε κηρύξαι τὸ εὐαγγέλιον, καὶ δι' ἐκείνων ἐκτοτε διαβαίνει ἐν τοῖς ἔθνεσι κηρυττόμενον, ὡς προεῖπεν ὁ κύριος. παρεικάσταις δ' ἀνζύμη, ἕως ζυμωθῶσι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ κηρυχθῇ πάση τῇ οἰκουμένη. οἱ δὲ λόγοι τῶν ἐποχῶν τῆς ἀλλοιώσεως ἐκάστου ἔθνους τῷ οἰκονομοῦντι τὰ ἀνθρώπινα πανσόφῳ εὐεργέτῃ καὶ σωτῆρι Χριστῷ κεῖνται. αὐτὸς γὰρ κατὰ καιροὺς νεοχμεῖ καὶ σπείρει. αὐτὸς εἶδε καὶ τῆς γῆς τὴν ποιότητα, καὶ τὴν

βλάβην

βλάβην τοῦ σίτου, καὶ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν. αὐτὸς καὶ τοὺς ἐργάτας, καὶ τοὺς φυτοκόμους, καὶ τὸν ἀμπελῶνα, καὶ τὸ γεώργιον διαμέτρησε, καὶ προκαθαίρει μὲν τὰ ὑλώδη, καὶ ὑλομανοῦντα, ἐξομαλίζει δὲ τὰ τραχέα νεώσας, ἔπειτα σπείρει, οὐ γὰρ ἡ φύσις τῶν θνητῶν ἐν οὐδενὶ σέγει τὴν ἀθρόαν ἐπ' ἄκραν μεταβολὴν, οὐδ' ἐν δυνάμει Ἀγγελικῶν λεγεῶνων, ἀλλ' ἐν ἀσθενείᾳ ἀνθρωπίνῃ νυδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διαλθεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὴν σωτηρίαν, ἵνα καὶ ὁ μεταδιδούς καὶ ὁ δεχόμενος τὸ ἀγαθὸν ὠφεληται, ἀγαθύνεται γὰρ ἕκαστος.

Ἰνδ. Ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῶν Χριστιανῶν εἰσι πολλοί, ἄρα καὶ αἱ βασιλεῖαι, οὐκοῦν οὐ μία ἡ βασιλεία τῶν Χριστιανῶν.

Φιλ. Κατὰ Πνεῦμα καὶ ἐλπίδα ζωῆς ἀκαταλύτου μία ἡ τῶν Χριστιανῶν βασιλεία, κατὰ δὲ σχῆμα τοῦ κόσμου πολλαὶ αἱ βασιλεῖαι τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου παρέρχεται, ἡ δὲ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, βασιλεία αἰώνιος.

Ἰνδ. Ὅποιον λέγεις σχῆμα τοῦ κόσμου;

Φιλ. Τὴν τάξιν τῆς κατὰ τὸ μέρος συμβιώσεως τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, ἐν ἧ ἐστὶ τι πρῶτον καὶ δεύτερον καὶ τρίτον καὶ ἁρμονία τις ἐνεκα τοῦ ἀλήλους συντηρεῖν, καὶ εὖ ζῆν.

Ἰνδ. Ναὶ τοιαύτη ἐστὶ πᾶσα πολιτικὴ ἐξουσία, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος τέταχται.

Φιλ.

Φιλ. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἦν ἔφης, ἐξουσίαν, ἢ ἄλ-
λως ἂν λέγοιτο δεσποτεία καὶ βασιλεία μίμη-
μά τι καὶ σκιά ἐστὶ τῆς φυσικῆς τάξεως, δυ-
νάμεως, καὶ διαλλήλου ἐνεργείας καὶ κατὰ φύ-
σιν τέλους, ἐξ αἰσθήσεως ἔχουσα τὰς ἀρχάς,
καὶ κατ' αἰσθησιν λήγουσα. καὶ κοσμικὴ λέγε-
ται καὶ μικρὸν ἐπ' αὐτὴν ἐπαυγάζει ὁ λογικὸς
νοῦς, ἐξ αἰσθητῶν ἐν αἰσθητοῖς αἰσθητὰ σπου-
δάζουσα, καὶ τούτων ἐπιεμένη, καὶ ταῦτα τι-
μῶσα καὶ ἐκ τούτων ἀμείβουσα τοῖς κατορθού-
σι τὸ ἔφετόν. ἀλλ' ἡ τῶν Χριστιανῶν βασιλεία
ἐκ Θεοῦ ἀρχεται, καὶ περὶ τὰ θεῖα σπουδά-
ζει, καὶ ἐν τοῖς θελοῖς διακινῶν, ὅθεν καὶ ὁ-
λως πνευματικὴ ἐστίν.

Ἰνδ. Οὐ χωρεῖ ἄρα αὕτη ἐν τῇ κοσμικῇ ἐξουσίᾳ;

Φιλ. Τούναντίον αὕτη καὶ μόνη χωρεῖ ἐν πάσῃ
ἐξουσίᾳ πολιτικῇ. αἱ τῶν ἐθνῶν διαταγαὶ καὶ
νόμοι μερικοὶ ὄντες, πολλάκις ἀντιπίπτουσι,
καὶ μάχονται ἐναντιούμενοι, καὶ ὅτισιν ἀρέσκει
ἐτέροις ἀπαρέσκει καὶ κακώλυνται, καὶ οὐκ ἐστὶν
εὐρεῖν ἐν ἀνθρωπίνῃ νομοθεσίᾳ, καὶ ἀρχῇ, καὶ
τάξει, ἀρχὴν, τάξιν, νόμον, παντὶ πολιτεύ-
ματι καὶ πᾶσιν ἐθνεσιν ὁλικῶς ἐφαρμόζοντα.
μόνος δὲ ὁ τοῦ Εὐαγγελίου νόμος παντὶ ἐθνει
καὶ παντὶ πολιτεύματι ἐφαρμόττει, οὐ γὰρ ἐκ
τῶν κατὰ ἥσαν ἐστίν, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ. διὸ καὶ ὑπερά-
νω πάντων ἐστίν. ὥστε οὐκ ἀναρρεῖ, συνιστᾷ δὲ
μᾶλλον

μᾶλλον πᾶσαν καλὴν ἀρχὴν, καὶ τάξιν καὶ δύ-
ναμιν, καὶ ἐνισχύει, καὶ κινεῖ τοὺς πάντας εἰς
ἀγαθὰ.

Ἰνδ. Ἡ κοσμικὴ γοῦν ἐναντιεῖται τῇ πνευματικῇ;

Φιλ. Ἡ κατὰ λόγον πάντως οὐκ ἐναντιεῖται, οὐ
δὲ μάχεται, συνοιδεῖ πως τὴν ἐκ ταύτης ὠφελεῖν.
ἡ δὲ παρὰ λόγον καὶ τυραννικὴ, μάχεται καὶ
προσπολεμεῖ, ὅτι ἐν οἷς κακοῖς πράττει, ὑπο-
ράται παρ' ἐκείνης τὸν ἔλεγχον, καίτοι μὴ ἐκ-
δικούσης, ἀλλὰ ἀνοχὴν καὶ ἐπιείκειαν τοῖς πι-
στοῖς διαβεβαιούσης πρὸς τοὺς πονηροὺς καὶ ἀ-
πίστους κατ' ἐντολὴν καὶ μίμησιν τοῦ ἐπ' οὐρα-
νίου Θεοῦ. ὅθεν τὴν κατ' ἐθνὸς καὶ πόλεις κο-
σμικὴν ἀρχὴν καὶ διοίκησιν ἀναλαμβάνοντες καὶ
διέποντες κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον Χριστιανοί, βα-
σιλεῖς μὲν εἰσὶ καὶ ἀρχόντες ἐθνῶν κοσμικοί,
δοῦλοι δὲ καὶ ὑπῆκοοι εἰσὶ τοῦ Χριστοῦ, ὑποτάσ-
σονται ὅσον ἐπ' αὐτοῖς πᾶσαν διοίκησιν καὶ ἀρ-
χὴν τοῖς νόμοις καὶ θεσμοῖς τῆς οὐρανίου βα-
σιλείας.

Ἰνδ. Ἀλλὰ πῶς ἐστὶ δυνατόν φροντίζειν τὰ τοῦ κό-
σμου ἅμα καὶ τὰ Θεοῦ.

Φιλ. Καὶ πῶς ἐστὶ δυνατόν συνεῖναι ὁμοῦ νοῦν καὶ
σῶμα. ὁ κόσμος ἐστὶ φωνὴ ὁμώνυμος. κόσμος
λέγεται τὸ σύστημα τοῦ παντός, κόσμος τὸ σύ-
στημα τῶν σωμάτων, κόσμος ἡ πλῆθὺς τῶν ἀν-
θρώπων, καὶ μάλιστα τῶν κατ' αἰσθησιν ζώντων,
κόσμος

κόσμος ἢ πλῆθος τῶν φαύλως ζώντων καὶ ἀν-
τιφράσιν ὡς περ ἄργον τὸ μέλαν. κόσμος ἢ πλῆ-
θος τῶν εὐτάκτως καὶ ὡραίως καὶ νομίμως ζών-
των. οἱ φρονούντες οὖν τὰ τοῦ κόσμου, ἦτοι
οἱ προσυλοὶ καὶ κατ' αἰσθησιν μόνην ζῶντες,
καὶ τὰ κατ' αἰσθησιν ἡδέα ἐφαστά καὶ ἀγαθὰ νο-
μίζοντες, ἐκείνοι τὰ τοῦ Θεοῦ οὐτα νοοῦσιν,
οὐτὰ σπουδάζουσιν. οἱ δὲ καὶ λόγῳ καὶ νῶ χρώ-
μενοι, καὶ μᾶλλον πίσει καὶ ἐλπίδι, καὶ τῆς
σαρκὸς προνοίαν ἐπ' ἐλαττον ποιούμενοι, ἐκεῖ-
νοὶ τὰ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον φροντίζουσι, καὶ κο-
σμικοὶ μὲν λέγονται ὡς ἐν τῷ κόσμῳ ἦτοι με-
τὰ τῶν πολλῶν ὄντες, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κό-
σμου, τῶν ἐμπαθῶς καὶ φαύλως ζώντων. οἱ
γὰρ Χριστιανοὶ ξένοι εἰσὶ τοῦ κόσμου τοῦ ἐμ-
παθοῦς καὶ προσυλοῦ, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ τῷ
αἰσθητῷ καὶ φαινομένῳ, καὶ τοῦ κόσμου εἰσὶ
τοῦ εὐτάκτου καὶ νομίμου βίου, καὶ χρῶνται τοῖς
τοῦ κόσμου τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ὑπ' ἑψὺ κατ' ἐν-
τολὴν Θεοῦ καὶ ὀρθὸν λόγον, οὐ καταχρῶνται δέ.

Γινδ. Καὶ τί ἐστὶ χρήσις καὶ κατάχρησις;

Φιλ. Χρήσις μὲν ἐστὶν ἡ περὶ ἑκάστων εὐλογος πρᾶ-
ξις. πράξις δὲ ἐστὶν ἡ μετὰ ὀρθοῦ λόγου καὶ δια-
κρίσεως πρόσληψις, καὶ ὑπουργία ἐκ τῶν φαινο-
μένων καὶ αἰσθητῶν, κατ' οἶκτον καὶ ἀνάλογον
φυσικὸν τε καὶ ἔννομον τέλος. κατάχρησιν δὲ
τοῦναντίον ἡ ἄνευ λόγου καὶ διακρίσεως καὶ τοῦ

πομπικ

κατὰ

κατὰ φύσιν τέλους ὑπουργία, ἢ ἄλλως ἐνέργεια
ἀσύμφορος καὶ ἀθασμος. ἐκ μὲν οὖν τῆς εὐλόγου
πράξεως ἐκπηγάζει πᾶσα ἀρετὴ εἴτε φυσικὴ, καὶ
ἠθικὴ, καὶ πολιτικὴ, ἐκ δὲ τῆς ἀλόγου καὶ ἀκρί-
του χρήσεως εἰσὶν καταχρήσεως πᾶσα πλημ-
μύλεια καὶ ἀμαρτία, διὸ καὶ ἡ εὐλογος χρῆσις
λείγεται καὶ ὀρθὴ πρᾶξις καὶ ἐπαινέται, ἡ δὲ κα-
τάχρησις ἀλογος καὶ ἀδιάκριτος οὕσα ψεύγεται.
οἱ οὖν Χριστιανοὶ λόγῳ καὶ νόμῳ θαίῃ ὑποτασσό-
μενοι χρῶνται μὲν τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ τοῦ κόσμου
ἐν σώματι ὄντες, καὶ μετὰ πολλῶν συμβιβῶντες
ἀλλ' ἅπαντα κατ' ὀρθὸν λόγον καὶ νόμον Θεοῦ
ἐκτελεῖν σπουδάζουσιν, καὶ οὐ καταχρῶνται. οὐ
γὰρ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἃ τοῖς πολλοῖς χρήσιμα
βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἡ κατάχρησις. ἀρχὴς
γούν καὶ ἐξουσίας καὶ βασιλείας καὶ δόξαν καὶ
πλοῦτη, καὶ στρατηγίας, καὶ εἴτι ἐν τοῖς ἔθνεσι
μέγα καὶ λαμπρὸν, εὐρήσεις ταῦτα καὶ ἐν τοῖς
Χριστιανοῖς, ἀλλὰ κατὰ χρῆσιν εὐλογὸν καὶ ἐν-
νομον μετὰ ὀρθῆς γνώμης καὶ συντελοῦς δια-
κρίσεως.

Γινδ. Ἀλλὰ πῶς ἐστὶ δυνατόν ἐν εὐθηνία πραγμάτων
γυμνάζειν πτωχείαν, καὶ ἐν δόξῃ μεγάλη ἀρ-
χῆς καὶ ἐξουσίας ταπεινώσιν, καὶ ἐν ὅπλοις καὶ
στρατηγίαις δικαιοσύνην, καὶ ἐν πολιτικαῖς περι-
πλοκαῖς ἀλήθειαν, καὶ ἐν πολυσρόφοις δίναι τοῦ
πολυταρχοῦ βίου εὐθύτητα, καὶ τῶν σαρκι-

κῶν

κῶν παθῶν φυγὴν τὰς ὑλικάς, καὶ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου περιγενέσθαι;

Φιλ. Καὶ τοῦτο βέβαια τῆς θείας χάριτος. ὁ γὰρ Εὐαγγελικὸς νόμος ἢ ὅλως ἀπονεκροῖ τὰ πάθη ἐν τοῖς τελειότεροις, ἢ δαμάζει καὶ ὑποτάσσει εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ πρὸς πνευματικὴν ἀρετὴν ἀπευθύνει τοὺς πρακτικοὺς καὶ εὐγνώμοσι τῶν Χριστιανῶν, ἐν νεότητι σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν παιδαγωγῶν, ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιεικείαν καὶ μετριοφροσύνην, ἐν πλούτῳ καλοκαγαθίαν, ἐπιεικῶν καὶ ἐπικουρίαν τοῖς δεομένοις ἐν ταῖς ἰδίαις χρείαις, καὶ ἐν πάσῃ κατατάσσει δίκαιον, εὐθὺν, ἀληθινόν, εὐγνώμονα, εὐχαριν, πραῦς, φιλόανθρωπον, φιλόγαθον, κοινωνικόν, σώφρονα, ἐγκρατὴ τὸν Χριστιανὸν εἶναι θέλων. οὐκ ἄρα παράδοξον ἢ ἀδύνατον τοὺς ὑπὸ τοιοῦτου νόμου φωτιζομένους, καὶ ὑπ' αὐτοῦ γυμναζομένους εἰς ἀρετῆς τελειότητα, καὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος διεκδύναμι, σπουδαζοντας τὴν ἀρετὴν, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀφορῶντας, καὶ τῶν αἰδίων ἐπιτεμένους, καὶ θεῷ ἐγγὺς γενέσθαι ποθοῦντας.

Ἰνδ. Ἐνδέχεται εἶναι καὶ τινες τοιοῦτους. ἀλλ' ὀλίγοι.

Φιλ. Ἡμεῖς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν τὴν θεόφθεγκτον ῥῆσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς Πολλοὶ μὲν εἰσὶ κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. περὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἐνταῦθα ὁ λόγος

ὁ λόγος. ἢ οὐχὶ καὶ ἐν πάσῃ τάξει ἀνθρώπων τὰ αὐτὰ συμβαίνει. ἅπερ καὶ ἐν παντὶ εἶδαι τῆς φύσεως, πολλοὶ γὰρ λίθοι, ὀλίγοι δὲ τίμιοι, καὶ πολλὰ ἄνθη, ὀλίγα δὲ εὖσσμα, καὶ καθέξῃς ὁμοίως. εἰκόνες γὰρ εἰσὶ τὰ φύσει ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης καταστάσεως κατὰ τὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν καὶ δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ ἔξιν χάριτος. ὥς οὐ πάντες τελεῖοι ἐπίσης, εἰ καὶ τῆς αὐτῆς χάριτος μετέσχον, ἐν τῇ πίστει υἱοθετηθέντες. ποικίλη γὰρ ἡ χάρις, ὡς καὶ ἐκ φύσεως δύναται. ὅσοι δὲ ταύτης ἐξέπεσον ὅλως, ἐκεῖνοι οὐδὲ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Χριστιανῶν συναριθμοῦνται, συμπθειρόμενοι τοῖς πάθεσι καὶ τῇ ματαιότητι τοῦ κόσμου δουλεύοντες σαρκικοὶ καὶ φιλόδοξοι καὶ φιλήδονοι ὄντες, καὶ τοῖς ἐθνικοῖς ὅμοιοι εἰσὶ, καὶ τῷ ἱερῷ ὀνόματι τοῦ χριστιανισμοῦ σεμνύωνται.

Ἰνδ. Ἐπανήλθε πάλιν ὁ λόγος ἐπὶ τὴν πίσιν. ἡ πίσις οὖν ἄνευ τῶν ἔργων δικαιοῖ τὸν ἄνθρωπον;

Φιλ. Ἡ πίσις ἀναγκάως εἰσάγει τὰ ἔργα. ἡ πίσις γὰρ εἰσάγει τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ θέλει τὸν ἄνθρωπον δίκαιον, σώφρονα, ἐπιεικῆ, φιλόανθρωπον, ἀγαθοποιόν. πῶς οὖν ἄνευ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν δικαιωθήσεται ἄνθρωπος; ὁ μένων ἐν τῇ κακίᾳ παραβάτης ἐστὶ τοῦ θεοῦ νόμου, ὁ δὲ παραβάτης καὶ ἁμαρτωλὸς καταγνωσμένος ἐστὶν ὑπὸ τοῦ νόμου

πῶς οὖν εἶσαι δίκαιος; πᾶσα πράξις ἀρχὴν ἔχει τὴν περὶ τοῦ πρακτέου ὑπόληψιν, ἀντινομοθετεῖ γοῦν ὁ ἀμαρτωλὸς τῷ Θεῷ, ἀδίκᾳ πράσων, ὁ μένων ἐν τῇ κακίᾳ, κατέγνω τοῦ νόμου, καὶ τὴν θεῖαν ἀπέπτυσσε δίκην, τὰναντία φρονῶν τῷ Θεῷ, ἐντὶνι γοῦν δικαιωθῆσεται; ὁδὲ μηδὲν πράττων, καὶ λέγεται πικρός, νεκρός ἐστὶ. ἀναγκαῖον ἄρα παντὶ πικρῷ ἐκκλίνοντι τὸ κακόν, ποιεῖν τὸ ἀγαθόν. διὸ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, σὺ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε εἰσαλευθήσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀλλ' ὁ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Ἰνδ. Καὶ ἀντισέφει, ἄρα ἐκ τῶν ἔργων γινώσκειται ἡ πίσις;

Φιλ. Πάντως. πᾶσα γὰρ πράξις ἀνθρωπίνη ἀρχὴν ἔχει τὴν ὑπόληψιν, ἡ δόξαν τοῦ πράττοντος. ὁ ταν γοῦν κατὰ Θεὸν τις πολιτεύεται, κατεύσεώς ζῇ, δοξάζει πάντως ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ πάντων, καὶ ἐφορᾷ τὰ ἔργα πάντων, καὶ τοὺς τὰ καλὰ αἰρουμένους, καὶ περὶ ταῦτα σπουδαζόντας ἀποδεχεται, καὶ οἰκείους ἔχει, τοὺς δὲ τὰ κακὰ ἐνεργούντας, καὶ ἐν τούτοις ἐμμένοντάς ἀποσρέφεται καὶ μισεῖ, ὡς καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἡ πίσις ὑπαγορεύει, οὗτος καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐπακολουθεῖ, καὶ τὴν πίσιν πρεσβεύει. ὅταν δὲ ἀσώτως καὶ φαύλως ζῇ καὶ ἀδίκως πολιτεύεται, καὶ ὑβριστικῶς φέρεται πρὸς τοὺς

τοὺς ἄλλους, οὗτος οὕτε τὸν Θεὸν λατρεύει οὕτε πίσιν ἔχει, οὕτε λόγον ὀρθόν.

Ἰνδ. Ὡς πόσοι τοιοῦτοι, καὶ ἐπαγγέλλονται καὶ εὐσεβεῖαν.

Φιλ. Ὑποκριταὶ οἱ τοιοῦτοι, καὶ καρυαῖοι τῶν κακῶν. ἐσχάτη γὰρ ἀδικία, φησὶ Πλάτων, τὸ δοκεῖν δίκαιον εἶναι μὴ ὄντα. ἐλέγχονται ὁμῶς ἐκ τῶν ἔργων ὅποιοι εἰσὶ.

Ἰνδ. Ὡς τὰ ἔργα εἰσὶ γνώριμα δι' ὧν διαγιγνώσκειται ὁ εὐσεβὴς καὶ ἀσεβής;

Φιλ. Καὶ βίβαια. ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται, οὐ γὰρ φύεται ἐκ βάτου σαφυλή. τὰ ἔργα εἰσὶν ὁ καρπὸς τῆς γνώμης, ἡ δὲ γνώμη ἐξ ὑπολήψεως τῶν δογμάτων. οἷα οὖν τὰ δόγματα, τοιαῦτα καὶ αἱ πράξεις, καὶ ἀνάπαλιν, οἷα αἱ πράξεις, τοιαῦτα καὶ τὰ δόγματα.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰσὶ τινες ἀγαθοὶ δοκοῦντες ἄθρησκοι.

Φιλ. Ἐξ ὑπολήψεων ἀγαθῶν. ὁ γὰρ νόμος ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου οὐδέποτε παύει, εἰ μὴ εἰς βάθος κακῶν ἐμπέσῃ ὁ ἀνθρώπος, οὗτος ὁ νόμος ὑπαγορεύει τὰς ἀγαθὰς ὑπολήψεις καὶ εἰς ἀθρήσκους καὶ ἀδιδάκτους. αἱ δὲ τοιαῦτα ὑπολήψεις συνιοῦσαι, καθιστῶσι γνώμην ἀγαθὴν, καὶ ἐπομένως καὶ ἔργα ἀγαθὰ, καὶ αὕτη λέγεται φυσικὴ ἀρετὴ, ὅτι ἐκ τοῦ φυσικοῦ νόμου ἐκπηγάξει, καὶ ἐστὶ κρινὴ παντὶ ἀνθρώπῳ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπίστος ἐνεργὸς διὰ τὴν παραφορὰν

φορὰν τῆς ἐκγενατῆς ἀγωγῆς, καὶ κακοκθείας τῶν πολλῶν. ὅσοι γοῦν ἑλάττω διαφθάρησαν ἐκ τῆς συμβιώσεως οἰουδιήποτε ἔθνους, κατ' αὐτὴν μᾶλλον ἐνεργοῦσι, καὶ κατ' αὐτὴν καὶ εἰσι καὶ λέγονται ἀγαθοί.

Ἰνδ. Ἀλλὰ πῶς ἄν τις ἔχη ἐκ τῶν ἔργων διακρίνειν τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἀσεβεῖς, εἰ καὶ τοὺς μὴ Θεὸν λατρεύοντας ἀγαθὰ ποιοῦντας ὁρᾷ;

Φιλ. Πᾶν ἀγαθὸν ἐκ Θεοῦ ἐστίν. ἐκ Θεοῦ γὰρ ἐνετέθη ὁ νόμος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' ἀρχῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ἐνεργεῖ καὶ ἐντυποῖ γνώμην ἀγαθὴν τῷ ἐργαζομένῳ ἀνευσυνειδήσεως. διὸ καὶ φυσικὸν τὸ ἀγαθὸν μᾶλλον ἢ προαιρετικόν καὶ ἐκ βουλῆς δοκεῖ. φυσικὸν μέντοι οὐ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ μετ' ἐλευθερίας. ὁ γὰρ ἐνεργῶν ἐν τοῖς λογικοῖς κτίσμασι νόμος αἰεὶ συντηρεῖ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐλευθερίαν, ὑποδεικνύων τὸ αἰρετόν, τὴν θέλησιν μηδέποτε βιάζομενος.

Ἰνδ. Σύμπτωτος ἄρα οὗτος ὁ νόμος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν Ἀραβίᾳ, καὶ ἐν Ἰνδοῖς, καὶ Σκύθαις, καὶ Πέρσαις, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς τῶν Ἀφρικανῶν καὶ Ἀσιατικῶν ἔθνεσι, καὶ παντὶ ἄλλῳ ἔθνει ἐπὶ γῆς εὐρίσκονται τοιοῦτοι ἄνθρωποι. ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι ὄντες ἄνθρωποι ἀσεβεῖς νομίζονται;

Φιλ. Οἱ μὴ εἰδότες Θεὸν, καὶ μὴ τὸ ὀφειλόμενον σέβας καὶ ὑποταγὴν αὐτῷ ἀποδιδόντες πάντως ἀσεβεῖς

ἀσεβεῖς. οἱ δὲ μὴ ὡς δεῖ ἀποδιδόντες δυσσεβεῖς εἰσιν. οἱ μὲν οὖν οὗτοι ἄθρησκοι, ὅλως ἀγνοοῦσι τὸν Θεόν, ἀσεβεῖς εἰσιν, εἰ δὲ οὐ τιμῶσιν ὡς δεῖ, δυσσεβεῖς εἰσιν.

Ἰνδ. Ἀλλ' ὑποτάσσονται εἰς τὸν νόμον τὸν φυσικόν, καὶ ἐκ τούτου κινεῖνται εἰς τὸ ἀγαθόν. εἰς τὸν θεῖον ἄρα νόμον ὑποτάσσονται.

Φιλ. Ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ νόμου, ὡς ἄρα τὰ φυτὰ ἐκ τῆς ἐξωθεν ποιότητος, καὶ τῆς ἐνδοθεν δυνάμεως κινεῖται πρὸς τὸ θάλλειν καὶ καρποφορεῖν, οὕτω τοι καὶ οὗτοι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν, καὶ τοι ἐλευθέρως ἀνευ μὲν τοι συνειδήσεως τοῦ νόμου καὶ τοῦ νομοθέτου, καὶ ταῦτα οὐ μετὰ γνώμης σταθερᾶς καὶ ἐδραίας καὶ μονίμου ἔξεως τῶν ἀγαθῶν. κλονεῖται γὰρ ῥαδίως ἡ ἀσήρικτος ὑπὸ τοῦ λόγου γνώμη, καὶ ἡ ἀχάλινος ἐλευθερία ἀκατασταεῖ. χαλινὸς δὲ ἐπὶ τῶν πράξεων ἐστὶν ὁ λόγος, καὶ τὸ τέλος οὐ ἕνεκα ὁδηγός. ταῦτα δὲ συνέχει ἡ κυρίως ἀρετὴ, συλλαβοῦσα τὴν γνώμην καὶ προαίρεσιν. διὸ καὶ ἐπαινετὴ. ἡ δὲ φυσικὴ χάτω μένει, μὴ οὔσα ἐκ βουλῆς καὶ προαιρέσεως.

Ἰνδ. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἐν πολλοῖς φαύλοις καὶ ἐκδεδιητημένοις καὶ ὑβρισταῖς καὶ κακούργοις ὅσους εἶδον κατὰ τόπους, περὶ οὓς περιῆλθον.

Φιλ.

Φιλ. Ἐς ὧσαν καλοὶ ὡς κρεῖνα ἄσπερ ἐν ἀγρῷ καὶ ἐν δρυμῶνι ξύλων ἀχράδες, οὐχ ὡς ἐν ἀμπελῶνι πίονες βότρυες, καὶ ἐν Παραδείσῳ ῥόδα καὶ ἄνθη, καὶ μῦρα ἐν τῷ Λιβάνῳ. ἡ γὰρ εὐσέβεια συνέχει τὴν αὐθαίρετον καὶ λογικὴν ἀρετὴν, ἡ δὲ πίστις ταναῖ, καὶ ἐνδυναμοῖ, καὶ ἀνυψοῖ ταύτην, καὶ Θεοειδῇ ἀπεργάζεται.

Ἰνδ. Καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἀρετὴ ἀπλή;

Φιλ. Ἐστὶ μὲν ἀπλή ὡς γενικὴ ποιότης, καὶ ἕξις ἐπὶ κτήτος. αἱ δὲ ποιότητες καὶ κατ' ἐπίτασιν καὶ ὑφεσιν καὶ τὰ ἀντικείμενα περὶ ἃ ἐνασχολεῖται, διακρίνονται. λέγεται οὖν ἀρετὴ ἠθικὴ ἢ τὸ ἦθος ἐκάστου κοσμοῦσα, λέγεται πολιτικὴ ἢ τὰ καθήκοντα τοῖς πολλοῖς συντάττουσα, καὶ κοινωνίας καὶ συμβιώσεως μετὰ τῶν πολλῶν φροντίζουσα, λέγεται τρίτον ἀρετὴ καθαρικὴ, ἢ τις τὰς ἀρρεμὰς ἀποκοπτεῖ τῶν παθῶν καὶ τὸ πτέρωμα ἀνακουφίζει τοῦ νοῦ, λέγεται τέταρτον ἀρετὴ θεοειδής, ἥτις αὐτοψία καὶ θεωρία ἐστὶ τοῦ νοῦ ἐν τοῖς νοητοῖς, ἡ ἐλλαμψὶς τῶν νοητῶν ἐν γῶ καθαρῷ, λέγεται πέμπτον ἀρετὴ Θεουργὸς δυνάμεις οὐσα ἰσχυρὰ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Πνεύματος. αὕτη δὲ ἐγγίνεται διὰ ἐντελεστάτης πίστεως. πίστις γὰρ πᾶσαν ἀρετὴν συλλαμβάνουσα προάγει, καὶ θεῖον καὶ Θεουργὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

Ἰνδ. Πίστις οὖν κατορθοῖ τὸ πᾶν.

Φιλ.

Φιλ. Βέβαια, ἀνευ πίστεως καὶ ὑποταγῆς καὶ ἐλπίδος εἰς Θεόν, οὐδὲν μέγα, καὶ Θεῷ ευάρεστον γίνεται, οὐδὲ ἔστιν ἄλλως προσελθεῖν, καὶ οἰκειωθῆναι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ διὰ πίστεως καὶ ὑποταγῆς καὶ ἐλπίδος. ἡ πίστις δέχεται τὴν παρὰ Θεοῦ κλήσιν, ἡ ὑποταγὴ τὴν υἰοθεσίαν, ἡ ἐλπίς αὖξει τὴν ἀγάπην, ἐν οἷς τελειοῦται ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἄξιος γίνεται αἰωνίου μακαριότητος καὶ τῶν βραβείων καὶ σεφάνων ἐν τῷ φρικτῷ ἐκείνῳ βήματι τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ κριθέσονται πᾶσαι αἱ φυλαί, καὶ πάντα τὰ ἔθνη, πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπ' ἀρχῆς αἰώνων μέχρι συντελείας, γενομένης παγκοσμίου καὶ ἀναβιώσεως τῶν νεκρῶν, καὶ κρίσεως, καὶ ἀμοιβῆς, καὶ ἀνταποδοσεως τῶν πεπραγμένων.

Ἰνδ. Καλῶς καὶ ἐν δέοντι ὑπέμνησας τὴν κοινὴν τῶν ἀπ' αἰῶνος θυνόντων ἀνάστασιν ἐν τῷ παγκοσμίῳ φρικτῷ ἐκείνῳ τοῦ Θεοῦ κριτηρίῳ. ταύτην δὲ τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν οὐδὲ ὅλως ἤκουσαν, οἱ δὲ καὶ ἀκούοντες οὐ πιστεύουσιν ὡς ἀδύνατον.

Φιλ. Οἱ ἄθεοι καὶ θνητόψυχοι, ὡς μὴ διακρίνοντες ἄνθρωπον, καὶ κτῆνος, καὶ σκώληκα, καὶ νομίζοντες ἐκ τῆς ὕλης ὡς ἐξ ἑλῦος καὶ βορβόρου τοὺς σκώληκας, τοὺς πάντας φανῆναι κατὰ πᾶν μέρος τῆς γῆς ἀνθρώπους, καὶ δοῦναι τὴν διαδοχὴν τοῖς ἐξῆς, οὗτοι καὶ τὴν ἀνάστασιν

σιν οὐ πιτεύουσι, καὶ τὴν κρίσιν καταγελᾶσιν, ἄλογα ζῶντα, κτήνη ἄχρηστα, εἰς φθορὰν γεγενημένα ἐκ τῆς λατρευομένης παρ' αὐτῶν φθορᾶς. ὅσοι δὲ τὸν ἄνθρωπον διέγνωσαν, καὶ οἷσις χάρισμασι κοσμεῖται νῦν καὶ λόγῳ κεκοσμημένος, φύσεως μεταλαχὼν κρείττονος, καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ζώων κατέμαθον, καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐξεζήτησαν, καὶ τὴν σύστασιν ἐξ αἵματος καὶ σωματικῆς φύσεως συνείδον, οὗτοι καὶ τὰν ἀνάστασιν τῶν τε θνεῶτων ἀποδέχονται, καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν πιτεύουσι. τί γὰρ ἀδυνατεῖ τῷ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα ποιῆσαντι καὶ τοὺς τεθνεῶτας αὐτοῖς ἐξανασθῆσαι; ἢ πῶς ἂν εἴη εὐπρεπὲς τῷ πάντα ποιεῖν δυναμένῳ, ποιῆσαντι κατ' ἀρχᾶς τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, τὰς μὲν ψυχὰς ὑπερου αἰδίου τρεῖν ἄνευ σωμάτων, ἅς κατ' ἀρχᾶς σώματα εἰδοποιεῖν ἐποίησε, τὸν δὲ ἄνθρωπον σώζειν ἡμιάνθρωπον; ἀλλ' ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος καὶ διέλυσε τὰ σώματα, ἀλλ' ὅπου ποτὲ καὶ ὡς διέβησαν, δυνατός ἐστιν ἐπισυναγαγεῖν αὐτοὺς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῃ ψυχῇ τὸ οἶκτον, οὐδὲ διέλαθεν αὐτὸν ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰ στοιχεῖα, ἢ φύραις καὶ σύγχυσις τῶν μορίων. ἄπειρος γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ διὰ πάντων διήκει, καὶ ὑπ' οὐδενὸς ὀρίζεται καὶ περατοῦται, οὐδὲ ἐκφεύγει ταύτην οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἐλαχίστου μορί

μορίου ἀπειροτόν.

Ἰνδ. Θαυμαστός ὁ λόγος, καὶ ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τῶν τεθνεῶτων ἀπάντων, καὶ ἀνάλογος τῇ τε παντοδυναμίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ ἀγαθότητι, καὶ εὐπρεπὴς τῇ δημιουργίᾳ. ὥς οἱ ἀρνούμενοι ταύτην, φανερά εἰσιν ἄθεοι καὶ θνητόψυχοι. καὶ ἐπεὶ ἡ ἀνάστασις κοινὴ, κοινὴ πάντως ἔσαι καὶ ἡ κρίσις τῶν ἀπ' ἀρχῆς αἰώνων μέχρι συντελείας θανόντων ἀνθρώπων διὰ τίνος οὖν νόμου οἱ πάντες ἄνθρωποι κριθέσονται; Φιλ. Διὰ τῆς αἰδίου δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, ἥ τις ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀνθρώποις διὰ τοῦ φυσικοῦ καὶ γραπτοῦ καὶ Εὐαγγελικοῦ νόμου. ὁ γὰρ Τίος καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ πλάσας κατ' ἀρχᾶς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐν Παραδείσῳ θεμένος, ἔδωκεν αὐτῷ νόμον. παραβάντα δὲ αὐτὸν, καὶ ἐξωσθέντα τοῦ Παραδείσου, καὶ χυδαῖον γενόμενον, οὐκ ἔπαυσε παιδαγωγῶν εἰς ἀρετὴν, καὶ ἀνακαλῶν εἰς μετάνοιαν, νόμον δούς αὐτῷ καὶ κριτὴν ἐντὸς αὐτοῦ, ὑπαγορεύοντα τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ φαῦλα κατακρίνοντα. τοῦτον τὸν νόμον καλοῦμεν φυσικόν, καὶ κοινὸν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἐντετυπωμένον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκάστου, ὑπαγορεύοντα τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς τὸν Δημιουργὸν αὐτοῦ καὶ Θεόν, ἀγαπᾶν δηλαδὴ καὶ φοβεῖσθαι καὶ λατρεύειν τὸν Θεόν, ἀγαπᾶν δὲ καὶ τὸν πλησίον, ὡς ἑαυτόν. συνέδρα

δοτε γὰρ τὰ πάντα ἐν ἁρμονίᾳ ὁ Θεὸς καὶ ἀγαθὸν τῇ μετ' ἀλλήλων κοινωνίᾳ, ἀλλ' ἐνέστηκεν ἰδιαιτέρως καὶ τὸν ἑρῶτα ἐκείνῳ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας καὶ ὑπάρξεως καὶ τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ, διὸ ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν πλησίον κοινοῖ τὴν ἀγάπην, καὶ περισσοῖ, ἵνα συντηρήσῃ τὴν κοινωνίαν, κοινὰ ποιῶν τὰ ἀγαθὰ.

Ἰνδ. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Κυρίου, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησα.

Φιλ. Τους γοῦν τηρήσαντας τοῦτον τὸν νόμον ἀπεδάξατο, καὶ ἐκ μέρους ἐτίμησεν ὁ Θεός. τοὺς δὲ παρὰ πάντας ἐκόλασεν. εὐρῶν δὲ ἐν ὑστέροις ἄνδρα θεωρήσας ἐκ γένους Ἑβραίων, καὶ ποικίλως δοκιμάσας, καὶ εὐρῶν φιλόθεον μᾶλλον καὶ πιστὸν ἐξειδιάσατο, καὶ ἠγάπησεν μᾶλλον αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, καὶ κύδοκῃσεν, ἵνα πατέρα πολλῶν ἔθνων ποιήσῃ, καὶ διδάσκαλον τῆς ἀληθείας, καὶ κήρυκα εὐσεβείας, μετανάσῃ ἐκ τοποῦ εἰς τόπον ἀποσειλας, οἶοναί ζύμην πίστεως ἐν μέσῳ πολλῶν λαῶν αὐτὸν τε καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ. τούτων δὲ παμπληθῶν γενομένων μίσον διεφθαρμένων ἀνθρώπων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς φθορᾶς ἐν μέρει μεταληφθόντων ἀντελάβετο, καὶ ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ σώσας ἐπιδηλῶς, δι' ἐξαισίων μεγαλουργιών καὶ θαυμάτων, ἐνομοθέτησεν ἐν ἔρημῳ, γραπτὸν διατυπώσας διὰ Μωϋσέως τὸν ἔμψυ-

ἔμψυτον νόμον, παιδαγωγῶν τὰ τελευτώτερα διὰ συμβόλων.

Ἰνδ. Ἀναγκαῖος ὁ γραπτὸς νόμος διὰ τὸν χυδαῖσμον, καὶ ἡ συμβολικὴ διατύπωσις μυστηριώδης ἐστὶν ἀποκάλυψις τοῖς τελειότεροις.

Φιλ. Αὕτη ἡ συμβολικὴ καὶ μυστηριώδης ἀποκάλυψις ἡ ἐν τῷ γραπτῷ νόμῳ, προδιατύπωσις καὶ προδιάθεσις ἦν τοῦ Πνευματικοῦ νόμου. ἡ πᾶσα γὰρ ἀποβλέπει εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν, εἰς τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον, εἰς τὴν ὑπεράπειρον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ φιλοφροσύνην, εἰς τὴν ἀπερινόητον συγκοινωνίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ἔνωσιν μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, δι' οὗ ἡ παγκόσμιος σωτηρία καὶ ὁ Εὐαγγελικὸς καὶ Πνευματικὸς νόμος, ὁ προάγων τὸν ἔμψυτον νόμον, καὶ τερματίζων τὸν γραπτόν;

Ἰνδ. Κατὰ τίνα οὖν τῶν τριῶν τούτων νόμων κρίνει ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, οὐ γὰρ οἱ πάντες ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἔζησαν νόμον.

Φιλ. Οἱ πάντες ἔζησαν ὑπὸ νόμον τοῦ αὐτοῦ χριστοῦ. ὁ γὰρ Τίς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐστὶν ὁ νομοδότης καὶ χριτὴς, αὐτὸς κρίνει ἕκαστον ὡς ἐνομοθέτησε, τὸν Χριστιανὸν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸν Ἰουδαῖον κατὰ τὸν γραπτόν, τοὺς πάντας κατὰ τὸν ἔμψυτον νόμον.

Ἰνδ. Βαβαί! καὶ τίς δικαιωθήσεται ἀνώπιον Θεοῦ; παγχοί-

πάγκοινος ὁ φυσικὸς νόμος εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. ὥς καὶ αὐτὸν οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων καὶ γεγονότων καὶ γερησομένων ἐξαίρει τῆς δίκης. Θεὸς ὁ κρίνων. τίς ἀποκρυβεσται; ἄσά γε ἐς τις ὅλως ἀθῶος κατ' αὐτόν; Φιλ. Οἱ δίκαιοι ἐμολογουμένως πάνυ ὀλίγοι. Ἰνδ. Σαφὲς καὶ διάσημος ὁ γραπτὸς νόμος, ἀρὰ γε οἱ Ἰσραηλῖται πάντες κατ' αὐτόν ἐπολιτεύσαντο;

Φιλ. Φύονται καὶ ἀκάνθαι καὶ φύλλα περὶ τὰ ῥόδα. πολλοὶ μέντοι καὶ ἐπίσημοι ἄνδρες φιλόθεοι ἐλάνησαν ἐν Ἰσραὴλ, πολὺς δ' ὁ καρπὸς τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Ἀγίοις. οὗτοί εἰσιν ἡ δόξα τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ πολῖται τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ, οἱ μεσίται καὶ πρέσβεις τοῦ κόσμου πρὸς τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, καὶ δίκαιον κριτὴν. Ἰνδ. Διατί λέγεται ὡς ὁ Θεὸς κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ, καὶ ὁ Χριστὸς κρίνει τὸν κόσμον;

Φιλ. Εἶπον πολλάκις ὡς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἐποίησεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου παιδαγωγῶν αὐτόν, νόμον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δούς, καὶ διατυπώσας τὸν γραπτὸν καὶ τελευταῖον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, ἄνθρωπος γινόμενος κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, συνεργεῖα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, συγκαταβάς ἐν σχήματι ἀνθρώπου, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώ-

τὰ ἀνθρώπινα ἀδικηλήτως ἀναλαβὼν, καὶ πάντα τὰ λυπηρὰ αὐθαιρέτως ὑπενεγκὼν, καὶ ἐν πᾶσιν ὑπακούσας καὶ ὑποταγεὶς μέχρι θανάτου, ἐγένετο πρακτικὸς Θεός, πρακτικὸς Υἱός, ἀγωνοθέτης, ἀγωνιστής, καὶ ὡς πάντα νόμον, ὃν ἔθετο, πληρώσας, κριτὴς δίκαιος παντὸς τοῦ κόσμου. κριτὴς γὰρ δίκαιος ὁ τηρῶν αὐτὸς τὸν νόμον, ὃν τοῖς ἄλλοις τηρεῖν κελεύει. καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ δίδωκεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν κρίσιν. διὰ τῆς ἁκρας ὑποταγῆς ἔκρινε τὸν νοερὸν κόσμον, καὶ ἐστήριξε τὰ ἐν οὐρανοῖς ἅγια τάγματα τῶν Ἀγγέλων, δούς αὐτοῖς αἰδίων ἀτραπίαν. εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοσοῦτον ἐταπεινώθη, καὶ ὑπήκουος ἐγένετο καὶ πάντα ἐποίησεν, καὶ ἀνεδέξατο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τίς ποτε τῶν ἐκεῖ ἁγίων Πνευμάτων παραφρονήσῃ, καὶ ὑψηλοφρονήσῃ κατ' ἐπαρσιν, καὶ τῆς ἰδίας ἐκστῇ τάξεως, τὴν τοσούτην καὶ τοιαύτην ὑπὸ ὅφιν εχὼν ταπεινώσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; κατέκρινεν αἰωνίως τὴν ἐπαρσιν τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀκολούθων, καὶ διέλυσεν ὅλως τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο ἐμψύσμημα τοῦ δολίου δράκοντος κατὰ τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου, καὶ ἀνεκτίσαστο τὸν ἄνθρωπον. οὗτος οὖν κριτὴς δίκαιος αὐτῷ δέδωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πᾶσαν τὴν κρίσιν, αὐτὸς κρίνει πᾶ-

σαν τὴν οἰκουμένην, αὐτὸς κρίνει ζῶντας καὶ νεκροὺς ἐπιδήλως, καὶ συνάξει πάντας τοὺς ἀπ' ἀρχῆς αἰώνων μέχρι συντελείας, ὅταν ἔλθῃ ἐν δόξῃ μετὰ πλήθους ἁγίων Ἀγγέλων, καὶ καθήσῃ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βήματος τῆς παγχοσμίου κρίσεως.

Ἰνδ. Φοβερά καὶ ἐντρομος ἐκείνη ἡ ὥρα.

Φιλ. Φρικώδες αὐτή, καὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καὶ παρανόμοις. Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύρια, λέγει ὁ Προφήτης, Κύρια τίς ὑποστήσεται; οὐ γὰρ ἐκείνη ἡ ἡμέρα, ἡμέρα ἱλασμοῦ καὶ ἐξιάσεως, ἀλλ' ἡμέρα δίκης καὶ ἀνταποδόσεως τῶν βεβιωμένων, καὶ φοβερά τις ἐκδίκησις, ὡς τοῖς μὲν ἀγαθὰ ποιήσασι δόξα καὶ ἔπαινος καὶ βασιλεία οὐρανῶν, τοῖς δὲ τοῖς πονηρὰ καὶ φαῦλα καὶ ἀδίκᾳ, κόλασις αἰώνιος πρόκειται.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰ πάντες κατὰ νόμους κριθέσονται, ἀρά γε τὰ βραβεῖα, καὶ τὰ ἐπιτίμια τὰ αὐτὰ πρόκεινται τοῖς κατὰ τὸν νόμον τὸν φυσικὸν τοῖς χρίσασι καὶ πολιτευσασμένοις, καὶ τοῖς τηρήσασι τὸν γραπτὸν νόμον, καὶ τοῖς τὸν Εὐαγγελικὸν ἀσπασασμένοις.

Φιλ. Αὕτη ἡ ἀπορία γεννᾶται ἐξ ἀτελοῦς ὑπολήψεως τῶν νόμων. ἡ καθολοῦ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ, ἵνα ὁ ἄνθρωπος ὑποτάσσεται εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ὑπαγορεύει ἐνδόν ἐν τῇ καρδίᾳ

καρδίᾳ ἐκάστου ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ. ὅς τις οὖν τοῦτον τὸν νόμον ἐφύλαξῃ, δεδικαίωται κατὰ πρώτην εἰσὶν παρὰ τῷ κριτῇ, καὶ ἀντωπεῖν ἔχει παριστάμενος τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ βήματι. ὅς τις δὲ παρέβῃ, καταδικὸς ὑποπίπτει, οὐ γὰρ ἀναστήσονται, οὐδ' ἀντωπεῖν δύναται τῷ κριτῇ. οὐ γὰρ ἔχουσιν ἀπολογίαν αὐτοκατάκριτοι ὄντες οἱ ἀσεβεῖς ἐν τῇ κρίσει. ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, τῶν ὁμοίων ἡμῖν, τῶν φυσικῶν τῶν ἐθνικῶν τῶν ἀνθρώπων φησὶν ὁ Κριτὴς, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐναντεστάμενη ποιεῖν διὰ τοῦ ἐμρυτοῦ ἡμῖν νόμου. γενηκὼς οὖν ἐκ τῶν ἔργων κρίνεται καὶ φυσικὸς πᾶς ἄνθρωπος καὶ ἀθωοῦται ἢ κατακρίνεται. οὐ γὰρ ζητεῖ ὁ Κριτὴς, ὅπερ οὐκ ἔδωκε, κρίνει δὲ ὡς ἐχορήσατο, ὃ ἔδωκε, κρίνει δὲ καὶ τὸν ποτὲ Ἰσραηλίτην καθ' ὃ ἔλαβε, καὶ τὸν Εὐαγγελικὸν ὁμοίως.

Ἰνδ. Ἀλλ' εἰ ἐν ἐνὶ πταίσῃ τίς;

Φιλ. Γέγονε πάντων ἐνοχός.

Ἰνδ. Ἀλλὰ πῶς τοῦτο οὐκ ἀδικία;

Φιλ. Τελεία δικαιοσύνη.

Ἰνδ. Καὶ πῶς;

Φιλ. Ὁ γὰρ ἐκ προθέσεως καθ' ἐν παραβάτης νόμου, ὀλιγωρητὴς καὶ περιφρονητὴς ἐστὶ τοῦ νομοδότου, καὶ τὸν μὲν νόμον ὡς μὴ καλῶς ἔχοντά, τὸν δὲ νομοδότην ὡς μὴ τὰ καλὰ διατάσσοντα ἐξυβρίζει.

Ἰνδ.

Ἰνδ. Ἀλλ' οὐκ ἐκ προθέσεως, ἀλλ' ἐξ ἀγνοίας, ἢ ῥαθυμίας, ἢ ἄλλης ἀσθενείας ἀνθρωπίνης.

Φιλ. Ἀλλ' ἐστὶ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἔλεος τοῖς αἰσθόμενοις τὰ ἴδια πταίσματα, καὶ ἐκζητοῦσι τὸν ἔλεον, ὅτι παρ' αὐτῷ ἰλασμός ἐστι.

Ἰνδ. Καθολικὴ οὖν καὶ παγκόσμιος ἡ κρίσις διὰ τὸν καθόλου ἔμφυτον πᾶσιν ἀνθρώποις νόμον. οὐδεὶς γὰρ ἐξαιρεῖται τούτου τοῦ νόμου, καὶ κριτὴς ἐστὶν ὁ αὐτός, καὶ εἰς ὁ νομοδότης καὶ τοῦ φυσικοῦ, καὶ τοῦ γραπτοῦ, καὶ Εὐαγγελικοῦ νόμου. Ἄρά γε τὰ βραβεῖα τὰ αὐτὰ εἰσι τοῖς τὸν φυσικὸν νόμον τηρήσασιν, καὶ τοῖς τὸν γραπτὸν, καὶ τοῖς τὸν Εὐαγγελικόν;

Φιλ. Διάφορα. πολλαὶ γὰρ μοναὶ εἰσι παρὰ τῷ Θεῷ. ὁ μὲν γὰρ φυσικὸς νόμος ἀνάγει εἰς τὴν δουλείαν. ὁ δὲ γραπτὸς ἐξελέξατο εἰς περιουσιασμόν. ὁ δὲ Εὐαγγελικὸς εἰς υἱοθεσίαν Θεοῦ. σπέρμα γάρ, φησὶν ἡ γραφή, Ἀβραάμ δούλοι αὐτοῦ, Τίτοι Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ ἐξελέξατο εἰς περιουσιασμόν ἑαυτῷ. καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς ἐξουσίαν τέχνα Θεοῦ γενέσθαι πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. ἀμείβεται γοῦν ὁ δούλος, ἐντελῇ λαμβάνων τὸν μισθὸν κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς δούλος πιστός. ἀμείβεται ὁ ἐκλεκτός, ὃν ἐξελέξατο ὁ Κύριος εἰς περιουσιασμόν, ἵνα προσεγγίξῃ καὶ παραφυλάττῃ τὴν βασιλείαν αὐλὴν, καὶ ὁρᾷ εἰσιόν-

τα καὶ ἐξιόντα τὸν Βασιλέα, καὶ δόξης καὶ χαρᾶς πληροῦται εἰσιὼν εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, ἐπιτραπείς, εἰσελθε, φησὶν, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. ἀμείβεται ὁ Εὐαγγελικὸς πάρεδρος γενόμενος τῷ Χριστῷ καὶ συγχληρονόμος, ὡς υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν ἐν Χριστῷ δοξαζόμενος σὺν αὐτῷ ζῶν, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ καθορῶν, ἣν δέδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. τῶν δὲ τοιούτων ἀμοιβῶν βαθμοὶ ἄπειροι. ἀπερίοριστα γὰρ τὰ θεῖα δωρήματα, καὶ κατὰ μέτρον τῆς ἀρετῆς καὶ ποιότητος ἐκάσῳ μεθεκτά. καὶ οὐδεὶς δύναται οὔτε λόγῳ, οὔτε νῶν περιλαβεῖν. ἀρκεῖ δ' εἰπεῖν Θεὸς ὁ βραβεύων.

Ἰνδ. Μεγάλα τὰ τοῦ Θεοῦ δωρήματα, καὶ πάντα δίκαια. ἐκάσῳ γὰρ ἀποδίδωσι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ οὐδεμίαν προσωποληψίαν παρὰ τῷ Θεῷ. ἀλλ' ἐξ ὧν εἶπας, δυσκατόρθωτος ἡ ἀρετὴ. τίς γὰρ οὕτως ἀκριβῶς ἢ τὸν ἔμφυτον νόμον ἢ τὸν γραπτὸν, πολλῷ μᾶλλον τὸν Εὐαγγελικόν δύναται φυλάττειν; ἐπλεόνασε γὰρ ἡ ἀγνοία καὶ ἡ ἀσθένεια ἐν ἀνθρώποις, καὶ σύμφυτος οἶονεὶ ἐγένετο ἡ ἁμαρτία, ὥστε διὰ νόμου οὐ δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος.

Φιλ. Ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος καὶ πίστεως δικαιοῦται, προέφθασεν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐν ἐλέει καὶ ἐπεβοήθησε καὶ ἐπιβοηθεῖ παντοίως μουσικῶς καὶ ἐπιδήλως ἀναργῶν. διὸ καὶ πρὸ τοῦ γραπτοῦ νόμου

πολλοὺς ὠδήγησεν καὶ ἐνίσχυσεν εἰς ἀρετὴν, καὶ ἐπιδόλως ὠράθη καθοδηγῶν καὶ φωτίζων καὶ συναιτίζων, καὶ ἐνισχύων εἰς πράξεις λαμπρὰς ἀρετῆς ἐπισήμου, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδειξε τοσούτους ἀκριβεῖς φύλακας τοῦ γραπτοῦ νόμου, ὅσους οὐκ ἄντις δυνηθεῖν ἀριθμῶ περιλαβεῖν. ἐν οἷς οἱ τελειότατοι, Προφῆται τόσοι, καὶ Ἰερεῖς, καὶ στρατηγοί, καὶ Βασιλεῖς, καὶ ἐπιστημότατοι πολλοὶ ἅγιοι ἐδοξάσθησαν παρὰ Θεοῦ. ἐν δὲ τῇ Εὐαγγελικῇ νόμῳ τοσούτοι διέλαμψαν ἐπ' ἀκρότητι ἀρετῆς, ὅσα τὰ ἄσρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ φύλλα τῶν δένδρων ἐκ πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως καὶ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν καὶ τόπων.

Εἰ δὲ καί ποτε παρολισθαίνομεν ἐντισι δι' ἁγνοίαν, ἢ ἀσθένειαν τῆς φύσεως καὶ τοὶ αἰρούμενοι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, Παράκλητον ἔχομεν ἐν οὐρανοῖς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰ παραπτώματα. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες τῇ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατηλλάγημεν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πολλῶν μᾶλλον καταλλαγέμετες, δι' αὐτοῦ σωθησόμεθα. αὐτὸς δὲ ἐστὶ ὁ ἀνιστὼν τοὺς πεπτωκότας, ὁ ἰώμενος τοὺς συντριμμένους, ὁ συνάγων τοὺς πλανηθέντας, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὁ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀντικαμβάνων. εἰς αὐτὸν οὖν καταφεύγομεν ἐν πάσῃ περιστάσει, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ σω-

τήρα

τήρα ἐπικαλούμεθα, πᾶσαν ἐπ' αὐτὸν ἔχοντες τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἡμῶν, οὐδὲ ἐσμέν ἱκανοὶ ὑφ' ἑαυτῶν πρὸς εὐδὲν ἀγαθόν. το μὲν γὰρ αἰρεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ κατὰ τι δὴ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἐξ ἡμῶν, τὸ δὲ κατορθοῦν ὅλως ἐκ Θεοῦ.

Ἰνδ. Καὶ οἱ πρὸ Χριστοῦ οὖν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωθήσονται, ἐπεὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐδεὶς δύναται ἀγαθόν τι ποιεῖν;

Φιλ. Εἴρηκα καὶ πάντως λέγω ὅτι χωρὶς Χριστοῦ οὐδεὶς δύναται δικαιωθῆναι, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου πρὸ πάντων τῶν αἰώνων προωρισμένη ἦν ἐν τῷ Χριστῷ. φανερὰ γὰρ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, καὶ αὐτὸς ἐκτίσας πάντα, καὶ συνάγει πάντα, ἵνα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἀποδώσῃ. αὐτὸς ἐπλασεν τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸς νόμον ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐντολὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ, καὶ παραβάντα τὴν ἐντολὴν ἔξωσεν μὲν τοῦ Παραδείσου, τελείως δὲ οὐκ ἀπώσατο, οὐδ' ἀπέλιπε παιδαγωγῶν, καὶ ὁδηγῶν εἰς ἀρετὴν, καὶ παντοίως ἀνάγων εἰς μετάνοιαν τῆς φρικτῆς ἐκείνης προπατορικῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰς πολλοὺς ἀποκαλύπτων, ὡς καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐφανερώσεν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους τὴν λύσιν τοῦ πτώματος, καὶ σωτηρίαν καὶ διόρθωσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἐπιβούλου καὶ σχολιοῦ δράκοντος. αὐτὸς τε-

λευταῖ-

λευταίου ανέλαβε τὸν ἄνθρωπον, καὶ λόγος Θεοῦ
 ὢν καὶ Θεός, σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
 ἡμῖν. ἔλυσεν οὖν τὴν παρακοὴν τοῦ πρωτοπλά-
 στου δι' ἄκρας ὑπακοῆς, τὴν ἑπαρσιν δι' ἄκρας
 ταπεινώσεως, τὴν κατάκρισιν καὶ ποινὴν, τὸν θά-
 νατον, διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου. αὐτὸς ἀνεκτίσα-
 το καὶ ἀνήγαγεν εἰς οὐρανοὺς τὸν ἐκπεσόντα.
 αὐτὸς ἐστὶν ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ
 παγκόσμιος σωτὴρ, καὶ οὐδαὶς δύναται δικαιο-
 θῆναι, εἰμὴ δι' αὐτοῦ. αὐτὸς ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ θύρα,
 δι' ἧς ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς Θεόν, καὶ ἐμβαί-
 νει εἰς τὰ ἅδυτα καὶ κρύφια μυστήρια καὶ εἰς τὴν
 αἰώνιον δόξαν τῆς μακαριότητος. αὐτὸς ἐστὶν ἡ ζωὴ
 καὶ ἀνάστασις, καὶ αἰώνιος αἶνος, καὶ σέφανος
 τῶν ἁγίων ἀνδρῶν καὶ μακαρίων, ὁ ἀγαπητὸς Τίος
 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν
 ἡμῶν σωτηρίαν ἄνθρωπος γενόμενος.

Ἰνδ. Αὐτὸς ἐστὶν ὁ σωτὴρ μου, ὁ λυτρωτὴς μου, ὁ ἐλ-
 θὼν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἁμαρτωλοὺς σώσῃ, ὃν
 πρῶτος εἰμὶ ἐγώ. εἰς αὐτὸν πιστεύω, καὶ ὅλην ἔ-
 χω τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου.

Φιλ. Συνταξείε σε ὁ Κύριος εἰς τὴν μερίδα τῶν ἐκλε-
 κτῶν καὶ σωζομένων, καὶ ὁδηγήσειέ σε εἰς πᾶν ἔρ-
 γον ἀγαθὸν ἐν τελειότητι πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ
 ἐλπίδος, ὃ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις
 σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ αὐ-
 τοῦ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εἰς Σύνεσιν τῶν ἀναγινώσκόντων. καὶ δὴ
 ἐκ τῶν εἰρημένων συναγεται.

Α'

Ὅτι ἡ πίστις ἐκ Θεοῦ, καὶ ἀνωτέρα τῶν χα-
 μερπῶν λογισμῶν, καὶ ἐλευθέρα τῶν κοσμικῶν
 παρατηρήσεών ἐστι.

Β'

Ὅτι τοῦ κόσμου τούτου τὰ λυπηρὰ καὶ χαρ-
 μόσυνα, τοῖς μὲν ἁμαρτωλοῖς εἰς κατάκρισιν ἐπά-
 γονται. τοῖς δὲ δικαίοις καὶ εὐσεβέσιν εἰς ἔνδειξιν
 τῆς προαιρέσεως οἰκονομοῦνται παρὰ Θεοῦ, ἵνα
 οὖν ἡ ἐκ πίστεως αὐτῶν ἐλπίς πρὸς τὰ μέλλον-
 τα, καὶ ἡ σταθερὰ τῆς ἀρετῆς ἀγάπη ἐν τῇ ὑπο-
 μονῇ τῶν λυπηρῶν, καὶ τῇ εὐχρησίᾳ τῶν φαιδρῶν
 καὶ χαμορεύνων, μετὰ τῆς κατ' ἄμρω εὐγνωμο-
 σύνης.

Γ'

Ὅτι τὰ λυπηρὰ καὶ χαρμόσυνα τούτου τοῦ κόσ-
 μου κατὰ λόγον ἄρρητον θείας προνοίας οἰκονο-
 μοῦνται κοινῇ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, καθ' ὃ ἔργα
 οἱ πάντες Θεοῦ, τὸν αὐτὸν ἔχοντα δημιουργόν,
 καὶ προνοητὴν, καὶ πολλοὶ ἀγνωσοῦσι τὸν εὐεργέ-
 την. καὶ δίκη ἐπιτρέχει ἐφ' ἅπαντας ἢ τε ἐν τῷ
 παρόντι βίῳ μερικῶς, ἢ τε ἐν τῷ μέλλοντι γενι-
 κῶς καὶ καθόλου.

Δ'

Ὅτι τὰ λυπηρὰ καὶ χαρμόσυνα τούτου τοῦ κόσ-
 μου κατὰ λόγον ἄρρητον καὶ ἀπερινόητον τοῦ
 Θεοῦ

θείου προορισμοῦ οἰκονομοῦνται τοῖς πιστοῖς καὶ εὐσεβεῖσι πρὸς ἁγιασμόν καὶ τελειότητα τῆς αὐτῶν πίστεως, καὶ αὐξήσιν δόξης καὶ μακαριότητος.

Ε'

Ὅτι πρὸς τὸν ἁγιασμόν συντελοῦσι μᾶλλον τὰ λυπηρὰ τούτου τοῦ κόσμου, εὐτονωτέρας, λαμπροτέρας, καὶ μεγαλόφρονας τὰς ψυχὰς διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἐλπίδος διατηρουντα, ἢ τὰ χαρμόσυνα.

Σ'

Ἡ Πνευματικὴ λαμπρότης τῆς εὐσεβείας ἐσωτερικῇ οὕσῃ κέκρυπται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν. εἰ δὲ καὶ ποτε προχέεται καὶ φαίνεται διὰ ἡλάρότητος, μακρὰν ὁμῶς ἐστὶν ὑπερηφανείας καὶ κοσμικῆς ματαιότητος, τὸ φῶς τῆς ἀληθείας διὰ πίστεως δεχομένη, καὶ τὴν χαρὰν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν εἰσποικίζουσα.

Ζ'

Ὅτι μείζων ἡ χαρὰ ἀνατέλλει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εὐσεβῶν, ὅταν ὁ ἁγιασμός τοῦ Πνεύματος ἀπλωθῇ εἰς τὰς καρδίας, καὶ ἀνάψῃ ἡ ἀγάπη τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, καὶ ὁ λογισμὸς περὶ ταῦτα ἀνασρέφεται, καὶ μελετᾷ ὅσα σεμνὰ, ἐντιμα, θεωριᾷ, καὶ θεόρετα, καὶ καταφρηνῇ τοῦ κόσμου τούτου τὰ τερπνὰ.

Η'

Ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑψώσῃ ὅλην τὴν καρδίαν του εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπ' ἐαυτοῦ,
 ἂν ὁ

ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἀνυψώσῃ αὐτήν, οὔτε νὰ εὕρῃ ἀπ' ἐαυτοῦ τὴν ἐδὸν διαλογισμόν ἀπαράτρεπτον πρὸς σωτηρίαν ἂν δὲν διδαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν.

Θ'

Ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ πίστις διὰ τὴν γνῶσιν, ἡ γνῶσις διὰ τὴν ἀγάπην, ἡ ἀγάπη διὰ τὴν τελείωσιν, ἡ τελείωσις διὰ τὴν μακαριότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Ι'

Ὅτι ὁ Θεὸς καλεῖ, φανεροῖ τὰ κεκρυμμένα, διδάσκει, φωτίζει, ὁδηγεῖ, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐκὼν ὑπακούσῃ, ἔρχεται εἰς τὴν πίσιν, φθάνει εἰς τὴν μακαριότητα, οὐδένα ὁ Θεὸς βιάζει.

ΙΑ'

Ὅτι ὁ πιστὸς ἔχει τὸν Θεὸν ὁδηγὸν καὶ δὲν πλανᾶται. ὁ ὑπεύθυνος καὶ κενόφρων ἰδίῳις λογισμοῖς ἐπόμενος, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει.

ΙΒ'

Ὅτι ἡ πλάνη πρῶτον εἰσῆχθη εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἔπειτα διὰ τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας τούτου τοῦ κόσμου κατίσχυσε, καὶ ἐπλήθυνεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς κακοδοξίας καὶ τὰς αἱρέσεις.

ΙΓ'

Ὅτι ἡ πρώτη κακία τοῦ διαβόλου, καὶ ἡ πρώτη ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἡ ἀνυχία, αὐτὴν ἐφαντάσθη ὁ διάβολος, αὐτὴν ὑπέβαλε δο-
 λίως

λίως καὶ εἰς τὸν Ἀδάμ, ἥ τις τοῦ μὲν διαβόλου λέγεται ἀνταρσία, τοῦ δὲ ἀνθρώπου παρακοή.

ΙΔ'

Ὅτι τὸ τοιοῦτον μίasma κρυφίως μὲν, πολυτρόπως δὲ ἐνεργεῖ ὁ διάβολος ἐν τοῖς λογισμοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν παρακοήν, καὶ ἀναρχίαν. καὶ ὅσakis ἀμαρτάναι ὁ ἀνθρώπος κατὰ μέρος περιπίπτει εἰς τὸ τῆς παρακοῆς καὶ ἀναρχίας ἐγκλημα. ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς βάθος κακῶν, τότε γίνεται φανερὸς ἀποστάτης, τοῦ Θεοῦ καὶ ὅμοιος μὲ τὸν διάβολον. τότε φανερά κηρύττει καὶ τὴν ἀναρχίαν, καὶ δὲν θέλει καὶ ἔχει τὸν Θεὸν ἄρχοντα καὶ νομοθέτην του.

ΙΕ'

Ὅτι ἐν ὅσῳ ὁ ἀνθρώπος καὶ ἀμάρτολος ἦ, ἔχει ἐν ἑαυτῷ κριτήριον ἥτοι συνειδὸς ἐλέγχον, ἔχει νόμον, δέχεται τὸν νομοθέτην, καὶ μὴ ὁμολογῶν, ὁμολογεῖ Θεόν, καὶ δι' ὅλου δὲν ἐμάκρυνεν ἀπὸ τὸν Θεόν. ὅταν ὅμως φθαρῇ δι' ὅλου ἀπὸ τὰς αἰσχουργίας του καὶ κακίας του, καὶ ἀθετήσῃ τὸ συνειδὸς του, ἀθετεῖ νόμον, γίνεται ἄθεος, δὲν θέλει εἰς τὴν καρδίαν του ἐτασὴν τῶν πράξεών του, τολμᾷ καὶ κηρύττει τὴν ἀναρχίαν καὶ ψευδῶνυμον ἐλευθερίαν.

Ις'

Ὅτι ἡ φύσις, ἡ ἔξις, καὶ ἐνέργεια τῶν εἰδῶν δουλεύει τὴν γένεσιν. ἡ δὲ γένεσις συντηρεῖ τὰ
πρῶτα

πρῶτα εἶδη. ἡ γὰρ γένεσις πρὸς τὰ πρῶτα ἐπαναστρέφει εἶδη. καὶ αἱ τὰ φυσικὰ σώματα ἐν ἀλλοιωσει καὶ μεταβολῇ ὑπουργεῖ πρὸς γένεσιν. οὐκ ἄρα φύσιν οὐδὲ γένεσιν ἐγνώσαν οἱ ἄθεοι φιλοσοφοῦντες, μητέρα τῶν γιγνομένων τὴν ὕλην ὑπολαβόντες, δοχὴν οὔσαν. τὰ γὰρ εἶδη ἐκ τοῦ δημιουργοῦ λόγου γέγονε τὴν ἀρχήν, καὶ αἱ γεννᾶται ἐχόμενα τῆς ἀρχῆς, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ὕλης προκύπτει, ὡς οἱ κενόφρονες οὔτοι κακῶς οἰοῦνται, μάτην ἀναδιφῶντες ἐν τοῖς στοιχείοις ἀρχὰς συνουσας ὁμοιοειδεῖς, ἀναπτυσσομένας ἐν τῇ γενέσει. πᾶν γὰρ τὸ γενησόμενον γίνεται, ὃ γέγονε. καὶ ἐπικρατοῦσι διὰ πάντων αἱ πρῶται ἀρχαί, εἰπουν τὰ Θεόκτιστα εἶδη, καὶ ἡ φύσις δουλεύει κατὰ γένεσιν, ἡ δὲ γένεσις διατηρεῖ τὰ πρῶτα εἶδη.

ΙΖ'

Ὅτι προφανῶς ἀνοηταίνουσιν οἱ ἀπόλυτον ἐλευθερίαν φρονοῦντες. πάντα γὰρ ὑπὸ ἀρχὴν τέταχται, ὑπ' ἐνός καὶ πρὸς ἐν τὰτα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. ἄρα καὶ ὑπὸ νόμον καὶ τάξιν.

ΙΗ'

Ὅτι οἱ μόναις ταῖς αἰσθήσεσι πειθαρχοῦντες καὶ ἐπόμενοι κτηνώδεις εἰσί.

ΙΘ'

Ὅτι οἱ τῇ εὐκρασίᾳ τῶν χυμῶν τοῦ σώματος τὴν εὐφυΐαν, τῇ δὲ εὐφυΐᾳ τὴν ἀρετὴν ὀρίζοντας παντάπασιν ἀλογοὶ εἰσί, ἄκριτον καὶ ἀπροαίρε-

τον καὶ κατηναγκαζομένην, ταυτὸν εἶπεν ἀκούσιον
τὴν ἀρετὴν ἡγούμενοι, καὶ ὅλως ἔνυλον τὴν ψυχὴν.

Κ'

"Οτι ἡ γένεσις καὶ τοι πρότερον ὄν, καὶ τοι ὕ-
περον ἐσόμενον κατὰ τὸ πρότερον ὑποτίθῃσι, καὶ
ἀρχὴν καὶ τέλος ταυτὸν εἰδικῶς ὑπεμραίνει. εἰ
γούν ἤρξατο καὶ παύσει, καὶ σὺν αὐτῇ καταπαύ-
σει καὶ ἡ μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις τῶν σωμάτων.
ὥστε κατὰ τὸ πρῶτον ἔσαι καὶ αὖθις ἡ κτίσις. ἀλλ'
οὔτε ἡ κατ' ἀρχὴν γένεσις αὐτῆς καὶ μόνιμος ὕ-
παρξις, οὔτε ἡ κατ' αὐτὴν ἐν τέλει ἐπάνοδος ἄ-
νευ Θεοῦ. ἐκ Θεοῦ γὰρ καὶ διὰ Θεοῦ ἑκατέρω.

ΚΑ'

"Οτι πάντες οἱ φιλοσοφῆσαντες ἄνθρωποι ἐν τῇ
γενέσει συνόντες, καὶ ὡς εἶπεν ὕπερογενεὶς τῆς
συστάσεως τοῦ κόσμου, οὔτε τὴν ἀρχὴν οὔτε τὸ
τέλος τοῦ φαινομένου κόσμου ἐδυνήθησαν συνιδεῖν.
παρεικάζειν δὲ τινες ἐκ λογισμῶν προήχθησαν. ἀ-
ναγκαία γοῦν ἡ ἐκ Θεοῦ ἀποκάλυψις περὶ τε τῶν
πρώτων, καὶ ἐσχάτων τῆς φαινομένης κτίσεως καὶ
ὁδηγίας τῶν ἀνθρώπων.

ΚΒ'

"Οτι ἡ πίσις καὶ νοῦν καὶ θέλησιν τῆς ψυχῆς
βελτιοῖ, τὸν μὲν νοῦν φωτίζουσα, τὴν δὲ θέλησιν
πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἄγουσα ἐλευθέρως. κρεῖττον ἄ-
ρα τῆς ἐκ λόγου ἐπιστήμης. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἀφαι-
ρεῖ τῆς θελήσεως τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν νοῦν μό-

νον

νον καταλάμπει.

ΚΓ'

"Οτι ἡ ἐκ Θεοῦ πίσις καὶ τὴν διάνοιαν κατορ-
θοῖ, καὶ τὴν ἐποπτεῖαν ὑπανοίγει. πάντα γὰρ τὰ
ἀπὸ τῆς αἰωνίου ἀρχῆς ἐπὶ τὰ δημιουργήματα,
ὀρθῶς διανοεῖται, καὶ ἀπταισῶς συναγει, καὶ τοῖς
κακαθαρμένοις τὸν νοῦν ἐκ τῶν δημιουργημάτων ἀ-
νατρέχουσα, τὰ αἰδία κατοπτεύει ἀθρόως.

ΚΔ'

"Επεὶ ὁ νοῦς ἐκ τῶν ὑσέρων καὶ τῶν φαινομέ-
νων φωταγωγεῖται, καὶ ἀνατρέχει ἐπὶ τὰ αἰδία
καὶ ἄοπτα, τί ὅτι μὴ καὶ ἐκ τῶν προτέρων καὶ
φανωτάτων καὶ αἰεὶ ἐνεργῶν καταλάμπεται ὑπερ-
φυῶς; αἱ γοῦν τῶν Ἀγίων καὶ καθαρῶν θεοπτεῖται,
καὶ προφῆσεις, καὶ προφητεῖαι, καὶ διδασκαλίαι,
καὶ ὅλως αἱ τῶν μελλόντων ἀποκαλύψεις, καὶ ἀπ'
ἀρχῆς κόσμου ὑπῆρξαν τοῖς ἀξίοις, καὶ κατα και-
ροὺς ἐπλήθυναν, καὶ νοῦν διατελοῦσι, καὶ αὖθις
πληθυνθήσονται κατὰ τὴν ἀξίαν καὶ καθαρσιν τῶν
ὑποδεχομένων.

ΚΕ'

Οἱ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς μόνοις καὶ φαινομένοις ὀ-
ρίζοντες τὴν γνῶσιν, οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια Θεοῦ,
οὔτε ἔμαθον κόσμου σύστασιν, καὶ οὐδὲν τῶν φαι-
νομένων συνῆκαν. εἰ γὰρ πάντα δουλεύει τὴν γέ-
νεσιν ὡς ἔτυχε, καὶ τάτε ὄντα καὶ τὰ γινόμενα
περαίνεται κατὰ τὸν βίον, ἢ κατὰ παρέμπτωσιν καὶ
εἰχασί-

εἰκασίαν φορὰν γίνεται τὰ γινόμενα, ἢ κατὰ λόγον. εἰ μὲν οὖν ἐκ ταυτομάτου, οὔτε τὰ αὐτὰ ἐκ τῶν αὐτῶν, οὔτε ἐξ ἑτέρων ἕτερα ἂν γένοιτο, ἀλλὰ φύρδην ἐκ τῶν αὐτῶν πάντα ἕτερα καὶ ταῦτά, καὶ ἐξ ἑτέρων ταῦτά καὶ ἕτερα, καὶ ὅλως ταῦτον καὶ ἕτερον οὐκ ἦν. πάντα γὰρ ταῦτά καὶ ἕτερα ἀλλήλοις. εἰ δὲ κατὰ λόγον ὑπῆρξε καὶ γίνεται τὰ γινόμενα, ἄρα καὶ ἕνεκά του, καὶ ζητητέα καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, τοῦ λόγου ἡγουμένου, καταρχουσης προνοίας, καὶ δίκης περιτρεχούσης, καὶ πρὸς ἐν τι καὶ κοινὸν καὶ κτῆσι τέλος ἀγούσης.

Κς

Ὅτι οἱ ἐκ τῆς ὕλης τὰ εἶδη παράγοντες φυσικῶς, ἢ ὅλως ἀρνοῦνται, ἢ ὑποβιάζουσι τὸν δημιουργὸν λόγον εἰς ταπεινὸν τεχνίτην, τὴν φύσιν Θεοποιούντες. τοιοῦτος γὰρ ὁ τεχνίτης, ὅς κτίζει, καὶ παράγει συνθέσει καὶ ὁλλοιώσει τῆς ὕλης. ἀλλ' ὅμην ὕπερος καὶ ἐκτὸς ἐπ' αὐτὴν ἐνεργεῖ, ὁ δὲ Δημιουργὸς Λόγος πρόταρος ὢν πάντων τῶν γιγνομένων ὑπερπληρῇ ἔχει τὴν ἐνέργειαν, καὶ αὐτὴν παράγει τὴν φύσιν, τὴν ὕλην ἐν τῇ φύσει μερίζων, καὶ ἐπιμετρῶν ἐκάστω εἶδη ἐνδογενῆ τὴν τάσιν, καὶ κίνησιν.

Κζ

Ὅτι ἡ φιλαυτία τῶν ἐθνῶν ἀντιδιείλε καὶ ἀντατάχματο καὶ τὴν θρησκείαν τῶν ψευδώνυμων Θεῶν, καὶ τὴν ἀληθῆ καὶ Θεοπαράδοτον πίσιν. οἱ γὰρ αἰρετικοί

ρετικοί ἑαυτοὺς ἐχδικοῦντες καὶ τὰ ἴδια τιμῶντες ἐνέμειναν καὶ ἐμμένουσι τῇ κακοδοξίᾳ ἐν πεισμῶν ἡ μαχόμενοι πρὸς ἀλήθειαν οἱ τε Ἕλληνες, καὶ Βάρβαροι ἰδίους ἐκαστον ἔθνος ἐξειδιάσατο ἐξ ἑαυτῶν Θεούς.

ΚΗ

Οἱ ἀρνούμενοι τὴν ὑπαρξιν τῶν πνευμάτων, τὰ πάντα ὕλικά φρανοῦσι, καὶ θνητόψυχοι εἰσὶ. καὶ εἰ Θεὸν εἶναι ὁμολογοῦσιν, ὥς οἱ Σαδδουκαῖοι, Θεὸν τὴν φύσιν καὶ ἐνσώματον ὑπολαμβάνουσιν. ἢ ὅλως ἄθεοι ὄντες ὑποκρίνονται τῶν ἄλλων τὰς γνώμας. πολὺ γὰρ καὶ πάνδεινον τὸ τῆς ὑποκρίσεως ἔργον ἐν τοῖς ἀδικήτοροις. πάντα γὰρ τιμῶσι καὶ βδελύσσονται. πάντα ἀποδεχονται καὶ ἐξουθενοῦσι, πᾶσιν ἐπαρμόζονται ὥς αὐτοῖς συμφέρει, πάντα πάθη πᾶσιν ἄλλοις δουλεύουσιν ἀφ' ὧν αὐτοῖς κέρδος. οὐδὲν παρ' αὐτοῖς δίκαιον ἢ ἀδικον αἰσχρὸν καὶ φαῦλον, σεμνὸν καὶ τίμιον ἐν αὐτοῖς καλὸν τὸ αὐτοῖς συμφέρον. διὸ καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν καὶ ἀρέσκον τοῖς ἄλλοις εὐθὺς μεθαρμόζονται. αὕτη γοῦν ἐστὶ τῶν ἀπασῶν αἵρεσεων, μὴ δοκοῦσα, αἵρεσις ἐξωλεστέα, καὶ πολὺτροπος τῶν λαοπλάνων κακία, καὶ ἀθεΐα χείρων καὶ τῆς εἰδωλολατρείας

ΚΘ

Ὅτι ὑπολανθάνουσα ἐστὶν ἀτάβεια ἡ ἐθελοθρησκεία. εἰ γὰρ μὴ κατὰ δίκταξιν καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα, τὸν Θεόν

Θεὸν τιμᾶν ἐθέλει ὁ ἐθελοθρησκός, ἔπεσθαι συγχύεσθαι, καὶ ἄρχειν τοῦ θελήματος αὐτοῦ τὸν Θεὸν θέλει, καὶ οἷς πράττει δοκῶν λατρεύειν, παράγειν, καὶ ἐξαπατᾶν βούλεται. λέληθε δὲ γόησι καὶ ἐπακοδοῖς καὶ πολλοῖς ἄλλοις οἰομένοις, ἐφολκαῖς ὑλαίαις, καὶ φωναῖς ξέναις καὶ ἀσέμοις παράγασθαι τὰ θεῖα, ὁμοίως συγχυόμενος, περίκτα ἐπιτεχνώμενος, καὶ ἐξιλέωσιν ὀργῆς, καὶ ἀντίληψιν χρείας, οὐκ ἀγαθὸν καὶ εὖλατον τοῖς εὐχομένοις ἐν ταπεινώσει καὶ συντατριμμένη καρδίᾳ, καὶ ἐκζητοῦσι τὸν ἔλεον καὶ τὴν βοήθειαν, φιλόανθρωπον καὶ ἐλεήμονα τὸν Θεὸν δοξάζων, ἀλλὰ δυσνάστην, τύρηνον, ἐκδικητὴν φρονῶν, καὶ δι' ὑλαίων δώρων καὶ ἐκτραπέλων φωνῶν, καὶ θυσιῶν αἱμοφύρτων καὶ θυμιαμάτων περιττῶν ἐξιλεοῦν περιπαθῶς σπουδάζων. οὐδὲ γὰρ γόνων καὶ ἀτάκτων φωνῶν, καὶ σχημάτων προσδίδται ἡ ἀληθὴς εὐλάβεια, ῥέει δὲ εὐσχημόνως ἐν συνοχῇ καρδίας τοῖς εὐσεβέσιν εὐχομένοις πρὸς Θεὸν τὸ δάκρυον, αἰτουμένοις τὸ θεῖον ἔλεος.

Λ

Ὅτι κατ' εἶθος καὶ ἀγωγὴν τῶν διαφερόντων αἰγνώματι. διὰ γὰρ τὴν ἀδιάλειπτον ροὴν τῆς φύσεως ἀνταισιήθη ἡ εἰσαγωγή τῶν ῥευσῶν, διὰ δὲ τὴν σύστασιν καὶ αὐξήσιν καὶ ῥῶσιν καὶ διαμονὴν τῶν σωμάτων ἡ τροφή. ὅθεν εὐθύς γενόμενος ὁ ἄνθρωπος χρῆται ταῖς αἰσθήσεσιν. ἐπαίγει γὰρ ἡ χρεία·
ὁ δὲ

ὁ δὲ λόγος τῶν μειζόνων καὶ κραιττόνων ὁδηγῶν, ἐπακολουθεῖ ὕστερον, ὡς πέφυκεν ἐλευθέρως ἐχόμενος τῆς ἰδίας ἀρχῆς. διὰ γοῦν τῶν αἰσθήσεων προσλαβοῦσα ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τὴν ἐμπύθειαν πρὸς τὰ σωματικά, προσκολλᾶται πως καὶ χαίρει ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ταῦτα μᾶλλον ἡδέα καὶ οἰκεῖα λογίζεται, καθ' ἑαυτὴν δὲ γενομένη καὶ ἀνανήψασα, καὶ παῖραν λαβοῦσα τῶν κραιττόνων καὶ λογικῶν, γινώσκει μὲν τὸ βάλτιον, δυσκόλως δὲ ἀπολύεται τοῦ εἶθους.

διὸ καὶ παιδείας δεῖται καὶ ἀσκήσεως καὶ ὀρθῆς ἀγωγῆς καὶ νόμου θεοῦ, καὶ τῆς ἐξ ὕψους ἀρρώγης πᾶς υἱὸς τοῦ Ἀδάμ.

Τ Ε Λ Ο Σ .

